

ŽELEZAR

TEDNIK – GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 3. FEBRUARJA 1977

ŠTEVILKA: 4. LETO: XXVI

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl – Naslov: Uredništvo Železarnja, SŽ – Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

KAKO JE Z VLOŽKOM ZA DOSEGANJE LETOS NAČRTOVANE PROIZVODNJE

Največjo razliko med skupno in gotovo proizvodnjo, doseženo v letu 1976 in načrtovano v letu 1977, predstavlja pričetek obratovanja hladne valjarne Bela. Za letos predvideno njeno gotovo proizvodnjo v višini 77.400 ton je treba preskrbeti tudi za izplen povečano količino vložka v obliki toplo valjanih trakov (TVT). Poleg tega so tudi v nekaterih drugih temeljnih organizacijah letos načrtovane nekoliko večje količine skupne in gotove proizvodnje, kot smo jih lani dosegli. To pa pomeni, da je razen hladne valjarne Bela treba oskrbeti tudi te obrate z večjo količino vložka kot v letu 1976.

Valjavsko ogrodje bluming v TO valjarne Bela preskrbuje skupaj s štekel ogrođjem in ostalimi oddelki neposredno ali posredno vse ostale TO naše železarnice s potrebnim vložkom. Lani smo proizvedli na tem ogrođju 447.174 ton polizdelkov (računano po prejšnjem načinu z upoštevanjem teže izvaljanega predtraku), letošnji načrt predvideva 458.200 ton. Ob upoštevanju valjanja večjih količin TVT prek štekel ogrođja zaradi potreb hladne valjarne Bela, je to velika količina. Za doseganje te skupne proizvodnje bo potrebno znižati povprečne skupne zastoje na 23 odstotkov obratovalnega časa. Zato bo treba letos na vseh področjih, ki imajo vpliv na zastoje, mnogo napora, da bomo postavili cilj tudi dosegli.

Kljub približno 11.000 ton večji načrtovani skupni proizvodnji, kot je bila lani dosežena, izvaljana količina polizdelkov na blumingu ne bo zadostovala za celotno kritje potreb po vložku v vseh temeljnih organizacijah. Zato je v gospodarskem načrtu Železarnice za leto 1977 tudi predvidena nabava določenih količin polizdelkov iz tujih virov.

Te količine so:

TV	45.000 ton
Blumi	18.000 ton
Slabi	12.000 ton
Toplovaljani profili	2.000 ton
Toplovaljana žica	6.400 ton
Skupaj	83.400 ton

Za TVT, ki so med navedenimi polizdelki za normalno obratovanje

SEJA DELAVSKEGA SVETA SLOVENSKE ŽELEZARNE

Predsednik Koloman Vrečič sklicuje 12. sejo delavskega sveta SOZD Slovenske železarnice v sredo, 9. februarja in sicer tokrat v železarni Ravne. Poleg pregleda uresničevanja sklepov in odobritve zapisnika zadnje seje, delegatom delovnih organizacij predlaga v razpravo:

– Sprejem gospodarskega načrta SOZD Slovenske železarnice za leto 1977, ki ga sestavljajo zbirni gospodarski načrt proizvodnih delovnih organizacij SŽ, proračun skupnih služb SŽ, načrt trgovinske dejavnosti SŽ, načrt interne banke

SŽ in načrt raziskovalnega dela metalurškega inštituta za področje črne metalurgije in livarstva ter načrt investicijske opreme;

– Obravnava in sprejem za javno razpravo osnutka samoupravnega sporazuma o združitvi v SOZD Slovenske železarnice;

– Obravnava in sprejem programa izvajanja zakona o združenem delu v SOZD SŽ;

– Obravnava in sprejem dogovorjenih stališč za enotno uveljavljanje Sindikalne liste 1977 v SOZD SŽ;

– Obravnava in oblikovanje stališč za izhodiščne osnove za določanje gospodarskih dejavnosti, za katere so organizacije združenega dela zavezane, da oblikujejo splošna združenja po panogah v gospodarski zbornici Jugoslavije.

ZADNJA OCENJEVALNA SEJA KOMISIJE ZA INOVACIJE V TOZD VALJARNE

Štiri komisije za oceno tehničnih in tehnoloških inovacij pri DS TOZD Hladna predelava (4), Valjarne (2), Talilnice (2) in VET (2) so imele v preteklem letu deset sej, na katerih so obravnavali in ocenili 66 izboljševalnih predlogov. Prizadevnim in uspešnim avtorjem (110) so člani priznali in izplačali 567.464,00 din spodbudnih odškodnin, nagrad, akontacij in rent za 23.716.866,00 din ustvarjenega inventivnega letnega dohodka.

Pred iztekom mandatne dobe je predsednik komisije za inovacije pri DS TOZD Valjarne Mirko Župan sklical v sredo, 26. januarja, 12. oziroma zadnjo sejo. Člani komisije za inovacije so na tej zadnji seji obravnavali 12 tehnoloških in tehničnih inovacij, ki jih je izvedlo in predložilo v oceno 24 avtorjev.

Na osnovi prijav, ocen in priporočil pristojnih in odgovornih strokovnjakov za valjavsko področje so pozitivno ocenili šest tehnoloških in tehničnih inovacij in na osnovi prikazanih, overjenih in potrjenih prihrankov in koristi uspešnim avtorjem priznali šest spodbudnih odškodnin in rent v skupni višini 73.478,00 din. Do teh odškodnin in rent je upravičenih 16 avtorjev, ki so v preteklem letu ustvarili in prihranili 4.846.488,00 din, kar je za 954-članski kolektiv TOZD Valjarne vsekakor lep dosežek.

Lani, v drugem letu THIL Yu, so delavci te TOZD skupaj uvedli v proizvodnjo in predložili v oceno 29

(Nadaljevanje na 2. strani)

REORGANIZACIJA VZDRŽEVANJA V ČASU KONSTITUIRANJA NOVIH TO V ŽELEZARNI

Izpolnjevanje planskih obveznosti, ki si jih začrtamo za vsako leto posebej, v veliki meri zavisi tudi od stanja delovnih naprav. Usposobljenost le-teh pa je odvisna od zavesti in usposobljenosti delavcev, ki z napravami upravljajo, in delavcev, ki naprave vzdržujejo in jih pripravljajo za proizvodni proces.

S tem, ko smo v Železarni odločili, da bomo združili svoje delo v večjem številu temeljnih organizacij, smo morali tudi vzdrževalno dejavnost prilagoditi novi organiziranosti. Re-

organizacijo vzdrževanja pa smo izkoristili tudi za odpravo nekaterih pomanjkljivosti, ki smo jih opažali v prejšnjih letih, in za prilagajanje vzdrževalne dejavnosti novim zahtevam in pojmom dela.

DOSEDANJA ORGANIZACIJA

Vzdrževanje s skoraj 1400 zaposlenimi je bilo organizirano po dejavnostih skupaj z energetiko in transportom v TOZD Vzdrževanje, energija in transport.

Pri taki organiziranosti, ko je bilo šest samostojnih obratov vzdrževanja, ki so bili koordinirani z vodstvom vzdrževanja (skica 1), so se pokazale predvsem naslednje pomanjkljivosti:

– Centralna priprava dela vzdrževanja ni odigrala svoje vloge kot kreativni pripravljalac in aktivni vodja dela vzdrževalcev, temveč se je spremenila v administrativno službo, ki je zbirala podatke.

– Glavno breme priprave dela je padlo na asistente vzdrževanja, ki pa so istočasno tudi operativno

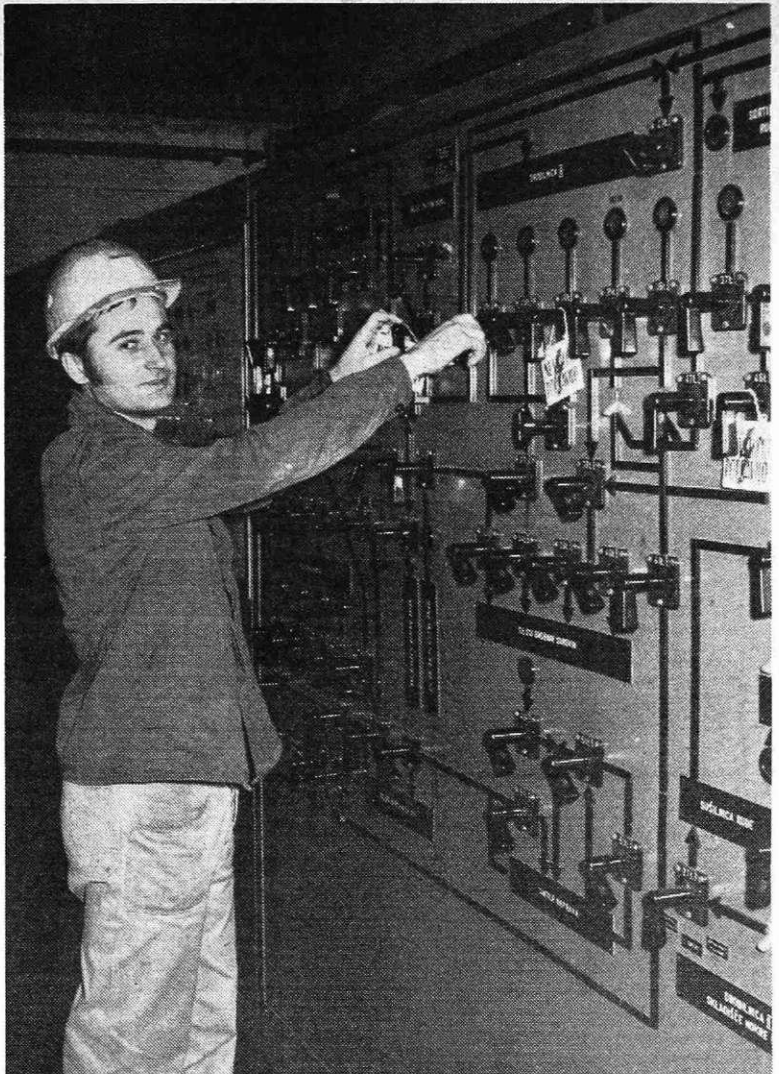
vodili vzdrževanje, skrbeli za rezervne dele, planirali investicijsko vzdrževanje in izvajali dolžnost gospodarstva v proizvodnih obratih. Poleg teh nalog so bili obremenjeni še z administrativnim delom, kot je pisanje naročil, poročil in programov del ob remontih in podobno. Pri tako velikem številu različnih delovnih nalog ni mogoče pričakovati, še manj pa zahtevati 100 % izvajanja posameznih zadolžitvev.

– Centralni oddelki so bili preveč angažirani pri tekočem vzdrževanju, enodnevnih remontih in velikih popravilih. Čas, ki je še ostal na razpolago, je bil prekratek, da bi lahko uspešno izvajali večje remonte po operativnih planih remontov. Posledica je bila podaljševanje remontov in pa izpolnjevanje operativnega programa le okoli 60 %.

– Piramida vodenja je bila prestrma, informacije so se pogosto izmaličile, preden so prišle do vodstva vzdrževanja, kjer je bilo možno usklajevanje med dvema dejavnostima.

– Vseh šest obratov se je vedno bolj ozko specializiralo in je bilo težko dosegati uspešno sodelovanje na vzdrževanju naprav, kjer se dejavnosti prepletajo.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Sodelavec v dispečerski kabini aglomeracije

V JANUARJU OKROG 2 % POD OPERATIVNIM PROGRAMOM

Tako kot doslej, bomo s sodelovanjem z ustrezno službo na sektorju za ekonomiko in organizacijo, tudi v bodoče poskušali čimprej obvestiti delavce v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih o doseženih proizvodnih rezultatih v minulec mesecu. Seveda je možno, da bo ta naša prva informacija za malenkost odstopala navzdol ali navzgor, ker so podatki v bistvu seštevki doseženih dnevnih proizvodnih, to je dnevnega poročanja, ki pa tu in tam kasneje doživijo tudi manjše korekture, kolikor pa v času poročanja mesec še ni sklenjen, na osnovi doseženih dnevnih rezultatov služba oceni možne končne rezultate. Z januarjem so naša sporočila o doseženih proizvodnih rezultatih, oblikovana že v okviru novih proizvodnih temeljnih organizacij.

V minulec mesecu januarju je Železarna kot celota v odnosu na operativni program dosegla okrog 98 % sprejete obveznosti in okrog 93 % predvidene odpreme. Po posameznih temeljnih organizacijah pa so dosegli naslednje odstotke svojih operativnih programov:

TO Plavž – 98,8 %, TO Jeklarna – 99,2 %, TO Livarna – 110 %, TO Valjavna bluming – štekel – 98,5 %, TO Valjavna žice in profilov – 112 %, TO Valjavna debele pločevine – 93,6 %, TO Hladna valjavna Bela – 53,4 %, TO Hladna valjavna Jesenice – 98,4 %, TO Žičarna – 88,3 %, TO Profilarna – 91 %, TO Podbojarna – 55 %, TO Jeklovlek – 94 %, TO Elektročni – 106,5 %, TO Žebljarna – 98 %.

Podrobne rezultate in prispevek posameznega obrata k skupnem dosežku posamezne temeljne organizacije s komentariji direktorjev dosedanjih temeljnih organizacij združenega dela, boste lahko prebrali v naši naslednji številki.

KAKO SMO VOLILI SAMOUPRAVNE ORGANE TO IN DS

Volitev za samoupravne organe temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, ki so bile minuli četrtek, 27. januarja, smo se po posameznih temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih udeležili v naslednjem procentnem odnosu na število vpisanih v volilne imenike:

TO Plavž 86,5 %, TO Jeklarna 78,8 %, TO Livarna 96,9 %, TO Valjavna bluming štekel 87,5 %, TO Valjavna žice in profilov 91,7 %, TO Valjavna debele pločevine 94,9 %, TO Hladna valjavna Jesenice 85,5 %, TO Žičarna 85,0 %, TO Profilarna 88,3 %, TO Vratni podboji 100 %, TO Jeklovlek 85,2 %, TO Elektrode 83,3 %, TO Žebljarna 88,6 %, TO Strojne delavnice 90,5 %, TO Remontne delavnice 86,8 %, TO Vzdrževanje 87,4 %, TO Energetika 90,4 %, TO Transport 87,8 %, TO Hladna valjavna Bela 92,8 %, TO Družbena prehrana 86,1 %, TO Kuvinservis 90,0 %, TO Monter 87,9 %, DS za kadrovske in splošne zadeve ter informiranje 90,5 %, DS za komercialne in finančne zadeve 94,5 %, DS za ekonomiko, tehnično kontrolo in razvoj ter novogradnje 87,2 %.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

SVETOVNA PROIZVODNJA JEKLA V LETU 1976

Mednarodni inštitut za železo in jeklo (IISI) v Bruslju je letos že zelo zgodaj objavil podatke o proizvodnji jekla v svetu za preteklo leto. Podatki so zanimivi in skušal bom povzeti vsa tista gibanja v proizvodnji, ki so zanimiva tudi za nas.

Leto 1976 je ob pričetku kazalo, da je kriza v prodaji jeklarskih izdelkov minila in da se bo stanje na svetovnem trgu zopet normaliziralo. V prvih mesecih se je proizvodnja jekla v zahodnoevropskih državah sorazmerno naglo dvignila in tudi v Ameriki še ni bilo očitnih znakov nazadovanja. Tem prvim mesecem pripisujejo tudi največji vpliv, da se je svetovna proizvodnja jekla v letu

1976 dvignila v primerjavi z letom 1975 za 5,8 %, oziroma od 646,3 milij. ton v letu 1975 na 683,5 milij. ton v lanskem letu.

Najmočnejši proizvajalec je ZSSR s 147 milij. ton in že od leta 1973 dalje najmočnejša med velikimi. Do leta 1973 so bile ZDA v proizvodnji jekla in še bolj po razpoložljivih ka-

(Nadaljevanje na 2. strani)

KAKO JE Z VLOŽKOM ZA DOSEGANJE LETOS NAČRTOVANE PROIZVODNJE

(Nadaljevanje s 1. strani)

vodno zmogljivost bluming ogrodka. Za proizvodnjo teh blumov je namreč potreben na bluming ogrodka najdaljši čas valjanja. Zato bomo vprašanje preskrbe vseh temeljnih organizacij z lastnim vložkom dokončno rešili šele takrat, ko bo pričela obratovati v jeklarni naprava za kontinuirno vlivanje gredic.

Naša nabavna služba je že lani v oktobru pričela akcijo za nabavo toplo valjanih trakov v ČSSR. Vendar je pri tem naletela na velike težave, ker ni dobila za uvoz potrebnega dovoljenja. Dobili smo ga šele v prvi polovici januarja. Nato smo takoj poslali našega predstavnika v ČSSR, da je osebno interveniral za čimprejšnjo dobavo. Uspel je dobiti zagotovilo, da dobimo 2.500 ton toplo valjanih trakov za potrebe hladne valjarne Jesenice v februarju. Prve količine lahko pričakujemo v obdobju od 5. do 10. februarja. Poleg tega smo že dobili iz ČSSR prve količine slabov za potisno peč od skupnega naročila 6.000 ton. Ti bodo dobavljeni do konca februarja. Vzporedno s tem teče tudi dobava slabov za potisno peč iz železarn Smederevo, ki smo jih že prejeli 5.370 ton. Prihodnja obratovalna kampanja potisne peči v valjarni bluming se bo pričela 7. februarja 1977.

Dobava toplo valjanih trakov iz železarn Sisak za hladno valjarno Jesenice še ne teče, ker je predhodno treba rešiti nekatere kvalitativne probleme. Zadnje dobave toplo valjanih trakov v preteklem letu namreč kvaliteto niso ustrezale.

Ker pa smo zaradi kasnitve dobave toplo valjanih trakov iz ČSSR trenutno v težavah zaradi pomanjkanja vložka, so v teku še drugi ukrepi za olajšanje te situacije.

S takojšnjim rokom dobave smo naročili v železarni Smederevo najprej 1.500 ton, nato pa še 1.720 ton slabov za potrebe valjarne 2400. Prve količine teh slabov so že prispele v železarno 24. januarja in bo celotno naročilo dobavljeno v zelo kratkem času. Če bo potrebno, bomo naročili še nadaljnje količine teh slabov.

V letošnjem družbenem načrtu je predvidena tudi nabava 18.000 ton blumov za valjarno žice. Realizacija te količine je predvidena v metalurški menjavi s Poljsko. Vendar kaže,

da bo do te menjave prišlo verjetno šele v tretjem tromesečju. Zato bomo skušali nabaviti določene količine blumov že sedaj iz drugih virov.

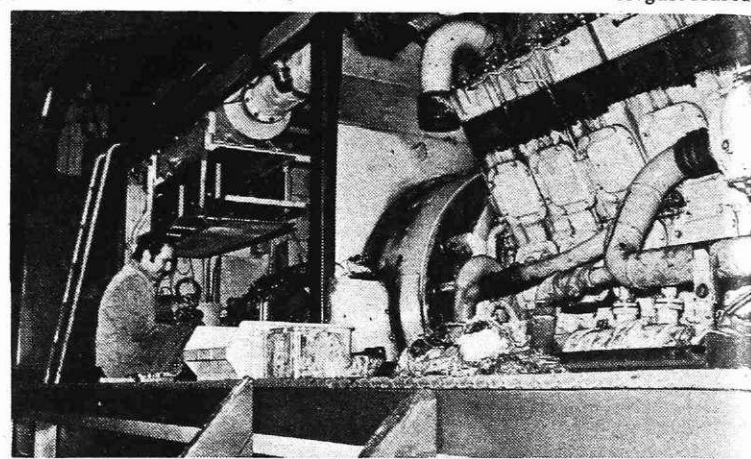
Računamo na nabavo okrog 1.500 ton blumov v februarju in če bo potrebno, tudi v marcu iz železarn Ravne. Uporabili jih bomo kot vložek v valjarnah žice in profilov. Poleg tega je v železarni Sisak tudi možnost prevajanja naših ingotov in predblumov v blume za potrebe valjarne žice. Ker je ta pot do vložka tehnično, pa tudi ekonomsko bolj zapletena, so potrebni predhodni podrobni razgovori s predstavniki železarn Sisak. Računamo, da jih bomo opravili v tem tednu.

Poleg vseh teh akcij izven Železarn, je razumljivo naša največja naloga, da odlijemo v jeklarni in izvaljamo v valjarni bluming čim več naših polizdelkov. Zato je potrebna

čim večja proizvodnja ob čim boljšem izpolnjevanju programiranega asortimenta v temeljni organizaciji Jeklarna in čim manj zastojev te dobro delo bluming in štekel ogrodka v temeljni organizaciji Valjarne Bela.

Ob koncu je treba povedati še to, da bodo lahko večje ali manjše težave z vložkom, odvisno od dobrega ali slabega dela jeklarn in valjarne bluming ter bolj ali manj uspešne nabave polizdelkov iz tujih virov, do konca meseca marca. 30. marca pričnemo z rekonstrukcijo valjarne žice, ki bo trajala en mesec. V tem obdobju predvidevamo obratovanje potisne peči v valjarni bluming in odpade redna preskrba valjarne žice z vložkom. Zato se bo situacija preskrbe z vložkom v tem obdobju lahko normalizirala.

Avugst Karba

Sodelavec v delavnici za popravilo lokomotiv

ZADNJA OCENJEVALNA SEJA KOMISIJE ZA INOVACIJE V TOZD VALJARNE

(Nadaljevanje s 1. strani)

tehničnih in tehnoloških inovacij, s katerimi so ustvarili 7.749.243,00 dinarjev letnega inovacijskega dohodka.

Na seji je bila tretja, zadnja renta odobrena avtorjema tehnične inovacije št. 2143, ki se nanaša na prenos valjanja dimenzijskega asortimenta

iz proge Ø 340 mm na progo Ø 450 mm, Nazifu Ljuta in Zdravku Črvu v višini 11.988,00 din, za ustvarjeni letni prihranek v višini 1.190.016,00 din.

Avtorja Viktor Rakovec in Vinko Rotar sta leta 1975 uvedla v proizvodni proces tehnično izboljšavo št. 2184 (tesnenje globinskih peči z ognjevzdržnim materialom (zvezda 6), namesto dosedanjim fiberskromom, ki je mnogo cenejši in odpornější in v vsakem pogledu popolnoma ustreza. Za letni prihranek 94.616,00 din je bila avtorjema priznana in odobrena druga renta v višini 1.322,00 din.

Štirje avtorji: Anton Razinger (35 %), Bogdan Stocca (35 %), Marija Okrožnik (15 %) in Milan Dolnar (15 %) iz raziskovalnega oddelka so prijavili v oceno in nagraditev tehnološko inovacijo št. 2237 »razogljčenje jekla v elektro upornih ASEA pečeh«. Uspešni strokovnjaki so v preteklem letu na ta način ustvarili in prihranili 2.904.389,00 dinarjev. Na osnovi potrjenih izračunov odgovornih ekonomskih in računovodskih služb ter pozitivnih ocen in priporočil so avtorjem člani ocenjevalne komisije priznali odškodnino v višini 32.035,00 din.

Tehnično inovacijo št. 2287 »izboljšava na vlečnih aparatih TRU Ø 250«, sta uvedla v proizvodnjo in prijavila v oceno in nagraditev Jože Mertelj in Venčeslav Justin. Tehnična inovacija je bila s priporočili pozitivno ocenjena, za letni prihranek v višini 101.933,00 din pa je bila avtorjema priznana in odobrena odškodnina v višini 7.068,00 din.

Tim petih avtorjev, vzdrževalcev: Janez Arh, Branko Iskra, Marjan Ažman, Jože Perne in Janez Tancar, je prijavil v oceno in nagraditev tehnično izboljšavo št. 2278 »predelava ohišij delovnih valjev Edgerja v valjarni štekel in bluming v valjarni Bela«. Izboljšava je na osnovi vzdrževalnih in valjarskih strokovnjakov popolnoma uspešna. Avtorji so v enem letu ustvarili in prihranili 555.534,00 din, zato so jim člani komisije priznali in odobrili odškodnino in rento v višini 20.065,00 din.

Večkratni, prizadeveni in uspešni inovator Viktor Rakovec je s tehnično izboljšavo št. 2294 uspešno izboljšal hlajenje vročih navijalcev in s tem omogočil nemoteno obratovanje v valjarni štekel. Prihranki in koristi iz te tehnične inovacije se ne morejo ugotoviti, zato so člani ocenjevalne komisije avtorju priznali in odobrili enkratno pavšalno odškodnino v višini 1.000,00 din.

Pet tehničnih in tehnoloških inovacij, in sicer št. 2233 Nikolaja Baloha, št. 2247 Aleksandra Mandelca, št. 2258 Vladimirja Podlipnika, št. 2274 Rajka Moreta in Jožeta Krivca ter št. 2295 Zvoneta Ažmana in Viktorja Rakovca člani ocenjevalne komisije niso mogli dokončno in pozitivno oceniti, ker so neustrezne ali pa še niso bile zbrane vse obvezne potrebne ocene pristojnih in odgovornih strokovnjakov.

Milan Marolt

Proslavljanje jubilejev v naši samoupravni socialistični družbi ne pomeni le zunanjih manifestacij, temveč aktivno idejnopolično in akcijsko delovanje, pri čemer se soočamo s kontinuiteto našega boja za zmago delavske revolucionarne misli in družbeni praksi in doseženimi rezultati pri uresničevanju socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov na eni strani, na drugi pa z akcijskimi dogovori o naših bodočih prizadevanjih pri uresničevanju oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. S tako delovno usmeritvijo so se začele tudi priprave v krajevnih skupnostih, temeljnih organizacijah združenega dela, v občinah, društvih in organizacijah, do republiškega in zveznega nivoja na letošnje proslave 85-letnice rojstva tovariša Tita in njegovega 40-letnega vodenja Zveze komunistov Jugoslavije in Slovenci še s posebnim poudarkom na 40-letnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije.

Misli sekretarja izvršnega komiteja predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije tovariša Staneta Dolanca, izrečene ob 80-letnici rojstva tovariša Tita, smo v naslovu poudarili zato, ker je tovariš Tito bil in ostane pojem in gibal socialistične revolucije. Zato, ker se bomo pri soočanju o uresničevanju ciljev socialistične revolucije pri nas, nenehno srečevali z njegovo prodorno in ustvarjalno idejo in akcijo. »Vsestranska in bogata je Titova osebnost, kot je vsestranska in bogata jugoslovanska socialistična revolucija, nezadržna v svojem pohodu. Tito je predvsem revolucionar marksist. In to ne samo zato, ker je vse svoje življenje posvetil in ga še danes nesebično razdaja revolucionarnemu boju delavskega razreda in delovnih ljudi za socializem, temveč tudi zato, ker je hkrati z njimi izjemen ustvarjalec revolucije.« (Stane Dolanc prav tam.)

Tako bomo Titovo misel, ideje in akcijo socialistične revolucije vgrajevali v letošnje proslavljanje dveh njegovih osebnih in zato tudi naših jubilejev, kakor tudi v jubilej slovenske Komunistične partije, oziroma Zveze komunistov Slovenije. Kajti tovariš Tito je tista velika Marksova osebnost, ki je znala prodreti v smisel objektivnih družbenih zakonitosti in zgodovinskih potreb svojega časa ter skozi to postati največji oblikovalec in izvajalec naše socialistične revolucije na čelu delavskega razreda in Zveze komunistov Jugoslavije. Ob globljem spoznavanju te velike osebnosti, v vseh svoji širini in globini, se bomo učili in idejnopolično in akcijsko oboroževali za nadaljno graditev samoupravnega socializma.

DELOVNI ČLOVEK JE ZA TITA VEDNO BIL IN OSTAL POGlavITNA USTVARJALNA SILA IN SUBJEKT SOCIALIZMA

Skozi spoznavanje velike zgodovinske osebnosti tovariša Tita, idejnopoličnega pomena njegove marksistične misli in revolucionarne prakse, se bomo morali soočiti s sedanjostjo in njenimi aktualnimi idejno političnimi vprašanji. To še toliko bolj, ker ti jubileji tudi sovpadajo že v priprave komunistov na XI. kongres Zveze komunistov Jugoslavije in VIII. kongres Zveze komunistov Slovenije.

»Delovni človek je za Tita vedno bil in ostal poglavitna ustvarjalna sila in subjekt socializma, kar pomeni, da je nenehno boj za njegovo zares boljše življenje in osebno srečo, torej za takšne družbene in materialne odnose, v katerih bo delovni človek suvereno odločal o pogojih, sredstvih in sadovih svojega dela — namen vseh družbenih prizadevanj in vsega našega socialističnega gibanja. Zaupanje v osvobodilno poslanstvo in ustvarjalne sposobnosti delavskega razreda izvira predvsem iz razumevanja same družbene narave delavskega razreda, njegove zgodovinske vloge, revolucionarnosti, ki mu je lastna kot razredu, ki v boju za svojo osvoboditev nima kaj izgubiti, razen svojih okov, lahko pa, kot to pravi tudi delavska himna, dobi vse!« (Stane Dolanc, prav tam.)

Take družbene in materialne odnose, o katerih govori tovariš Dolanc, smo vgradili v našo novo ustavo leta 1974 in nadalje razvili in konkretizirali v zakonu o združenem delu. Torej, z drugimi besedami, govoriti o zgodovinski osebnosti tovariša Tita, pomeni govoriti o doslednem uresničevanju takih odnosov, kajti tovariš Tito je vse svoje življenje posvetil boju za osvoboditev človeka in dela, kar pomeni uresničevanje tega, da bo delovni človek suvereno odločal o pogojih, sredstvih in sadovih svojega dela.

Jubileje tovariša Tita bomo povezovali z uresničevanjem in krepitevijo sistema ljudske obrambe in družbene samozasčitve, s spoznavanjem njegove revolucionarne strategije, vojne doktrine in množico njegovih revolucionarnih misli o družbeni samozasčitvi.

Iz enakih aspektov se bomo vključevali v praznovanje 40-letnice ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije in se soočali s takrat oblikovanimi idejnimi stališči v Manifestu, kot nadaljnega akcijskega delovanja slovenskih komunistov v okviru Komunistične partije Jugoslavije. Soočali se bomo z delovanjem in borbo komunistov v tistem času na našem ožjem območju, ki je bilo še kako pomembno za napredno politično razpoloženje delavskega razreda Slovenije.

Ob vseh teh jubilejih pa bomo morali pogledati tudi, kakšen je naš odnos do revolucionarne dediščine, do dogodkov in ljudi, ki so vplivali na potek teh bojev in v bojih tudi neposredno sodelovali. Pogledati bomo morali, kakšni so naši rezultati pri uresničevanju samoupravnih socialističnih družbenoekonomskih odnosov na področju vzgojno izobraževalnega, kulturnopolitičnega ter znanstvenoteoretičnega in umetniškega delovanja. Revolucija, v kar je vgrajeno vse to, o čemer je tekle sedaj beseda, mora resnično postati neizčrpen vir za ustvarjalno življenje, za vsestranski razvoj, še posebej za rast naše moralnopolitične, samoupravljalne, kulturne zavesti ter marksistične misli in akcije.

Letošnji jubileji, ki bodo obeleženi tudi s kulturnopolitičnimi manifestacijami v krajevnih skupnostih, temeljnih organizacijah združenega dela, društvih, šolah in drugih organizacijah, morajo pomeniti tudi soočanje z našo revolucionarno preteklostjo in akcijskim delovanjem pri uresničevanju socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v vseh sferah družbenega dela in življenja.

SVETOVNA PROIZVODNJA JEKLA V LETU 1976

(Nadaljevanje s 1. strani)

pacitetah, vodilna država na svetu. Leta 1976 so ZSSR sledile: ZDA s 116,3 milij. ton, Japonska 107,4 milij. ton, Zah. Nemčija 42,4 milij. ton itd.

V odnosu na leto 1975 se je proizvodnja jekla dvignila v ZSSR za 4 %, v ZDA za 9,7 %, na Japonskem za 5 % in v Zah. Nemčiji za 5 %. Navedeni podatki kažejo, da je bilo sicer leto 1976 slabo, kar nam bodo pokazale še primerjave z najboljšimi

dosežki preteklih let, vendar je boljše, kot je bilo leto 1975.

V obdobju razvitih državah zahoda in Japonci dosegli svojo najvišjo proizvodnjo in tudi najmočnejšo krizo v jeklarski industriji. Prav zaradi tega je zanimiva tudi primerjava proizvodnje v teh zadnjih petih letih, to predvsem za nekaj največjih proizvajalcev in za gibanje svetovne proizvodnje.

(v milij. din)	1972	1973	1974	1975	1976
Svetovna proizvodnja	630,1	696,9	707,7	646,3	683,5
ZSSR	125,6	131,5	136,2	141,3	147,0
ZDA	120,8	136,5	132,0	106,0	116,3
Japonska	96,9	119,3	117,1	102,3	107,4
Zah. Nemčija	43,7	49,5	53,2	40,4	42,4
Italija	19,8	21,0	23,8	21,9	23,4
Francija	24,1	25,3	27,0	21,5	23,2
Anglija	25,4	26,7	22,4	19,8	22,7

V ZSSR se ob planski proizvodnji tudi proizvodnja jekla redno dviga in je najvišja v letu 1976. Pri ostalih velikih proizvajalcih so največji dosežki podčrtani v letu 1973 in 1974, pri vseh, kjer tržni pogoji vplivajo na proizvodnjo, je bila ta najnižja leta 1975.

Kot je že prej navedno, je bila v letu 1975 dosežena večja proizvodnja, v primerjavi z letom 1976, predvsem zaradi ugodnih prvih mesecev, medtem ko je bila druga polovica preteklega leta za mnoge železarn Zahodne Evrope najtežja preizkušnja.

Po podatkih mednarodnega inštituta za železo in jeklo je znašala proizvodnja jekla v Jugoslaviji preteklo leto 2,7 milij. ton. Zadnjih pet let se je gibal takole (v milij. ton):

1972	1973	1974	1975	1976
2,6	2,7	2,8	2,9	2,7

V letu 1976 smo bili torej zopet na nivoju leta 1973. Najvišjo proizvodnjo smo dosegli leta 1975. Kapacitete imamo večje in ob normalnih pogojih, oziroma možnostih prodaje na domačem tržišču ter pri normalnih pogojih izvoza, predvsem pa pri normalnem izkoriščanju proizvodnih zmogljivosti, bi morali že leta 1976 preseči 3,5 milij. ton.

V državah SEV je gibanje proizvodnje, enako kot v ZSSR, v stalnem porastu in povsod je dosežena najvišja v zadnjem — 1976. letu.

REORGANIZACIJA VZDRŽEVANJA V ČASU KONSTITUIRANJA NOVIH TO V ŽELEZARNI

(Nadaljevanje s 1. strani)

Vodje proizvodnih obratov se niso čutili odgovorne za stanje osnovnih sredstev, ki jih imajo v upravljanju.

ZDRUŽEVANJE DEJAVNIKOV VZDRŽEVANJA V TREH TO

Vzdrževanje delovnih naprav lahko razdelimo v tri grupe:

- tekoče vzdrževanje s preventivno,
- remontni,
- priprava rezervnih delov in valjev.

Na osnovi te delitve dela vzdrževanja, se vzdrževalci združujemo v tri temeljne organizacije:

- TO Vzdrževanje,
- TO Remontne delavnice,
- TO Strojne delavnice.

Temeljna organizacija Vzdrževanja (shema 2) opravlja tehnični nadzor in izvaja vzdrževanje in popravila. Organizirana je v sedmih obratih vzdrževanja, in sicer:

- vzdrževanje plavž,
- vzdrževanje jeklarne,
- vzdrževanje valjarne Bela,
- vzdrževanje Javornik,
- vzdrževanje HVŽ,
- vzdrževanje jeseniški obrati,
- vzdrževanje hl. valjarne Bela.

Vsak obrat je zaključena celota in združuje vzdrževalce različnih strokovnosti, tako da lahko v celoti in odgovorno izvaja tekoče vzdrževanje na proizvodnih napravah v TO, ki so na področju, ki ga obrat pokriva.

V TO Vzdrževanje so tudi tehnične službe, ki jih sestavlja:

- priprava dela,
- tehnični inšpektorat,
- grupa za tehnično izboljšavo delovnih naprav.

TO Remontne delavnice (shema 3) izvaja elektro, strojno in gradbeno dela, opravlja remonte in vzdržuje naprave za regulacijo in avtomatizacijo. Združuje pripravo dela in tri obrate, v katerih so centralni remontni oddelki:

- strojno remontne delavnice,
- elektro remontne delavnice,
- gradbeno remontne delavnice,
- regulacijska tehnika in avtomatizacija.

TO Strojne delavnice (shema 4) izdeluje in popravlja strojne dele, sklope, konstrukcije, valje in valjarski pribor. Združuje pripravo dela in tri obrate:

- strojna obdelava,
- konstrukcijska delavnica,
- strugarna valjev.

Izvajanje dejavnosti vzdrževanja:

S konstituiranjem proizvodnih TO se prenaša odgovornost za stanje osnovnih sredstev in delovnih naprav na TO, ki z njimi upravlja. Gospodarjenje z napravami mora biti tako, da bo omogočena planirana proizvodnja pri planiranih stroških vzdrževanja. Vodja TO bo to organiziral s pomočjo asistenta za delovne naprave, ki bo v vsaki proizvodni TO.

Obrat vzdrževanja v TO Vzdrževanje ima v vodstveni strukturi razdeljeno dejavnost na:

- pripravo dela vzdrževanja in operativno vzdrževanje.

V vsaki proizvodni TO bo moralo biti neposredno sodelovanje med:

- asistentom za delovne naprave,
- pripravo dela vzdrževanja in operativno vzdrževanje.

Vse tri funkcije so bile pri prejšnji organiziranosti združene v asistentih vzdrževanja. Z delitvijo dela bo natanko opredeljena odgovornost. Normativ v vzdrževanju ni povečan, ker s prenosom delovnih nalog v proizvodne TO prenašamo tudi delovna mesta in ljudi.

Asistent za delovne naprave bo naročnik vseh vzdrževalnih del. Strojno pomoč in posamezne usluge (obdelava naročil, predračuni, spiski potrebnih rezervnih delov) bo dobil v pripravi dela in operativni vzdrževanja. Skupaj z vzdrževanjem bo tudi načrtoval preventivno in operativne plane remontov, prevzemal bo delovne naprave po zaključenih remontih.

Obseg del za TO Vzdrževanje bo določen z letnimi naročili ali pogodbami. Po individualnih naročilih bi delali le v primeru izjemnih del ali prostih vzdrževalnih kapacitet.

Remonte in rezervne dele bi naročali s kompletno tehnično dokumentacijo in termini. Vse to pripravita priprava dela Vzdrževanja, asistent za delovne naprave v TO Remontne delavnice, oziroma TO Strojne delavnice. Ti dve TO sta odgovorni za realizacijo naročil v zahtevanem času. Pripravi dela v obeh temeljnih organizacijah obdelata naročila in naročita zunanje izvajalce v primeru nezadostnih lastnih kapacitet.

Skladišče rezervnih delov, oziroma rezervni deli so last proizvodnih TO, razen skladišča rezervnih delov za žerjave, ki spada v TO Remontne delavnice. Tu bo žerjavni oddelek

tudi naročal rezervne dele zaradi možne izmenljivosti in nadaljne unifikacije žerjavov.

V sklopu tehničnih služb v TO Vzdrževanje je tudi grupa za tehnično izboljšavo delovnih naprav. V grupi bodo pripravljali predloge za odpravo šibkih točk na napravah. V grupi bodo združeni tudi konstrukterji, ki so že sedaj v oddelkih vzdrževanja.

PREHODNO OBDOBJE

Zaradi velikih organizacijskih sprememb in zaradi poenotenja nazivov delovnih mest je bilo potrebno izvesti novo šifriranje delovnih mest. S 1. 1. 1977 so bili vsi vzdrževalci razporejeni na nova delovna mesta, s tem, da so posamezniki na delovnih mestih z bistveno drugačnimi delovnimi nalogami postavljeni kot vršilci dolžnosti. V prehodnem obdobju: januar-februar, teče priprava med odgovornimi vodji po prejšnji organiziranosti in novimi vodji posameznih dejavnosti.

Delovski sveti posameznih temeljnih organizacij bodo na prvi seji sprejeli novo kategorizacijo delovnih

mest, odbor za delovna razmerja pa bo moral analizirati začasno zasedbo delovnih mest, določiti dokončne razporeditve in objaviti delovna mesta, ki jih bo potrebno zasedeti z zaposlimi.

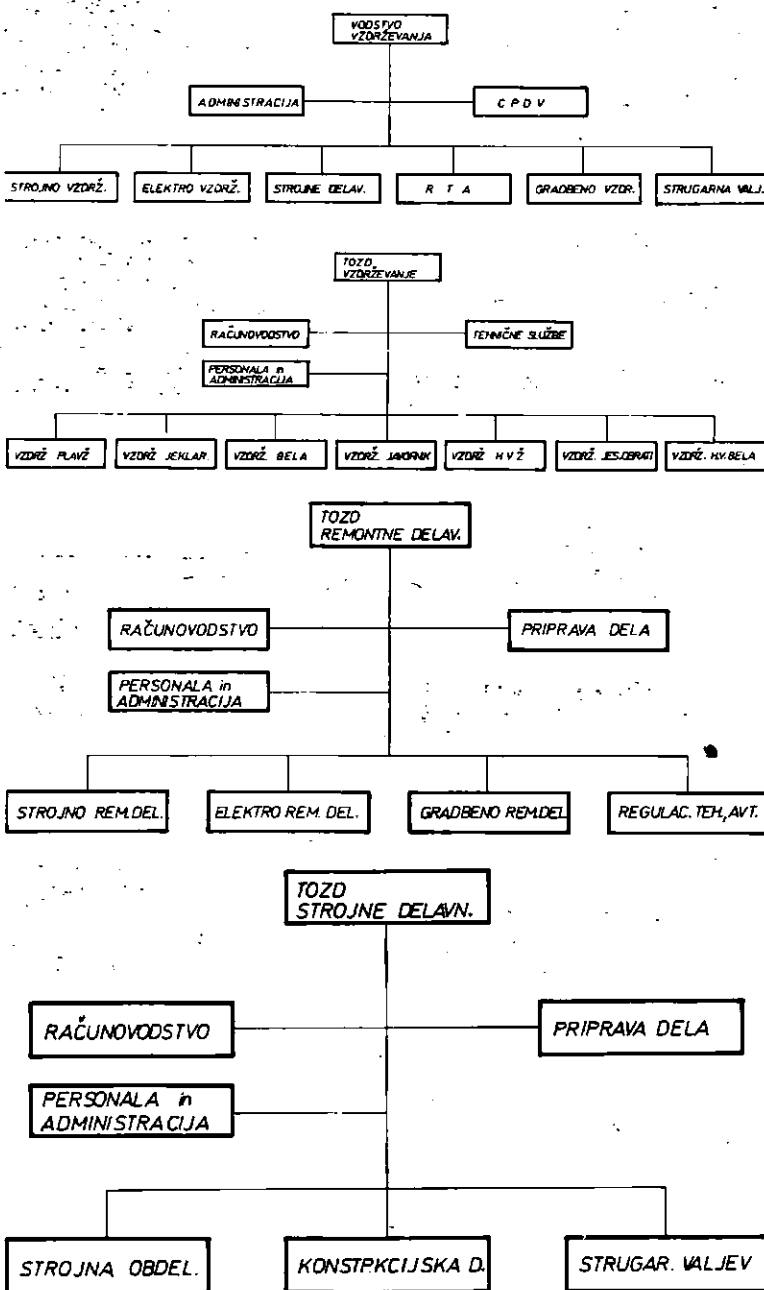
Za tista področja dela, kjer se bo bistveno spremenil način dela, oziroma bodo vpeljane sodobnejše metode dela, bo potrebno pripraviti izobraževalne seminarje, da bo prihodno obdobje čim krajše.

ZAKLJUČEK

Reorganizacijo vzdrževanja smo pripravljali skoraj dve leti.

V pripravo predloga je bil vključen širok krog ljudi. Vsi predlogi sprememb so bili obdelani na sektorju za ekonomiko in posredovani v razpravo samoupravnim organom TOZD VET. Z izpolnitvijo nalog, začrtanih z novim konceptom vzdrževanja, lahko pričakujemo nov korak v kakovosti vzdrževanja delovnih naprav v temeljnih organizacijah Železarne.

Šef vzdrževanja:
Franc Brelih

JAVNA ZAHVALA

SPOMENIK DRAŽGOŠKI BITKI

Tridesetletno idejo za gradnjo spomenika dražgoški bitki, ki je bila od 9. do 11. januarja 1942, smo 22. julija 1976 dostojno uresničili. V Dražgošah, v Škofji Loki, na Gorenjskem in v Sloveniji smo dobili veličasten spomenik, ki obeležuje veličino bitke Cankarjevega bataljona in žrtev Dražgoš.

Skupščina občine Škofja Loka je na seji zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora 22. decembra 1976 sprejela poročilo odbora za postavitev spomenika dražgoški bitki. Poročilo izkazuje, da so stroški gradnje spomenika, ki znašajo 5.259.976 dinarjev, povsem poravnani.

Skupščina občine Škofja Loka se najlepše zahvaljuje vsem, ki so finančno ali kakorkoli drugače pomagali pri gradnji spomenika.

SKUPŠČINA OBČINE
ŠKOFJA LOKA

ČESTITAMO

Dne 21. januarja 1977 je mag. BOŽIDAR BRUDAR, dipl. inž., na fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani javno zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom: Elektromagnetne lastnosti jeklene palice z radialno razpoko.

Pridobil si je naslov doktor elektrotehniških znanosti. Na ekonomski fakulteti v Ljubljani je 25. januarja uspešno končal študij tretje stopnje CVETO POHAR, dipl. inž. matematike.

Obema iskreno čestitajo sodelavci, k čestitki pa se pridružujejo tudi vsi delavci temeljnih organizacij.

Tako smo volili svoje delegate v delavskih svetih

OBVESTILA KOLEKTIVU - OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK - 7. 2.	BURJA ANTON, st.	KAVČIČ EDO
TOREK - 8. 2.	BERNIK FRANC	ROZMAN JANEZ
SREDA - 9. 2.	ULČAR MARJAN	DROLČ MARJAN
ČETRTEK - 10. 2.	KORDEŽ FILIP	ROTAR VINKO
PETEK - 11. 2.	ZUPANČIČ MARTA	NOČ BRANKO
SOBOTA - 12. 2.	GASSER FRANC	ARH JANEZ
NEDELJA - 13. 2.	PIKON JANEZ	KOVAČ JANEZ

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Na proste sobote, nedelje in praznike dela:
dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni stavbi TOZD-VET.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 7. do 12. februarja bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. obratna ambulanta.

V soboto, 12. februarja, samo dopoldan: I. obratna ambulanta.

V zobni ambulanti:
dopoldan: I. zobna ambulanta,
popoldan: II. zobna ambulanta.

V soboto, 12. februarja, samo dopoldan I. zobna ambulanta.

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13. ure, popoldan od 13. do 19.30. V soboto popoldan od 6.30 do 13. ure.

ZA MANJ TRUDA VEČ DENARJA

Tako nam kažejo obračuni prihrankov in na osnovi tega izračunane odškodnine avtorjev za realizirane tehnične izboljšave. Komisija za novatorstvo in racionalizacije DS TOZD VET je na 8. redni seji že drugič postavila vprašanje, ali je tak način obračuna prihranka, ki je osnova za izplačilo odškodnine, pravičen.

Da bo stvar bolj jasna, bom navedel tri primere izračunov.

Prvi primer: Realiziran predlog tehnične izboljšave se nanaša na osnovno sredstvo. Prihranek nastane pri razliki v ceni doma izdelanega osnovnega sredstva ali nabavljenega od zunanega izvajalca. Prihranek je dokumentiran prvič s ceno, katero bi plačali zunanjemu izvajalcu, in z obračunanimi delovnimi nalogi za doma izdelano osnovno sredstvo. Prihranek je razmeroma velik, saj predstavlja kar 1.489.343,00 din, ki ga navaja tudi oddelek za zaščito industrijske lastnine. Seveda, ko pa postavljamo vsote za izračun odškodnine, pa se ta prihranek zmanjša za dvajsetkrat. Po razlagi oddelka se za letni prihranek prizna samo tisti del, ki predstavlja letni odpis. Na osnovi take razlage sta dobila avtorja kot odškodnino samo 5.389 dinarjev ali 0,35 % od tistega, kar sta prihranila Železarni, kajti, ko bi ta osnovna sredstva kupili pri zunanjem izvajalcu, bi jih morali takoj plačati ali pa najeti kredit in bi morali za to še plačati obresti.

Drugi primer: Avtor realizirane tehnične izboljšave zamenja samo dimenzijo že napeljanega cevovoda visokotlačne napeljave, prikaže navidezne stroške te zamenjave, ki znašajo 25.000,00 din. Pri izračunu prihrankov je naveden prihranek pri zmanjšani porabi električne ener-

gije, kljub temu da obrat, na katerega se nanaša izračun, izkazuje v letu 1975 prekoračenje. To sta trdila tako knjigovodja kakor direktor, toda njune pripombe niso bile upoštevane. Zato bo avtor dobil, če računamo tri rente, kar blizu 10.000, če ne morda še več. Če pri tem primeru prizadevanje prvega avtorja z delom in prizadevanjem drugega avtorja, potem lahko trdimo, da smo še daleč od nagrajevanja po vloženem delu.

Tretji primer: Avtor izdelal del, in to zelo majhen del stroja. Del, ki bi ga morali imeti pri tako razvejanem delu in pri ne slabo plačanih odgovornih za vzdrževanje na zalogi, kajti njegova cena je minimalna. Pri izračunu odškodnine je postavka stroška izdelave minimalna. Prihranek pa je izračunan na osnovi tega, ko bi naprava zaradi pomanjkanja tega dela stala, s čimer bi nastala izguba zaradi izpada proizvodnje. Na tako izračunanem prihranku in na osnovi tega izplačana odškodnina je razmeroma visoka in so tisti doma izdelani delčki razmeroma dragi. Tak način kaže zelo primitivno reševanje in tudi zelo neodgovorno delo pri potrjevanju resničnih podatkov.

V interesu nadaljnjega razvoja inovacijske aktivnosti v temeljnih organizacijah in Železarni kot celoti bi veljalo o tem razmišljati.

Stane Torkar

KONCERT SLOVENSKEGA OKTETA NA JESENICAH

V torek, 8. februarja bo že tradicionalno gost železarskih Jesenic SLOVENSKI OKTET, ki bo ob 18.30 v dvorani amaterskega gledališča Tone Čufar izvajal

KONCERT OB KULTURNEM PRAZNIKU SLOVENCEV - 8. FEBRUARJU

Ob tej priliki bodo podelili tudi letošnje gorenjske Prešernove nagrade.

Vstopnice lahko rezervirate v pisarni amaterskega gledališča Tone Čufar.

Koncert v okviru svojega letošnjega koncertnega programa prireja glasbena komisija pri zvezi kulturnih organizacij Jesenice.

SAMOUUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

58. SEJA ODBORA ZA GOSPODARSTVO PRI DS ŽELEZARNE

Predsednik odbora za gospodarstvo EMIL AŽMAN je sklical 58. sejo za petek, 28. januarja, z naslednjim dnevnim redom: pregled izpolnjevanja sklepov zadnje seje, ocena uresničevanja akcijskega programa v zadnjem kvartalu 76, ocena možnosti izpolnjevanja gospodarskega načrta v I. kvartalu 1977, operativni program za februar, pristop k splošnemu združenju črne metalurgije, formiranje sredstev za izvedbo pripravljanih del in izdelavo investicijskih programov, informacija o stanju priprav za razvod zemeljskega plina v ŽJ, izvedba revalorizacije, sklep o kreditiranju LECTROMELT mešalca, zamenjava zemljišča in predlog koordinacijskega sveta ZSMS ŽJ.

Pri pregledu sklepov zadnje seje so ugotovili, da so bili izpolnjeni, nekateri pa so daljšega pomena in se še izvajajo.

V nadaljevanju so ocenili izpolnjevanje akcijskega programa v zadnjem kvartalu 1976 in ugotovili, da so bili rezultati četrtega kvartala leta 1976 mnogo boljši kot v prvih treh kvartalih, predvsem v proizvodnji. Doseženi so bili tudi dnevni rekordi kot, npr., na plavžu, elektro jeklarni, blumingu itd. kljub temu pa izpadle proizvodnje iz prejšnjih kvartalov ni bilo mogoče v celoti nadomestiti.

Stroški so bili še vedno previsoki vsaj v nekaterih postavkah kot pri izpolnitvi, posebno v valjarni Bela. Zaradi neažurnega obračunavanja so nastale previsoke obremenitve konec leta ob pripravi zaključnega računa, kar preprečuje realne ocene in sprotno ukrepanje.

Zaradi vseh dejavnikov in previsokih stroškov proizvodnje nismo v celoti uspeli realizirati postavljenega cilja z akcijskim programom, da dosežemo 80 milijonov din ostanka dohodka.

Splošna ocena je, da je bil akcijski program predvsem v zadnjem kvartalu aktivno spremljan in tudi izvrševan na vseh področjih Železarne, kar je prispevalo k uspehu v četrtem kvartalu.

Se vedno je nerešeno vprašanje ažurnega obračunavanja stroškov, za kar je potrebno sprejeti za bodoče posebne ukrepe. Sklep, da je treba odpremljati enakomerno preko vsega meseca, v decembru ni bil izvršen, zato je potrebno ravno tako sprejeti posebne ukrepe, da bomo dosegli boljšo dinamiko odpreme.

Sprejeli so informacijo direktorja finančno računskega sektorja o trenutnem rezultatu zaključnega računa za leto 1976 in se strinjali, da se politika sprejetih sklepov po periodičnem obračunu za devet mesecev leta 1976 nadaljuje tudi za izdelavo zaključnega računa.

Sprejeli so oceno možnosti izpolnjevanja gospodarskega načrta v I. kvartalu 1977, leta, ki jo je podal glavni direktor, in sprejeli naslednja stališča:

- Tržišče omogoča prodajo vseh vrst proizvodov, predvidenih v planu za I. kvartal, nekaterih bolj, drugih manj. Posebno pozornost je treba v proizvodnji nameniti izpolnjevanju plana po količini in asortimentu, ker je dohodek odvisen od izpolnjevanja tega asortimenta.

- Gibanje cen na splošno za nas ni ugodno in so stroški večji, kot smo predvidevali.

- Zaposlovanje novih delavcev mora biti v skladu s proizvodnjo, v nobenem primeru pa ne smemo prekoračevati z gospodarskim načrtom predvidene rasti.

- Odbor za gospodarstvo predlaga samoupravnim organom TO, da v obdobju konstituiranja ne sprejemajo novih delavcev, da pa tudi pozneje sprejem delavcev usklajujejo strokovne službe.

- Samoupravni organi TO naj na konstituantni seji razpravljajo tudi o izpolnjevanju gospodarskih načrtov TO. Strokovne službe naj zato pripravijo trenutno analizo tržišča za proizvode vsake TO.

- S pomočjo metod vodenja po delovnih ciljih, ki jih posreduje SEO, je treba postaviti pomembnejše naloge za izpolnjevanje gospodarskega načrta.

- Po zaključku I. kvartala je treba analizirati odstopa od planirane količina sklada za osebne dohodke in izplačanih osebnih dohodkov.

- Uspeh uveljavljanja proizvodnje hladne valjarne Bela in njenega deleža v celotnem gospodarstvu bo možno zagotoviti le s polno preskrbo s polizdelki, tudi iz zunanjih virov (ostalih jugoslovanskih železarn in iz uvoza), zato je treba temu problemu posvetiti posebno pozornost.

- Zaradi dolgih dobavnih rokov in neustreznega vložka iz profilarne za obrat vrtnih podbojev, je treba stanje strokovno analizirati in o ugotovitvah poročati na naslednji seji odbora.

- Na predlog sektorja za ekonomiko in organizacijo so sprejeli informacijo o operativnem programu za februar in se z njim strinjali v vseh postavkah, razen s postavko za hlad-

no valjarno Bela, ker je plan za ta obrat nesporemljiv.

Obširno so razpravljali o izhodiščnih osnovah pri organizaciji splošnih združenj in gospodarske zbornice Jugoslavije in na osnovi predhodnih razprav v okviru strokovne grupe Železarne in razprave na odboru, sprejeli naslednja stališča ter jih posredujejo upravnemu svetu Slovenskih železarn, ki so ga pooblastili za nadaljnje usklajevanje:

- Poslovna skupnost jugoslovanskih železarn naj predstavlja splošno združenje črne metalurgije.

- Železarna Jesenice pristopa k SPLOŠNEMU ZDRUŽENJU ČRNE METALURGIJE, preko SOZD Slovenske železarne.

- Železarna Jesenice pri tem predvideva, da se bo, z ozirom na organiziranost ostalih splošnih združenj, vključila kot delovna organizacija tudi še v nekatera druga splošna združenja.

- Železarna Jesenice se strinja z vključitvijo proizvodnje ferolegur v SPLOŠNO ZDRUŽENJE BARVNE METALURGIJE, ker po svoji osnovni proizvodni dejavnosti, raziskovalni problematiki, razvoju in kadrih veliko uspešneje usklajuje celotno delo.

- Proizvodnja sivnih cevi predstavlja čisto kovinsko predelovalno industrijo, saj gre samo za preoblikovanje pločevine in trakov, ne pa tudi spremembo preseka in strukture samega jekla, zato pa Železarna Jesenice predlaga, da se vključijo proizvajalci sivnih cevi v splošno združenje kovinsko predelovalne industrije.

- Zaradi racionalnosti, tako samega administrativnega dela znotraj splošnega združenja kot tudi lažjega usklajevanja, predlagamo, da se število splošnih združenj ne širi.

- Za usklajevanje dejavnosti posameznih splošnih združenj predlagamo skupna koordinacijska telesa. Pri tem menimo, da bi za usklajevanje črne metalurgije, kovinski pre-

delovalne industrije, barvne metalurgije, strojne industrije, ladjedelništva in elektro industrije imeli skupno koordinacijsko telo.

Železarna Jesenice predlaga, da se trgovina - grosisti vključujejo v isto splošno združenje, v katerem so tudi proizvajalci proizvodov, ki predstavljajo pri grosistu največji promet.

Razpravljali so o predlogu za formiranje sredstev za izvedbo pripravljanih del in izdelavo investicijskih programov, ki ga je pripravil sektor za novogradnje in se strinjali, da se sredstva v višini približno 1% od predračunske vrednosti smejo uporabiti za pripravljala dela iz že odobrenih sredstev za posamezne projekte.

Zaradi nove organiziranosti TO so naročili sektorju za novogradnje in finančno računskemu sektorju, da pripravita pregled virov sredstev, angažiranih sredstev, prostih sredstev in ključ formiranja sredstev, na dan 31. 12. 1976. Na osnovi tega pregleda se bodo ugotovili ključ formiranja in porabe ter način dela za združevanje in lastno koriščenje sredstev v letu 1977.

K informaciji sektorja za novogradnje o stanju priprav za razvod zemeljskega plina v Železarni so menili, da je treba na pripravah intenzivno delati, zato so priporočili, da se financiranje pripravljanih del čimprej reši.

O predlogu za razvod zemeljskega plina v Železarni in drugih investicijskih programih bodo razpravljali na naslednji seji, do takrat pa je treba najti pravno in samoupravno preverjen postopek za združevanje sredstev.

Na predlog finančno računskega sektorja so sprejeli ustrezne sklepe, da se opravi revalorizacija osnovnih sredstev in sredstev skupne porabe, na dan 31. 12. 1976, in v ta namen imenovali tričlansko komisijo.

Sprejeli so tudi sklep o kreditiranju LECTROMELT mešalca s strani Vojne servisa v sestavi narodne banke Jugoslavije, ki ga bodo posredovali v potrditev še delavskemu svetu Železarne.

Na predlog pravne službe pa so se strinjali z zamenjavo gozdnih parcel, ki so v lasti Železarne, za parcele, last Valentina Smoleja.

Na predlog koordinacijskega sveta ZSMS Železarne so sklenili, da se sredstva od zbranega in prodanega odpadnega papirja zbirajo na žiro račun konferencie osnovnih organizacij sindikata Železarne za kritje solidarnostnih akcij. J.Š.

SEJA ODBORA ZA KADRE PRI DS ŽELEZARNE

Predsednik odbora Aleksander Kavčič je za dne 25. januarja 1977 sklical sejo ter predlagal naslednji dnevni red: ustanovitev posebne izobraževalne skupnosti za črno in barvno metalurgijo, pregled sklepov za leto 1976, predlog za nagrajevanje mentorjev, naloge pri opravljanju prakse dijakov PIŠ in SMD ter tekoče zadeve.

Najprej so obravnavali samoupravni sporazum, statutarni sklep in program dela posebne izobraževalne skupnosti za črno in barvno metalurgijo in sprejeli na osnovi pojasnil strokovne službe, pripomb članov odbora ter pripomb iz predhodnih razprav naslednje amandmaje:

- Glede na to, da se bo v SR Sloveniji oblikovalo več posebnih izobraževalnih skupnosti, ki bodo pokrivala posamezna področja, bi se naša delovna organizacija vključevala v najmanj štiri posebne izobraževalne skupnosti, zato bi bilo verjetno primernejše oblikovanje skupnosti na regionalni osnovi. Predlagali so, da se vse naše temeljne organizacije vključijo v posebno izobraževalno skupnost za črno in barvno metalurgijo, s čimer bi racionalizirali vzgojno-izobraževalno dejavnost, v občini pa preprečili nezaželen prehod kadra iz delovnih organizacij, ki razpisujejo veliko kadrovskih štipendij, v delovne organizacije, ki teh sploh ne razpisujejo. Zraven tega so naše temeljne organizacije, ki se zavedajo kompleksnosti področja vzgoje in izobraževanja, poverile to nalogo službi za vzgojo in izobraževanje v delovni organizaciji, ki je centralizirana. Pripombe so imeli tudi na strokovno službo skupnosti, ki bi bila potrebna za nemoženo delo, in v zvezi s tem postavljali vprašanje, kolikšen bo ta administrativni aparat. Vprašljivo je tudi delovno mesto tajnika in administrativno tehničnega osebja. Iz statutarne sklepa so namreč razvidne zelo zahtevne in obsežne naloge, ki jih bo lahko uspešno opravljal le profesionalni tajnik, ta pa bo rabil administrativno pomoč. Pomemben je sedež tajnika ter s tem tudi administracije. Kolikor bo le-ta v Ljubljani, se administrativno tehnično delo lahko prenese na Izobraževalno skupnost Slovenije.

- Opremiti bo treba no vlogo izobraževalne skupnosti Slovenije, ker bo ta z ust. rovitvijo posebnih izobraževalnih skupnosti izgubila svojo sedanjo vlogo. Po mnenju odbora naj bi bila PIŠ za metalurgijo predvsem kreator vzgojno-izobraževalne politike in nosilec racionalnejšega vzgojno-izobraževalnega sistema na področju metalurgije. Drugi člen statutarne sklepa določa, da so v skupščino skupnosti lahko delegirani delegati splošne in posebne delegacije. Menili so, da bi zaradi obremenjenosti teh delegatov po ustaljenem postopku lahko delegirali tudi druge delegate. Predlagali so tudi spremenjen sestav izvršnega odbora skupščine skupnosti. V izvršnem odboru je namreč med štirimi člani iz vrst uporabnikov predlagan en član iz vrst delavcev, ki delajo s sredstvi v lastnini občanov, kar pa zaradi minimalnega števila teh delavcev v metalurški panogi ni utemeljeno. Predlagajo, da so v izvršnem odboru štirje člani iz industrije.

- Pred podpisom samoupravnega sporazuma naj se uredijo naslednja vprašanja:

- kako bo s solidarnostnim prelivanjem sredstev - po kakšnih merilih, oz. po kakšnem ključu se bodo prelivala,
- sistem ni dovolj natančno izdelan, zato nastaja vprašanje praktičnega izvajanja,
- treba bi bilo razmišljati o tem, ali bo samoupravni sporazum tudi Gimnazija podpisala - glede na reformo usmerjenega izobraževanja,
- ob prizadevanju za izravnavanje pogojev bi se morali tudi prizadevati, da bomo sredstva rabili enako racionalno.

Ne morejo podpisati samoupravnega sporazuma, dokler ne vidijo, kako je po posebnih izobraževalnih skupnostih organizirano celotno usmerjeno izobraževanje, to je, prej morajo poznati temeljne akte vseh posebnih izobraževalnih skupnosti, ker bodo samo v takem obsegu lahko videli mesto metalurgov v sistemu usmerjenega izobraževanja.

Obravnavali so tudi pregled sklepov za leto 1976 in ugotovili, da so

sklepi v glavnem izvršeni, kolikor pa niso, so v izvajanju. Sklenili so, naj kadrovski sektor do naslednje seje pripravi poročilo, oz. program, kdaj bo možno sklepe, ki so dolgoročnega značaja, izvršiti. Obenem so se seznanili z rezultati razpisa delovnih mest za hladno valjarno Bela »asistent za delovne naprave« in »vodja odpreme«. Ugotovili so, da razpis za delovno mesto »asistent za delovne naprave« ni uspel, ker se nanj ni nihče prijavil, delovno mesto »vodja odpreme« pa ostane odprto, ker od osmih prijavljenih kandidatov nihče ne ustreza razpisnim pogojem. Problem bo rešil kadrovski sektor z internim kadrovanjem, ker z javnim razpisom ni bilo uspeha. Oddelku za organizacijo dela priporočajo, da pregleda to delovno mesto in po potrebi spremeni kvalifikacijo, kot je predlagal direktor TO VET.

Pri obravnavi predloga za nagrajevanje mentorjev so sklenili, glede na to, da mora v času pripravništva pripravnik z višjo in visoko šolo spoznati vso Železarno, s srednjo šolo pa temeljno organizacijo, v kateri bo delal, ter da se za uvajanje določijo mentorji, in sicer:

- mentor v obratih (spoznavanje obrata),
- mentor za strokovno nalogo,
- mentor za delovno mesto.

Ker so pripravniki v posameznih obratih, glede na zahteve poučeva-

nja in uspešnosti dojemanja, manj ali več časa, predlaga in določa nagrado za mentorja direktor kadrovskega sektorja. Višina nagrade je od 50.- din do 350.- din mesečno, odvisno od uspešnosti ter časa poučevanja.

Seznanili so se z nalogami ŽIC in Železarne pri opravljanju prakse dijakov PIŠ in SMD. Naše štipendiste - dijake PIŠ in SMD, je treba pripraviti za samostojno opravljanje del, da bo pri njihovem delu čim manj poškodb ter obolenj in da bodo ob zaključku šolanja čimprej lahko začeli brez nevarnosti za poškodbe samostojno delati. Pri določevanju del, katerih ti dijaki ne smejo opravljati, sodelujejo obratovodja, delovodja, kadrovik in varnostni inženir. Nosilec naloge je organizator dela v obratu, kadroviki in varnostni inženirji pa nudijo strokovno pomoč.

Ob koncu seje so se seznanili še z vlogami posameznikov in na podlagi teh sprejeli ustrezne sklepe, obenem pa so odobrili tudi strokovno prakso v tujini naslednjim sodelavcem:

- Vinku Rotarju v Zahodni Nemčiji,
- Silvu Bradaskliju v Švici ter
- Sreču Vengarju in Martinu Brumatu v Zahodni Nemčiji.

M. R.

TOZD Vzdrževanje, energija in transport

60. SEJA ODBORA ZA KADRE IN MEDSEBOJNA RAZMERJA

Predsednik odbora za kadre in medsebojna razmerja v TOZD VET Ignac Juran je sklical 60. redno sejo odbora 21. januarja z običajnim dnevnim redom.

Najprej so na predlog predsednika odbora z enominutnim molkom počastili spomin dne 18. 1. 1977 v letalski nesreči tragično preminulega predsednika izvršnega sveta in člana predsedstva CK ZKJ DZEMALA BIJEDICA.

Pri pregledu izvajanja sklepov 58. in 59. redne seje odbora je bilo ugotovljeno, da so vsi sklepi realizirani, razen tistih, ki imajo dolgoročnejši značaj reševanja. Nadalje je odbor ponovno obravnaval začasno razporeditev kadra na administrativna delovna mesta, ker je prvotni predlog premalo upošteval tudi delovne izkušnje in strokovno izobrazbo. Poleg tega pa so se v tem času izvedle tudi nekatere organizacijske spremembe in preimenovanja delovnih mest. Pri reševanju kadrovskih vprašanj je odbor na predlog obratovodstev izvedel naslednje število razporeditev, premestitev kadra in ukinitve odbitkov od osnovne tarifne postavke:

Obrat	razporeditev	premostitev	ukinitve odbitkov	skupno
Str. vzdržev.	5	-	-	5
El. topl. en.	3	-	-	3
Vodstvo vzdržev.	1	-	-	1
Strug. valjev	-	4	-	4
RTA	2	-	-	2
	2	se ne ukine	8	
El. vzdržev.	2	-	3	5
Strojne delavnice	1	3	-	4
Transp. obrati	5	12	-	17
Skupaj	18	20	9	47

29. SEJA ODBORA ZA DOHODEK IN NAGRAJEVANJE

Predsednik odbora za dohodek in nagrajevanje Viko Smolej je sklical 29. redno sejo odbora 18. januarja in v razpravo predlagal pregled izvajanja sklepov 28. redne seje odbora in stimulacijske dodatke.

Na osnovi pregleda izvajanja sklepov 28. redne seje odbora za dohodek in nagrajevanje, ki ga je podal predsednik, je odbor ugotovil, da so bili vsi sklepi realizirani. V nadaljevanju se je odbor na predlog obratovodij in šefov odobril dodeljevanje stimulacijskega dodatka naslednjemu številu delavcev.

hokov v TOZD VET, da z ozirom na reorganizacijo preveri odstotek upravičencev po temeljnih organizacijah, z ozirom na stalež ter eventualne presežke korigira z odgovornimi predlagatelji.

NZ

Železarski globus

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

V novembru preteklega leta so na zahodnonemških železnicah pričeli prvi uporabljati nove stotske vagona za prevoz železove rude. Za železarno Peine-Salzgitter bodo vozili vlaki, sestavljeni iz 40 takih vagonov, natovorjeni s 4.000 tonami dovožene železove rude, na 270 km dolgi progi med pristaniščem Nordenham in železarno. Za prevoz na 68 km dolgi progi, ki ni elektrificirana, so potrebne tri diesel lokomotive, s skupno močjo 5200 KM. Na ostali elektrificirani progi bosta vozili dve sinhrono spojeni električni lokomotivi. Poraba električnega toka za tri dve lokomotivi je tako velika, da v oddaljenosti 80 km ne sme voziti noben takšen vlak.

OO ZSMS JEKLARNA O DOSEDANJEM DELU

Člani osnovne organizacije ZSMS jeklarna so na zadnjem sestanku konec januarja obravnavali delo mladinske organizacije v obratu, večina so govorili o problemih, s katerimi se srečujejo člani marksističnega krožka.

Pri ocenjevanju dela OO ZSMS v letu 1976 so ugotovili, da so bili

mladi delavci v obratu bolj organizirani kot pretekla leta, vendar aktivnost še vedno ni na zadovoljivi ravni. Osnovna organizacija je skupno imela štiri sestanke, trikrat pa se je sestal sekretariat. V preteklem letu so člani pripravili kratkoročni program dela ter analizo o delovanju mladih delavcev v obratu.

Ustanovljen je bil tudi marksistični krožek, ki pa žal še ni zaživel. Na zadnjem sestanku so člani OO ZSMS izvedeli, da je sekretariat osnovne organizacije ZK jeklarna sprejel sklep, da bo v prihodnje treba nuditi več pomoči delovanju marksističnega krožka. Doslej so v krožek včlanjeni vsi mladi člani ZK, v prihodnje pa nameravajo v krožek vključiti tudi vse ostale mladince, ki jih veseli delo na idejnopolitičnem področju.

Sekretar OO ZK Janko Bauman je na sestanku poudaril, da je vodstvo osnovne organizacije ZSMS še vedno preveč pasivno. Hkrati pa je dejal, da tudi ostale družbenopolitične organizacije v jeklarni nudijo premalo pomoči mladim pri njihovem delu in pri organizaciji različnih akcij. Dejaj je tudi, da je mlade v tem obratu težko organizirati zaradi večinskega dela in nezainteresiranosti, ki jo kaže precejšen odstotek zaposlenih mladincev.

Na tem sestanku so člani OO ZSMS jeklarna izvolili tudi novega predsednika, ker je dosedanj dobi nove zadolžitve. Za novega predsednika je bil tako soglasno izvoljen Meho Hasančević.

J. R.

PORTRET MLADINCA

Dušan Rozman je eden tistih mladih in aktivnih mladincev, ki nikdar ni zadovoljen s svojim delom delom OO ZSMS. Pripombe, opombe in kritike, ki jih izreka, so največkrat upravičene. V OO ZSMS transport je referent za informiranje, obenem pa tudi naš obratni dekorater. Namreč, pri vseh prireditvah, volitvah in ostalih pomembnih dogodkih v našem obratu je on tisti, ki odloča, kako naj našo sejo uredimo in okrasimo, da bo videti čim bolj slovesna. Zastavil sem mu nekaj vprašanj, ki se v glavnem nanašajo na delovanje naše osnovne organizacije.

Dušan, zakaj misliš, da mladinci na transportu v zadnjem času dobivajo vso podporo od vseh družbenopolitičnih organizacij?

Mislím, da je osnovni razlog za to odpora aktivnejše delovanje OO ZSMS. Sedaj je vodstvo osnovne organizacije v najboljši sestavi, za delovanje smo pridobili stalne in resne člane, ki se zavedajo svoje odgovornosti.

MLADI KOROŠČI ŽELIJO SODELOVANJA

V nedeljo, 20. februarja, bo zveza slovenskih organizacij v Celovcu imela občni zbor slovenske mladine. Kot sem se v nedeljo na žalni svečanosti ob grobu Matije Verdnika-Tonca pogovarjal s sekretarjem zveze slovenskih organizacij tov. Wieserjem, je glavni namen tega zbora organiziranje podeželske mladine – kajti do sedaj so bili organizirani samo slovenski študentje, mladina s podeželja pa je bila prepuščena bolj sama sebi. Govorili pa bodo tudi o sodelovanju z organizacijami ZSMS in matični domovini. Zato bodo na ta zbor povabili tudi naše predstavnike OK ZSMS Jesenice in Radovljica ter Železarnice. Upajo pa tudi, da jim bo omogočeno razpošiljanje njihovega mladinskega glasila. V tem zvezi natančno opisujejo probleme in težave naše manjšine na avstrijskem Koroškem. Tov. Wieser je izrazil tudi željo, da bi takrat, ko organiziramo seminarje na temo samoupravljanja in neuvrčenosti, povabili tudi zamejsko mladino (vsaj vodstva), saj so premalo seznanjeni s pridobitvami samoupravljanja.

Andreuzzi A.

POTRJENI AKCIJSKI LETNI PROGRAMI

Na seji, 27. januarja, so posamezni referenti v OO ZSMS KS Javornik-Koroška Bela predložili koledar prireditev, predvidenih za leto 1977. Naloge so zelo pestro zastavljene, posebno akcijski programi referatov za SLO in IPD so zelo natančno izdelani in poudarjajo tudi sodelovanje z graničarji. Seveda pa bodo vse akcije in naloge koordinirali z OK ZSMS Jesenice. Vsi programi so bili z manjšimi dopolnili v celoti sprejeti.

Andreuzzi A.

Sam si referent za informiranje, kje misliš, da pri tej pomembni dejavnosti največ grešimo?

Propozna dostava materialov za različne sestanke in seje. Predvsem z občinske konference so v prejšnjem mandatnem obdobju razna sporočila precej kasnila. Seveda ne obtožujem samo njih, ker so seveda odvisni od republiške konference ZSMS.

Si član volilne komisije, ki je skrbela za izvedbo referenduma, sedaj pa je izvedla volitve v delavske svet. Misliš, da je bila mladina v našem obratu dovolj seznanjena kaj bomo volili?

Oba samoupravna akta smo na mladinskem sestanku dovolj obravnavali. Kdor je bil prisoten, je zagotovo vedel, za kaj bo glasoval. Na splošno, mislim, sta bili obveščenost in razprava v okviru celotnega obrata zadostni. Kdor je hotel zvedeti bistvo, ga je zvedel, seveda pa je bilo dovolj tudi takih, ki so enostavno oddali svoj glasovalni listek, ne da bi vedeli, za kaj so glasovali.

Kako bi po tvojem mnenju aktivnost in vključevanje v OO ZSMS v našem obratu povečali?

Letos mislimo organizirati ekskurzijo v kakšno poznano tovarno, kombinirano z izletom. Seveda pa je to zopet odvisno od finančnih sredstev, ki nam jih bosta namenila koordinacijski svet in obratni sindikat. To naj bi bil samo eden od načinov za pridobivanje mladincev za aktivno delo. Vsak človek, ki vidi, da je za svoje delo nagrajen, se potem še bolj trudi za vestno izpolnjevanje sprejetih nalog. Lahko pa bi bilo organiziranih tudi več seminarjev z najbolj aktualnimi temami. Le-ti pa so seveda spet finančno pogojeni in pridejo le enkrat do dvakrat letno na program KS ZSMS ŽJ.

Imaš za zaključek kakšen predlog?

Da. Želim, da intervjujaš tudi tiste mladince, ki ne delajo. Naj navedejo tehten razlog svoje neaktivnosti. Čeprav bo to delikatno vprašanje, upam, da ti bodo vsaj nekateri odgovorili.

Andreuzzi A.

ZGODNJE PRIPRAVE ZA MAJSKE POHODE PO PARTIZANSKIH POTEH

Letos bodo pri občinski konferenci ZSMS Jesenice bolj organizirano in skrbno pripravili majske pohode jeseniške mladine po partizanskih poteh s sklepno slovesnostjo na Pristavi. V ta namen so ustanovili pripravljalni odbor, ki bo vodil in usmerjal akcijo vse do končne izvedbe pohodov. Že na prvi seji so člani odbora sklenili, da je treba predvsem odpraviti vse pomanjkljivosti in slabosti, ki so spremljale dosedanje tradicionalne pohode. Ta manifestacija mladine jeseničanov mora postati tudi kakovostna, ne le množična. Posebno letos mora iz nje izžarevati mladostna vedrina in akcijska enotnost vseh članov Zveze socialistične mladine, kajti praznovanje dneva mladosti bo nad vse slovesno, saj bo tovarš Tito slavil dva jubileja, 85-letnico rojstva in 40-letnico prihoda na vodstvo KPJ, oziroma ZKJ.

Člani pripravljalnega odbora so že določili datum letošnjih pohodov, in sicer bodo izvedeni 21. maja. Kot navadno bodo mladi formirani v bataljone in odrede, ki jih bodo vodili izkušeni mladinski aktivisti. Že pred pohodom bodo štabi teh enot prehodili začrtano traso, da se bodo bolje seznanili s pohodno potjo in nalogami, ki jih bodo čakale med samim pohodom.

Program aktivnosti med pohodom bo bolj pester kot ponavadi. Ko bodo mladi hodili mimo številnih spomenikov in spominskih obeležij, jih bodo borci seznanjali z dogodki iz naše revolucionarne preteklosti. Letošnja novost bo tudi ta, da bo odšlo na pohod več članov ZRVS, ki bodo med potjo mladim razložili oblikovanje pohodnih kolon, način hoje, orientacijo brez tehničnih pripomočkov in podobno.

Po končanih pohodih bo tudi letos osrednja prireditev v partizanski vasi Pristava, kjer bodo na prireditveni prostor vkorakali bataljoni in odredi. Kulturni program bo letos krajši in predvsem bolj kakovosten. Po končanem programu bodo sledile športno rekreativne aktivnosti, ki jih bo pripravila komisija za šport in prireditev pri OK ZSMS.

Pripravljalni odbor za izvedbo letošnjih pohodov po partizanskih poteh bo vodil Mile Zrnčič.

J. R.

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

GOLOBI – PISMOŠE V SLO

Francozi so tedaj spuščali iz mesta balone, na katerih so pošiljali golobe-pismoš. Čez mestna obzidja na svobodno ozemlje, od tam so se le-ti znova vračali v Pariz in prenašali vanj novice o premikih nemške vojske in so na ta način bodrili branilce in dvigali moralo obleganim branilcem in državljanom. Toda, od 363 golobov, kolikor so jih tedaj poslali iz Pariza, se jih je vanj vrnilo le 57, vsi drugi pa so poginili.

Veliko senzacijo so povzročili golobi-pismoš konec 19. stoletja, ko so iz Londona spustili, ob sodelovanju velike množice državljanov, 9 ameriških golobov-pismoš. Trije med njimi so prileteli do Amerike (2.400 km), pet jih je utonilo na odprtem morju, eden pa se je spustil na neko ladjo.

V prvi svetovni vojni so se golobi-pismoš proslavili leta 1916 med obleganjem trdnjave Verdun v Franciji.

Tudi v drugi svetovni vojni so zaznamovali veliko uspehov, pri katerih so se proslavili tudi številni golobi, tako da so nekatere med njimi celo odlikovali za hrabrost, kot na primer, ob propadu neke ameriške letalonosilke v bitki z japonsko floto. Vihar je bil namreč tako hud, da nobeno letalo ni upalo priskočiti na pomoč brodolomcem, pa tudi radijske naprave so bile uničene, tako da niso niti vedeli, kje so brodolomci. Ti pa so imeli v enem izmed čolnov golobico, ki so jo poslali s sporočilom v toku na nogi, v katerem so zaznamovali kraj, kjer so tedaj bili. Ta bela golobica je letela nepretrgoma s hitrostjo 96 km/uro od 8.20 zjutraj do 17. ure popoldne in je v tem času prispela v bazo. K brodolomcem so takoj nato poslali ladje, ki so jih rešile v zadnjem hipu. Hrabra golobica je bila odlikovana z medaljo »Dickin«.

Golob »George« je tudi rešil štiri zavezniške letalce, ki so bili sestreljeni v Sredozemsko morje med neko ogorčeno zračno bitko z Italijani.

Pri izkrcanju v Normandiji (6. 6. 1944) so zavezniški uporabili na tisoče golobov-pismoš, tako da je golob »Gustav« prvi prišel v London novico o uspešnem izkrcanju. Njegov lastnik je bil dopisnik časopisne agencije »Reuter« v Londonu.

Golobe-pismoš so nosili tudi v letalih, iz katerih so jih spuščali nad sovražnikovim ozemljem in položaji, ki so jih nato golobi-pismoš avtomatično snemali s posebnimi fotografskimi aparati, pritrjenimi na nogah. V raznih akcijah med drugo svetovno vojno je sodelovalo 420.000 golobov-pismoš, iz česar lahko vidimo, kako pomembni so bili v vojnih akcijah.

Najboljše golobe-pismoš so gojili v Angliji, Belgiji in Nemčiji, kjer so zanje plačevali fantastično ceno. Tako je bilo plačanih za nekega goloba-pismoša, ki so ga odkupili za angleško kraljico, pol milijona dinarjev.

Največja nepojasnjena uganka pa je, kako se golobi-pismoš nezmotljivo vračajo v svoje baze. Ta skrivnost še vedno ni popolnoma pojasnjena. Nekateri mislijo, da se golobi-pismoš orientirajo z vidom. To pa ne drži, ker so te golobe pogosto prenašali tudi na velike daljave, in to v zaprtih škatlah. Najverjetneje je torej, da imajo v t. i. malih možganih neko vrsto elektronske naprave, s katero se pri letenju nepogrešljivo orientirajo.

V Ameriki so delali poskuse in opazili, da se golobi ne vrnejo vselej, temveč da zamujajo tudi po nekaj dni. Z raziskovanji so odkrili, da zemeljski magnetizem vpliva na orientacijo golobov-pismoš. Ti letijo vse dotlej, dokler ne prispejo do takšnega kraja, ki ima jakost magnetnega polja, to je tisto jakost, ki jim je že znana. Ko golobi-pismoš letijo, se ustvarja v njih elektromagnetna sila, ki je na vsakem kraju zemlje drugačna. Da bi potrdili to hipotezo, oz. teorijo, so nekaterim golobom privezali pod krilo majhne magnetne, nekaterim pa enako težke bronaste palice. Prvi so se vračali nazaj domov po štirih ali več dneh, drugi pa že po dveh dneh. S tem, da se je ustvarjala elektromagnetna sila, so se golobi zmedli in so zablodili s prave smeri. Iz tega lahko sklepamo, da občutijo Zemljino magnetno polje in da se ravna po njem. Dokaz za to je tudi dejstvo, da se golobi-pismoš zmedejo v bližini radijskih postaj.

Kljub njihovi že prirojeni, podedovani sposobnosti za orientacijo, je treba golobe-pismoš trenirati, uriti že od starosti dveh mesecev, ko jih začnejo spuščati, da letijo skupaj s starejšimi golobi. V začetku jih pošiljajo na daljavo do največ 20 km, nato pa jo postopoma povečujejo na 30, 50, 100 in še več kilometrov. Toda, takšnega goloba puščajo šele v drugem letu starosti z razdalje več kot 100 km.

Golobe-pismoš pošiljajo po pošti, z ladjo, po železnici, in sicer v posebnih košarah, danes pa uporabljajo za to tudi posebne avtobuse (golobobuse), v katerih jih prevažajo na določene kraje, od koder jih izpušajo vse naenkrat. Te vaje z golobi izvaja zelo uspešno tudi klub »Glasnik« v Zagrebu.

Golobe-pismoš gojijo v raznih barvah, najmanj v beli barvi, ker take laže opazijo jastrebi.

Dober golob-letelec ima tele zunanje znake: močne in razširjene noge, široka prsa, kratak in ozek rep, močno perje v krilih, k telesu pritisnjena krila, temne kolobarje (obroče) okrog oči, zaprto trtico, ravno kobilico idr. Ti golobi tudi ne smejo biti predebeli, ker takšni težje letijo in zamujajo.

Pri nas je bil ustanovljen leta 1953 prvi klub rejcev športnih golobov-pismoš »Jastrebi« v Zagrebu, ki je pozneje spremenil svoje ime v »Zagrebi«. Za njim so bili pri nas ustanovljeni tudi drugi podobni klubi.

Nadaljevanje

feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton —

PREVIDEN OPTIMIZEM ZA SONČNO ENERGIJO

2

— največjo težavo predstavlja akumulacija sončne energije, in to tako za kratka obdobja med dnevom in nočjo, kakor tudi za dolga med poletjem in zimo;

— sončna energija je sicer brezplačna, vendar so stroški za njeno praktično uporabo še vedno zelo visoki. Pri njeni uporabi morajo odpadajo stroški za klasično energijo (premog, plin, kurilno olje, električno energijo), vendar pa je treba računati na visoke stroške za njeno izkoriščanje;

— na naši zemeljski širini predstavlja direktno žarčenje sonca samo približno polovico celotnega žarčenja. Druga polovica je difuzno, oziroma indirektno žarčenje.

Na podlagi teh ugotovitev priporočajo avtorji študije, da je treba v Srednji Evropi nameniti posebno pozornost naslednjim vprašanjem:

- naprave ne smejo biti predrage,
- čimboljše izkoriščanje difuznega dela celotnega žarčenja,
- tehnično in ekonomsko rešitev problema akumulacije energije.

TEHNIČNA IZVEDBA JE MOŽNA

Da je praktična uporaba sončne energije v Švici možna, dokazujejo že obstoječe naprave za njeno izkoriščanje in tiste, ki so v gradnji. Že zgrajene naprave pa so tudi dokazale, da je mnogo stvari treba natančneje raziskati. Tu gre predvsem za vrsto kolektorjev (zbiralcev) in njihovo montažo, akumulacijo in regulacijo energije ter ugotovitve v zvezi z varstvom okolja. Izredno važni so tudi meteorološki podatki za posamezna področja dežele. Kot primer za meteorološko situacijo je možno navesti dva primera iz Švice, ki kažeta razlike za dve področji: v Locarnu, na jugu Švice ob italijanski meji, cenijo skupno energijo sončnega sevanja na kvadratni meter razne površine na 1500 kw/h letno. V Zürichu, ki leži precej bolj severno, je ta številka s 1100 kw/h znatno nižja.

PLOŠČATI KOLEKTORJI V OSPREDJU

Ker je v Srednji Evropi in s tem tudi v Švici število ur, ko sije sonce majhno in delež difuzijskega žarčenja velik, je na tem zemljepisnem področju upravičeno zanimanje predvsem za ploščate kolektorje sončne energije. Ti imajo pred napravami, ki s posebnimi zrcali usmerijo sončne žarke v eno smer, tudi to prednost, da jih ni treba obračati za soncem.

Ploščati kolektorji imajo že danes visok energetski izkoristek. To pomeni, da lahko ob ugodnih pogojih okoli 60 do 80 odstotkov sončne energije prevedejo preko nosilca toplete (vode, zraka itd.) v ogrevalni sistem.

V nasprotju s ploščatimi kolektorji, s katerimi je mogoče doseči samo nizke temperature 30 do 70 stop. Celzija, omogočajo naprave s koncentratormi doseganje znatno višjih temperatur. Sedaj delajo zelo intenzivno na razvoju ploščatih kolektorjev, ki bi omogočili doseganje temperature preko 100 stop. Celzija.

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

DELOVNA KONFERENCA V ŽIČARNI

V soboto, 8. januarja, je bila letna konferenca osnovne organizacije sindikata. Konferenca se je udeležil tudi Peter Ravnihar, ki je zastopal izvršni odbor sindikata Železarne. V razpravi je bilo omenjeno vprašanje pomoči prizadetim ob potresu. Še posebej so omenili akcijo mladinskih delovnih skupin, ki so bile v Posočju zelo uspešne. Sodelavec Kragolnik je razpravljal o izbiri kandidatov za nove samoupravne organe. Ob reorganizaciji bo treba v Železarni bistveno spremeniti medsebojne odnose, kar še posebej velja za dohodkovne odnose. Potrebna bo večja angažiranost sindikata pri pospeševanju aktivnosti mladih delavcev. Mladino je treba izobraževati tako, da bo usposobljena za delo v samoupravnih organizacijah.

Peter Ravnihar je govoril o nalogah samoupravnih delovnih skupin in menil, da je treba z uspešnim delom mladih v žičarni nadaljevati. Peter Frelj je razpravljal o reklamacijah, večji učinek pa bodo lahko zagotovili ob kvalitetnejšem vložku tpo valjane žice in zavestnim delom slehernega posameznika. Samoupravnim delovnim skupinam v temeljni organizaciji Žičarna so naročili, da obravnavajo delovni načrt sindikata. Predsednik izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je sodelavcem, ki so bili v letu 1976 upokojeni, razdelil plakete in priznanja.

HLADNA VALJARNA

V soboto, 8. januarja, je bila v Planini pod Golico letna konferenca osnovne organizacije sindikata. Konferenca se je udeležilo 89 članov sindikata, izvršni odbor sindikata Železarne pa je zastopal Mirko Zupan. Precej pozornosti so posvetili programu za leto 1977. Poudarjene so nekatere najbolj nujne naloge v zvezi z reorganizacijo, da bi tako zagotovili učinkovito delo samoupravnih organov. V programu omenjajo tudi obveščanje kolektiva o izpolnjevanju družbenega plana, menijo pa tudi, da bo treba še razpravljati o zakonu o združenem delu. Več pozornosti naj bi v letošnjem letu posvetili samoupravnim delovnim skupinam ter mladinski organizaciji v obratu.

V razpravi so obravnavali problematiko kantine. S prehrano niso zadovoljni, zlasti ne s kvaliteto in prav tako tudi ne z razdeljevanjem hrane. Pripombe so imeli tudi zaradi omejitve prostora in pomanjkanja pitne vode v lužnici. Stanko Pulec je govoril o nalogah sindikata, saj bo treba v večji meri kolektivno seznanjati z vsebino sporazumov. Bolje naj bi pripravili gradivo za sestanke samoupravnih delovnih skupin. Sindikalna organizacija naj bi se v še večji meri angažirala pri pospeševanju aktivnosti mladih delavcev.

Iz poročila predsednika osnovne organizacije sindikata je razvidno, da so imeli med letom osem rednih sej, v maju pa zbor delavcev, ko so obravnavali in analizirali samoupravne odnose ter razpravljali o osnutku zakona o združenem delu. Seznanjeni so bili z osnutkom družbenega dogovora o družbeni samozastiti, obravnavali pa so tudi predlog sindikalne liste za leto 1977. Na sejah izvršnega odbora so razpravljali tudi o predlogih za dodeljevanje denarne pomoči.

ADJUSTAŽA BLUMING ŠTEKEL

Konferenca osnovne organizacije sindikata je bila v soboto, 8. januarja. Izvršni odbor tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne je zastopal Jože Ulčar. O opravljenem delu je poročal predsednik Andreuzzi, v razpravi pa je sodelovala Anica Filipaj, ki je med drugim povedala, da je bilo od 15 planiranih mest v počitniškem domu v Crikvenici izkoriščenih devet mest. V počitniškem domu v Biogradu na moru so planirali 48 mest in koristili 19. Poleg tega so med letom organizirali sankaške tekme v Javorniškem rovtu, ter piknik v Završnici.

Beseda je tekla tudi o delu mladine ter o športni rekreaciji. Ugotovili so, da mladinska organizacija v lanskem letu ni bila dovolj aktivna, menijo pa, da bi morali mlade v večji meri zainteresirati. Pri delu naj jim pomagajo družbeno politične organizacije. Poročala sta tudi referent za socialna vprašanja ter referent za kulturno prosvetno dejavnost, ki je povedal, da so prejeli zelo malo vstopnic za različne predstave in še te so prejeli skoraj prepozno. Kulturno prosvetni dejavnosti naj bi v prihodnje posvetili več pozornosti.

O doseženih proizvodnih rezultatih je govoril Tomaž Kavčič. Ob sklepu konference so predlagali, naj bi za kulturno prosvetno dejavnost namenili več sredstev, pri čemer naj bi upoštevali ogled predstav. O predvideni reorganizaciji sta govorila Tomaž Kavčič in Jože Ulčar.

Predsednik Andreuzzi je upokojenim sodelavcem razdelil spominska priznanja.

VALJARNA 2400

V nedeljo, 9. januarja, je bila v prostorih hotela Svoboda na Bledu letna konferenca osnovne organizacije sindikata. Navzočih je bilo 35 članov sindikata, izvršni odbor tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne pa je zastopal tov. Ambrožič.

Poročilo o delu sindikata je prebral predsednik Franc Justin. Poročilo vsebuje podatke s sej izvršnega odbora ter problematiko oddihov in izletov. Poleg tega so spregovorili tudi o delu samoupravnih delovnih skupin ter aktivu mladih delavcev pri osnovni organizaciji sindikata.

V razpravi so kritično obravnavali udeležbo vodij samoupravnih delovnih skupin na konferenci, sicer pa so razpravljali še o letnih oddihih ter o izpolnjevanju proizvodnih nalog. Prav tako so razpravljali o izletu ter o izgradnji higienskih prostorov. Z izgradnjo, ki je bila začeta v lanskem letu, naj bi nadaljevali v letu 1977. Predlagali so, naj bi na sestankih samoupravnih delovnih skupin razpravljali o težavah, ki nastajajo zaradi krivih plošč, ter žigosanju in o ostali obratni problematiki.

RTA

V ponedeljek, 10. januarja, je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Sklepi, sprejeti na prejšnji seji, so bili izpolnjeni. V zvezi z reorganizacijo obrata RTA, ko bo sindikalna organizacija delovala v okviru temeljne organizacije Remontne delavnice, so se strinjali s kandidati za delavski svet temeljne organizacije in samoupravne delavske kontrole.

Obrazloženi sta bili organizacijska shema ter lista kandidatov delegatov iz samoupravnih delovnih skupin, ob upoštevanju sedanjih članov izvršnega odbora. Na vseh sestankih samoupravnih delovnih skupin je treba o predlogu kandidatne liste razpravljati, jo potrditi, oziroma predlagati ustrezne zamene. Letna konferenca osnovne organizacije sindikata bo predvidoma 28. januarja.

ELEKTRODNI OBRAT

Seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila 11. januarja. V razpravi je bila kandidatna lista za delavski svet temeljne organizacije Elektrode. Delavski svet bo predvidoma štel 21 članov, poleg tega pa so razpravljali še o sestavi samoupravne delavske kontrole, ki jo bo sestavljalo sedem članov. Občinski konferenci SZDL Jesenice bodo posredovali predlog za podelitev občinskega priznanja OF. Zavzemali so se za stališče glede delovne discipline in priporočili obratovodstvu, da proti delavcem, ki delovne discipline dosledno ne upoštevajo, ustrezno ukrepa.

DRUŽBENA PREHRANA

Delovna konferenca osnovne organizacije sindikata je bila v torek, 11. januarja. O opravljenem delu je poročala predsednica Tinca Kernc. Poročali so še: Silva Prešern, Bogdan Langus, poročilo o oddihih in izletih pa je prebrala predsednica izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Pavel Lotrič je posredoval nekaj primerjalnih podatkov in poudaril, da kolektiv družbene prehrane zasluži pohvalo za dosežene uspehe, kakor tudi prejšnji vodja družbene prehrane Stane Pretnar. Govoril je še o delovnih pogojih kantinerk, ki naj bi se v letu 1977 izboljšali, saj je v programu za sanacijo stanja kantine nov projekt z 250 do 300 sedeži na Jesenicah ter adaptacija samsedežne restavracije. Delovni pogoji bodo izboljšani tudi v samskih domovih. Za uspešno delo je potrebna tudi politična aktivnost, tako sindikalne organizacije in mladine ter osnovne organizacije ZK. V razpravi je sodelovalo več delavcev, med njimi tudi Daniel Črv, ki je zastopal izvršni odbor osnovne organizacije sindikata Železarne. Razpravljali so še o sestavi kandidatne liste za delavski svet temeljne organizacije in samoupravne delavske kontrole.

TRANSPORT

Letna konferenca osnovne organizacije sindikata je bila v sredo, 12. januarja. Izvršni odbor tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne je zastopal Mir-

ko Zupan. Predsednik osnovne organizacije sindikata Drago Košir je v poročilu obravnaval reorganizacijo v Železarni in povedal, da bo transport imel v prihodnje lastno temeljno organizacijo. Zato bo treba tudi sindikalno organizacijo prilagoditi novi samoupravni organiziranosti. Predsednik Košir je omenjal sklepe osmega kongresa slovenskih sindikatov, pa tudi vsebino zakona o združenem delu, ki sindikalnim organizacijam odreja vrsto konkretnih nalog. Nujno je sodelovanje sindikalne organizacije pri obravnavi in sprejemanju samoupravnih sporazumov in drugih aktov, ki se nanašajo na pridobivanje dohodka ter iskanje meril za vrednotenje dela.

Sindikalna organizacija naj bi bila bolj učinkovita pri obravnavanju življenjskih razmer delavcev, na področju kulturno prosvetne dejavnosti glede oddihov in rekreacije delavcev. Več pozornosti naj bi namenila obveščanju in samoupravnemu komuniciranju ter nalogam s področja ljudske obrambe in družbene samozastite. Vodja transporta Jože Košir je letni konferenci posredoval zelo obširno poročilo, v razpravi pa so sodelovali sodelavci: Kalan, Skubic, Lah ter Hafnerjeva, poleg teh pa tudi Mirko Zupan, ki je govoril o pravicah in dolžnostih delavcev v temeljnih organizacijah. Spregovoril je o vlogi in večji pristojnosti sindikalne organizacije v temeljni organizaciji.

Ob sklepu konference so obdarili povabljenе upokojene sodelavce transportnih obratov.

ADJUSTAŽA ŠTEKEL JVK.

V soboto, 15. januarja, je bila v sejni sobi valjarne na Javorniku letna konferenca osnovne organizacije sindikata adjustaže štekel. V uvodni besedi predsednika so bile našteje naloge sindikalne organizacije, poudarjeno je bilo tudi, da si mora prizadevati za krepitev vloge samoupravnih organov. Sindikalna organizacija naj se obnaša ustvarjalno, ne sme pa biti nekakšen zaščitnik, ki nastopa samo v primeru spornih vprašanj. Naštete so tudi naloge organizacije, vsebovane v zakonu o združenem delu.

Izvršni odbor je imel med letom devet sej. Dnevni redi so bili zelo obširni, precej pozornosti pa so posvetili obravnavi samoupravnih predpisov in aktov. Razpravljali so še o ustavitvi dela v pocinkovalnici, o upokojenih sodelavcih, finančnem poslovanju, predlogih za odlikovanja ter o drugih organizacijskih vprašanjih. Na dnevene rede sej so uvrščali tudi poročila delegatov. Razpravljali so še o predlogu sindikalne liste za leto 1977 ter o proizvodni problematiki.

Sprejeli so program dela za leto 1977. Med naloge, ki naj bi jih opravila sindikalna organizacija, so uvrstili sodelovanje z družbeno-političnimi organizacijami v temeljni organizaciji, tako na področju politične in gospodarske dejavnosti. Skrbeli naj bi za varnost delavcev na delovnih mestih, ter za urejanje higienskih prostorov. Več pozornosti naj bi posvetili inovacijskim predlogom ter organizaciji izletov in športni ter kulturno prosvetni dejavnosti. Prizadevali naj bi si, da osebni dohodki ne bodo problematični temveč naj bodo odraz boljšega standarda delavcev.

GRADBENO VZDRŽEVANJE

Letna konferenca osnovne organizacije sindikata je bila 15. januarja, v prostorih hotela Svoboda na Bledu. Poleg članov sindikata iz gradbenega vzdrževanja sta bila na letni konferenci tudi direktor TOZD VET Miroslav Noč ter član izvršnega odbora tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Vlado Repe.

Iz poročila predsednika osnovne organizacije sindikata povzemamo, da so imeli med letom 14 rednih in dve izredni seji izvršnega odbora. Razpravljali so o osnutku zakona o združenem delu, o akcijskem programu, nagrajevanju, o predvideni reorganizaciji, o samoprispevku za izgradnjo šolskega centra na Plavžu ter o posojilu za modernizacijo cest in o drugih solidarnostnih akcijah. V obravnavi je bil tudi predlog sindikalne liste za leto 1977. Predsednik omenja tudi solidarnost kolektiva gradbenega vzdrževanja ob izvedbi solidarnostne akcije za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju. Poudaril je izreden pomen sklada samopomoči, saj ni bilo treba organizirati posebnih akcij za zbiranje pomoči v oddelkih.

Letni konferenci so posredovali tudi poročila o problematiki oddihov, ter o kulturno prosvetni dejavnosti.

V razpravi so bila obravnavana vprašanja, na katera sta opozorila vodja Vanda Enikova in predsednik osnovne organizacije sindikata.

Direktor TOZD VET Miroslav Noč je govoril o predvideni reorganizaciji pa tudi o obliki samopomoči na gradbenem vzdrževanju. Omenjal je izgradnjo nove hladne valjarne na Bledu, ki je najmodernejša v tem delu Evrope, pa tudi ukinitve šamotarne. Omenjal je težavno delo delavov v šamotarni, saj so morale v osmih urah dvigniti tudi osem ton materiala. Prizadevati se moramo za napredkom, tako da bomo vložili manj fizičnega dela ter več strokovnega in umskega dela.

Vlado Repe je pohvalil dobro organiziranost, nekaj kritičnih pripomb pa je povedal glede športne dejavnosti na gradbenem vzdrževanju. Priporočila tudi, da naj bi tudi v samoupravne organe predlagali delegate, ki bodo dovolj aktivni in bodo zastopali stališča sindikalne organizacije.

Sprejet je bil predlog tovariša Svetine, o organizaciji samostojne razstave dveh likovnih umetnikov z gradbenega vzdrževanja, pokrovitelj pa naj bi bila sindikalna organizacija.

Z glasovanjem so potrdili predlog nove organiziranosti sindikalne organizacije in prav tako tudi finančni plan za leto 1977. Nekateri sodelavci vprašujejo glede dela komisije, ki obravnava predlog za benificirani delovni čas. Odgovor pristojnih služb bodo posredovali samoupravnim delovnim skupinam.

ADJUSTAŽA ŠTEKEL BELA

Letne konference osnovne organizacije sindikata, ki je bila v soboto, 15. januarja, se je poleg članov sindikata adjustaže štekel udeležil tudi Sašo Piber, ki je zastopal izvršni odbor tovarniške konference sindikata Železarne. V poročilu predsednika osnovne organizacije sindikata so bile našteje nekatere naloge, ki so jih opravili v lanskem letu. Sodelovali so pri izvedbi referendumov in javne razprave o osnutku zakona o združenem delu. Uspešni so bili tudi pri izvedbi solidarnostne akcije za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju ter pri vpisovanju posojila za modernizacijo cest v Sloveniji. Obravnavali so osnutke samoupravnih sporazumov, predlog sindikalne liste za leto 1977 ter dodali k temu predlogu nekaj pripomb.

Sprejet je bil obširen program dela za leto 1977, poudarili pa so še po-

sebej naloge, ki jih vsebuje zakon o združenem delu.

V razpravi so omenjali delo mladinske organizacije v obratu, pa tudi vprašanje ropota. Vodja oddelka tov. Tavčar je povedal, da so prejeli na objavljeni razpis en predlog. Tudi v prihodnje si bodo prizadevali, da bodo omenjeno vprašanje rešili, če tudi ob pomoči strokovnjakov iz inštituta.

Tov. Piber se je v razpravi zavezal za poživitev dela mladinske organizacije v adjustaži štekel na Bledu.

LIVARNA

V petek, 21. januarja, je bila v prostorih Kazine letna konferenca osnovne organizacije sindikata. Konferenca se je udeležilo 66 članov sindikata iz Železarne, direktor TOZD Talilnice Stanko Čop ter član izvršnega odbora tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne Sašo Piber.

O opravljenih nalogah je govoril obratovodja Jože Osvald, v razpravi pa je sodeloval tudi Sašo Piber. Poudaril je, da so sindikalne skupine izraz težej in zahtev samoupravljalcev. Opozoril je na tisti del zakona, o združenem delu ki obravnava naloge sindikalne organizacije. Prek sindikalne organizacije bo treba organizirati izobraževanje delavcev ter samoupravljalce seznaniti z vsebino zakona o združenem delu. Sindikalno organizacijo naj bi tesno sodeloval tudi novo izvoljeni delavski svet temeljne organizacije.

Na vprašanje Matevža Kljarja o nadaljnjem razvoju livarne je odgovoril direktor TOZD Talilnice Stanko Čop. Razen o perspektivi livarne je govoril tudi o opravljenem delu ter povedal, da imajo vse možnosti za uveljavitev pravic in dolžnosti v temeljni organizaciji. Delavci v novi temeljni organizaciji Livarne bodo seznanjeni z vsemi nalogami in problemi, v vsakem primeru pa bo treba spremljati nadaljnji potek pri proizvodnji in koriščenju sredstev tudi v drugih temeljnih organizacijah.

O proizvodni problematiki ter o delu in nalogah mladinske organizacije so razpravljali Janez Smolej, Milan Gartner in Rade Radinovič, o problemih čistilnice odlitkov pa Nikola Gučanec. O problemih, ki so bili obravnavani med razpravo, je ob sklepu letne konference spregovoril še obratovodja Jože Osvald.

V ŽELEZARNI USTANOVLJEN AKTIV ZAPOSLENIH INVALIDOV

V torek, 25. januarja, je bil v restavraciji Kazine na Jesenicah ustanovni sestanek aktivna zaposlenih invalidov Železarne Jesenice. Delegati – invalidi iz obratov in oddelkov so opredelili delo aktivna v prihodnjem obdobju, razpravljali o nalogah, ki stojijo pred njimi ter izvolili organe aktivna.

Uvodni referat na torkovem sestanku je imel Peter Papič, predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev aktivna zaposlenih invalidov v našem kolektivu. Najprej je dejal, da se v naši Železarni že dalj časa čuti potreba po organiziranju zaposlenih invalidov, ki jih je skupno v kolektivu 450. Z ustanovitvijo aktivna je bilo precej odlašanja, saj imajo podobne aktivne že skoraj v vseh kolektivih SOZD Slovenske železarne, predvsem jih velja omeniti v železarnah Ravne in Store.

Peter Papič je nadalje povedal, da je pobuda za ustanovitev prišla s strani družbenopolitičnih organizacij Železarne. Formiral se je iniciativni odbor, ki je sprejel obvezo, da pripravi vse potrebno za ustanovno skupščino. Očitno se je zataknilo že pri iniciativnem odboru, ki ni bil ravno posrečeno izbran. Od skupno 15 članov je bila na sejah najboljša udeležba s šestimi člani. Neresnost posameznikov je vplivala na zakasnitev priprave. Preostali člani so se zaradi tega odločili, da v odbor kooptirajo druge zaposlene invalide, ki so izrazili pripravljenost za resno delo. Tokrat je stvar hitreje stekla in v zelo kratkem času je bilo vse pripravljeno na ustanovno skupščino.

Iniciativni odbor je posebno skrb namenil kadrovski strukturi, in sicer je kandidirano listo za izvršni odbor aktivna oblikoval po delegatskem principu, glede na število zaposlenih invalidov v posameznih oddelkih in obratih.

Na torkovem ustanovnem sestanku je bilo poudarjeno, da je iniciativni odbor postavil temelje za bodoče delo aktivna, poglavitne naloge in akcije pa se šele začnajo. Med glavnimi smernicami in predlogi za nadaljnje delo je treba na prvem mestu omeniti, da bo novo ustanovljeni aktiv imel trajno nalogo delovanja v tej smeri, da bodo zaposleni invalidi resnično enakopravni z ostalimi člani kolektiva, ne glede na stopnjo prizadetosti, oziroma invalidnosti.

Na sestanku so delegati še sklenili, da se mora izdelati program dela aktivna za daljše obdobje ter krajši operativni plan, pravila aktivna pa se morajo uskladiti z društvom invali-

dov Jesenice, pri čemer je treba upoštevati specifičnost Železarne. Nadalje bodo člani aktivna izdelali program sodelovanja z društvom invalidov Jesenice ter opredelili obliko in način sodelovanja z ostalimi aktivni zaposlenih invalidov v drugih kolektivih SOZD Slovenske železarne. Seveda pa se bodo morali v okviru Železarne dogovoriti o načinu financiranja.

Pri aktivu se bo formiralo več komisij za različne aktivnosti, bolj deloven značaj pa bo imela socialna komisija, ki bo stalno sodelovala s socialno in kadrovsko službo v Železarni.

Delegati – invalidi na torkovi skupščini so ob koncu izvolili 19-članski izvršni odbor aktivna zaposlenih invalidov in tričlanski nadzorni odbor. Za predsednika aktivna so izvolili Staneta Sušnja iz strojnih delavnic, izvolili pa so tudi dva delegata za koordinacijski svet aktivov invalidov Slovenskih železar, in sicer Petra Papiča in Staneta Sušnja.

Udeleženci ustanovnega sestanka aktivna so se spraševali, zakaj kljub vabilu sestanku ne prisostvuje noben predstavnik družbenopolitičnih organizacij Železarne. Že pred ustanovitvijo aktivna so zaposleni invalidi izrazili željo po tesnejšem sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in zato v prihodnje upajo tudi na njihovo pomoč. J. Rabič

Železarski globus

KANADA

Kanadska železarska industrija, ki je doslej uporabljala v svojih koksarnah precejšnje količine premoga, uvoženega iz ZDA, želi uporabljati v bodoče čimveč domačega premoga. Pri tem bodo težave zaradi dolgega transporta, ker je večina nahajališč premoga, primerne za koksiranje, v zahodnem, železarne pa v vzhodnem delu Kanade. Zato bodo kanadske železnice do leta 1980 investirale 2,4 milijarde kanadskih dolarjev in s tem omogočile povečanje transporta premoga iz zahodnega v vzhodni del Kanade, s sedanjih 5 milijonov ton letno na 20 milij. ton v prihodnjih desetih letih.

NOVI DELAVSKI SVETI TEMELJNIH ORGANIZACIJ IN DELOVNIH SKUPNOSTI

V četrtek, 27. januarja, smo volili samoupravne organe temeljnih organizacij in delovnih skupnosti. V DELAVSKE SVETE smo izvolili naslednje delegate samoupravnih delovnih skupin:

TO PLAVŽ

BABIČ Stane, GUZELJ Janko, KLINAR Vladimir, BOHAK Anton, ČERNI Albert, GABER Stane, STEPEC Jože, ZAHIC Mehmed, JELOVČAN Janko, RUS Alojz, SIMIONOV Vanče, LOTRIČ Aljoša, SAVINŠEK Tomaž, GOLBA Franc, ŠTREMPELJ Milan, BURNIK Franc, JEKLAR Franc, SAMARDIJA Đuro, BELEC Ivica, VASILJEVIČ Blaž, SULJANOVIC Šefko.

TO JEKLARNA

AMBROŽIČ Franc, ALEKSIČ Dobrivoj, MARINKOVIČ Dušan, DENIČ Ferid, KOZAR Stefan, CELARC Pavel, CVETKO Blaž, BIŠČEVIČ Ismet, MERLIN Franc, AUGUSTIN Alojz, CVETKOVIČ Miloš, BRKIČ Ignac, HODŽA Anka, KRANJC Jože, BAUMAN Emil, ATANASOV Lazar, DREŠAR Valentin, MATIČ Đorđe, MIDŽON Rahmo, PIŠČANEC Miloš, MĹAKAR Anton, MUHAREMOVIČ Ibro, VINER Stefan, SENIČAK Husein, MRAK Marjan, OMAN Friderik, SEVER Anton, PFAJFAR Stanko, MOČNIK Igor, NEMEC Stanislav, SUCUR Dušan, TURKEŽ Hamzališa, SIMIKIČ Diko, PIRC Anton, ŠIMNIC Franci, PURGER Alojz, TREVEN Janez, VIDERGAR Pavel.

TO LIVARNA

BUNDALA Žarko, ČEBULJ Niko, GARTNAR Milan, GUČANAC Nikola, KELC Miran, KOCJANČIČ Jernej, KRAMAR Rupert, KUNŠIČ Vinko, MENCINGER Milena, MĹAKAR Martin, NOVAK Jože, POLJANEC Jože, PRISTOV Stanko, SMOLEJ Janez, TORKAR Anton.

TO VALJARNA BLUMING ŠTEKEL BELA

ALIJA Akif, ČARNI Koloman, DOLES Anton, DRAKULIČ Zora, DREMELJ Albin, DUGAR Srečko, GAŠPERŠIČ Janez, GRAŠIČ Ivan, HOČEVAR Franc, KOŠIR Jože, KRALJ Janez, KRMELJ Slavko, KRŽIČ Anton, LEPOŠA Stefan, LIKOVIČ Alojz, MENCINGER Anton, MIKLIČ Milena, PAŠIČ Zilka, PERNUŠ Elza, POGAČAR Peter, SKUMVAČ Jožefa, SMOLEJ Janez, SULEJMANOVIČ Zijad, ŠABIČ Ramo, URH Janez, ZAMIDA Matija, ŽERJAV Martin.

TO VALJARNA ŽICE IN PROFILOV

BENEDIČIČ Jože, ČVOROVIČ Milomir, DIVJAK Franc, FERJAN Niko, FILLE Milana, GALIČ Ljubo, HASKIČ Mujaga, JAKOPIČ Albin, JAKOPIČ Roman, JAKSIČ Anton, JUSTIN Slavko, KOGOJ Aleksander, KOS Drago, KOZMUS Jože, KNEŽEVIČ Dane, KUNSTERLE Stanko, LOKAR Ivan, PAGON Ana Marija, RIŽMARIČ Roman, ZUPAN Jože, ZUPAN Mirko.

TO VALJARNA DEBELE PLOČEVINE

BEHLIČ Ibrahim, ČRV Daniel, DEKLIČ Kasim, FERJAN Stanko, JEKLIČ Franc, JURC Lovro, KAPUS Peter, KRŽIŠNIK Dušan, MALEJ Ivan, MITKOVSKI Blagoje, OGRIZOVIČ Dušan, RAJLIČ Milan, STANIŠIČ Milorad, STOJAN Marijana, SPEC Stanko, SPOLJAR Ivan, SULC Milan, TESTEN Marija, ZUPAN Janez.

TO HLADNA VALJARNA JESENICE

BEGOVIČ Mujo, DIVJAK Jože, DOBRAVC Božo, GUČEK Franc, HLADE Severin, JEKLIČ Boris, KEJŽAR Franc, KRŽE Andrej, KACAFURA Valentin, LAPANJA Marjan, MANDIČ Veljko, NEMEČEK Jože, PULEC Stanko, PFEIFER Franc, PFEIFER Miran, PRIMOŽIČ Drago, PODLIPNIK Franc, RIHTARŠIČ Alojz, SMOLEJ Vojko, URBANC Alojz, ZAJC Milan.

TO ŽIČARNA

BASARA Peter, BELJAN Emerik, BOŽIČ Marjan-Srečko, CERIČ Enver, CERAR Vinko, ČEBRIČ Ahmo, DONČIČ Borislav, FRELIH Peter, HODŽIČ Ibrahim, HUSKIČ Asein, JEREB Dušan, JOVANOVIČ Čedomir, KOKALJ Rudi, KRISTAN Milan, LIPUSČEK Lado, MARINKOVSKI Bogdan, RESMAN Ciril, ROBIČ Tomaž, ROZMAN Olga, VEBER Jaka, ZORKO Alojz.

TO PROFILARNA

BERCE Janez, BUNJEVEC Marija, KLOKOČOVNIK Ivan, KOS Jana, LAVTIŽAR Drago, LEGAT Anton, LOGAR Franc, LOGAR Jože, GASAR Janez, MERKELJ Alojz, MILIČEVIČ Ruža, MILOVANOVIČ Savo, MOČNIK Janez, RAVTAR Franc, SEDLAREVIČ Radovan.

TO VRATNI PODBOJI

BREMEC Ema, DIMITROV Pavel, DOLENC Albina, DOMINKO Slavko, GENŠIČKI Neža, HITI Drago, HUDRIČ Grega, LUKAN Ciril, PIRC Jože, TORKAR Magda, TRČEK Marija, VENGAR Darja, VIDMAR Janez, ZORKO Karla, ZUPAN Janez.

TO JEKLOVLEK

BERNIK Tinka, BRVAR Martin, DEŽMAN Anton, GAŠPERIN Zvone, KLEMENC Anton, KOVAČ Ivan, KRAJNIK Lado, KUNŠIČ Francka, LAHAJNAR Ivan, LAKOTA Ljudmila, RAJAKOVIČ Milojko, REV Stane, SMOLE Ignac, SOTLAR Maks, SUŠNIK Niko, ZASEV Time, ZUPANČIČ Jože.

TO ELEKTRODE

BAJZ Josip, BOGDANOVIČ Izidor, DANILOV Jordan, DIVJAK Tončka, JOTIČ Dušan, KLOBUČAR Tončka, KOREN Anica, KOSMAČ Janez, LIPOVŠČEK Bojan, MAVRIČ Danica, MIHELIC Vojka, POGAČAR Kati, ROBIČ Mira, RUPAR Martina, STRUNA Jože, ŠINKOVEC Jože, TALIAN Marijana, TERSOGLAV Franc, UDIR Slavica, URBAS Francka, ZVELJCINA Janez, ZUPAN Janez.

TO ŽEBLJARNA

CINDRAK Mujo, DOLENC Franc, GLOBOČNIK Rok, GRUBAR Peter, HRIBAR Cveta, LAH Miro, MAGOVAC Savka, MIJATOVIČ Ilija, MĹAKAR Julka, MUSIČ Kada, NADIŽAR Mrija, OBLAK Franc, PIBER Nande, STENOVEC Vlado, TANČAR Anton, VARMAZ Adem.

TO STROJNE DELAVNICE

AVGUSTIN Tilka, BREZOVEC Egidij, BUCEK Ivan, BURNIK Marjan, DEBEVC Vladimir, FERJAN Peter, FERJAN Janez, FERK Jnako, JAMŠČEK Franc, JURAN Ignac, KELBL Tine, KRALJ Franc, LANGUS Marjan, LAZAR Ivan, MARČIČ Anton, PAVLIN Kati, REPE Vlado, REV Vida, SMOLEJ Peter, STRUGAR Franc, SVETINA Bogomir, SKULJ Martin, SMID Branko, TREVEN Ivan, ZUPAN Stanko.

TO REMONTNE DELAVNICE

BEGEŠ Stane, BRADAŠKLJA Silvo, FRELIH Pavel, GRAČNAR Jože, GRUMEREC Vito, HOČEVAR Janez, KLINAR Alojz, KORENJAK Tomaž, KUČINA Bogo, LAVRIČ Bojan, LOGAR Igor, LUŽNIK Marjan, NIKOLIČ Čedomir, OBLAK Lovro, OLIP Bernard, PAPIČ Pero, PETERNEL Milan, POGAČAR Karel, POLAJNAR Valentin, PRAPROTNIK Niko, PRESTREL Franc, RAINHART Rado, ROTAR Jakob, ROZMAN Aleksander, ROZMAN Janez, SEKLOČA Peter, SMREKAR Janez, ŠIMNIC Avgust, ŠTAMFELJ Jernej, TUŠAR Ivan, VISTER Ciril, ZUPAN Janez, ZUPANČIČ Marta.

TO VZDRŽEVANJE

BERGELJ Franc, BERNIK Vili, BRUMAT Martin, CUND Zdenko, DEBELJAK Gregor, FEKNER Stanislav, GREGORIČ Janez, HUDOLIN Franc, JANŠA Franc, KALAN Tjaša, KASTELIČ Jože, KASTELIČ Polde, KAVČIČ Edo, KOBLAR Anton, KORDEŽ Filip, KOREN Tomaž, KRNIČAR Franc, LAH Marjan, LAPAJNE Venceslav, LIČOF Metod, MARKEŽ Valentin, NOVAK Anton, POGAČNIK Franc, RABIČ Ivan, RAVNIHAR Anton, SIMČIČ Franc, SMOLEJ Janez, STARE Janez, ŠKRABL Janez, ŠLIBAR Jože, VOLARIČ Ivo.

TO ENERGETIKA

BODLAJ Jože, BOHNEC Ivan, BUH Rudi, FERJAN Ciril, FRELIH Janez, GASAR Damjan, JAKOPIČ Vojteh, JESENŠEK Albert, KOKALJ Anton, KOLARIČ Franc, KRIVIC Alojz, MILOSAVLJEVIČ Vlado, NOVKOVIČ Savo, PERKO Franc, PETERMAN Janez, RAVHEKAR Avgust, RADIJOJEVIČ Boris, SOKLIČ Aleš, STARC Jože, SMID Ivan, ZUPAN Marjan.

TO TRANSPORT

ALEŠ Danica, ANDRES Johan, ANDREUZZI Anton, ANGELOV Simon, ATANASOV Benčo, BORKOVIČ Luka, COLNAR Miha, CVETKOVIČ Rado, ČATAK Ferid, ČATAK Sadič, DESPOTOVIČ Ranko, LAH Franci, LASNIK Mirko, MIKLIČ Stane, NOČ Stanko, OBLAK Vladimir, POŽEGAR Janez, RAZINGER Ljubo, REKAR Franc, REBOLJ Marija, REMAR Jože, ROZMAN Valentin, SKUBIČ Marjan, TKALEC Djuro, ZAMIDA Franc, ZUPANČIČ Stane, ŽMITEK Zvone.

TO HLADNA VALJARNA BELA

BREMEC Izidor, CUNDRIČ Ivo, ČERNE Nataša, DEMŠAR Ivan, DŽAMASTAGIČ Hasan, KALER Ivan, KLICEK Jože, KOSELJ Slavko, KRAMAR Marjan, MULALIČ Munid, MULEJ Janez, PACNIK Branko, RAVNIK Anton, RIBIČ Emin, SMOLE Olga, ŠIMIC Božidar, TUBIČ Ibrahim, ZUPAN Mirko, ŽURMAN Marjan.

TO DRUŽBENA PREHRANA

BLATNIK Zlata, ČOP Slavka, DAKSKOFER Ivan, HRAST Lidija, KARIČ Envera, KLINAR Bojan, KOS Režka, KREJČ Julka, LANGUS Bogdan, MULIČ Tončka, MEŠTRIČ Mijo, PLEŠNIČAR Francka, PULEC Danica, SABOTIN Anica, TORKAR Iztok, VOGRIČ Zdenka, ZAJC Alojz.

TO KOVINOSERVIS

JAKELJ Andrej, JEKIČ Milenko, JELOVČAN Stefan, KOSELJ Rajko, MEDJA Franc, MEŠIČ Ešef, MRAVLJE Karol, OBLAK Janez, PEČAR Božena, PERVANJA Boris, STEČUK Josip, ŠIMNIC Jana, TESTEN Franc, VULELIJA Ratko, ŽMITEK Marjan.

TO MONTER

ARNŠEK Stanko, BALIŠ Ivan, EMAN Maks, HERMAN Vlado, KOTNIK Franjo, KRISTOF Marija, LATINOVIČ Dragoljub, MOZGAN Ivan, PEČNIK Ivan, PISNIK Ivan, PISNIK Zdravko, POBERŽNIK Marjan, PŠENIČNIK Marija, SEME Alojz, SUŠEC Alfonz, ŠIRNIK Marija, TOMAZ Anton, VODEB Mihael, VOLTEL Jože.

DS ZA KADROVSKE IN SPLOŠNE ZADEVE TER INFORMACIJE

BAHUN Franc, BERČ Milena, BOHINC Janez, GREGORIČ Marija, HMELJAK Boris, JENKO Janez, JERSIN Valentin, KREJČ Zoran, NEDELJKO Milka, OLAH Franc, PANČUR Božo, PESTOTNIK Oton, PULEC Zdenka, RIHTARŠIČ Mira, RAZPET Peter, ROBIČ Janko, VRHUNC Marjetka, ZUPAN Marija, ZURC Janez, ŽIVKO Milka, ŽNIDARŠIČ Angel.

DS ZA KOMERCIALNE IN FINANČNE ZADEVE

ALIČ Vinko, BERGLES Ludvik, BLAŽIČ Tomaž, BREGANT Anica, GERŠAK Anica, IVAŠTANIN Peter, JAVORSKI Cveto, KEJŽAR Janez, KERČMANEC Tomaž, KLINAR Maks, KRZNARIČ Mato, MEDIČ Salih, PRISTOV Alma, SLAMNIK Julka, SMOLEJ Zdravko, SODJA Jožica, SVETINA Marija, ŠKRL Ivica, VULELIJA Stanka, STOJS Janez.

DS EKONOMIKA, TEHNIČNA KONTROLA-RAZISKAVE, NOVOGRADNJE

ANDERVALD Milica, BENEDIČIČ Franc, BERNOT Marjan, BIZJAK Ivan, BURGAR Ciril, GOVEDIČ Ivo, HAFNER Valerija, HRIBAR Klemen, KELBL Janko, KELIH Oto, KOMIČ Ivica, KOS Katarina, PAVLENC Vinko, PAZLAR Martin, PODLESNIK Peter, POGAČNIK Tone, PRETNAR Lovro, PRESTOR Ziga, mag, RAZINGER Anton, REPE Jože, SELJAK Franc, SMOLEJ Franc, SOK Niko, STOJAN Miha, STRAŽIŠAR Emil, URBANC Franc, VUJACIČ Vaso, ZAVELJCINA Lado.

V ODBORE SAMOUPRAVNE DELAVSKE KONTROLE SMO IZVOLILI NASLEDNJE ČLANE:

TO PLAVŽ

KOVAČ Hilmiša, MĹAKAR Janko, MOČNIK Andrej, RAJKOVIČ Milenko, SLEKOVEC Stane, TOMIČ Mirko, ŽALIK Vinko.

TO JEKLARNA

GRIČAR Janez, HASANČEVIČ Meh, KLJUČANIN Šefik, RADIČ Milivoj, SELAKOVIČ Niko, TOMIČ Milan, ZALOKAR Andrej.

TO LIVARNE

FLORJANČIČ Karel, HUTAR Zvone, KOŠNIK Franc, LESKOVAR Silvo, MISOTIČ Ludvik, SOKLIČ Miha, UZEIROVIČ Ibro.

TO VALJARNA BLUMING ŠTEKEL BELA

BALEK Miha, DOLENC Ivan, KATRAŠNIK Franc, PERVANJA Olga, PRISTOV Marjan, RAJKOVIČ Radojko, VISTER Viki.

TO VALJARNA ŽICE IN PROFILOV

BORENOVIČ Čedo, JEREB Franc, KNAFELJ Jože, PRETNAR Ciril, RAKOVIČ Safet, SMRKE Ludvik, UDIR Anton.

TO VALJARNA DEBELE PLOČEVINE

DENIČ Radmilo, IVAŠTANIN Nenad, RADOČAJ Gojko, UŠENIČNIK Jože, VRHUNC Jože, VUJIČIČ Luka, ŽIGON Stanislav.

TO HLADNA VALJARNA JESENICE

CESAR Franc, EGART Maks, GRABNAR Ciril, KLINAR Alojz, RAZINGER Borut, ZUPAN Janez, ŽMITEK Marjan.

TO ŽIČARNA

KERIČ Halid, KOMLJANEC Ludvik, PETERNELJ Peter, ŠTUMR Jože, TEŠANOVIČ Ratibor, TOMAZIN Bogomir, URBAS Mirko.

TO PROFILARNA

AVGUSTIN Zlatko, JUNEŽ Darinka, KASTELIČ Anton, KRŽIŠNIK Jože, KRISTAN Franc, MEHMEDOVIČ Smajo, STARE Anton.

TO VRATNI PODBOJI

OBER Zvonimir, SEMRL Ludvik, MIRTIC Magda, BIZALJ Slavica, ČATAK Engijed, KOLENC Marija, MĹAKAR Marija.

TO JEKLOVLEK

JENSTRLE Jožica, JEROVŠEK Vasja, MARKOVIČ Malči, MIJAJLOVIČ Desimir, NOČ Tone, RAJKOVIČ Radojko, ŠUŠTERŠIČ Emil.

TO ELEKTRODE

DROBIČ Marija, FILIPOVIČ Peter, KLEMENČIČ Marija, KUVEK Ika, MAVRIČ Berti, PFAJFAR Vinko, ZAIMOVIČ Fatima.

TO ŽEBALJARNA

ČRTALIČ Jože, HRIBAR Vaso, KEJŽAR Danica, LAPANJA Vencelj, OVSENIK Jože, RAZBORŠEK Jože, THALER Milica.

TO STROJNE DELAVNICE

BREGANT Albin, GASSER Marjan, KALAMAR Lovro, KOSMAČ Milan, NOČ Milan, POKLJUKAR Janez, REICHMAN Rudolf.

TO REMONTNE DELAVNICE

ARCON Dani, BURLACENKO Stane, KERENC Dušan, MOČNIK Peter, SLAMNIK Barbara, STARC Jože, VARL Borut.

TO VZDRŽEVANJE

BRAJIČ Nikola, FERJAN Zdravko, KRŽIŠNIK Vlado, PEČAR Ludvik, REŠKOVAC Blaž, STEVANOVIČ Anton, ZUPAN Jože.

TO ENERGETIKA

BIZJAK Matevž, GORENŠEK Ivan, LAHARNAR Justin, MARTELJ Franc, PINTARIČ Slavko, RAZINGER Karel, SIRC Rudi.

TO TRANSPORT

ADROVIČ Muslija, CAF Rafael, GAZVODA Klara, GLOBOČNIK Janez, LENAR Jože, STRMSEK Vlado, TRAVNIK Rafael.

TO HLADNA VALJARNA BELA

BENKOVIČ Anka, IVAŠTANIN Milorad, JELŠEVAR Miha, KLICEK Stane, MĹAKAR Andrej, NIKOLAVČIČ Marjan, TRIFONI Zoran.

TO DRUŽBENA PREHRANA

JAVORNIK Marija, LANGUS Branko, LESKOŠEK Kristina, PAJIČ Muharema, PEZDIRNIK Slavko, PLATNER Franjo, PRIMC Jelka.

TO KOVINOSERVIS

KOSMAČ Ivan, LANGO Zvone, REDŽIČ Goroljub, RUČIGAJ Marjan, SPEC Marica, ŠTAJER Joža, SULIČOJ Drago.

CVETKO ZAGORSKI POTOVANJE V TUMANJAN LIRIČEN POTOPIŠ

4

»To je bilo,« se je zamislil, »pred prvo svetovno vojno... pred velikim pokolom Armencev... potem šele je prišel Oktober... in z njim armenska pomlad... a kaj vse za njo... kaj vse!... in potem druga svetovna vojna... in spet desetletja... do današnjega dne, do te ure... do naše druge pomladi... ko smo dočkali, da smo se zbrali tu, v tej sobici, ki je premajhna celo za nas tu okoli mize, kaj šele za vse ljudi pred hišo, za vse ljudi pred hišo, za vse Erevan, za vso Armenijo, za vse ljudi dobre volje po vsem svetu, ki se danes spominjajo našega Ovanesa... in Olga Vasiljevna je dočkala vse to, sedi med nami, se pogovarja z nami in nam želi vse dobro na tej poti v Ovanesov Lori...« Spet se skloni k starki in se spet zravna: »Pozdravite v njenem imenu njegove gore in doline, vode in urbe... namesto nje, tako pravi, ki ne more več tja... ki jih ne more več videti,« je rekel potišano.

Vtem sem se preril do čela mize, in ko sem zagledal na njej kipe knjig, sem se spomnil in še sam vzel iz aktovke »Armenske pravilice« v slovenščini ter jih položil k drugim knjigam. Tolmač starih misli in želja me je toplo pogledal, kot ljube-ga gosta, vzel knjigo v roke in brž razbral, od kod je. Položil jo je pred starko, vzel njeno vilo, drobno, koščeno roko v svojo krepko, široko dlan, položil njeno roko na knjigo in ji na glas na uho povedal:

»Olga Vasiljevna, še ena knjiga. Od zelo daleč je, iz Jugoslavije. Vi-diš, tuda tam poznajo Ovanesa!«

Meni pa je šepnil: »Ne vidi več.« V tem je ustala s stola pred menoj neka ženska in me ljubeznivo povabila:

»Sedite, prijatelj... Hvala, da ste prišli.«

Bila je Tamara, upravnica tega doma-muzeja, petdesetletna, krepka mladostna hči pokojnega Ovanesa in njegove žene, oslepele Olge Vasiljevne. »Enaindevetdeset je naši mami,« je pojasnjevala. »Bojim se, da jo bo preveč utrudilo... Da, kar nas je ostalo od družine, vsi smo tu. Od devetih otrok tri hčere z možmi, otroki, vnuki in pravnuki z vseh koncev Armenije in tudi iz Moskve.«

Ozrl sem se po vencu glav okoli čela mize: nekatere, so bile že sive druge dekliške ali deške; štiriletni deček, obraza kot rumenobela marjetica, kodrastih las, je hotel zlesti babici v krilo, komaj so ga odtrgali od nje.

»Od šestih hčera smo le še me tri. Pet vnukov, osem pravnukov. Le od treh sinov nobenega.«

Naprej nisem spraševal. Za sino-ve sem vedel. Prvega so petnajstega leta, ob strašnem pokolu, ki naj bi »rešil« armensko uprašanje, ubili turški nacionalisti s kolonijo otrok vred, ki jih je reševal z južnega v severni, kavkaški konec Armenije. A druga dva sta tragično preminula, kot piše v knjigah, leta 1937.

In med tem ko je Benjamin Tjufenkčjan — tako se piše očarljivi možak, Armenec iz Sofije, kjer ureja časnik »Erevan«, razen tega pa

počne prav gotovo tudi kaj pomem-bnega za bolgarsko kulturo — z več kot sinovsko pozornostjo razlagal želje Olge Vasiljevne, sem se zagledal v starko, ki je sedela na čelu mize, najmanjša in najbolj drobna med vsemi, z zvito hrbtnico, upognjena, da je bilo komaj kaj videti za mizo, in zazdelo se mi je, da leze od trenutka do trenutka vse bolj vase, da je je zmeraj manj in je bo vsak hip zmanjkalo, ko da je samo za kratek hip prišla iz svoje sobe, iz preteklosti, da se udeleži praznika; in kot da komaj čaka, da se slovesnost konča in odidejo ljudje vsak svojo pot: drugi v življenje, ona v minulost, v svoje stanovanje za zidovi doma-muzeja pokojnega mo-ža.

Ker je bila slepa, ni gledala v lju-di, marveč v svoje naročje, kjer so ji počivale sklenjene stare roke, utru-jene in izsušene od materinskih skrbi in dolgega življenja; beloglava se je izgubljala ob zajetnem životu svojega tolmača in mu šepetala tako tiho na uho, da je lahko slišal le on.

Pritegnila me je velika podoba, ki je visela na steni za stankim hrbtom: vitka postava dvajsetletni-ce v črni, belo vezeni armenski narodni noši do gležnjev; rosi ovalni obraz, uokvirjen v črno tenči-co, ki od aube sega do ramen. Kot nebo sinje, svetle, zaupljive oči. Lahen, komaj opazen dekliški smehljaj, ki daje slutiti lepoto du-še... V želji za primerjavo mi zdrzne pogled nizdol k starki: na njenem obrazu najdem isti smehljaj okoli ust, samo skrit globlje v gube, še blažji, trajnejši.

Le da zdaj poveša oči. Njih po-gled se je skril na dno, do srca, od koder nezmotljivo opazuje, tehta, presoja.

Prav te oči so, o katerih je pel dvajsetletni Ovanes pred osemde-se-timi leti:

Nisem pričakoval, da bo ta iskra iz tvojih čistih oči užgala tak plamen, da se bo ta lahna sapa sprevrgla v tak orkan.

Tumanjanova delovna soba

Pogosto je omenjal prav te oči. Naslednje leto, 5. oktobra 1890 v pesmi

Njej

Želim, da bi v tvoje ljube oči iz dneva v dan z novim čudenjem zrl, da bi se utopil v globini tvojih oči, da izhoda iz njih ne bi več uzrl. Želim, ko približa se smrt, da ob tvojih prsih umrem, omamljen od tvoje ljubezni, strl se v tvoje naročje ospem.

Leto dni pozneje:

Kako zgovorne so tvoje oči v senci trepalnic: Zdaj od notranjega ognja ožarjene blisnejo, zdaj s tihim bajejanjem grejejo...

In pa:

Če ti smrt pred menoj položi prst bo na usta, z neusmiljeno roko utrnila pogled, bom tudi jaz stopil na tisto pot, tisto trpko uro bom odšel za teboj.

Prihranjeno mu je bilo dočakati dogodke, ki so ogrozili, kar si je armenski narod obranil in priboril skozi tisočletja, pa z oktobrsko re-volucijo in po njej utrdil. Strašno ga je bil prizadel še pokol okoli milijona in pol sonarodnjakov 1915. leta, izguba dobrega dela narodnega ozemlja in sinova smrt — kako bi ga šele prizadela nenaravna smrt dveh sinov in mnogih prijateljev od roke, ki jo je bil Oktobra klical in pozdravljal kot rešiteljico! Kako bi s svojim rahločutnim, pa v resnicoljubnosti, domoljubju in svetobolju ne-popustljivem značaju preživel in vzdržal leta, dokler se ta roka ni spet umaknila?

Od njegove smrti 1923. leta se nagiba h koncu že peto desetletje — Olgi Vasiljevni je starost utrnila pogled, prsta na usta pa ji še ni položila. Prav zdaj spet šepetaje Ben-jaminu Tjufenkčjanu naročilo:

»V duhu bom potovala z vami v Lori...«

Kakšna enkratna živa slika — ta starka kot prispodoba mučnega usi-hanja, okoli nje pa venec glav vseh živčevih generacij tja do malčkov, ki ne razumejo, kaj se dogaja, marveč se samo vesele tolikih ljudi, cvetja, knjig in slaščic...

Neprijetno mi je postalo v krogu družine in njenih najožjij prijateljev, med katere sem se bil vrnil.

(se nadaljuje)

Ne bi ga bilo težko položiti tudi med ljudmi, zlasti ker je bila razdalja majhna, a hoteli so ga dobiti na tihem, brez priča, da o tem ne bi takoj zvedeli ne gestapovci ne ljudje. Morda je poleg njega še kdo drug. Zakaj ga potem ubiti brez zasliševanja! Vse kar ve, bo moral natanko razkriti! Šele potem bomo videli, kaj z njim.

Cutili so, da ga bo treba zgrabiti hitro. Morda so gestapovci že ugotovili, kaj so zagrešili, ko so Petru dovolili obisk. Morda tudi Filip že kaj ve o tem, ker ga ne morejo nikjer iztakniti.

Jesen je bil nataknen tako, da se mu nihče ni prav obrnil. Aleš je imel dober nos, in tudi jaz se nisem zastonj poganjal okoli tega hudiča, si je govoril Jesen, ko je dobil še Angelino sporočilo. Na-zadnje so ugotovili, da Filip še ne more vedeti, za kaj gre. Vendar pa se je ogibal krajev, kjer bi se lahko srečal s partizani. Obveščevalci pa nikomur niso zaupali, da ga lovijo. Tudi Gorskemur ne, kajti znano jim je bilo, da Gorski veliko da nanj. To bi jim utegnile po-kvariti lov. Ko bodo z njim razčistili, bo že zvedel.

Mizar Dolenc, ki je Filipu delal okna in vrata, je bil zanesljiv možak. Ljudje so vedeli, kako ga je Filip prosil in priganjal, naj mu hitro naredi in ga tudi večkrat obiskal. Ta okoliščina je v mladem Jesenovem pomočniku porodila izvedljivo misel. Z Jesenom sta sko-vala načrt.

— Tako. Filip bo sam prišel v naše roke! je potem rekel Jesen. Prihodnjega dne je Filipa obiskal mizar Dolenc. Našel ga je na gradbišču, kamor partizani podnevi niso mogli priti neopaženo in brez tveganja.

— Pridi pogledat ali pa kar iskat, mu je oznanil mizar. Filip se je tega razveselil, vendar je nekoliko pomislil, preden je rekel:

— Popoldne se oglasim. Mizar se je poslovil, češ da se mu zaradi opravkov mudi.

Pot do vasi, kjer je stala mizarjeva hiša, je bila lepa kakor v parku. Najprej je zavijala ob njivah, potem pa se je začela vzpen-jati. Tam, kjer je bila prijazna gošča in so se poleti pregreli in zasopli potniki navadno ustavljali, da bi se oddahnili v hladni senci, je bila usekana v hrib. Zaradi gostega drevja in useka je Jesen izbral za zasedbo prav ta kraj. Vas je bila blizu in tudi žandarmerija ne daleč, gozdček pa nekako sam zase in bi jim v najslabšem primeru

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

85

lahko presekali umik, vendar je vse to govorilo tudi njim v prid. Kdo bo pomislil, da bodo na tako nevaren kraj in celo podnevi prišli partizani. Blizu mizarja bi tvegali več, kajti tam bi se Filipu morda ponudila priložnost za beg. Zato so s takim načrtom tvegali dosti manj in si zagotovili razmeroma lahek lov. S tem bodo zavarovali tudi mizarja, ki ni natanko vedel, kje bodo čakali Filipa.

Sredi popoldneva je Filip sedel na kolo in ga začel nestrpno po-ganjati, kakor bi v njem nekaj gorelo ali kot bi s kom tekmoval. V resnici se mu ni mudilo nikamor. Ni rad zahajal v to stran. Šlo mu je za okna, nekaj pa ga je gnalo, da bi spoznal, če ga morda res kdo zalezuje, kot ga je opominjal občutek.

Zadihan se je pripeljal pod klanec. Tudi tega je hotel premagati, vendar ni šlo. V popoldanski tiho-ti so zapeli koraki in zdeli so se mu nenavadno glasni. Neprijetno se je počutil med vse gostejšim drevjem in v useki, ki se je v klanec vse bolj ožil. Ni se mogel pre-magati, da ne bi previdno pogledal okoli sebe. Saj je blizu vas, dan je in Nemci niso daleč, se je tolažil. Pa vendar sta ga samota in mir hudo motila.

Jesen s fanti je nad potjo čepel že več ur. Skrili so se za drevjem in se potaknili po grmovju. Da bi bili nevidni, so si za kape in po obliki zatakneli zelene vejice. Razvrščeni so bili tako, da bi se v skrajni sili ali zaradi kakakega presenečenja lahko tudi umaknili. A le v skrajni sili. Filipa morajo dobiti, če se bo le pokazal!

Štirje so tičali na levi, trije na desni strani ceste. A Jesen je dva poslal tudi za ovinek. Morda bo stekel navzdol. Sprejaj mu bodo že zaprli pot. Potaknjeni tam okoli niso več govorili, nihče se ni pre-maknil. Le Jesen, ob katerem je ležal Sokol, je sem in tja kaj poše-petal. Bo prišel ali ne? Morda se bo pripeljal na vozu, da bo pobral izdelano opravo? Potem bodo sitnosti še s konjem in tako se bo razvedelo, da se je Filipu nekaj zgodilo. No, bomo že kako, samo naj pride!

Nenadoma so ga zagledali. Pritiskal je na kolo, potem pa stopil z njega in se oziral na vse strani. Ustavil se pa ni.

Le še nekaj korakov...

Tik nad njim je v hipu vse oživelo. Imel je le toliko časa, da se je ozrl in zdrnil, potem pa so bili partizani že ob njem. Prvi trije so z roba skočili predenj.

Kolo mu je zdrknilo na tla, prebledel je in se ustrašil, posebno še, ko je nekaj korakov od njega Jesen ukazal:

— Roke gor! Hitro!

Dva sta ga naglo preiskala. V notranjem žepu so našli pištolo. Jesen mu jo je vzel.

V svojem življenju Filip še ni bil tako prepaden.

— Zvežite mu roke in hitro s ceste! je velel Jesen.

Izginili so s ceste skoraj tako naglo, kakor so se bili prikazali. V bližini ni bilo nikogar in gozd je bil miren kakor prej. Nekdo je pobral še kolo in ga skril v grmovje.

Šele med drevjem se je Filip začel zavedati. Poskusil se je ču-di-ti:

VLADIMIR STOJAN

2

PO POTEH VELIKIH BITK

V spomin in opomin vsem rodovom pa je sedaj postavljen spomenik žrtvam teh gnusnih zločinov. Malo od Save se nad močnimi oporami dviga spomenik — velik tulipanov cvet, h kateremu vodi pot po železniških pragovih, ob tem pa je relief, na katerem so označene velike gomile, kjer so prej stali tabo-rišni objekti.

Po ogledu Jasenovca smo prešli Savo in ob reki Uni poto-vali skozi Bosansko Dubico ter dalje v Han Knežica do Prije-dora in v Kozarac. Vso pot smo občudovali lepo obdelana polja in obnovljena naselja.

Iz Kozaraca smo po lepi, toda strmi asfaltirani cesti zavili v gorstvo Kozare. To je velik planinski masiv, podoben naši Jelovici. Ves čas vožnje smo ogledovali okoličino in po približno desetih kilometrih smo na vrhu hriba zagledali velik spomenik, ki pa se nam je ponovno izgubil in smo ga v vsej veličini zagledali, ko smo bili tik pod njim.

Spomenik je visok 25 metrov in do njega prideš po lepih stopnicah, ki so položene po rahli vzpetini. Pred stopniščem je velik travnat otok na asfaltiranem platoju, ki je urejen z betonskimi ploščami. Na teh ploščah so izpisana podjetja, organizacije in ustanove, ki so prispevali za izgradnjo tega spomenika.

Okoli samega spomenika so veliki grobi betonski bloki, ki ponazarjajo surove sovražnikove horde, ki so napadale

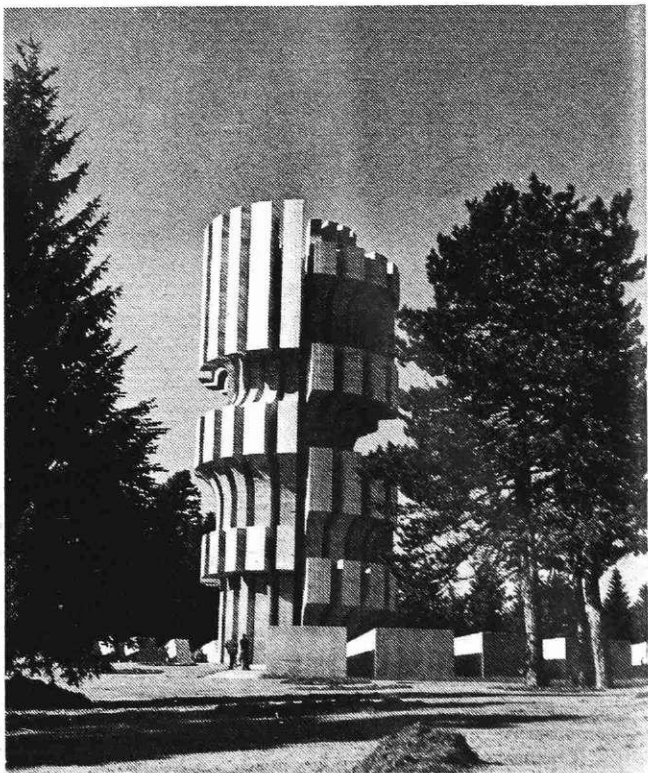
partizane na Kozari v letu 1942, v višino pa segajo bloki, ki ob soncu sijejo in pomenijo svobodo, ki sije v vsej veličini. Za spomenikom je aleja, kjer je na stenah izpisanih preko 10.000 imen padlih borcev in prebivalcev Kozare, ki so padli v nemški ofenzivi julija 1942.

Poleg spomenika je tudi muzej v katerem je slikovni material ter načrt mladinskega rekreacijskega centra, ki je sedaj v izgradnji na Kozari.

Vsi objekti so obdani z gozdovi, ki v svojih nedrih še skrivajo marsikatero skrivnost, ki je bila tu doživeta. Kustos, ki nam je razlagal vso zgodovino Kozare in trpljenje tega ljudstva, je sam preživljal te strašne čase, čeprav je bil tedaj star komaj deset let. Je tudi eden redkih, ki so preživeli Jasenovac. Govoril nam je o vseh grozotah, ki jih je pretrpelo ljudstvo Kozare. Danes je znano, da je bilo tedaj odvedenih v razna taborišča preko 68.000 prebivalcev, ne računajoč tistih, ki sploh niso bili prepeljeni v taborišča, pač pa so jih že prej pobili. Kako grozno je bilo, lahko razberemo iz dnevnika grobarja Franja Ilovarka, ki je med drugim napisal: »Predujem in potrdilo! Za kopanje grobov sem prejel 10.000 kun, dne 22. 7. 1942. leta za 100 poko-panih otrok! In dalje v istem dnevniku: »Skupno 468 otrok.« Natančno število žrtev Kozare še ni znano in to tudi najbrž ne bo, to bo ostala skrivnost molčeče planine.

Ob vznožju spomenika je lep, moderen hotel. Povsem se ujema z okoličino, zato zaslužijo načrtovalci vso pohvalo. Škoda je, da smo tako oddaljeni, vendar lahko mirno rečem, da se celota lahko meri tudi v umetniškem pogledu z najbolj znanimi spomeniki, ne samo pri nas, temveč tudi drugod.

Prežeti s spomini in novimi spoznanji, smo se po isti poti vračali v Kozarac, od koder smo po lepi asfaltirani cesti potovali proti Banja Luki. Tam smo se ustavili in prenočevali v hotelu Bosna. Po dobri večerji smo odšli na ogled mesta. Le redko je videti še ostanke potresa, povsod pa smo srečevali mnogo mladih ljudi. Škoda, da smo imeli tako malo časa in si nismo mogli vsega ogledati. Mesto je polno zelenja in kot se zdi imajo tam arhitekti veliko več smisla za okolico, kot pri nas. Po ogledu smo šli na počitek v resnično čiste in lepo urejene sobe.

Spomenik na Kozari

8

ŽELEZAR

SPOMINSKA SVEČANOST V SVEČAH

Na pokopališču v Svečah v Rožu na avstrijskem Koroškem je bila v nedeljo, 30. januarja, spominska svečanost ob 33-letnici smrti narodnega heroja Matija Verdnika-Tomaža, ki je pokopan skupaj z desetimi tovariši — partizani, med njimi petimi nepoznanimi borci, s tostran in onstran Karavank, ki so dali svoja mlada življenja za svobodo slovenskega in drugih svobodoljubnih narodov. Svečanost je pripravila Zveza koroških partizanov v Celovcu v sodelovanju z borčevskimi organizacijama jeseniške in radovljanske občine. V kulturnem delu programa so sodelovali: pihalni orkester Jeseniških železarjev ter recitatorji amaterskega gledališča Tone Čufar z Jesenic, pevski zbor Stane Žagar iz Kroke ter zbor Danica iz Šentvida v Podjuni. Poleg svojcev ter številnih soborcev s Koroške in Gorenjske, ki so se pripeljali s štirimi avtobusi, so

VSEM OBČANOM
BREGA

Na Bregu pri Žirovnici poteka akcija za sofinanciranje za dokončano asfaltiranje še ne asfaltirane ceste četrtega reda in njenih priključkov. Že v preteklem letu so nekateri vaščani predlagali, da bi del denarja prispevali sami. Letos pa je akcija resno stekla. Na krajevni skupnosti Žirovnica so pojasnili, kolikor zberemo 50 % denarja sami, bo ostalih 50 % prispevala skupščina občine Jesenice.

Na naslednji seji skupščine KS Žirovnica bodo o tem razpravljali. Vaščani pa tudi z vso vno pripravljamo vse potrebno za predračun sredstev za asfaltiranje. Predvideva se, da bo v začetku marca zbor vaščanov Brega, na katerem bi bili vsi seznanjeni z osnutkom asfaltiranih poti in o celotnih stroških in potrebnem prispevku vaščanov.

Breg je eno večjih naselij v KS Žirovnica. Odveč je bilo razpravljati o starem in novem delu Brega. Osnovno je, da mora potekati akcija kot enotna AKCIJA VSEH VAŠČANOV BREGA, pri čemer se bo izkazala naša skupna, solidarnostna zavest. Vemo, da je do središča naselja cesta že lepo asfaltirana, brez sofinanciranja vaščanov. Zato med nami ne bi smelo biti nikogar, ki bi akcijo zaradi tega odklanjal, oziroma, ki ne bi solidarnostno v njej sodeloval.

Glede na to, bi bilo nepotrebno ugotavljati, kdo naj ne prispeva finančnih sredstev. Resno pa bo treba obravnavati socialno ogrožene.

Mislím, da smo vsi vaščani Brega za to, da dobimo skozi vso vas lepo asfaltirano cesto. Prav bi bilo, da bi vsi podprli akcijo. Dokončno odločitev, ki bo ustrezala večini, lahko dosežemo samo s polnoštevilno udeležbo na zboru vaščanov.

Margareta Ahačič

SPOMIN NA PADLE BORCE
ZA SEVERNO MEJO 1918 — 1919

Na zadnji seji občinskega odbora zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918—1919 je tekla med drugim tudi razprava o tem, kako se oddolžiti padlim prostovoljcem ob 60-letnici bojev za severno mejo.

Vsi so bili mnenja, da tako važna obletnica, ki bo prihodnje leto, zasluži vsaj to, da se spomnimo vseh tistih, ki so takrat izgubili življenja v borbi za severno mejo in za narodnostne in človečanske pravice Slovencev na Koroškem.

Na starem pokopališču na Jesenicah je bilo pokopanih pet prostovoljcev, ki so padli januarja 1919 pri Podroščici. Njihova imena so na skupnih ploščah na tamkajšnji kapelici, kjer so označeni tudi padli vojaki v prvi svetovni vojni, dalje ruski ujetniki pa tudi ujetniki drugih narodnosti, ne da bi bilo

na svečanosti sodelovali še: Bojan Lubej, naš generalni konzul v Celovcu, Milan Miškov, vicekonzul z Dunaja, Karel Prušnik-Gasper, predsednik Zveze koroških partizanov, ter številni predstavniki borčevskih in družbenopolitičnih organizacij jeseniške in radovljanske občine. Priložnostni govor je imel tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem Feliks Wieser, ki ga v nadaljevanju objavljamo v celoti. Po končanem kulturnem programu so ob igranju Leninovega posmrtnega marša predstavniki našega konzulata v Celovcu, Zveze koroških partizanov, občinskih organizacij ZZZB NOV z Jesenic in Radovljice ter drugi položili vence na grob Matija Verdnika-Tomaža.

GOVOR TAJNIKA ZVEZE SLOVENSkih
ORGANIZACIJ NA KOROŠKEM
FELIKSA WIESERJA

Danes smo se zbrali tukaj v Svečah v Rožu, da se spomnimo vseh tistih, ki so dali svoje življenje v boju proti fašizmu za svobodo, mir in enakopravnost med narodi.

Povsod po svetu se narodi spominjajo svojih velikih mož in jemljejo po njih zgled. Tudi mi, Slovenci tostran in onstran Karavank imamo svoje velike, posnemanja vredne može. Brez dvoma je eden izmed njih tudi narodni heroj MATIJA VERDNIK-TOMAŽ, ki se je rodil 16. septembra 1916 v Bistrici v Rožu in je vse svoje življenje posvetil slovenskemu narodu. Prvega februarja 1944 je dal tukaj v Rožu svoje mlado življenje za svobodo slovenskega in drugih svobodoljubnih narodov. Dvajsetega novembra 1951 je proglašen za narodnega heroja. Pokopani pa je skupaj s svojimi tovariši s tostran in onstran Karavank, tukaj v Svečah v Rožu.

Na področju Roža je Matija Verdnik-Tomaž že v letu 1942 organiziral celo vrsto odborov OF in oznanjal našim ljudem propad fašizma in zmago pravice. Odziv med slovenskim prebivalstvom na Koroškem je bil velik in je pomenil zgodovinski preobrat med koroškimi Slovenci. Cela vrsta revolucionarjev in borcev je zrasla iz korenin takratnega zgodovinskega odziva koroških Slovencev. Mnogi so danes tukaj med nami in so žive priče takratnih dogodkov. Matija Verdnik-Tomaž in njegovi tovariši so uspešno delovali tudi severno od Drave in vse tja do Celovca. Povezovali so se z nemško govorečimi antifašisti in vse koroške Slovence od delavcev do duhovnikov združili v široko protifašistično fronto, ki ni poznala izdajalcev. Zgodovinska dejstva in žive priče dokazujejo, da smo koroški Slovenci nudili fašistom odpor z orožjem v rokah že v letu 1942. Zato so trditve nekaterih avstrijskih politikov, češ da so se partizani pojavili na Koroškem šele leta 1944, neresnične. Mnogokrat je bilo že povedano, da so meje na Karavankah podrli nacisti in s tem izbrisali Avstrijo z zemljevida. Nekateri pa se iz zgodovine niso nič naučili ali pa bore malo, kajti še vedno je slišati, da so bili partizani tisti, ki so ogrožali Avstrijo.

Koroški partizani so bili zavezniški vojaki, ki so se pod vodstvom

jugoslovanske narodne-osvobodilne vojske borili proti fašizmu. Pri štatu koroške grupe odredov je bila angleška vojna misija za zveze. Ravno koroški partizani so priborili Avstriji (takratni Ostmark) status napadene države. In prav koroški partizani so bistveno prispevali, da je v avstrijski državni pogodbi tudi člen 7, v katerem so zapisane naše pravice.

Tukaj, ob grobu mrtvih tovarišev postavljam vprašanje: Kaj je Avstrija že storila za koroške partizane? Več kot dvajset let že čakamo koroški Slovenci na izpolnitev člena 7. V letu 1976 je to. Tito odlikoval tako nemško kot slovensko govoreče partizane. Koroški časopisi pa so borce proti fašizmu zmerjali in jim podtakali vse mogoče. Ničde od politikov ni nastopil proti tem izpodb.

V letu 1976 smo koroški Slovenci z lastnimi silami in ob podpori demokratičnih sil Avstrije ter matičnega naroda dosegli pomembno zmago na naši težki poti do narodne enakopravnosti. Velik del evropske javnosti je zabeležil in pozdravil to našo zmago. Le avstrijska zvezna vlada se iz tega ni nič naučila. Naprej hoče hoditi po poti neupoštevanja naših predlogov, po poti nedemokratičnosti in nesodobnega reševanja manjšinskih problemov in po poti popuščenja nazadnjaškim silam.

Zadnji dogodki jasno kažejo, da tristranski sporazum blokira reševanje sedmega člena avstrijske državne pogodbe in omogoča nadaljnjo postopno revizijo avstrijske državne pogodbe.

Koroški Slovenci se temu členu avstrijske državne pogodbe nikoli ne bomo odrekli in bomo, če bo potrebno, še in še dokazovali, da smo in da hočemo biti zavestni nosilci naših pravic in da je rešitev odprtih vprašanj možna samo in edino z manjšino in ne brez nje.

Pozitiven premik v avstrijski družbi glede našega vprašanja pa lahko dosežemo le tako, da avstrijsko javnost redno in vsestransko seznanjamo z našimi problemi. Koroški partizani so pod najtežjimi pogoji in v popolni ilegali znali informirati nemško govorečega človeka. Danes pa pogosto pod mnogo bolj ugodnimi pogoji na področju informiranja ne znamo naprej. Torej, eno izmed odločilnih nalog v bodoče bo prav vsestransko informiranje našega in nemško govorečega človeka.

Motijo se tisti, ki mislijo, da narod lahko ukrotijo z dikti in pritiski. Ravno današnje srečanje ponovno dokazuje, da je to, kar so nam priborili partizani pred tridesetimi leti, neuničljivo in da koroški Slovenci še danes črpamo moč, borbenost in pogum iz korenin NOB.

Na razgovore na Dunaju gremo kot realisti. Vemo in to ve tudi vlada sama, da je manjšinska politika zavožena, zavožena s strani vlade. Kljub temu bomo vladi in strankam še enkrat povedali, da smo subjekt in nosilec naših pravic, da zahtevamo dosledno in celotno izpolnitev sedmega člena na področju, kjer živimo že mnoga stoletja, da zahtevamo razgovore kot enakopravni partnerji in ne alibi-forume, kot so sovseti.

In če kancler Kresky pravi, da so to zadnji razgovori, v primeru, da ne bomo sodelovali v sovetih, se moti, kajti nadaljevalne rešitve, ki bo koristila nadaljnjemu odnosu znotraj Avstrije in odnosom med Jugoslavijo in Avstrijo ter odnosom v tem delu Evrope, brez sodelovanja manjšine same in njenih zastopnikov biti ne more.

Slovenci, predvsem pa koroški Slovenci, ne moremo in nečemo tekmovali z velikimi narodi, ki so porazdeljeni na dva velika bloka v tehnični moči vojne industrije, lahko pa tekmujejo s svojim pogumom in s svojo kulturo ter voljo do obstoja. In prav to so nepreklicno in najbolj prepričljivo dokazali tovariši, ki se jih danes spominjamo in ki so svojo nezlomljivo voljo črpali iz zdrave narodne zavesti in katerih se bodo spominjali tudi še znaninci in ki nam, koroškim Slovencem dajejo globoko vero in zaupanje, da bomo preživeli vse viharje ter dočakali zmago pravice in resnice.

Na 24. skupni seji vseh treh zborov občinske skupščine Radovljice, 2. februarja, so delegati potrdili program dela skupščine za 1977. leto, obravnavali poročila o delu delegatov iz SRS v zveznem zboru skupščine SFRJ za obdobje september 1975 — julij 1976, sprejeli odlok o obveznem prispevku za družbeno pomoč v stanovanjskem gospodarstvu radovljanske občine, odlok o obveznem zbiranju dela sredstev za kreditiranje stanovanjske graditve v občini ter odlok o določitvi najnižjega odstotka sredstev za razširjeno reprodukcijo in družbeno pomoč v stanovanjskem gospodarstvu v občini.

V četrtek, 3. februarja, bo 14. zasedanje OK ZKS Radovljice. Na dnevnem redu je obravnavati stališče komiteja OK ZK o organizacijsko kadrovski in idejni krepitvi ZK v občini in izvajanju sklepov 5. seje CK ZKS, ocena delovanja in razmer v SIS ter potrditev in sprejem programa dela in finančnega proračuna OK ZK Radovljice za 1977. leto.

Pripravljalni odbor za praznovanje 40. letnice KPS in prihoda tov. Tita na čelo KPJ pri komiteju OK ZK Radovljice je na 2. seji, 23. januarja, obravnaval informacijo o poteku praznovanja v republiškem in regionalnem okviru ter sprejel osnutek skupnega programa vseh prireditvev in akcij, ki jih bodo organizirali v radovljški občini. Vse sekretariate OO ZK je odbor pozval, da do 15. februarja izdelajo svoje programe praznovanj v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih.

Predsedstvo OK SZDL Radovljice je na 13. seji sprejelo prvotni sklep, da se javne razprave o problematiki kmetijstva in samoupravnih organiziranosti kmetijskih združenj organizirajo območno. Zaradi širšega interesa, ki zadeva tudi gozdarstvo, prekrbno in obrambne priprave v vsaki KS, bodo do 15. marca javne razprave z udeležbo kooperantov in drugih kmetov v sleherni KS sklicale KK SZDL.

Komite OK ZK Radovljice je na zadnji, 33. seji sprejel predlog programa nalog OK ZK za 1977. leto, ki ga je dal v razpravo vsem sekretariatom in svetom ZK v občini, potrdila pa ga je OK ZK na 3. seji 3. februarja. Razen vsebinskih vprašanj, ki jih bo ZK obravnavala v tem letu, so v programu naštetje tudi naloge na področju krepitve organizacijsko kadrovske strukture, idejnopoličnega usposabljanja in praznovanja 40. letnice prihoda tov. Tita na čelo KPJ ter 40. letnice ustanovnega kongresa KPS.

Svet za kmetijstvo pri predsedstvu OK SZDL Radovljice je po sklepu 13. seje predsedstva na zadnji seji, 28. januarja, preučil osnutek gradiva o razvoju in preobrazbi kmetijstva in gozdarstva v občini, ki ga je pripravila od komiteja imenovana delovna skupina. Na seji so sklenili celotno gradivo posredovati vsem krajevnim organizacijam SZDL, ki bodo v februarju in marcu organizirale javne razprave o problematiki kmetijstva in gozdarstva na območju svojih KS.

Na začetku šolskega leta 1976/77 je bilo v radovljški občini prijavljenih skupaj 677 vajencev, dijakov in študentov — kandidatov za stipendije. Po sklepu 6. seje republiške komisije za stipendiranje, ki omejuje upravičenost do stipendije, je bilo izločenih 207 kandidatov. Trenutno prejema stipendije 473 upravičencev, od katerih 292 iz združenih sredstev (solidarnostne) in 181 kadrovskih.

Izvršni odbor KK SZDL Radovljice je na 16. seji, 20. januarja, sprejel predlog programa dela KK SZDL in njenih organov za 1977. leto. Predlog bodo poslali v razpravo vsem šestim uličnim in dvema vaškima odboroma SZDL, vsem krajevnim DPO, TOZD in delegacijam. Najpomembnejše naloge so: aktiviranje hišnih svetov, zborov stanovalcev, sveta potrošnikov, uličnih in vaških konferenc SZDL, obravnavanje izvajanja srednjeročnega načrta KS, poteka akcije gradnje mrliških vežic in obrambne priprave v KS.

Družbeni pravobranilec samoupravljanja, ki je imenovan za občini Radovljice in Trzin, s sedežem v Radovljici, je v prvem letu svojega delovanja, 1976. leta, obravnaval za radovljško občino 179 in za trzinško 28 zadev. V 184 primerih so zadeve predlagali v obravnavo posamezni delavci ali skupine delavcev, v osmih primerih DPO ali družbenopolitične skupnosti, na lastno pobudo pa je družbeni pravobranilec sprejel 49 zadev. Od vseh 207 je ostalo nerešenih 30 zadev, ker so v postopku pred sodišči.

Predsedstvo OK SZDL Radovljice je na 13. seji med drugim sprejelo stališče, da se podpre pobuda za ustanovitev gorenjskega muzeja revolucije, ki bo v Begunjah. Podprli so tudi stališče pokrajanskega odbora OF in medobčinskega sveta SZDL za Gorenjsko, da je potrebno začeti s širokim informiranjem javnosti o tej pomembni akciji.

V vojašnici na Bohinjski Beli je povelstvo garnizije v sodelovanju z občinskimi DPO 27. januarja organiziralo posvetovanje o oblikah sodelovanja med pripadniki armade in družbenopolitičnih, kulturnih ter športnih organizacij v občini. Sprejeli so skupni akcijski program za 1977. leto.

Na 5. seji gradbenega odbora za izgradnjo doma upokojeencev v Radovljici, 27. januarja, so člani odbora po ogledu gradbišča poslušali poročilo o ogledu objektov za upokojeence v Smarjah pri Jelšah, v Smartnem pri Litiji in v Novi Gorici, nato pa spregovorili o poteku del v Radovljici. Ugotovili so, da so do 25. decembra lani opravljena vsa groba gradbena dela, objekt je podkleten že v celoti, prav tako so izdelani železobetonski zidovi, delno gotranja kanalizacija, podložni beton v pritličju ter v celoti v podkletnem delu. SGP Gorenje prevzeta dela dobro opravlja in bo, kot kaže, v pogodbenih rokih opravilo svoje obveznosti.

Na zadnjem zboru delavcev v tovarni merilnih instrumentov ISKRA Otoče so potrdili sklep delavskega sveta, da bodo z lastnimi sredstvi zgradili nov objekt družbene prehrane. V ta namen so sklenili, da se bodo vsi zaposleni odpovedali občasnim denarnim nagradam od 1976. do 1980. leta in prispevali enodnevni zaslužek ene prostih sobot od 1977. do 1980. leta.

Ker je bil ob lanskoletnih potresih stari hotel Zlatorog ob Bohinjskem jezeru tako poškodovan, da ni bil več uporaben, je Alpetour sklenil zgraditi nov hotelski objekt. Dela na izgradnji so se že pričela. Novi objekt bo hotel visoke B kategorije s 150 ležišči in s p-kritim bazenom. Prve goste bodo po načrtih lahko sprejeli ob koncu leta.

V TOZD Tomaž Gozde Bohinjska Bistrica bodo v kratkem zaključili z lani začetno gradnjo krojilnice in pridelice v brusilnici. Letos načrtujejo za obrat izdelave pohištva novo lakirnico velikine 16 x 18 m, ob obstoječem objektu opažnih plošč. Adaptirali bodo tudi vse hale v oddelku pohištva, kjer bodo zamenjali toplotno izolacijo stropa.

Po priporočilu aktivna komunistov — kulturnih delavcev je bil v četrtek, 27. januarja, v Radovljici posvet pevovodij solskih zborov v občini, ki sta ga skupaj organizirali ZKPO in izobraževalna skupnost Radovljice. Beseda je tekla o skupnem programiranju nastopov ter o organizaciji občinske revije solskih pevskih zborov v mesecu mladosti. Solški pevovodje bodo zastopani tudi v snujoci se temeljni skupnosti za zborovsko in glasbeno dejavnost pri kulturni skupnosti Radovljice.

Po podatkih komisije za kulturo pri predsedstvu občinskega odbora ZSS Radovljice je v okviru kulturne akcije za delovne kolektive v 1975. letu 48 prireditve obiskalo 17.000, 1976. leta pa 55 prireditve 20.132 obiskovalcev ali 366 povprečno na eno predstavo. Letošnji program predvideva 60 kulturnih prireditvev, v katero so vključene gledališke predstave, koncerti, likovne razstave in kulturne prireditve za delavce iz bratskih republik.

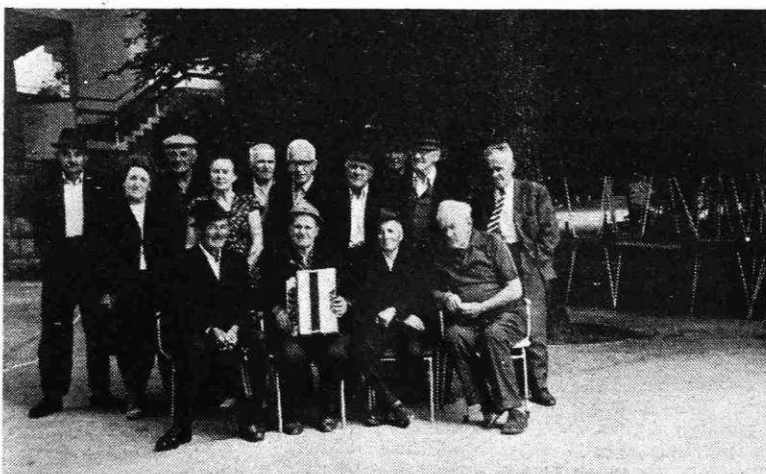
V 1976. letu je po samoupravnem sporazumu o skupni porabi Kulturna skupnost Radovljice za izvajanje programa združevala 3.371.000 din. Po sklepu skupščine obeh zborov skupnosti in zbora združenega dela občinske skupščine so to vsoto valorizirali za 2,77 % v znesku 70.860 din, ki je razdeljena izvajalcem programov. Iz lanskoletnega presežka in nerazporejenih sredstev pa so po istem sklepu izvajalci prejeli za kritje OD in povečanih materialnih stroškov še 261.575 din. Celotni presežek ter valorizirana sredstva je višji za 9,86 % nad zneskom po finančnem načrtu za 1976. leto.

V počastitev Prešernovega dne bo v okviru praznovanj 40. letnice vodstva Tita na čelu KPJ in 40. letnice ZKS v petek, 4. februarja, ob 19. uri v Sivčevih hiši v Radovljici svečana otvoritev razstave partizanske grafike Ive Šubica. Osrednja Prešernova proslava bo v ponedeljek, 7. februarja, ob 19. uri v avli osnovne šole v Radovljici.

Komisija za šport in rekreacijo pri občinskem svetu Zveze sindikatov Radovljice je na 12. seji, 27. januarja, sprejela sklep o razpisu občinskih sindikalnih prvenstev v smučarskih tekih in veslalomu, ki bodo 27. februarja v Gorjah, oziroma 12. marca na smučišču Koble. Dogovorili so se tudi o letošnji organizaciji plavalne šole za delovne kolektive v občini, ki jih bodo ob sodelovanju ZTKO organizirali v letnem obdobju.

V soboto, 22. januarja so se na blejskem pokopališču za vedno poslovili številni občani in predstavniki družbenopolitičnih organizacij, skupščine Radovljice in Jesenice od prikljubljenega ljudskega zdravnika dr. Janka Benedika, ki je umrl star 71 let. Pokojnik je bil za zasluge v 45-letnem delu v zdravniškem poklicu in za poštvalnost v NOB odlikovan s številnimi odličji in priznanjem OF.

Dopisujte v Železarja

Skupina jeseniških prostovoljcev za severno mejo 1918—1919

OB IZIDU IZBRANIH DEL TONETA ČUFARJA

Da si mesto v toliki meri omisli lastno kulturno življenje, da si upa izdajati (in tudi prodajati) lastno knjižno zbirko, ni še nič presenetljivega. Pogumno dejanje pa je, da si neki kulturnoumetniški klub upa izdati izbrana dela kakega avtorja. Navajeni smo, da taka dela izdaja jo osrednje založniške hiše v kulturnih centrih republik. Da sede v uredniških odborih univerzitetni profesorji in akademiki, ki po svoje krojijo bedno suknjico (srečno ali nesrečno) izbranih del ubogega, (največkrat) pokojnega avtorja.

I. NA ZAČETKU

Tu pa se izvije iz množice podobnih ustanov kulturno umetniški klub in sklene izdati svojega pesnika. Nalašč napisano pesnika, da ne bi mislili, da ne pazim na svoje pisanje. Kajti Tone Čufar je predvsem pesnik, kljub temu da ga po tradiciji in dogovoru uvrščamo med proziste. Je tisti, ki mu Nemci pravijo Dichter, če si priključimo v spomin prvotni pomen besede, ki še sluti povezavo z magično močjo besede, zaklinjevalec.

Izbor besede je prepuščen pisatelju, umetniku, ne kakemu literarnemu zgodovinarju, ki si lasti uboge, jalove ostanke rokopisov, uboge in jalove zato, ker jim ne zna vdihniti življenja, ker ne vidi ali noče videti žive besede pod težo časa, ki je legla na besede, ne vidi niti, da je prav ta ostalina časa morda še dodala zlahtnosti besedila nekaj novega. O piscu spremene študije s tem ne mislim reči nič slabega. Njegova študija je solidna, natančna, preverjeno delo, ki bi pred štirimi desetletji uživalo vse priznanje kakega Kidriča ali Prijatelja. Verjetno je preprostejšemu bralcu taka oblika spremene besede bolj dostopna in razumljivejša kot kakšna (tudi že delno diskreditirana) fenomenološka interpretacija ali strukturalistična študija.

Pogrešam nekaj, kar lahko površnemu, hlastajočemu bralcu, ki čimprej hoče zaokrožiti fabulo, odpre nov, drugačen svet Toneta Čufarja. Pogrešam študijo o stilu, o jeziku, o idejnih in estetskih prvinah dela, ne o tistih vrednotah, ki jih je deklariral avtor kot zasebnik, čeprav konec koncev tudi te veliko povedo, a še vseeno puščajo Čufarjev pesniški svet za devetimi zapahi. Pogrešam, če hočete, interpretacijo.

Kaj je Sončna molitev drugega kot pesem v prozi? Pesem v prozi s ponavljajočimi se motivoma »več tisoč« in »tovarna«. Literatura je grozljiva stvar, preveča in premetuje avtorje in besede. Ali je Čufar hotel napisati pesem v prozi ali ne, ne vem. In ne mislim brskati po biografskem gradivu, da bi to zvedela. Zame Sončna molitev je pesem v prozi, pravi primerek te tako zapletene zvrsti, ki hoče biti poezija, pa prevzema drugo obliko. Ritem, ki ga v začetku le malo občutimo, kasneje narašča, oba uvodna motiva se razvijeta, stopnjujeta. Sredi teksta ta pesem v prozi dejansko preide v verz:

»Tovarna je naš dom in naša ječa.
Človek v nji je ubogljiv, poraben stroj.
V tovarni je takih strojev več tisoč.«

Prvi se eksplicitno pojavi motiv človeka, ki je dejansko ves čas prisoten v množinski obliki ljudje. Le da so ti ljudje, povezani s tovarno, žrtve, tovarna jim pije kri in jih požira. Šele ko tekst spet prevzame prozno obliko, pa je prav ta opozicija proza na oblika: pesniška beseda nosilec nečesa novega, vsepresegajočega, kar se spet izrazi v opoziciji moči v tovarni (vročina v plavžu, elektrika, transmisije, turbine): človek. Človek je zmagovalac, vse sile v tovarni, ki v začetku vežejo več tisoč ljudi (»Več tisoč ljudi je k pečem prikovanih, v plavžarsko vročino, v livarne in strojarne, k razkačeni žici, v dim, saje in plin.«), dobijo antropomorfne odlike: vročina se krohoče (Podoba je čudovita. Prav ta krotok je moč tega raztaljenega železa, ki je grozljivo in lépo hkrati, kar je Čufar kasneje napisal za celo tovarno: »Tovarna je umazana, strašna in zopet čudovito lepa.«) močan tok straši, transmisije pojo izzivajoče pesmi. Vendar človek presega vse to antropomorfizirano, neorganizirano silo in grozno, ki ji daje svojo moč in svojo kri, obvlada jo prav s svojo žrtvijo.

Tisto, kar človeka žene naprej, je srce, ki je kot plamenični kristal, v njem pa je želja po soncu, upanje nanj in vera vanj. (Od tod naslov Sončna molitev in privzdignjeni ritem, ki nekje vendarle spominja na vzvišeno besedo psalma, le da je za Čufarja subjekt psalma Človek.) Prav to vero, ki je šla skozi ogenj in jeklo (in si ju podredila), pa krepki zavest, »tudi mi smo ljudje.« Pa ne tistih več tisoč ljudi iz začetka pesmi, ki so še »k pečem prikovani«, to so ljudje, množinska oblika tiste ga človeka iz srednjih treh verzov (ki bi, o, ironija, lahko bili proza), človeka, ki se zdi samo »ubogljiv, poraben stroj«, pa vendar obvladuje vse sile, ki potem ubogljivo tvorijo tovarno, skupaj s človekom. Ta člo-

vek je subjekt, gospodar narave, utemeljen pa je v samem sebi, človek je samo toliko, kolikor je human. Tako se vsi trije motivi: tovarna, več tisoč (ljudi) in človek na koncu združijo v eno, v človeka, ki se preko ognja in obvladane narave vrne k samemu sebi, ker se je šele preko njih odkril.

In za to hvalnico človeku Čufarju niso potrebne težke, tendenčne in ideološke preobremenjene besede. Rekla sem, da je Čufar pesnik – der Dichter, ki z močjo svoje besede prikljuje v življenje ves svet, mislim, da je zdaj jasno, zakaj ga imam za pes-

nika in ne za pisca proze. V času, v katerem je živel, je bil pesnik in umetnik na svoj način, ne da bi šel za vzori, ki so čisto opisovali milje, v katerem je Čufar živel in ga doživljal, ki so se čisto borili z literarnimi sredstvi za spremembo sveta, pa so bili ideološko morebitno uspešni, umetniško pa revni in jih je čas zbrisal. Nasprotno pa je Čufar velik umetnik prav skozi svojo besedo, ki je ne le lepa – estetska, izbrana, ampak enakovredno nosi prav skozi svojo umetniško plast globlji socialni, ideološki pomen.

In prav zato se mi zdi prav, da izidejo Čufarjeva izbrana dela v mestu, s katerim je živel, prav zato se mi zdi prav, da se mu oddolži Železarna (čeprav s finančno podporo), ki jo je povzdignil z umetniško besedo. Za pesnika, ki je pisal na tak način o (jeseniškem) človeku in o njegovem delu, se mi zdi to še premalo.

M. V.

NOVICE NA POLICAH JESENIŠKE KNJIŽNICE

– Zdaj so na vrsti prevodi tujih avtorjev. Na prvem mestu je nobelovka Pearl Buck.

Zdaj smo dobili prvih osem knjig njenih izbranih del, med njimi so štirje ponatisi. Druge štiri nosijo naslove: Glasovi v hiši, Mandala, Jezna žena in Moja svetova – moje življenje. Prve tri obetajo precej uric prijetnega branja, zadnja pa je nekakšna pisateljčina izpoved, ki bo zaradi kompleksne vsebine zadovoljila predvsem bolj misleče bralce. – Roman Wilkieja Collinsa Diamant je menda prvi detektivski roman v zgodovini svetovne književnosti. Collins je bil vrstnik Charlesa Dickensa; njegov roman prekaša današnje kriminalke v marsičem, predvsem pa v mojstrskem upodabljanju značajev, v duhovitosti in prisrčnosti. V njem se začudo ne zgodi nič grozovitega, in vendar nam misterioznost, ki jo zna pričarati pred nas, zbujajo večji strah, kakor potoki krvi, ki se prelivajo na straneh modernih kriminalik.

Za konec naj omenimo še nekaj knjig, za katere pravzaprav ne bi bilo treba delati reklame, saj so skoraj

ves čas v obtoku. Arthur Hailey z romanom Denar nadaljuje vrsto študij o posameznih področjih družbenega življenja: kot je prej opisal hotel, letališče, bolnico in avtomobilsko industrijo, se je v tem romanu lotil bančništva. In kakor v prejšnjih romanih, je tudi tu vrhunsko informativen in hkrati zelo zabaven. – Tamara finske pisateljice Eeve Kilpi je primer zase. Marsikdo bo ta roman uvrstil med čisto pornografijo. Vendar pisateljica, ko piše o seksualnosti – in še celo o spreženi seksualnosti – dejansko razčiščuje probleme, ki so ženske že od nekdaj zanimali dosti bolj od seksa: probleme ljubezni. Sta si dva človeka lahko intimna prijatelja in ljubimca, če je normalna telesna ljubezen med njima nemogoča, če ona telesno živi z drugimi in o tem njemu pripoveduje? – Norman Collins s svojim romanom Lady Anne gotovo ne bo zbudil zgražanja. V njegovi zgodbi, ki se giblje v trikotniku pustolovščina – strast – kriminal, ni niti sledu tiste odkritosti, ki se zdi Kilpijevi tako samoobsebi umevna.

18 SLIKARJEV RAZSTAVLJA ZA KULTURNI PRAZNIK SLOVENCEV

V soboto, 5. februarja bodo v mali dvorani in čitalnici Delavskega doma na Jesenicah s krajšim kulturnim programom odprli kolektivno slikarsko razstavo članov likovnega kluba DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice. Kar 18 avtorjev bo razstavilo svoja najnovejša likovna dela. Izmed 70 predloženih slik, je umetnostni zgodovinar in likovni kritik Cene Avguštin izbral 40 del. Na razstavi se bodo s svojimi slikami predstavili naslednji avtorji:

Janez AMBROŽIČ (2), Rudolf ARH (4), Franc BERCE (2), Jože DAKSKOFER (1), Franc DOLINSEK (1), Janko KOROŠEC (3), Jože KOSELJ (3), Zdravko KOTNIK (1), Janez KOZAMERNIK (1), Franc KREUZER (2), Pavel LUŽNIK (3), Tine MARKEŽ (3), Miroslav PENGAL (2), Oto POTOČNIK (1), Tone TOMAZIN (6), Cveto VELIKAJNE (2), Cveto ZUPAN (1), Marjan ŽIDANEC (2).

Razstava bo odprta vsak dan od 9. do 12. in od 14. do 19. ure, do vključno 16. februarja.

GODBENIKI ZAVZETO O DOSEDANJEM IN BODOČEM DELU

Tako uspešnih in kakovostnih delovnih konferenc, kakršno so imeli v petek, 28. januarja, člani pihalnega orkestra Jeseniških železarjev, si v amaterskih organizacijah in društvih lahko le želimo. V ospredje so namreč postavili svojo vlogo pri uresničevanju kulture v socialistični samoupravni družbi, prizadevanja za še višjo kakovost ansambla in pri tem predvsem izpostavili vprašanje dotoka mladih godbenikov in njihovo usposabljanje. Čeprav imajo tudi nemalo materialnih problemov, so v nekem smislu le-ti ostali v senci zavestnosti za reševanje ostalih vprašanj ansambla. Poleg izredno dobre udeležbe godbenikov, so se delovne konference udeležili tudi predstavniki kulturne skupnosti Jesenice, glasbene šole Jesenice, ženskega pevskega zbora Jesenice in godb na pihala DPD Svoboda Gorje in Hrušica.

Predsednik Miro Skube je v svojem, zelo kvalitetnem poročilu najprej obravnaval naloge kulture v socialistični samoupravni družbi in pri tem vlogo amaterske kulture kot enakopravnega dejavnika profesionalni kulturi pri uresničevanju teh nalog. Grajal je mišljenja, ki amatersko kulturo obravnavajo kot hobi ali celo rekreacijo, in pri tem poudaril, da je kultura v celoti sestavina združenega dela in zato je ni mogoče ločevati na amatersko in profesionalno. Pri tem pa je naglasil, da v amaterski kulturi morajo biti stalno prisotna prizadevanja za ustrezno vsebino kulturnih sporičil in kvaliteto.

Ko je v nadaljevanju obnovil naloge, ki so si jih zadali na konferenci v letu 1975, je ugotovil, da, čeprav so bile naloge zelo široko zasnovane in zahtevne, seveda pa tudi dolgoročne, so z doseženimi rezultati lahko zadovoljni. To dokazuje dosežena kvaliteta ob kvalitetnem programu in izredno veliko število nastopov, kar je zahtevalo tudi večje napore godbenikov. Skupaj so imeli 67 nastopov ali povprečno

vsak šesti dan. Pri tem pomeni veliko priznanje za doseženo kvaliteto prvomajski koncert, ki ga je prenašala vsa jugoslovanska TV mreža, in ponovitev tega koncerta za slovensko TV območje, gostovanje v Zagrebu, v Avstriji in končno levji delež orkestra pri lanskoletni proslavi dneva republike v občini in otvoritvi nove hladne valjarne Bela, ki jo je prav tako prenašala TV Ljubljana, poleg številnih drugih nastopov in koncertov doma in v okolici ter uspešnega nastopa na srečanju pihalnih orkestrrov Slovenskih železarjev v Ljubljani in Storah. Ti nastopi, je poudaril, pa so bili tudi priznanje vsemu mestu in bogati kulturni dejavnosti v njem.

Za ta veliki vzpon orkestra zasluži priznanje vsi godbeniki in še prav posebno – odlični strokovni vodja in iniciator mnogih idej in spodbud, Ivan Knific.

Ko je predsednik Skube utemeljeval prispevek godbenikov k doseženim rezultatom v preteklem letu, je ugotovil, da je vsak godbenik to do delo vložil povprečno 760 ur svojega prostega časa, kar bi pome-

nilo, ovrednoteno po 30 din na uro, skupaj 22.800 dinarjev. Tako je pihalni orkester skupaj s svojim delom ustvaril 730.000 din in če od tega odštejemo vse redne prejemke, to je, del dohodka iz združenega dela, podporne članarine, dohodek od nastopov – brez izrednega dohodka za obleke in instrumente, znaša čista ustvarjena vrednost 464.000 dinarjev, le-ta pa celo presega tudi izreden dohodek od združenega dela.

V nadaljevanju je predsednik poročal o nabavljenih krogih in plačih, in sicer paradih in letnih, pri čemer jih je najbolj občutno podprla Železarna. To so uspele le z racionalno nabavo blaga direktno pri proizvajalcih, ob ugodnih izdelavnih pogojih in s samoprispevkom godbenikov samih, saj je sleherni izmed njih prispeval po 350 dinarjev. Zato je predsednik grajal neodgovorne izjave nekaterih, da so neodgovorno ravnali z družbenim denarjem.

Daljša časa se je Miro Skube v svojem poročilu zadržal pri vprašanju kadrov in pomlajevanja orkestra ter vzgoji novih godbenikov. Trenutno je v glasbeni šoli le devet učencev pihalcev in trobilcev, kar pa je za perspektivo orkestra odločno premalo. Seveda so pri tem v ospredju težave z instrumenti za večje število učencev in končno premajhen interes mladih za tovrstno muziciranje, pa tudi učni program na glasbeni šoli verjetno ni najbolj ustrezen za pripravo glasbenih kadrov za amaterske glasbene skupine. Rešitev za to vidijo v popravilu starih instrumentov in postopnem oblikovanju mladinskega orkestra, ob tesnem sodelovanju z glasbeno šolo Jesenice.

Med osrednje naloge bodočih prizadevanj je uvrstil nadaljevanje akcije za združevanje denarja za nakup novih instrumentov in izboljševanje delovnih pogojev godbenikov, to je, ureditev godbene sobe.

Svoje zelo obsežno poročilo je predsednik Skube sklenil s predlogom programskih zasnov za letošnje leto. Pri tem je poudaril upoštevanje koledarja prireditve v občini Jesenice, v katerem je poseben poudarek na praznovanju 85-letnice rojstva tovarstva Tita in 40-letnice njegovega vodstva jugoslovanske partije ter 40-letnice prvega kongresa Komunistične partije Slovenije. Poleg tega jih čakajo intenzivne priprave na republiško tekmovanje pihalnih orkestrrov in tradicionalno srečanje pihalnih orkestrrov Slovenskih železarjev ter številne druge nastope in prireditve.

V bogati in vsestranski razpravi, ki je sledila, so se govorniki v glavnem opredelili na dve osnovni vprašanji: nadaljnjo kvalitetno rast ansambla in pomlajevanje ansambla

ter ustrezno usposabljanje mladih kadrov in vprašanja delovnih pogojev članov ansambla. Ponovno je bilo poudarjeno, da so zahtevne naloge dosti uspešno uresničevali, predvsem kar se tiče kvalitete rasti, pri čemer je eden od govornikov poudaril, da pri tem niso varčevali samih sebe. Delo je bilo dosti naporno in mnogo vztrajnosti in samoprenajevanja je bilo treba da so dosegli tak viden napredek. Čeprav se tu in tam še vedno srečujejo z nekaterimi slabostmi, slabo disciplino posameznikov in podobno, so kot celota le dosegli pomemben napredek. Njihovi koncerti so dobro obiskani in ljudje izražajo željo da bi bilo še več koncertov, kar so poudarili, je največje priznanje za njihovo dosti zahtevno amatersko delovanje. Še nadalje bo potrebno odkrivati in izkoriščati notranje rezerve, ki jih kot amaterji vidijo v krepitvi discipline in zavesti ter volje za pridobivanje novega znanja.

Mnogo besed je bilo izrečenih o usposabljanju mladih kadrov prek glasbene šole Jesenice, ki se tudi sama bori z nekaterimi problemi, kot so financiranje, pomanjkanje instrumentov in zelo slabimi delovnimi, oziroma učnimi pogoji. Še več, je bilo rečeno, bo potrebna medsebojnega sodelovanja med šolo in orkestrom in zato so v svoje vodstvo predlagali tudi delegata glasbene šole. Nekoliko je bil presenetljiv tudi podatek, da je v dvajsetih letih šlo prek glasbene šole 650 učencev na pihala in trobila in da je od teh 110 sodelovalo v pihalnem orkestru.

Kot rdeča nit se je v razpravi pojavljalo tudi vprašanje delovnih pogojev orkestra, pri čemer se posebno težavo predstavlja delo godbenikov na dve ali celo tri izmene v Železarni in zelo neustrezen prostor za godbene vaje. Pri prvem vprašanju je bila večina mnenj, da bi pri tem morala Železarna nuditi večje ugodnosti ali v obliki večjega števila izredno plačanih dopustov ali zamenjavo dnin in podobno. Končno pihalni orkester po doseženi kvaliteti pa tudi po njegovi potrebnosti in angažiranosti nedvomno sodi v prvo prioriteto kulturnega delovanja v občini. Godbeniki so z lastno aktivnostjo pričeli z vsemi pripravi, da nekoliko posodobijo svojo godbeno sobo, pri čemer računajo tudi na pomoč združenega dela.

Celotna delovna konferenca je izzvenela v eni sami želji, da bi orkester še nadalje kvalitetno napredoval in maksimalno pokrival kulturne potrebe v občini in bližnji okolici. Zavzetost, kakršno so godbeniki pokazali tako v svojem dosedanjem delu, kakor na sami delovni konferenci, je najboljša jamstvo, da bomo v občini tudi v bodoče lahko ponosni na pihalni orkester JESENIŠKIH ŽELEZARJEV.

KJE JE NAPAKA?

Vedno, kadar zagledam v Železarju ali kakem drugem glasilu članek v črnem okvirju, me za nekaj časa prevzame občutek tesnobe. Spet je za vedno odšel od nas nekdo, ki se je s svojimi deli uspel povzpeti iz anonimnosti. Tak članek sem lahko prebral tudi v letošnji tretji številki Železarja. Gre namreč za pripevek, napisan v spomin na pokojnega prvoborca in nosilca številnih odlikovanj Franca Jerovška-Vasja.

Že samo bežen pogled na fotografijo me je spominjal, da sem jo nekje že videl, toda žal z nekoliko spremenjenim priimkom. Spomnil sem se knjige avtorja Franca Konobljana-Slovenka »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli«. V zadnjem delu knjige so tudi fotografije preživelih jeseniških prvoborcev. Poiskal sem jo v svoji skromni knjižni zbirki. Fotografiji sta si popolnoma podobni, le da v knjigi pod sliko piše Franc Verovšek-Vasja. Rad bi vedel, kje je napaka. Ne sme nam biti vseeno, kako zapišemo priimek človeka, ki je živel in se štiri leta boril za ideale naše revolucije. Mogoče mi bo kdo očital, da sem malenkosten, vendar mislim, da pri zapisovanju kronike iz časov NOB moramo biti natančni in dosledni. Tisti, ki se s tem ukvarjajo, so postavljeni nemalokrat na težko preizkušnjo. Moram priznati, da je v tem kratkem prispevku lepo podana bogata življenjska pot tega viharika, kot ga avtor imenuje. Škoda je le, da je živel tako osamljeno.

Kdo ve, koliko drobnih, toda dragocenih dogodkov je za vedno odnesel s seboj? Takšne ljudi, kot je bil pokojni tovariš Vasja, bi morali večkrat povabiti v naše šole, med najmlajše. Že sama prisotnost takšnih ljudi bi bila lahko za vsako šolo velika čast. Ob pripovedovanju dogodkov bi tako spoznavali našo polpreteklo zgodovino. Naučili bi se ljubiti in spoštovati svojo domovino. Vsi vemo, da še tako mojstrsko napisana beseda pisatelja ne odtehta žive besede. Res pa je tudi, da so prav takšni ljudje, kot je bil Vasja, bolj redkobesedni in čestokrat preskromni.

Janko Fon

PRIPIS: Pravilno je napisano ime v nekrologu, objavljenem v Železarju – Franc JEROVŠEK-Vasja. – Uredništvo

RAZSTAVA PTIC NA JESENICAH

Društvo za varstvo in vzgojo zunanjih ptic na Jesenicah že vrsto let prireja razstavo ptic, ki je bila letos že sedmič. Razstava, na kateri so razstavili okrog dvesto sobnih ptic, papig, barvnih kanarčkov, lipokrenov in eksotov, je bila pretekli teden v prostorih jeseniške gimnazije. Društvo šteje petnajst aktivnih in nekaj podpornih članov.

Namen društva je varstvo zunanjih ptic. Čeprav društvo deluje v kraju, kjer je potreba po varstvu zunanjih ptic zelo velika, ne dobiva nikaršne podpore, zato prireajo razstave, da bi dobili denar za hrano zunanjih ptic. Društvo je nabavilo že okrog petdeset krmilnic, vendar so nekatere že uničene. Člani društva si želijo večjo finančno podporo družbe, saj bi tako lažje uresničevali svoje cilje. Ob letošnji razstavi sta društvo podprla radio Triglav Jesenice in radio Ljubljana, ki sta zastoj objavila poziv na razstavo. Člani društva so potožili, da druga večja društva v državi oblikujejo zastojne prostore za razstavo, oni pa morajo plačati, čeprav bi se jeseniške šole lahko zavedale vzgojnega pomena razstave in tako brezplačno omogočile prostor zanje.

V naši občini le na osnovni šoli Prežihov Voranc deluje naravoslovni krožek, v katerem se šolarji spoznavajo z zunanjimi pticami in tako dobivajo pravi odnos do teh ptic. Šolarji so naredili tudi štiristo ptičjih pogač in ko bi jih tudi ostale osnovne šole posnemale, bi se ptice lažje prebile čez zimo.

Člani društva bi radi skupaj z gozdnim gospodarstvom postavili valilnice, kajti ptice so začele izumirati, izginili so že brglezi, vendar denarja za kaj takega nimajo. Društvo nima niti svojih prostorov. Člani pa si želijo, da bi se jim pridružilo čim več mladih ljubiteljev ptic.

M. A.

11

BOGATO NAGRAJENO TRDO DELO

V soboto, 29. januarja, je z dvojnim sporedom v dvorani v Podmežakli padel zastor letošnjega državnega prvenstva v hokeyu na ledu. Najprej je moštvo Jesenice visoko premagalo ekipo Partizana z rezultatom 21:1 (11:1, 4:0 in 6:0). Gostje se niso mogli resneje upirati domačinom, ki se niso niti posebej trudili.

Gole za Jesenice so dosegli: Hafner 6, Tomaž Košir 5, Milan Jan in Pavlič po 2 ter Pristov, Ščap, Klemenc, Tišler, Poljanšek in Sašo Košir.

V drugem dvoboju, ki pa je bil bolj zanimiv, lep in kvaliteten, so lankoletniki prvaki, hokejisti Olimpije s težavo premagali Kranjsko goro z rezultatom 7:6 (4:3, 1:2, 2:1). Hokejisti Kranjske gore so vodili z 2:1, 3:2, za tem so dvakrat izenačili pri 5:5 in 6:6, gostje pa so uspeli doseči zmagovalni zadetek v 51. minuti. Kljub porazu so hokejisti Kranjske gore zapustili dober vtis, saj so se srčno borili, igrali so zelo dobro in bi z malce več sreče ali pa izkušnosti lahko dosegli celo več.

Gole za Kranjsko goro so dosegli: Horvat 3, Šuvak, Golja in Razingar po 1. Tako se je, kot smo že dejali, končalo letošnje državno prvenstvo, s katerim so na Jesenicah lahko povsem zadovoljni. Po treh letih čakanja in nestrpnosti se je naslov državnih prvakov ponovno preselil v Podmežakljo. Lahko rečemo, povsem zasluženo, kajti precej sezona je minilo, da bi prvaki zmagovali tako prepričljivo in s takšno prednostjo, kot je letos moštvo Jesenice.

Sedemnajstkratni prvaki niso izgubili niti ene tekme, nasprotnikom niso pustili niti ene točke, razlika v doseženih in prejetih golih pa je občasno vredna. Jesenice so v šestnajstih tekmah dosegli kar 194, prejeli pa so skupno 41 zadetkov. Torej, razlika je 153 golov. Upoštevajoč, da je lankoletni prvaki Olimpija dosegel le 89 golov in pri tem prejel 64, potem je jasno, kakšno premoč so imeli Jesenice v letošnjem prvenstvu.

Čeprav smo večkrat že govorili o vzrokih dobrih iger, predvsem pa o prizadevnosti vseh igralcev, tako na treningih kot tudi na tekmah, moramo to še enkrat poudariti. Trener Bubnik namreč v zadnjem času večkrat poudarja, da so prav delovni odnos, disciplina in igra s srcem ter prijateljstvo v moštvo prinesli letošnjo lankoletno zmago.

Prav zaradi tega se tudi mi pridružujemo čestitkam k osvojenemu naslovu, z željo, da bi jeseniški igralci tudi v naslednjih sezonah imeli tako resen odnos do treningov, nasprotnikov in vodstva, kajti v tem primeru bi se jeseniški ljubitelji hokeya lahko še večkrat veselili.

V nadaljevanju prvenstva v ljubljansko-gorenjski mladinski ligi je moštvo Kranjske gore premagalo ekipo Jesenic z rezultatom 13:3 (8:2, 4:1 in 3:0). Gole za Kranjsko goro so dosegli: Magazin in Štros po 3, Pajc, Razpet in Bešič po 2 ter Kobal 1, za Jesenice pa: Brun, Medja in Mežnar.

D.

PROGRAM DRSANJA IN DRŠALNIH PRIREDITEV v športnem parku v Podmežakli do 10. februarja 1977

REKREACIJSKO DRSANJE:

- za železarno Jesenice: petek, 4. februarja, od 20. do 22. ure;
- za javnost: četrtek, 3. februarja, od 10.30 do 12.30, petek, 4. februarja, od 10.30 do 12.30, sobota, 5. februarja, od 14. do 16. ure, nedelja, 6. februarja, od 14. do 16. ure, od 17. do 19. ure in od 20. do 22. ure.

HOKEJSKE PRIREDITVE:

- sreda, 2. februarja, ob 18.30 tekma za JUGOCUP HK Kranjska gora : HK Jesenice, vstopnina 10 din,
- sobota, 5. februarja, ob 10. uri mladinska tekma HK Kranjska gora : HK Olimpija, ob 12. uri pionirska tekma HK Kranjska gora : HK Trilav, ob 18.30 tekma za polfinale JUGOCUPA HK Jesenice : HK Medveščak, vstopnina 20 din,
- nedelja, 6. februarja, ob 9. uri mladinska tekma HK Kranjska gora : HK Trilav Kranj, ob 11.30 Mladinska tekma HK Jesenice : HK Olimpija.

GORENJSKA LIGA:

- petek, 4. februarja, od 22.15 do 23.45 GL Kokrica,
- sobota, 5. februarja, od 21. do 22.30 GL Jesenice — Pristava,
- ponedeljek, 7. februarja, od 22. do 23.30 GL Blejska Dobrava,
- torok, 8. februarja, od 22. do 23.30 GL Jesenice — Podmežaklja,
- sreda, 9. februarja, od 21. do 22.30 GL Tržič,
- četrtek, 10. februarja, od 22. do 23.30 GL Ljubno.

Iz pisarne ŠD Jesenice

KURIRSKI SMUK

Na 17. kurirskem smuku, ki je bil jubilejen, saj je bil organiziran 30 let po prvem, je nastopilo 174 tekmovalcev. Nastopili so učenci osnovnih šol v dveh skupinah, učenci srednjih šol, člani ZZZ NOV v dveh starostnih razredih, člani teritorialne obrambe in milice ter člani sindikalnih organizacij v treh starostnih razredih. Na 1200 metrov dolgi progi s 24 vrati je bila med učenci osnovnih šol najbolj uspešna osnovna šola Prežihov Voranc z Jesenic, med srednješolski tehniška srednja šola Jesenice, med člani ZZZ NOV ekipa KS Sava — Jesenice, med ekipami enot teritorialne obrambe druga ekipa Jesenice, med ekipami sindikalnih organizacij pa niti ena od ekip ni bila popolna.

Organizatorju kurirskega smuka, krajevni odbor ZZZ NOV Javornik-Koroška Bela, in občinski zvezi smučarskih organizacij gre zahvala za uspešno izvedeno tekmovalstvo in izredno dobro pripravljenost proge. Celotno tekmovalstvo je bilo izvedeno v nedeljo, saj je bilo sobotno tekmovalstvo zaradi izredno slabega vremena preloženo na nedeljo. V nedeljo pa je bilo vreme izredno, žal pa se je tekmovalstva udeležilo manjše število tekmovalcev, čeprav je bilo prijavljenih preko 500.

REZULTATI:

OSNOVNE ŠOLE: učenke do 4. razreda: 1. Nevenka Klinar (P. Voranc) 23,02, 2. Radojka Berlišk (P. Voranc) 23,20, 3. Sandra Klinar (P. Voranc) 24,08, (nastopilo pet tekmovalk). Učenci do 4. razreda: 1. Iztok Noč (P. Voranc) 19,60, 2. Igor Klinar (P. Voranc) 19,80, 3. Ljotje Borštnik (P. Voranc) 20,00, 4. Milan Klinar (P. Voranc) 20,26, 5. Tomi Komac (OŠ Kr. gora) 20,65, (nastopilo 22 tekmovalcev).

Učenke do 5. do 8. razreda: 1. Barbara Benedičić (P. Voranc) 18,08, 2. Nataša Čop (Koroška Bela) 18,79, 3. Bernarda Dolenc (Koroška Bela) 21,10, 4. Tanja Borštnik (P. Voranc) 21,16, 5. Pika Mlačnik (Koroška Bela) 21,17 (nastopilo 16 učenek).

Učenci do 4. do 8. razreda: 1. Janez Jakelj (Kranjska gora) 40,79, 2. Damjan Šranc (Tone Cufar) 41,71, 3. Milan Benet (Kr. gora) 42,66, 4. Borut Purkat (Kr. gora) 43,85, 5. Aleš Košir (Kr. gora) 43,91 (nastopilo 43 smučarjev).

Ekipno: 1. Osnovna šola Prežihov Voranc, ki je dobila prehodni pokal — kip bora.

SREDNJE ŠOLE:

Dijakinje: 1. Mojca Pesjak (ESS) 49,59 (nastopila 1 tekmovalka). Dijaki: 1. Boštjan Gasar (Gimnazija) 46,19, 2. Viktor Tersoglav (Pedagoška gimn.) 46,19, 3. Anže Svetina (ESS) 48,57, 4. Milos Ferk (STS) 50,05, 5. Stefan Smolej (STS) 50,78, nastopilo 11 tekmovalcev. Ekipno: 1. TSS Jesenice, 2. Poklicna šola Jesenice.

CLANIZB:

nad 50 let: 1. Zvone Hutar — ZB Sava 42,73, 2. Marjan Langus — ZB Sava 59,49, 3. Franci Pesjak — ZB Plavž 51,46; 40—50 let: 1. Jože Klinar — ZB Planina pod Golico 41,87, 2. Janez Smolej — ZB Zirovnica 43,43, 3. Ožbi Vister — ZB Plavž 43,34 (nastopilo 11 tekmovalcev).

Ekipno: 1. ZB Sava Jesenice, 2. ZB Plavž Jesenice, 3. ZB Koroška Bela.

ENOTE TERITORIALNE OBRAMBE IN MILICE:

1. Tomaž Bernik TO Jesenice — 44,39, 2. Marko Židan TO Jesenice — 45,35, 3. Miha Zupan — TO Radovljica — 45,67, 4. Pavel Ješe TO Radovljica — 45,68, 5. Jakob Šporn TO Jesenice — 46,15 (nastopilo 28 tekmovalcev).

Ekipno: 1. TO Jesenice II. ekipa, 2. TO Jesenice I. ekipa, 3. TO Radovljica.

EKIPE SINDIKALNIH ORGANIZACIJ:

Zenske nad 30 let: 1. Olga Sekne — Gradbincev Kranj — 1.01,09, 2. Boža Trefalt — Gradbincev Kranj — 1.01,69, 3. Bortola Lotovšek — Sub. Jesenice — 1.01,04.

Zenske do 30 let: 1. Nevenka Veskočič — Sob. Jesenice — 51,60, 2. Draga Vindisar — Gradbincev Kranj — 55,16, 3. Slavica Podlogar — Kovinar — 55,65, 4. Olga Prevanja — Železarna — 59,89.

Moski nad 40 let: 1. Oto Marklin — VET Železarna — 54,85, 2. Rudi Noč — 2400 Železarna — 55,15, 3. Teo Lipicer — RTV — 57,57, 4. Stefan Razingar — livarna Železarna — 1.00,42.

Moski do 30 do 40 let: 1. Mirko Klinar — Gradbincev Kranj — 42,88, 2. Stanko Klinar — Kovinar — 45,54, 3. Alojz Noč — jeklar — 45,54, 4. Alojz Krauthaker — DSSS Železarna — 49,01, 5. Slavko Mulej — PD Javornik — 49,57.

Moski do 30 let: 1. Cena Štravs — OŠ Kranjska gora — 45,06, 2. Saso Oblak — Gradbincev Kranj — 45,37, 3. Tone Albreht — jeklar Železarna — 45,72, 4. Slavko Pantar — Elim Jesenice — 47,06, 5. Primož Veskočič — Elim Jesenice — 47,19, (skupno je nastopilo med člani sindikalnih organizacij 37 tekmovalcev). — bef

BOGAT PROGRAM ŠPORTNIKOV SLOVENSKE ŽELEZARNE V LETU 1977

V petek, 28. januarja, je bila v Ljubljani seja komisije za šport in rekreacijo pri svetu sindikata Slovenskih železarn. Člani komisije, ki j iz vseh kolektivov SOZD Slovenske železarne, so obravnavali program dela za letošnje leto ter naredili finančni plan za stroške pri izvedbi posameznih športnih tekmovalj, pohodov in drugih akcij.

Pri programu za letošnje leto, moramo takoj opozoriti na novost, in sicer bodo prvenstva v posameznih športnih disciplinah med kolektivni SOZD Slovenskih železarn razdeljena na tri dele. V prvem delu so zajeti zimski športi, in sicer prvenstva v veslaštvu, sankanju in smučarskih tekih. Organizator tekmovalstev bo komisija za rekreacijo pri izvršnem odboru sindikata železarne Jesenice, na sporedu pa bodo v soboto, 5. marca, v Kranjski gori. Za ta tekmovalstva so člani te na tej seji določili kategorije v posameznih disciplinah in izvedli zbiranje.

Drugi del tekmovalnega programa bo izveden v Celju v organizaciji športnih aktivistov železarne Store. Na sporedu bodo prvenstva v atletiki, košarki, balinanju, kegljanju, ribolovu in namiznem tenisu. Tretji del programa pa obsega še srečanje v streljanju, odbojki, šahu, nogometu in plavanju. Ta del bo potekal v organizaciji komisije za šport in rekreacijo železarne Ravne. Skupno, se torej v letošnjem letu obeta štiri najst prvenstev v različnih disciplinah.

Poleg tega tekmovalnega programa pa bo tudi letošnje izveden več pohodov. Železarna Jesenice bo organizator že tradicionalnega pohoda slovenskih železarjev na Triglav v poletnih mesecih. Poleg tega sta predvidena še dva pohoda, in sicer na Pleševce (organizator železarna Ravne) in na Okrešelj (organizator železarna Store). Četrti pohod pa bodo organizirali mladi delavci SOZD Slovenskih železarn, in sicer v mesecu maju na Stol.

J. R.

SLOVENSKO PRVENSTVO MLAJŠIH MLADINCEV NA KOBLI

Izredno spreminjanje vremenskih pogojev je zagodilo tudi eni od dveh najpomembnejših tekem sezone. V soboto, 29. januarja, na dan veslašaloma, je ves dan močno deževalo. Start je bil prestavljen na dvajseto uro, progo pa je bilo potrebno urediti z nitromonokom. To je zahtevalo izjemne napore prirediteljev. Tekmovalci, premočeni od kože, so kljub nevzdržnim pogojem pokazali, da naše smučanje izredno napreduje. Na lankem članskem prvenstvu so pri dekletih zmagale mladinke, tokrat so jih premagale pionirke. Tako kot v mnogih športnih panogah, tako tudi v alpskem smučanju zgodnja specializacija znižuje starost tekmovalcev, ki dosegajo vrhunske rezultate.

Razveseljivo za jeseniško ekipo je, da je tokrat kar devet tekmovalcev dobilo pravico do starta. Zmag sicer še ni, toda uvrstitve med prvih deset, oziroma dvajset kažejo zanesljiv vzpon v vrh slovenskega smučanja.

REZULTATI:

Mlajše mladince: 1. Damjana Likozar — Alpetour — 1:26,31, 2. Romana Pintar — Alpetour — 1:27,39, 3. Metka Jerman — Olimpija — 1:27,93, 6. Ksenija Lakota — 1:29,33, 8. Saša Vesek — 1:31,23, 15. Brigita Kejzar — 1:34,08, 17. Mateja Rakovec — 1:34,81, 33. — uvrščenih (vse Jesenice).

Vsekakor je zanimiv podatek število tekmovalk iz posameznih klubov, ki so se uvrstile v prvo dvajsetorico: Alpetour — Škofja Loka 5, Jesenice 4, Medveščak — Zagreb 2, Jezersko 2, Branik — Maribor, Olimpija — Ljubljana, Izletnik — Celje, Podnart, SSK — Sarajevo, Akademik — Ljubljana in Radovljica pa po ena.

Se nekaj besed o naših. Ksenija Lakota je bila po pričakovanju najhitrejša. Pričrtana je, da že danes lahko smuča hitreje. Njen kratki tekmovalni staž in uvrstitev na dobro šesto mesto opozarjata na hitro kvaliteto rasti in možnost za uvrstitev v reprezentanco. Najboljša je bila prav gotovo Saša Vesek. Bila je daleč pred svojimi vrstnicami in tako je potrdila, da je prvotno nekaj tekem, da začne tekmovali.

USPEH PODREKARJA IN RAVNIKA

Pretekli teden je bil v Kranjski gori kategorizacijski slalom za pionirje gorenjske regije. Na tekmovalstvu je nastopilo 110 pionirjev in pionirk iz desetih gorenjskih klubov. Proga je imela v obeh tekih po 43 vrati, postavila pa sta jo trenerja Jesenice Janez Šmitek in Janko Pirc. Na tekmi sta dosegla zelo lep uspeh pionirja Jesenice Aleš Podrekar, ki je premagal med starejšimi pionirji vse reprezentante, in Blaž Ravnik, ki si je z izredno borbenostjo priboril prvo mesto med mlajšimi pionirji. Med pionirkami nista razočarali Mateja Rakovec, ki je bila odlična tretja, in Nataša Čop, ki postaja iz tekme v tekmo boljša. Vse upe na dobro uvrstitev pa so si s padci pokopali Matej Oblak, ki je padel pri predzadnjih vratih drugega teka, ter Barbara Kunc in Saša Vesek. Tekmo je organizirala občinska zveza smučarskih organizacij Jesenice, najbolj uvrščeni pa so prejeli kolajne in diplome.

REZULTATI:

MLAJŠE PIONIRKE: 1. Petra Hafner — Alpetour — 98,32 (48,34 + 49,98), 6. Veronika Klinar — Jesenice — 113,33 (55,76 + 57,57).

MLAJŠI PIONIRJI: 1. Blaž Ravnik — Jesenice — 90,73 (44,97 + 45,76), 2. Luka Knific — Alpetour — 90,84 (44,04 + 46,80), 6. Marko Ropić — Kranjska gora — 100,42 (51,51 + 48,91), 7. Robi Zan — Jesenice — 104,66 (55,76 + 48,90), 8. Stane Mulej — Bled — 104,70 (52,45 + 52,25), 9. Alojz Borštnik — Jesenice — 105,24 (50,97 + 54,27), 13. Andrej Gosar — Kranjska gora — 122,36 (57,40 + 64,96), 15. Mirko Teraž — Mojstrana — 242,61 (101,03 + 141,58).

STAREJŠE PIONIRKE: 1. Damjana Likozar — Alpetour — 80,79 (39,62 + 41,17), 3. Mateja Rakovec — Jesenice — 87,38 (42,65 + 44,73), 4. Nataša Čop — Bl. Dobrava — 92,10 (45,24 + 46,86), 6. Metka Urh — Radovljica — 100,34 (49,63 + 50,71).

STAREJŠI PIONIRJI: 1. Aleš Podrekar — Jesenice — 79,92 (39,52 + 40,40), 2. Uroš Peternej — Alpetour — 83,65 (41,29 + 42,36), 5. Marko Noč — Radovljica — 90,07 (45,12 + 44,95), 8. Igor Šitar — Bled — 95,21 (47,55 + 47,66), 10. Vilko Dolenc — Dobrava — 100,15 (49,35 + 50,80), 11. Tomaž Razingar — Dobrava — 102,17 (50,85 + 51,32). — bef

ZMAGI KUNČEVE IN OBLAKA

V nedeljo, 30. januarja, je bilo na pobočju Starega vrha tekmovalstvo selekcijskega razreda (10—14 let) v slalomu. Organizacija SK Alpetour je bila vzorna. Za edino napako jim lahko štejemo to, da bi moral biti že prvi slalom utrjen s kalijevim nitratom, tako pa so starejši pionirji, vozili že po dokaj globokih kotanjah ob kolih. Na tekmi je startalo preko 100 tekmovalcev. Dobro postavljeni progi sta zahtevali minimalno število padcev, oziroma odstopov. Jeseniška ekipa je štela tokrat le šest tekmovalcev, ker so najboljši starejši pionirji tekmovali na mladinskem slovenskem prvenstvu, ki zaradi uvrstitve ni preveč zanimivo, pač pa gre za točke, ki jih bodo potrebovali v drugem delu sezone in v naslednji. Iz tega razloga je bila konkurenca pri starejših pionirjih slaba, kar je razvidno iz primerjave časov, ki so jih dosegli na isti progi.

Naši zastopniki danes niso imeli pravega nasprotnika. Najhuji tekmeči, smučarji iz Olimpije in Novinara, so se vedno na treningu v Italiji. Kljub temu, da nimamo pravega merila za orientacijo forme pa vseeno vidimo, da je tokrat razlika v časih izredno velika, kar nas navdaja z optimizmom za naslednja tekmovalstva.

REZULTATI:

Mlajše pionirke: 1. Barbara Kunc — Jesenice — (41,52, 43,03) 84,55, 2. Savina Mihelič — Alpetour — (44,76, 45,51) 90,27, 3. Mateja Krek — Alpetour — (46,59, 47,82) 94,41.

Mlajši pionirji: 1. Matej Oblak — Jesenice — (42,13, 43,00) 85,13, 2. Jani Pirc — Kranj — (44,61, 46,57) 91,18, 3. Robi Kralj — Tržič — (46,14, 47,38) 93,52, 4. Jernej Pogorelec — Akademik — (46,48, 47,08) 93,56, 5. Blaž Ravnik — Jesenice — (46,91, 47,27) 94,18, 7. Robert Zan — Jesenice — (46,12, 48,61) 94,73.

Gaber Poganič je odstopil v drugem teku.

Starejše pionirke: 1. Polona Pehure — Tržič — (42,75, 44,22) 86,97.

Starejši pionirji: 1. Marko Noč — Radovljica — (46,35, 48,23) 94,58.

samoizvestno in tako tudi uspešno. Kejzarjeva je vse premalo agresivna. Rakovecva pa v veslašaloma se nima dovoljje tehnike, da bi se v tako hitrem in dolgem veslašaloma uvrstila med prvih deset. Bila pa je šesta od pionirk, kar pa ni slabo.

Mlajši mladinci (uvrščenih 46): 1. Jure Franko — Olimpija — 1:23,22, 2. Marko Ribnikar — Tržič — 1:23,68, 3. Samo Šter — Alpetour — 1:23,87, 4. Grega Benedik — 1:24,60, 11. Tadej Šporn — 1:27,39, 15. Aleš Podrekar — 1:28,72, 20. Aleš Kunc — 1:30,08, 27. Bojan Kavčič — 1:31,60 — vsi Jesenice.

Število tekmovalcev med prvimi dvajsetimi:

Alpetour 6, Jesenice 4, Tržič 3, Jezersko, Radovljica, Olimpija, Branik, Železniki, Triglav in Mežica po 1. Benedik je že drugič letos premagal pet mladinskih reprezentantov. Šporn je startal prvič v letošnji sezoni. V vrhunski razred je bil uvrščen na podlagi paritete iz gorenjske tekmovalne skupnosti. Rezultat dokazuje, da je bil sklep vsekakor prepozna. Pionir Podrekar je bil soliden. Bil je drugi v svoji kategoriji in na vsak način bo uvrščen v državno reprezentanco za tekme v inozemstvu. Kunc bi bil lahko bistveno hitrejši, ko bi v prehodnih in ravne dele proge smučal z manj bočnega drsenja. Kavčič je bil izmed pionirjev šesti, torej soliden.

Drugi dan je šlo za obračun v slalomu. Organizator SK Bled je tokrat naredil neopustljivo napako. Za tako pomembno tekmovalstvo je določil trasiranje brez potrebne reputacije in tekma je dobila epilogo, ki

jo je močno razvrednotil. Od 38 deklet se jih je uvrstilo osem, fantov pa izmed 51 le 22.

Nasa ženska ekipa je ostala brez uvrstitve. Vsekakor bomo v bodoče potrebovali aparate za radijsko zvezo (walkie-talkie), da bomo lahko primerno taktično ukrepali. O tem govorimo že dolgo časa, toda vedno je za naprave, ki so drugotnega pomena, premalo denarja.

Pri mlajših mladincih je Benedik ponovil solidno četrto mesto, pionir Bojan Kavčič pa je bil dvajseti. Naslednji teden je na istih terenih državno prvenstvo. Pripravljali se bomo v Kranjski gori. Startali bomo v slalomu in veslašaloma. V smuku ne bomo nastopili iz naslednjih vzrokov:

1. Zaradi pomanjkanja denarja ne moremo kupiti opreme za smuk (smuči, vezi, kombinizoni, čelade). Startnina znaša kar 140 din na tekmovalca, za tri dni treninga in tekmo bi potrebovali karte za žičnico, prevozi do Koble in podobno. Brez kombinizonov to znese okrog 4.000 din na tekmovalca. Pravico do starta ima devet tekmovalcev ali skupaj 36.000 din, ki jih nimamo!

2. Uvrstitev v reprezentanco ali pridobitev statusa vrhunskega športnika gre le po slalomu in veslašaloma.

3. Ker nismo trenirali smuka, ne izpolnjujemo pravila športnega treniranja, da moraš na tekmo pripravljati.

4. Preostali čas do slaloma in veslašaloma bomo porabili za kar najboljše rast forme v teh dveh disciplinah.

Ob sklepu pa moram poudariti, da nam je delavski svet žičnice — Kranjska gora tudi letos odobril brezplačne prevoze na vseh žičnicah.

Janez Šmitek

STROJNI VZDRŽEVALCI Z JAVORNIKA NA SANKAŠKIH TEKMAH

V soboto, 22. januarja, smo se zbrali na Pristavi v Javorniskem rovtu vzdrževalci s področja Javornika (nekdanjega Javornika III) in se pomerili v sankanju. Srečanje smo organizirali v počastitev volitev v samoupravne organe po novih temeljnih organizacijah. Tekmovalstva se je udeležilo 30 soodelavcev iz strojnih delavnic, instalacije, HIP, montaže in SV Javornika.

Razglasitev rezultatov in podelitev nagrad sta bili v domu na Pristavi.

REZULTATI: 1. Milan Noč — strojne delavnice — 1,22, 2. Zdravko Noč — SV — 1,26, 3. Alojz Pivk — instalacija — 1,26.

Prvi trije in predzadnji so dobili lepa praktična darila, ki jih je prispevala komisija za šport in rekreacijo pri OZ Železarne Jesenice. Za darila se vsi tekmovalci prav lepo zahvaljujejo.

V vselem razpoloženju smo udeleženci soglašali, da to srečanje postane tradicionalno.

P. P.

PIONIRJI ZA PRVAKE SRS

V soboto, 29. januarja, je bilo v Ratečah prvenstvo SRS v smučarskih tekih za pionirje in pionirke. Kljub izredno težkim vremenskim razmeram so poštvovalni domačini prvenstvo izvedli, tako kot se je najbolje dalo v takih razmerah.

Udeležilo se ga je skupaj 190 tekmovalcev iz 16 slovenskih klubov. To je še en dokaz, da so se po vsej Sloveniji lotili vzgoje smučarskih tekačev že pri najmlajših z vsro resnostjo.

Na prvenstvu so tudi tekači iz naše občine nastopili dokaj številno. Skupno jih je v vseh kategorijah tekmovalo 21. Priborili so si tudi lepe uspehe, saj so osvojili en naslov prvaka, in sicer Janez Justin med starejšimi pionirji, in dvakrat tretje mesto Jana Mlakar med ml. pionirkami in Darko Tarmar med mlajšimi pionirji. Tako smo po osvojenih medaljah pristali na drugem mestu za tekači iz Dola, ki

REKREACIJA ŽELEZARJEV V PRVIH LETOŠNJIH MESECIH

V preteklem letu smo več ali manj sproti obveščali sodelavce v Železarni o najrazličnejših športnih tekmovalstvih v okviru celotne železarne in o možnostih športne rekreacije za delavce v prostem času, ki jo organizirala komisija za športno rekreacijo pri izvršnem odboru sindikata železarne. Tudi v letu 1977 bomo s to prakso nadaljevali in zatorej danes nekaj več o tekmovalstvih in rekreaciji v prvih letošnjih mesecih.

Kar se tiče tekmovalnega sporeda, naj zapišemo, da že ves mesec januar poteka prvenstvo železarne v odbojki, in sicer v novi telovadnici ZIC, vse pa je tudi že pripravljeno za izvedbo prvenstva železarne v šahu, ki bo v začetku meseca februarja. Za ta mesec pa sta predvideni še dve prvenstvi, in sicer v sankanju in veslašaloma. Iz tega programa je moč razbrati, da bo ta mesec zares živahen, in ne preostane nam drugega, da sodelavcem športnikom zaželimo dobre rezultate.

Tudi rekreacijska dejavnost se v letošnjem letu z nezmanjšano aktivnostjo nadaljuje. Delavci so vključeni v interesne skupine v kegljanju na asfaltu, drsanju in rekreacijski telovadbi, v telovadnicah ZIC, TVD Partizan Jesenice, TVD Partizan Koroška Bela in osnovni š

(Nadaljevanje z 31. strani)

- Sova mi je rekla, da mi lahko pričaraš krila.
- Prav rad, prav rad, saj si mi prav ti zadnjič obglodal vse zelje!

Ta glas se je mojemu dedu zdel znan. Kakor da bi bil gospodarjev. Poškrlil je skozi prste, a je videl samo, kako je Čarodejnik dvignil palico in izgovarjal besede kakor grom:

Čiri, čara, čaraj, čar,
krila dobi, zajčja stvar,
zajec-pol in pol-golob,
švignil v zrak skoz kolobar
mojih čarodejnih rok
zajec-pol in pol-golob,
čiri-čara, čaraj, čar.

Zajček je vzplaval v zrak.

— Joj, kako čudovito! — mu je zaigralo v srcu.

Dvigal se je vedno više in više. Polja in vas in drevje, vse je postajalo tako majhno, da se je v resnici počutil velikega in vzvišenega nad vsem tem. Tudi na zelnik je pozabil. Tako ga je razgrel njegov prvi polet.

Letel je in letel in sonce se je ujelo v njegova krila, da so zableščala kakor golobja, ki jih je še maloprej tako zavistno opazoval s svojim bratcem, ki je poletel s Pegazom.

— Kako neumen je bil bratec. Zakaj je letel s tistim norim konjem. Krila bi lahko imel. Svetla, blesteča se krila kakor jaz... A kaj hočemo! Pаметi nikoli ni imel. Jaz sem bil vselej pametnejši od njega. On je sanjaril o neumnostih, jaz pa sem vselej mislil na zelje...

Zelje?

Kaj ni tudi njega sedaj prevzela tista neumna lepota?

O ne! To je bil samo trenutek, ko je ob prvem vzletu skozi srebrno sinji zrak pozabil, čemu si je bil zaželel kril. Za trenutek je bil podoben mlademu fantu, ki bi bil postal pesnik in ki je že začel pisariti nerodne verze, a se je še pravočasno zavedel grenkobe in težke poti pesniškega poklica in opustil vse te neumnosti, s katerimi se pečajo le poklicni norci in jih zato čaka skoro vse večji del življenja le pomanjkanje in beda. Ali ni sova govorila o tistem človeku, da je bil vse življenje beden?

— Skoro me je zapeljalo sinje nebo, — je pomislil zajček in se začel ozirati podse za zelniki, da bi si izbral najlepšega in najsočnejšega. Toda polja so bila zelena, ravne, obdelane lise med

CVETKO ZAGORSKI

S štiriletno Lenko sem bil v hribovitem primorskem kraju na počitnicah. Dnevi so bili vroči, noči pa že hladne in jutra rosna. Sonce je vzhajalo šele ob šestih in se dobro uro otepalu meglic in megle, ki so se pred jutrom razvlekale po dolini. Poletje se je nagibalo v jesen.

Sama sva sedela v gostilniški sobi in čakala zajtrk: belo kavo, kruh in poln krožnik marmelade.

Vstopila je natararica v belem predpasniku — ampak to pot brez skodelic in krožnikov. Pač pa je nekaj tiščala v pesti in se skrivnostno smehljala.

»Sladkorčki?« mi je šinilo v glavo. »Potem sladkorčki?«

Ustavila se je pred Lenko in razklenila pest. Na dlani ji je ždel ptiček — mladiček. Glavico je imel drobnko ko lešnik, oči drobnejše od bučik. Mežikale so iz sivga puha in se svetile. Črne repetničke so se lesketale, prav tako repček. Vrhinja, krajša peresa so bila rumena.

»Na mizi pod verando sem ga našla,« je povedala dekle. »Iz gnezda je padel, izpod strehe. Samica je frfotala okoli njega, pomagati mu ni mogla. Še poginil bo, revček...«

Kaj naj počnemo z njim? Nazaj v gnezdo ga nismo mogli položiti, bilo je previsoko pod streho. Vendar pa si zdaj, ko je prepozno in me peče vest, priznavam, da bi lahko kje v vasi našel dovolj visoko lestev. Pa se mi ni ljubilo. A povedati moram tudi to, da sem želel ptička obdržati zase, ga Lenki v veselje krmiti in odgojiti, potem pa

vtakniti v kletko, da bi nama pel in naju s čivkanjem, s pisano postavico in frfotanjem kratkočasil. Te sebične želje sem opravičeval z izgovorom, da hočem, do brotnik, rešiti ptičje življenje.

To se je zgodilo včeraj zjutraj, še preden je prodrlo sonce skozi mogo in posušilo roso. Zdaj, ko pišem to zgodbo, pa je poldne, sonce greje z vso dnevno, pozno-poletno močjo na rdeče strehe in zvonik, na polja, košenice in skalnate hribe. Le ptička ne greje več. Kmalu potem, ko je dobil do brotnika, je poginil. Zgodilo pa se je takole:

Med zajtrkom je ždel sredi belo pogrnjene mize in se ni ganil. Le nekajkrat je prav milo čivknil, potem pa zasukal glavico in skril kljunček in oči pod perutnice.

Z Lenko sva hotela tudi njemu privoščiti nekaj drobtin. S palcem in kazalcem sem prijel kljunček in mu ga hotel odpreti. Pa je bil predoben za moje okorne človeške prste, čeprav so kratki in tenki.

»Ni lačen,« sem rekel. »Ko bo lačen, bo že sam odprl kljun.«

Lenka je nesla ptička v sobo in ga položila na svojo posteljo. Potem sva šla na sprehod. Lenka se je podila z vaškimi mačkami in psički, jaz pa sem ji bil za varuha, ko bi prišlo med njo in kakim psom do nesporazuma.

Čez dobro uro sva se vrnila. Lenka je že na pragu v sobo ugotovila, da ptička ni več na postelji. Pregledala sva sobo — brskala pod odejo, pretaknila kote — ptička nikjer.

travniki. Bil pa je previsoko, da bi mogel opaziti, kaj raste na njih.

Misel na zelje je zadušila lepoto v njegovem srcu in prebudila želodec, ki si še nikoli ni tako zelo zaželel slastne zeli kakor ta hip. Zato se je zajček začel zopet spuščati na zemljo. Zaprl je peroti in začel padati tako naglo, da se je v svojem zajčjem srcu, nevajenem višin, prestrašil. Razprl bi rad peroti, a so mu zaradi strahu otrpnile in padal je, padal vedno hitreje proti zemlji, kakor da bi bil kamen, dokler ni padel nedaleč od mojega deda, ki se je še vedno skrival pred čarovnikom Čarodejnikom.

Ko je zajček padel mrtev na zemljo, je Čarodejnik skočil k njemu in se zakrohotal. Toda še preden je bil pri zajčku, je zagledal mojega deda in planil nadenj in se zadril nad njim:

— Ti smrkolin, ti!

— Nikarte! Nikarte! — je prosil moj ded. — Jaz nočem kril. Pome pride krilati konj in me ponese v svet hrepenenja!

Tedaj pa je čarovnik že stegnil palico nadenj in začel neusmiljeno udrihati po njem.

— Ti bom dal na paši zaspati, smrkovec! In jaz te redim, lenobo!

Moj ded, takrat mlad pastirček, je prestrašeno odprl oči in zagledal razjarjeni gospodarjev obraz.

— Krave so šle v deteljo, ti pa spiš!

In padali so udarci. Kdo bi vse preštel.

Toda ti udarci niso ubili hrepenenja v dedovem srcu. Ni hotel ostati pastir in hlapec! Ob pravem času je spoznal usodo ubogega berača Matije. Hotel je postati ključavničar in nekaj let po teh sanjah, ki sem jih vam jaz po njegovem pripovedovanju napisal, je pobegnil s ciganom Aleksandrom v severne kraje nekdanjega avstrijskega cesarstva. Potem se je poslovil od Aleksandra in se izučil za strojnega ključavničarja, delal in trpel v avstrijskih in nemških tovarnah, se na Prvi maj nekega leta konec prejšnjega stoletja spoprijel v Salzburgu, ali kakor je on vselej pravil, v Solnogradu, z žandarji, ki so razganjali delavsko praznovanje, ter se končno vrnil na Jesenice, kjer je delal v tovarni vse do sedemdesetega leta, preživel okupacijo in dočakal še celo desetletje novih časov. Toliko moram povedati o njem, kajti on mi je nekoč — otroku — pripovedoval to zgodbo, ki sem vam jo danes napisal.

PTIČEK

Saj skozi okno ni mogel odleteti, previsoko je bilo. To sem izmeril že zjutraj, preden sem ga zaklenil v sobo.

Nazadnje sem odgrnil zastor in ostrmel: ptiček je ležal na tleh, na prsih, z zaprtimi očmi, z nazaj stegnjenimi nožicami. Ena perut je štrlela stran, videti je bila zlomljena, izpod nje je gledalo rdečkasto, nežno meso. Okrog ptička je ležalo nekaj belih puhcev, nič večjih od snežink.

Komaj rojeni ptiček je torej z zadnjimi, edinimi močmi priskakljal in prifrftal do okna, se zaganjal kvišku, zadeval ob zid in nazadnje onemogel in omahnil.

Z Lenko sva se spogledala.

»Spi,« je šepnila Lenka.

Odkimal sem.

Lenka me je vprašujoče gledala. Ni razumela, bila je še premajhna.

Prijel sem trupelce za nožico in ga dvignil. Glavica in perutnice so se povesile. Bel puhec na trebuščku je zatrepetal v sapi. Stegnil sem roko skozi okno in spustil ptička na vrt.

Lenka je zajokala.

Stopil sem k umivalniku in si umil roke. Kolikokrat si v življenju takole umijem roke.

Potem sva šla z Lenko dol na malico. Po malici sva šla v vas in ptička pozabila...

Tisto noč me je zbudilo cviljenje in lo-mastenje po vrtu pod oknom. Bile so mačke. Spomnil sem se ptička in težko mi je bilo. Do jutra nisem več zaspal.

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

PREDGOVOR

V decembru 1976 je minilo 40 let, ko so jeseniški komunisti v izredno razgibanem revolucionarnem gibanju tega časa, v gibanju, ki ga je spodbujala in vodila komunistična partija, dosegli pomembno zmago. Na občinskih volitvah, 6. decembra 1936, so zmagali kandidati — komunisti in drugi napredni delavci ter občani, združeni na ljudskofrontovski kandidatni listi, listi Slovenskega delovnega ljudstva za občino Koroška Bela. Ta zmaga je imela poseben pomen, ker je nastala v prelomnem obdobju taktike političnega boja partije in bila že rezultat novih pogledov, ki so bili usmerjeni v akcijsko enotnost širokih ljudskih množic. Zmaga kandidatov liste Slovenskega delovnega ljudstva na Koroški Beli pa je imela poseben pomen še zato, ker je bila izvojevana v času izrednega terorja in pritiska, ki so ga združene reakcionarne sile izvajale proti nosilcem in somišljenikom revolucionarnega gibanja na Jesenicah.

Zmaga liste Slovenskega delovnega ljudstva v občini Koroška Bela je le ena, sicer najpomembnejša etapa našega boja za ljudsko oblast občine in njeno samoupravo. Občina Koroška Bela je bila občina, katere vladajoče buržoazne stanke ves čas obstoja stare Jugoslavije nikoli niso mogle dobiti v svoje roke oblasti na volitvah, pa najsibo, da so bile to tajne ali javne volitve.

Kljub temu pa je buržoazna oblast imela dovolj posredne možnosti — zakonite in nezakonite, da je socialistično občinsko upravo ovirala pri delu, neposredno pa takrat, ko je vzela mandate izvoljenih občinskih odbornikov in postavila iz vrst svojih hlapcev imenovano občinsko upravo in gerenta občine, kakor smo takrat ime-

LISTI izhajajo kot priloga tednika ŽELEZAR — glasila delovnega kolektiva SOZD SŽ ŽELEZARNA JESENICE. Ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 30/VII

Jesenice, 3. februarja 1977

VENCELJ PERKO

IZ NAŠIH BOJEV V OBČINI KOROŠKA BELA

novali tako od oblasti postavljenega župana, oziroma predsednika občine.

V občini Koroška Bela je ves čas stare Jugoslavije bolj ali manj prevladoval vpliv naprednih socialističnih sil. Kakšen je bil ta vpliv v boju za občino in da bi lahko razbrali pomen naše zmagave na občinskih volitvah pred 40 leti, naj to vsaj v grobem pokaže ta sestavek. Ta zapis, sedaj spremenjen in dopolnjen, sem prvič objavil leta 1965. Ker pa je ta zapis zajel le ožje število bralcev in zaradi osvetlitve našega boja prav v času pred, ob in po kongresu komunistične partije Slovenije 18. aprila 1937 na Cebinah, menim, da je prav, da se sestavek ponovno objavi.

Vencelj Perko

KOROŠKA BELA IN NJENI PREBIVALCI

Občina Koroška Bela je bila ena izmed 832 (1) občin, kolikor jih je bilo v Sloveniji leta 1921 v času prvih občinskih volitev v stari Jugoslaviji. Obsegala je manjši del sedanje občine Jesenice. V njeno območje so spadale vasi Koroška Bela, Javornik, Potoki in Javorniški Rovt.

Na tem območju je bilo železarstvo že davno razvito (rudnik Belščica). Še danes se tu nahajajo ostanki rudarske naselbine iz keltske dobe, na katero spominja tudi krajevno ime Ajdinja. O prastarem železarstvu na tem območju pričajo tudi predzgodovinske gomile (okrog 300 grobov). Na Javorniku so bile fužine že v starem in srednjem veku. V času turških vojn so tu izdelovali predvsem orožje, v Valvasorjevi dobi pa zlasti jeklo, ki so ga izvažali največ v Italijo. (2)

Leta 1752 je bil na Javorniku plavž z dvema topilnicama, kjer je bilo zaposlenih 250 delavcev. Javorniško jeklo je bilo najboljše kakovosti in je uživalo velik sloves. Železno rudo so tedaj kopali pod Stolom in jo dovažali skozi Javorniški Rovt in Koroško Belo do plavža. (3)

Prebivalci občine Koroška Bela so bili večinoma delavci v železarskih obratih KID na Javorniku in na Savi. Redki posestniki so bili le na Koroški Beli, na Potokih in v Javornškem Rovtu, medtem ko je bil Javornik tipično delavsko naselje, kot je to še danes.

Taka struktura prebivalstva in železarska tradicija sta v stoletjih oblikovali značaj tega človeka, kar se kaže tudi v novejši zgodovini tega kraja. Poseben pomen ima tudi dejstvo, da sta se dve največji stavki jeseniških železarjev leta 1904 in 1935 začeli prav na Javorniku.

I.

POLITIČNE RAZMERE PO PRVI SVETOVNI VOJNI

Revolucionarni val, ki je po končani prvi svetovni vojni pod vplivom velike oktobrske revolucije zajel tudi jugoslovanske ljudske množice, tudi med jeseniškimi kovinarji ni ostal brez odmeva. Temu revolucionarnemu gibanju delavstva je stala na čelu politična organizacija SDSJ (Socialna demokratska stranka Jugoslavije). Mlajše sile v njej so zahtevale radikalnejše akcije, medtem ko so starejši to-

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

varši pod vplivom idej II. internacionale zastopali strpnost stališča pri uveljavljanju delavskih pravic. Ko opisuje tov. Janez Mlakar ustanovitev komunistične stranke na Jesenicah, navaja v svojih spominih: (4) »Revolucionarno gibanje v podružnici je doseglo vrhunec, da smo na sestanku, kjer smo volili delegate za občinski zbor SDSJ, izbrali razen enega same levičarje. Občni zbor je bil v Tivoliju v Ljubljani. Ko so se delegati vrnili, so na prvem sestanku poročali, da je bila na občnem zboru socialnodemokratske stranke velika večina za to, da člani izstopijo iz nje in ustanove novo stranko, kakor so to storili že Srbi. Navzoči delavci so sprejeli to poročilo z velikim odobravanjem, le nekaj jih je bilo, ki so izjavili, da bodo še nadalje ostali v stari stranki, ki je bila v sklopu II. internacionale.

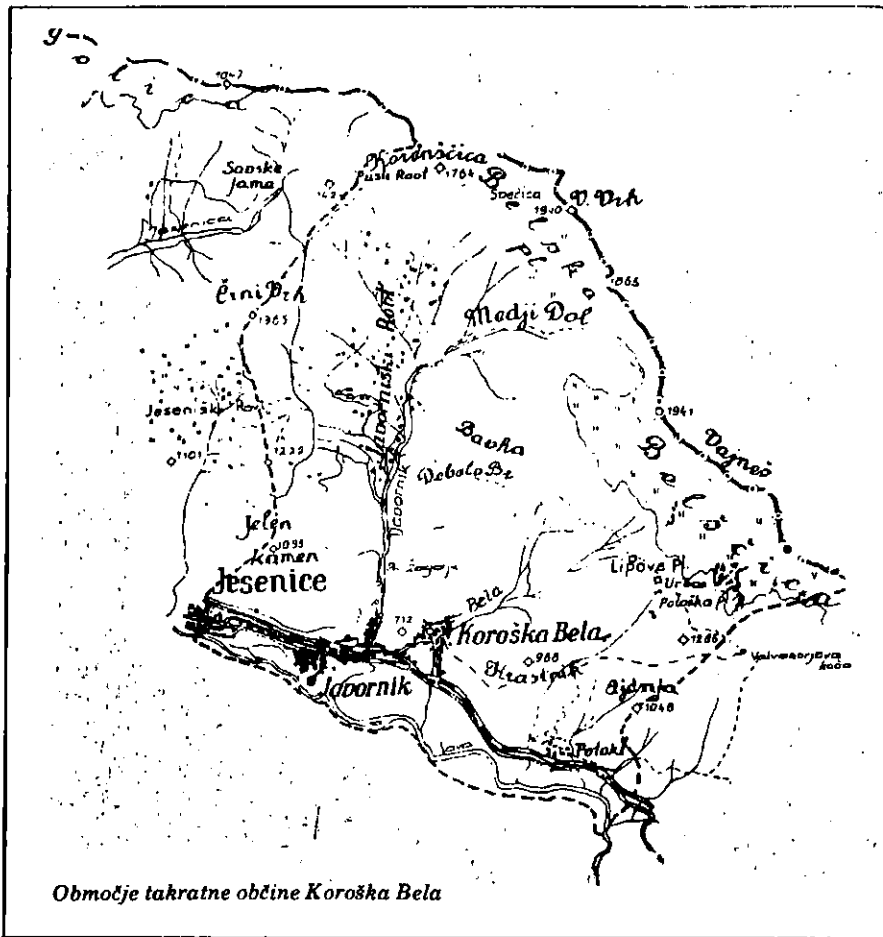
Voditelji stare stranke niso mirovali. Neprestano so prihajali iz Ljubljane na Jesenice in nas svarili, naj z našimi revolucionarnimi zahtevami nikar ne silimo z glavo skozi zid, češ da bomo preveč razburili meščanske stranke. Prav tako so nas obiskovali levičarji.

Seveda smo se začeli na sestankih med seboj pripravljati. Tovariši z Javornika so bili nepopustljivi in so zahtevali, naj že vendar pretrgamo z II. internacionalo. Časopis »Ujedinjenje« št. 1, z dne 13. marca 1920, pa je o tem napisal naslednje:

»Jesenice. Delavstvo na jesenicah je že dolgo časa z nevoljo sledilo politiki, ki jo je zasledovala socialna demokratična stranka. Našim ljudem ni šlo v glavo, da na eni strani vedno nastopamo proti kapitalizmu, na drugi strani pa sede zastopniki stranke skupaj pri vladnih jasliah s kapitalističnimi strankami. Te dvojne resnice naši delavski možgani niso mogli razumeti. Dolgo je že vrelo na Jesenicah, dosti jih je bilo, ki so zahtevali, da napravi naša organizacija konec tem neznanim razmeram. Toda potrpežljivo smo zaradi strankine discipline. Konec pa je bil naše potrpežljivosti, ko smo čitali zadnje sklepe izvrševalnega odbora, ki je prekršil strankino disciplino že takoj po zadnjem strankinem zboru. Ko smo izvedeli, da je ljubljanska krajevna politična organizacija izstopila iz stranke, se je zbral tudi naš politični odbor, da se posvetuje o položaju. Dne 6. marca je sklenil naš odbor z vsemi proti enemu glasu, da izstopi naša organizacija iz dosedanje stranke in se priključi delavski socialistični stranki za Slovenijo. V nedeljo popoldne je sodrug Weis sklical zbor zaupnikov in predložil odborov sklep v odobritev. Navzočih je bilo okoli 100 zaupnikov. Razen enega so vsi glasovali za vstop v novo stranko. Na Jesenicah se proletariat ne bo cepil, enoten stopi v novo delavsko stranko.

Prvi predsednik podružnice komunistične stranke na Javorniku tov. Jože Čuden (5) opisuje ustanovitev podružnice takole: »Delavci na Javorniku smo se pri Jeleni organizirali in pristopili k socialdemokratski stranki. Število članov je naglo naraslo, zato smo ustanovili na Javorniku svojo podružnico. Mene so izvolili za predsednika. Mnogi izmed nas niso bili zadovoljni s strankinim vodstvom, zato smo se ločili ter ustanovili podružnico SDS (kom.) (Socialistično delavsko stranko – komunistov).

Sklical sem člane podružnice na sestaneke in jim razložil program in statut komunistične stranke Jugoslavije. Pri tem mi je pomagal Ciril Košir. Priporočala sva članom, da pristopimo vsi h komunistični stranki Jugoslavije, ki je najboljša zastopnica delovnih ljudi, ter se s tem pridružimo ruskim tovarišem, kakor tudi zavednim delavcem vsega sveta. Ko sem dal za predlog na glasovanje, so glasovali zanj vsi člani razen dveh Erlihov (Janez in Franc Erlih). Mene so zopet izvolili za predsednika.

Območje takratne občine Koroška Bela

II. VOLILNI BOJI IN BORBA ZA SOCIALISTIČNO OBČINO KOROŠKA BELA (8)

V začetku 20. stol. so se pod vplivom dunajskega avstromarksizma že pojavili prvi poizkusi organiziranja v socialnodemokratski stranki. Pri občinskih volitvah 1907 na Koroški Beli so že samostojno nastopili, a so dobili le 7 glasov.

Tedanjí volilni zakon še ni poznal splošne in enake volilne pravice, temveč so bili volivci po premoženju razdeljeni v tri volilne razrede (kurije).

Po dopisu v »Rdečem praporu« št. 4, z dne 15. januarja 1908, je bilo v občini Koroška Bela volivcev: v I. razredu 14, v II. razredu 32 in v III. razredu 277. (Vsak razred je volil pet odbornikov, vsaka podobčina pa še po enega. Skupno 18 odbornikov).

Toda že občinske volitve, ki so bile 13. novembra 1911, so bile zanje lep uspeh, saj so dobili socialdemokrati od 18 odbornikov, kolikor jih je takrat imela občinska uprava na Koroški Beli, kar šest. To so bili Jakelj s Save, Cink, Jože Smolej, Franc Praprotnik (Cimpk) s Potokov in Miha Svetina-Mostar. Za predstavnika podobčine Javornik je bil izvoljen socialist Janez Erlih. Za župana pa je bil tedaj lahko izvoljen le volivec iz prve kurije. Ta pogoj sta izpolnjevala dva: Mulej in Hkavc (Konjič). Zato je moral odločiti žreb in župan je postal kmet Jože Mulej s Potokov. (6).

Klerikalci so imeli 11 odbornikov, liberalci pa enega.

1. Volitve v konstituanto leta 1920 Moč in politični vpliv, ki ga je imela komunistična stranka na Javorniku (ta je zajela vse območje občine Koroška Bela), se najbolje vidi iz volilnih izidov. Pri vo-

litvah v konstituanto (ustavodajno skupščino), 28. novembra 1920, se je od 625 volilnih upravičencev v občini Koroška Bela udeležilo volitev 569 ali 91 odstotkov. Posamezne stranke so dobile naslednje število glasov: (6) komunistična 353, klerikalna (SLS) 114, socialnodemokratska (JSDS) 48, narodnosocialistična (NSS) 28, demokratska (liberalci) 21 in samostojna kmetijska (SKS) 5 glasov. Za komunistično stranko je glasovalo 62 % volilnih udeležencev ali 56,4 odstotka od vseh volilnih upravičencev občine. Podobne rezultate je dosegla komunistična stranka le v šestih krajih Slovenije, med temi nekoliko več le v Trbovljah-Hrastniku in v Tezner-Radvanju.

Primerjava volilnih rezultatov kaže, da je bila Koroška Bela precej pred Jesenicami, saj je tam glasovalo za komuniste le 40,5 odstotka volilnih udeležencev, kar je za 21,5 odstotka manj kot na Koroški Beli. Socialni demokrati so dobili na Koroški beli 48 glasov ali 8,4 odstotka, medtem ko so dobili na Jesenicah 70 glasov, oziroma 6,1 odstotka vseh oddanih glasov. Od vseh glasov, oddanih za komuniste in socialne demokrate, so oboji dobili na Jesenicah 86,9 odstotka, na Koroški Beli pa 87,5 odstotka. Skupno število glasov za obe delavski stranki je bilo na Koroški Beli 70,4 odstotka, na Jesenicah pa 46,6 odstotka od vseh oddanih glasov.

Sijajna volilna zmaga tovarišev na Koroški Beli kaže, da je imela njihova podružnica med prebivalstvom zelo močan vpliv. Obenem je potrdila, da so pravilno ravnali, ko so se hitro odločili za vstop v komunistično stranko. Vendar tu še ne moremo govoriti o neki visoki politični zavesti, marveč je bil to v precejšnji meri rezultat splošnega revolucionarnega vzdušja, ki sta ga ustvarili dolgotrajna vojna in oktobrska revolucija.

— Kaj pa sanjarita, štirinožčka? — je vprašala in zatiskala oči, nevajene slepečega sonca.
— O tetka sova! — sta jo pozdravila plašna zajčka.
— Jaz, jaz, — je odgovarjala. — Poslušala sem vaju in pravita, da ni še nihče videl štirinožne živali s krili.
— Seveda ne! — je rekel prvi zajček.
— Ti je prav gotovo ne boš, ko bi rad krila samo zato, da bi si poiskal najlepši zelnik. Kako bi mogel ugledati kdo čudo, če misli samo na svoj želodec in samo nase, kakor da bi bil svet samo zanj in samo zaradi njega.

— Saj ne misli samo na to, tetka sova, — je branil starejšega brata mlajši. — Raje od tega bi videl lepi svet, ki ga ne poznam. Prav tako kakor jaz.

— No, to je že nekaj drugega. Poznala sem človeka, — je govorila modrijanka sova, — ki prav tako ni nikoli mislila nase. Svet mu ni bil svet, ki daje dobroto človeškemu telesu. Svet mu je bila samo podoba neskončne lepote. In za to lepoto je živel, jo ustvarjal za druge ljudi, ki je niso videli, in niti pomislil ni, da s tem razdaja sebe, svoje srce, košček za koščkom, in tako počasi umira. Le redki ljudje so mu bili hvaležni za lepoto, ki jo je odstiral ljudem. Le redkokdaj so mu dali miloščino za njegovo delo. In še kadar so mu jo dali, so mislili, da so mu dali bogastvo. Bil pa je vse življenje ubog in reven, a on se ni menil zato. Služil je lepoti in hrepenenju človeštva, ker je bil posebej njegovo hrepenenje. In ker je hrepenenje ogenj, ki izgori, je izgoril v tem ognju reven in ubog, da se je le redko kdo brez posmeha za njegovega življenja ozrl vanj.

— Čemu nama pripoveduješ to zgodbo, tetka sova. Ljudje so vendar naši sovražniki.

— On ni bil. Ljubil je živali. Zlasti nemočne živali, ki so prav tako bedne kakor revni neznanstveni ljudje.

— Še te ne razumem, tetka, — je rekel mlajši zajček.

— Ali nisi vprašal o štirinožni živali s krili?

— Sem. A kaj ima ta opraviti s tem človekom?

— Pri njem sem jo videla na sliki.

— Kaj pa je to slika?

— Slika naslika človeka, da mu krasi stene.

— In slika je letela?

— Ne.

— In tista žival? Je bila zajec?

— Ne. Konj in ime ji je bilo Pegaz.

— In je letel?

— Ni, ker je bil naslikan. A videla sem tudi pravega. Kadar je bil tisti človek najbolj sam, najbolj bešen in najbolj žalosten, kadar ga je hrepenenje žgalo, da se mu je v obraz zarisala bolečina, se je prikazal konj s krili in ponesel tega človeka v daljave.

— Pa mi menda ne misliš priklicati tega konja, da bi me potem ponesel kakor tistega človeka? Jaz bi imel rad sam krila, da bi poletel, kadar koli bi hotel, ne da bi mi bilo treba prej trpeti kakor tistemu človeku, — je nestrpno zagodel prvi zajček.

— Vem, vem! Ti bi imel rad krila, da bi lahko poletel kadar koli na najsočnejši zelnik in si tam priredil gostijo.

— Tako, tako, — je pritrdjeval prvi zajček.

— Potem ne boš nikoli doživel lepote, — je rekla modrijanka.

— Lepote? Ali ni največja lepota, kadar sem sit. Druge lepote ne pogrešam.

— Spoznati lepoto sveta, se oddaljiti od njega, da ti je svet zvezda med zvezdami, zagoreti v hrepenenju sam zvezda, zadržati v svetlo zvenenju in občutiti brezkončno pesem zvezd te ne mika?

— Kaj bi s tem? Od tega ne bom sit! — je malomarno odgovoril prvi.

— Jaz pa bi hotel, jaz pa bi hotel, — je šepetaje ponavljal mlajši zajček in ob tem hrepenenju pozabil, da danes ni še zaužil ničesar in morda tudi jutri ne bo. Toda njegov šepet je bil tako tih, da se je zgubil v objestni govoric njegovega starejšega brata.

— Ti si modrijanka, tetka, in vse veš, — je govoril starejši.

— Vem, da nič ne vem, — je odgovarjala sova kakor stari modrijan.

— Morda pa vseeno veš, kako bi prišel od lastnih kril, — se prvi ni zadovoljil z modrijankinim odgovorom.

— To seveda vem, — je rekla.

— Kako? — je vprašal hlastno.

— Ne tako hitro, mali, da se ne boš kasneje kesal, — ga je svarila.

— Ne hom se! Samo povej! — je silil prvi.

— In če se s krili spremeni tudi tvoja narava? — je vprašala.

— Tudi!

— Če ti namesto gobčka požene golobji kljunček, želodeček in okus pa ti ostaneta zajčja? — je svarila modrijanka sova.

Zajček je nekoliko pomislil in brundal zase:

— To bi bilo kajpak zelo neprijetno... Kljunčka si ne želi. Želi si samo kril. Zato je rekel:

— Ali bi brez kljunčka ne šlo?

— Ne. Kajti ni živali s krili z izjemo Pegaza, ki bi bila brez kljuna. Tudi sprednjih nog bi ne imel več, ako bi dobil peroti. Prednji nogi bi postal krila.

Zajček se je zamislil. Hotel se je živeti v podobo, ki mu jo je opisovala sova. Ni se mogel. Mučil se je. A zaman.

Drugi zajček pa je sanjaril o svetu — zvezdi med zvezdami, o sinjem zvenenju čudes, o katerih mu je pripovedovala sova, in

naenkrat mu je postalo tesno pri srčku, da ni on tisti človek, ki je videl lepoto drugače kakor drugi ljudje in jo zato ustvarjal, da je bila tudi drugim dosegljiva. Kakor tisti človek je popolnoma pozabil nase. In glej! Nenadoma je zagorel v hrepenenju. Tedaj pa se je svetlo utrnilo skozi ozračje, kakor da bi se samo sonce bližalo zemlji in jo hotelo objeti, dokler se čudežna svetloba ni spremenila v plahutanje velikih svetlih kril. Vsi, zajčka in moj ded razen sove so obstrmeli. Pred njimi je stal čudežni konj s krili.

— Začutil sem vaše hrepenenje, zajčka in deček!

Zdaj so sova in zajčka zagledali mojega deda. Prvi zajček toliko da ni pobegnil, drugi pa je zrl nepremično v čudežnega konja s krili. In prav tako je zrl vanj moj ded.

— Tvoj čas še ni prišel, — je rekel konj s krili mojemu dedu.

— A pridem pote, brž ko ponesem obadva zajčka v svet hrepenenja.

— Mene ni treba, — ga je prekinil prvi zajček. — Jaž hočem imeti sam krila.

Konj ni rekel nič. Le zahrzal je. Ne tako kakor drugi konji, kajti njegovo hrzanje je bila melodija, kakršne moj ded nikoli več ni slišal. Potem je z mlajšim zajčkom odbrzel skozi sinji zrak. Svetloba, ki se je z njim oddaljevala, je bila podobna večerni zarji na poletnem nebu. In tudi ta svetloba je zvenela mnogo lepše kakor citre znanega cigana Aleksandra, ki je s svojim igranjem spravljal ljudi v solze ali v smeh, v razpoloženje, kakršno je pač bilo v srcu tega večnega popotnika, ki je prebrel svet pošir in počez in ki se ga še vedno spominjajo najstarejši ljudje.

Prvi zajček pa, kakor da ni slišal te melodije. Ko bi konj ne rekel, da ga bo popeljal v tisti neznan svet hrepenenja, marveč na najbolj sočni zelnik, bi ne pomisljal in bi bil prvi na konju. Toda tisti svet hrepenenja se mu je zdel že ob sovinih pripovedovanju tako nesmiseln, da se ni niti splašalo misliti nanj. Zato je zavrgel takoj vse pomisleke, ki so se ga lotili ob sovinih svarilih, in pozabil na vse nevšečnosti, ki bi jih morda doživel, če bi mu zrasla krila. Zato je modrijanki rekel:

— Odločil sem se! Poskrbi, da mi bodo zrasla krila!

— Premisli, dobro premisli, da ti ne bo žal, — ga je znova posvarila.

— Premislil sem se in se odločil!

— Žal ti bo! — je rekla določneje sova.

Zajček se je pri sebi nasmešnil.

— Izmika se, — je brundal zase. — Najbrž mi je natvezla bajko. Zdaj pa, da bi se ne osramotila pred menoj in ohranila sloves modrijanke, bi me rada zastrašila... Seveda, boji se, da bi tega ne raztrobil po živalskem svetu in je ne osmešil širokoustnice.

Tako je mislil prvi zajček in zaspana sova se mu je zdela vedno bolj smešna in njeno modrovanje zlagano. Hudobno jo je pogledal in rekel:

— Zdi se mi, tetka, da se širokousti, ko govoriš tisto o krilih. Če je kaj resnice na tem, potem ne odlašaj in stori, kar bi rad!

Sova ni bila užaljena. Samo žalostna je bila, da so bila njena svarila zaman. Uvidela pa je, da bi bilo vsako njeno prigovarjanje, naj zajček opusti svojo nevarno željo, zaman. Je že tako, da mora vsakdo na lastni koži spoznati svoje napake in se zanje pokoriti. Rekla je le še:

— Prav! Samo to ti moram še povedati, da potem, ko boš imel krila, ne boš mogel nikdar več v svojo sedanjo podobo. Morda boš moral s krili celo umreti.

— Bahala se je, bahala, da mi lahko poskrbi krila, — je govoril zase. — Rada bi se izvlekla iz laži. A se ne bo. Tako mi zajčje duše! — je zaklet in rekel glasno:

— Ne izmikaj se, staruha! Obkljujasi si in stori!

— Prav! — je rekla zdaj sova, ki je ob žalitvi samo zamežikala, kakor da bi ji kak porednež naravnal z zrcalom sonce naravnost v oči.

— Prav! — je ponovila in zauhala, kar podnevi sicer ni njena navada.

— Uhu-uhu! — je ponovila trikrat.

In glej! Med grmovjem je zrasel iz tal stari čarovnik Čarodejnik in vprašal:

— Zakaj me kličeš, modrijanka?

— Zaradi mene! — je namesto sove nekoliko plaho rekel zajček. Bil pa je bolj pogumen kakor moj ded, ki je ob grdem čarovnikovem obrazu skril obraz v dlani. Bilo mu je, kakor da je tega čarovnika že neke videl. Tako znan se mu je zdel, a ni se mogel spomniti kdaj in kje se je srečal z njim.

— Zaradi tebe? — je zagrmelo iz čarovnikovih ust, da se je zajček stisnil k tlom.

— Da! — je rekel plaho.

— In kaj bi rad? — je znova zagrmelo.

— Krila!

— Krila! — se je zasmejal čarovnik, kakor da bi ozračje pretresalo dolgo grmenje.

— Krila! Krila! Vidiš ga frkolina, kaj si izmislil! — je v krohotu grmelo iz čarovnikovih ust.

Zajček je ves trepetajoč mislil, da se mu čarovnik posmehuje, ker je zahteval, kar je celo slavnemu Čarodejniku nemogoče. Zato je rekel:

(Nadaljevanje na 32. strani)

MIHA KLINAR

LETEČA
ZAJČKA

Ne, otroci, te zgodbe si nisem izmislil. Resnična je, kakor je resnično sinje nebo nad nami. Ali je ta sinjina res sinja, ne vem. Jaz je še nisem dosegel, pa tudi nihče drug še ne. Vidimo jo in ji pravimo nebo. In to je za nas dovolj. Učenci znajo to stvar razložiti drugače. Dolgo, dolgo so raziskovali in vedo več, kakor mi. Toda učenci so učenci in ne verjamejo v pravljice. Mi pa smo še majhni in zato verjamejo vanje.

Pravljico o letečih zajčkih mi je pravil moj ded. Jaz jih seveda nisem nikoli videl. A dedu verjamem. Zelo star je. Ko bi ne umrl lani, bi mu bilo letos celih sto let. In v stotih letih človek mnogo, premnogo doživi. In zakaj bi potem ne mogel kdaj videti tudi letečih zajčkov.

Moj ded je bil takrat še čisto majhen fantek. Takšen, kakršni ste zdaj vi, ki ste se komaj naučili brati. Moj ded pa takrat še ni znal brati. Namesto da bi hodil v šolo, je moral biti pastirček. Zato pa je poznal naravo mnogo bolj, kakor jo poznamo danes.

Nekoč (bil je lep junijski dan) je pasel čredo za vasjo, kjer so se stikala žitna polja z dišečim smrekovim gozdom. Čreda se je pasla leno in ni uhajala v njive. Tudi deda je sonce napravilo zaspanega in legel je v senco grmovja, da bi malo zadremal. Že je hotel zatisniti oči, ko je pritegnil pozornost tih šepet, prav nič podoben človeškemu.

Ded se je zdržnil. Čeprav je bil pogumen fant, ga je zaskrbelo, da niso morda hudobni škrtarje. Poznal jih je, je pravil. Kadar je takole na paši zaspal, so mu jo skoro vsledje zagodli in nagnali čredo v njivo, kjer so živali delale škodo. Kadar je bedel, pa si seveda niso upali blizu. Bali so se njegove piščalke, s katero jih je nekoč prisilil, da so plesali ves dan, in jih tako kaznoval, ker so ga prejšnji dan ukanili in mu speljali čredo v sosedovo deteljo. Od takrat so se ga škrtarje bali in mu niso upali pred obraz. Poskrili so se in oprezali, kdaj bo zaspal. Zato ni čudno, da je deda zaskrbelo šepetanje v grmovju.

— Morda škrtarje kujejo naklep zoper mene, — je pomislil in premagal spanec, dasi se mu je dremalo kakor že dolgo ne, in so se mu oči kar lepile, da jih je moral s silo odpreti. Zaspal pa ni. Vsaj tako je trdil vse do konca svojega dolgega življenja.

Previdno se je ohrnil in opazoval. Škratov pa ni bilo. Globoko v temni senci gostega grmovja sta čepela dva zajčka, migala z ušesi in šepetala z gobčkoma, ki sta jih tako hitro pregibala, da bi jima ne bile kos niti največje in najbolj izurjene klepetulje na svetu. Bila sta kakor dva nagajiva učenca, ki šepetata takrat, kadar bi morala najbolj pazljivo poslušati učitelja.

Ded je napel ušesa. Imel je velika, kakor jih imam jaz. Le da je on razumel živalsko govorico, jaz pa se zaman trudim, da bi se je naučil. Pravijo, da so zelo zelo redki taki ljudje, ki razumejo živali. Nekateri menijo, da jih sploh ni. Tudi mojemu dedu je rekel nekdo nekoč, da si zgodbe, ki mi jih pripoveduje, sproti izmišlja in da so zajčja govorica prazne marnje. Ne spominjam se več, kdo je bil. Vem le, da sem ga srepo pogledal, kajti jaz sem prepričan, da je moj ded razumel živali in znal njihovo govorico. Kako je ne bi, ko pa je moj ded toliko doživel, videl in vedel. Prepričan sem, da je vedel vse. Prav vse!

Zajčka sta torej vrtela svoje jezičke, moj ded pa ju je poslušal.

— Greva v zelnik onstran vasi? — je rekel prvi.
— Ne bi bilo napak, — je rekel drugi.
Ded je videl, kako se zajčkom cedijo sline.
— Pes bi naju prepodil. Zadnjič sva mu komaj ušla, — je pravil prvi.

— Da, — je žalostno pritrdil drugi in se stresel ob spominu na strahotnega psa, ki ju je zadnjič iznenadil na zelniku in ju prikril za obilni obed. Tudi prvega je obšel strah ob spominu. Da bi ga prikril pred plašnim bratcem in se pred njim pokazal junaka, je rekel:

— Psa se presneto malo bojim. Ko bi zelnik ne bil tako daleč, bi ti dokazal. Ne bi zbežal prej, dokler bi se ne poudel. Če

bi ga pa ne bi bilo, potem bi se pa šel psu poklonit pred njegovo hišo in bi ga s tace krenil po gobcu.

— Da bi si to upal? — se je čudil mlajši bratec.
— Bi! Le da bi ne bil zelnik tako zelo daleč.

Nato sta umolknila. Od vasi sem se je snelo dvoje golobov in letelo skozi sinji zrak. Ded je za trenutek pozabil na zajčka. Sledil je letu lesketajočih ptic. Njuno perje je kovinsko blestelo v soncu in se mavrično spreminjalo. Tudi zajčka sta opazovala golobji let in njuna srčka sta se zganila v hrepenenju.

— Ko bi midva imela taka krila! — je vzdihnil prvi.
— Da, — je pritrdil z vzdihom drugi.
— Letela bi skozi zrak.
— Letela, kamor koli bi hotela.
— Zemlja bi bila pod nama.
— Lahko bi pregledala vsa polja...
— In poiskala najlepši zelnik, — ga je prekinil prvi, ki je mislil samo na hrano.

— Ne samo to. Videla bi svet, širni svet in ne samo ta košček, ki naju obdaja, ta ozki, tesni svet, v katerega naju je vkovala najina zajčja usoda. Kako lepo je goloboma. Zakaj se nisva rodila kot goloba...

— Norca! — se je oglasilo od nekad.
Šele sedaj je moj ded zagledal starega zajca, ki ga prej ni videl.

Stari zajec je nejevoljno odkimaval z glavo in modroval:

— Le kakšna posebna sreča naj bi bila golobja usoda, norčaka? Golob je prav tako bedna stvarca kakor zajec. In še bolj bedna. Človek ga je zaslužil kakor našega sorodnika domačega zajca. Vse, kar vidita, je navadna bahavost. Ko se bo človeku zahotelo golobje pečenke, ju bo vzel iz golobnjaka, zadavil in pojedel. Ni vama treba zavidati golobjega leta. Pa tudi usode naših sorodnikov ne, čeprav menijo nekateri naši lačni bratje, kako lepo je domačemu zajcu. Človek ga krmi, pravijo. Ni mu treba skrbeti za hrano. Je same dobrote in brez strahu, da bi ga zgrabil pes ali ustrelil lovec. Kaj pa ima od tega? Na koncu ga čaka nož. Zgrabijo ga in še uteči jim ne more. Človek ga je pital in mu s hrano ohromil urne zajčje noge, ustvarjene za svobodo polj in gozdov. Človek ga je pital. A ne iz dobrote. Pital ga je, da se bo mastil s slastno zajčjo pečenko prav tako, kakor se bo morda prav kmalu s pečenko onih dveh golobov, ki se zdaj spreletavata visoko nad nami. Ne, norčaka moja, goloba nista vredna zavidanja...

Zajčka pa starega zajca nista poslušala. Njegove besede so zdrsele mimo njunih ušes, v katerih je pela sinja muzika daljav in višav, ki so golobom in pticam dosegljive.

— Ko bi imela krila, — sta vzdihovala in tožila nad svojo usodo, ki jima je namesto kril dodelila sprednje noge, ki se tako hitro utrudijo in v vsem življenju ne pridejo dalj kakor preleti golob v enem samem dnevu.

— Žalostno, žalostno, — je vzdihoval prvi.
— Da, — je pritrdil mlajši bratec tako žalostno da je žalost zajela celo mojega deda, ki je ležal skrit v senci in prisluškoval zajčjemu pogovoru. Tudi njega je zgrabilo hrepenenje in rad bi v širni svet, saj je bila njegova mladost žalostna, tako žalostna. Očeta ni poznal. Mati pa je služila v Ljubljani. Njega je še kot čisto majhnega fantka dala v rejo kmetu. Za vzrejo mu bo fant, ko bo gođen, za pastirja in kasneje za hlapca.

— Žalostno, žalostno, — je kakor zajčka vzdihoval moj ded, ko je mislil na otroška leta.

Že drugo leto je pastir. Drugi otroci zahajajo v šolo in se uče. On pa sme v šolo samo pozimi. Komaj ozeleni trava, da se morejo živali pasti, že mora za čredo. Drugi otroci pa se bodo v tem času naučili brati in pisati. On pa ne bo znal ničesar. Ko je nekoč potožil svojemu redniku, ga je ta ostro zavrnil:

— Kaj pa misliš, saj ne hoš gospod!

Ko ga je pustil rednik samega, se je razjokal. Saj ni mislil postati gospod. Toda pastir in hlapec tudi ni hotel ostati vse življenje. Predohro je poznal starega berača Matijo, ki je bil vse življenje hlapec. Ko so mu roke odpovedale in niso mogle več orati in ne pokladati živini, ga je gospodar odslovil. Beraško palico je moral vzeti v roke. In povrh vsega se Matija ni nikomur smilil. Vsaj v sru ne. Kmetje so govorili včasih, da je res revež. A kateri gospodar je tako neumen, da bo redil brezdelne roke.

In mojega deda bi čakala prav taka usoda. To je vedel. Zato ni mislil ostati vse življenje pastir in hlapec. V svet bi rad šel in se izučil za ključavničarja. V svet bi odšel kakor njegov bratranec...

— Žalostno, žalostno... — je zato kakor zajčka v grmovju vzdihoval moj ded. Tudi on bi se rad iztrgal usodi, ki ga je priklenila na pašnike in polja one vasi pod Stolum, ga prikovala na zemljo, ki ni bila njegova. Rad bi pobegnil temu življenju, kakor bi rada zajčka, ki sta si želela, da bi imela peroti. Zato ga je ganilo njuno hrepenenje, saj je bilo prav tako kakor njegovo.

— Žalostno, žalostno, sta še vedno mledovala zajčka.
— Nikoli nama ne bodo vzrasla krila, — je rekel mlajši.
— Nikoli, — je rekel kakor že vdan v usodo prvi in dejal: —

Še nihče ni videl štirinožne živali s krili.

— O pač! — se je hripavo oglasilo iz duplje starega drevesa.

Zajčka sta se rahlo prestrašila in se ozrla kvišku. Tudi moj ded je pogledal v veje starega drevesa in videl, da je iz duplje pogledala črna žiljava sovja glava. Zdelo se je, da je bita zelo stara.

2. Zmaga komunistov pri občinskih volitvah leta 1921 in razrešitev komunističnih odborikov

Zmaga komunistične liste na volitvah.

Po prvi svetovni vojni so bile prve občinske volitve v Sloveniji šele leta 1921, to je eno leto pozneje kot v Srbiji in na Hrvaškem. Slovenska buržoazija je odlašala z občinskimi volitvami iz strahu pred revolucionarno razpoloženimi množicami. Te volitve so bile maja 1921 in so komunisti zmagali z absolutno večino glasov v štirih občinah: v Trbovljah, v Kotredužu, na Koroški Beli in v Ložu. (1)

O pripravah na te volitve pripoveduje takratni predsednik podružnice komunistične stranke za Koroško Belo tov. Jože Čuden (5) takole:

»Občani Koroške Bele so volili na teh volitvah 24 občinskih odborikov. Komunisti na Javorniku smo se zanje prav dobro pripravili, toda brez posebnih ceremonij in stroškov. Neko nedeljo pred volitvami sem povabil na sestanek odborike naše podružnice in nekaj zavednih članov. Sestali smo se kar na polju blizu Javornika in sestavili kandidatsko listo. Čez nekaj dni sem sklical članski sestanek naše podružnice z dnevnim redom: občinske volitve. Povedal sem, da smo že sestavili kandidatsko listo, vendar naj sami odločajo, kdo naj bo kandidat za te volitve. Prečital sem imena kandidatov in pripomnil, da se moramo o vsakem posebej pogovoriti, ali bo za občinskega odborika sposoben ali ne. Člani so se strinjali skoraj z vsemi, le naketere smo morali nadomestiti z drugimi. Ko smo izbrali vseh 24 kandidatov, sem rekel članom: »Vi vsi ste se odločili za te kandidate, vsi ste zanje popolnoma prostovoljno glasovali, zato je pa tudi naloga vas vseh, da jih boste pri volivcih priporočali. Nato se nekdo oglašil: »To bo lahko delo. Samo povedati bo treba volivcem, koga smo izbrali, pa bo vsak zanje glasoval, ker so vsi pošteni, pametni in priljubljeni.

Nosilec komunistične liste je bil Blaž Kemperle, delavec s Koroške Bele.

Pri okrajnem glavarstvu v Radovljici smo vložili kandidatsko listo zadnji in imeli zato tudi zadnjo skrinjico. Naši nasprotniki so bili tega veseli, češ komunisti so zadnji, nekaj ostankov bodo že dobili.

Pri teh volitvah je bilo v občini Koroška Bela 642 volilnih upravičencev, volili pa so le 504 ali 78,5 odstotka, kar je za 12,5 odstotka manj kot pri volitvah v konstituantno. Posamezne stranke so dobile: komunistična 265 glasov ali 52,7 odstotkov in 13 odborikov, klerikalna (SLS) 128 glasov ali 25,3 odstotke in 6 odborikov, socialnodemokratska 60 glasov ali 11,9 odstotka in 3 odborike ter liberalna (JDS) 51 glasov ali 10,1 odstotka vseh oddanih glasov in 2 odborika. Samostojni kmetje pa so dobili le en glas.

Komunistični odboriki so bili Blaž Kemperle, Ciril Košir, Jožef Kosmač, Jernej Konič, Franc Zupančič-Stumfar, Anton Justin-Vajnež, Anton Svetina-Mlinar, Jakob Jagodic, France Bohinc, Anton Stravs, Jože Žagar, Franc Lipovec in Franc Celar.

(Ciril Košir je bil rojen 1895 v Naklem. Že leta 1920 je bil vodilni jeseniški komunist, izredno sposoben organizator, odličen govornik in samorastniško izobražen. Leta 1920 je bil izvoljen za tajnika krajevne organizacije komunistične stranke na Jesenicah. Istega leta je bil delegat na vukovarskem kongresu komunistične stranke Jugoslavije in delegat na seji pokrajinskega sveta (plenuma CK) za Slovenijo v Ljubljani. Po prepovedi komunistične stranke je ustanavljal prve ilegalne komunistične skupine. Hkrati je organiziral ilegalne prehode čez mejo v Avstrijo, po katerih so aktivisti prenašali komunistično literaturo in vodili komuniste preko meje. Uprava železarne in oblast sta budno spremljali njegovo revolucionarno delo in ga prega-

njali. Bil je večkrat zaprt, leta 1924 pa so ga odpustili iz službe. Odšel je v Sovjetsko zvezo in se tam zaposlil. Tik pred napadom fašistov na Jugoslavijo je prišel Košir s sovjetsko delegacijo v Beograd; po spominih Mlakarja pa je obiskal tudi Jesenice in govoril s kovačem Trojarjem.)

Socialdemokratski odboriki so bili Ivan Jenko, Martin Martič in Janez Erlah. Na listi SLS pa so bili izvoljeni Martin Noč-Glažar, Jože Mulej-Stojan, Matevž Rabič-Miklavčič, Ivan Glavič in župnik Matevž Zbontar. Od nacionalistov sta bila izvoljena Anton Čop in Anton Stravs. Za župana je bil izvoljen Blaž Kemperle.

Po končanih volitvah se je zbralo pred šolo, kjer je bilo volišče, ogromno ljudi, ki so bili zelo navdušeni nad zmago. Potem so šli v sprevedu do vhoda tovarne in med potjo vzklikali revolucionarne parole. V tej psihozi se je odzval povabilu čuvarja komunistične skrinjice Jakoba Žumra celo oblastni predstavnik pri volitvah in šel z njim na kozarec žganja. (6)

Iz teh podatkov razvidimo, da je v primerjavi z volitvami v konstituantno število komunističnih glasov padlo za 88 glasov, volilna udeležba pa za 9,3 odstotke. Socialni demokrati so pridobili 12 glasov, odstotek udeležbe pri volitvah pa jim je porasel za 3,5 odstotka. Število klerikalnih glasov je poraslo za 14, odstotek udeležbe na volitvah pa se je dvignil od 25 na 25,3 odstotke.

Število glasov za komunistično stranko je, tako na Koroški Beli kot po vseh drugih krajih Slovenije, padlo predvsem zaradi stopnjevanega pritiska in nasilja buržoazije, ki je usmerila glavne udarce na komunistično stranko. To nasilje se je začelo z objavo »Obznane« v decembru 1920. Zato je razumljivo, da so zaradi tega pritiska začeli zapuščati komunistično stranko omahljivci, ki so se prej vključili v njene vrste pod vplivom splošnega revolucionarnega vzdušja.

K nazadovanju komunističnih glasov pa je prispevala tudi borba med komunisti in socialnimi demokrati. Zadnjim je tako stanje v nekem smislu šlo na roko, ker se niso strinjali z zaostrovanjem razredne

borbe. Da bi volilne rezultate v naši občini boljše ocenili, je prav, da jih primerjamo z rezultati v drugih občinah. Omenili smo že, da je bila tudi na teh volitvah Koroška Bela ena izmed štirih občin v Sloveniji, kjer so dobili komunisti absolutno večino glasov.

V občini Jesenice so volili komunisti skupno s socialnimi demokrati. Od 1005 oddanih glasov so dobili oboji skupaj 400 glasov ali slabih 40 odstotkov. Pri volitvah v konstituantno pa sta dobili obe stranki 516 glasov ali 45 odstotkov vseh oddanih glasov. Ta primerjava nam kaže, da so komunisti in socialni demokrati izgubili 116 glasov, v odstotnem razmerju oddanih glasov pa so nazadovali za slabih 7 odstotkov. Na Jesenicah se je volitev v konstituantno udeležilo 92,5 odstotka, pri občinskih volitvah pa 81,1 odstotka volilnih upravičencev. Volilna udeležba je nazadovala za 12,2 odstotka. V vsej Sloveniji so dobili komunisti pri volitvah v konstituantno 1920. leta 7164 glasov, medtem ko so jih dobili pri občinskih volitvah 1921. leta le 5526, torej za 22,8 odstotka manj. Ti podatki nam povedo, da slabši volilni rezultati v občini Koroška Bela niso bili neka posebnost kraja ali slabost krajevne organizacije, temveč rezultat splošnega stanja v državi.

2. a) Razrešitev komunističnih odborikov

Kot v drugih občinah, kjer so dobili komunisti večino, tako tudi na Koroški Beli izvoljeni odboriki niso mogli prevzeti občinskih poslov. Vladajoči režim se je toliko utrdil, da je po »Obznani« prešel še k drugim ukrepom in tako preprečil komunistom prihod na oblast. Junija 1921 je ministrstvo za notranje zadeve (1) po sklepu vlade s posebnim odlokom odredilo, da se mandati komunističnih županov ne potrdijo. Na osnovi zakona o zaščiti države, ki so ga izglasovale meščanske stranke v avgustu 1921, pa so bili odvzeti mandati tudi vsem komunističnim odborikom. Tako je bila tudi izvoljenim odborikom na Koroški Beli odvzeta pravica, da opravljajo zaupne in jih občinske zadeve.

Oblast pa je izročila občino v roke ljudem iz meščanskih strank, zlasti iz vrst klerikalcev, z nosilcem liste SLS Jožetom Mulejem, kmetom s Potokov, ki je bil župan že od leta 1912. (6) Ta imenovana občinska uprava je ostala do leta 1924, to je, do novih splošnih občinskih volitev.

3. Poraz socialistov pri občinskih volitvah 1924, koalicija socialistov in narodnodemokratske stranke ter nesoglasja v socialističnih vrstah

Leta 1924 je na občinskih volitvah dobila socialistična lista 9, SLS 12 in narodnodemokratska stranka 4 odborike. Socialistična in narodnodemokratska stranka sta se združili in izvolili za župana nosilca socialistične liste (Bernotove skupine) Martina Noča-Staneja starejšega.

Zaradi neenotnosti socialističnih sil na teh volitvah precej levicarjev ni volilo, ker niso dobili svoji moči ustreznega števila kandidatov na kandidatski listi, ki so jo sestavljali na domu Janeza Erlaha.

Drugi podatkov, razen tega in dveh dokumentov iz tega obdobja, žal nisem mogel dobiti.

Prvi dokument (9) je zapisnik javnega shoda, ki ga je priredila krajevna organizacija SSJ 28. septembra 1924 v gostilni Noč (Čebular) na Javorniku. Na dnevnem redu sta bili dve točki: poročilo kluba socialističnih odborikov v občini Koroška Bela in razprava o regulaciji savske struge.

Pri prvi točki sta poročala v imenu kluba župan Martin Noč in občinski odborik Jurij Jeram, da so bila na podlagi

(Nadaljevanje na 4. strani)

Komunistična Partija Jugoslavije
Комунистичка Партија Југославије
Komunistična Stranka Jugoslavije

ЦЕНТРАЛНА БЛАГАЈНА
ЧЛАНСКА КАРТА
ЧЛАНСКА КАРТА

Čuden Jožef

№ 4

Legitimacija člana komunistične partije iz leta 1920

Legitimacija člana komunistične partije iz leta 1920

(Nadaljevanje s 3. strani)

proračuna izvršena razna važna dela, ki so bila že davno in nujno potrebna. Pri tem so prekoračili proračun za 6000 din. Zaradi tega niso uvedli novih davčnih dajatev in sta omenila, da jih tudi v bodoče ne bodo, o čemer so klerikalci širili med občani različne vesti.

Dasi je bila ta prekoračitev proračuna javno priznana in utemeljena, so jo vendar hoteli klerikalci izkoristiti pri svoji agitaciji med ljudstvom proti tedanjemu občinskemu odboru in dokazati njegovo slabo gospodarjenje.

Nato sta poročevalca omenila važnost sestave bodočega občinskega proračuna, pri čemer sta apelirala na dolžnost občanov, da pri tem sodelujejo. Vabila sta jih, naj pristopijo k njihovi politični organizaciji, to je, k Bernotovi skupini socialistične stranke, ki daje odbornikom navodila za delo v občini. Nekaj prisotnih občanov je nato res pristopilo.

Pri drugi točki so obravnavali vprašanje regulacije Save. Ta je že ogrozila nekatere hiše, ki so bile oddaljene od struge le še 6 do 12 metrov. V zvezi s tem so zahtevali, da se zgradi na Javorniku most preko Save, ki ga je voda prvič odnesla novembra 1923. Ugotovili so, da ljubljanska oblast in vlada v Beogradu še nista ničesar ukrenili, čeprav so ogroženi ljudje. Zato so sprejeli resolucijo, s katero so apelirali na ministrstvo, naj ukrene vse, da se regulira savska struga in napravi nov most čez Savo.

Na zavarovanje savskega obrežja je bilo treba dolgo čakati in prizadeti občani so morali v precejšnji meri sami delati vodobrane. Prava regulacija se ni nikoli izvedla, razen če izvajamo po vojni zgrajeni peskolovec in na novo zgrajeno progo ob reki Savi od savskih obratov na belško polje. Most preko Save je bil predmet vseh predvolilnih obljub, zgrajen pa je bil šele čez 40 let, (10) ko ga je kolektiv Železarne izročil namenu 1. maja 1963. leta.

Drugi dokument, ki nam pripoveduje o delu občinske uprave in o medsebojnih odnosih med strankami in odborniki, je dopis občinskega odbornika Jurija Jerama, ki je bil objavljen v »Napreju« 25. jan. 1925. Ker nam ta dopis do neke mere odkriva takratne odnose, ga citiramo v celoti:

»Dne 18. januarja t.l. je bila zopet seja občinskega odbora, na kateri je prišlo do prav burne debate. — Predvsem se hočemo omejiti na točke 7., 8., 9. in 10. dnevnega reda te seje. Jeseniška občina zahteva odškodnino 5000 din letno za vodovod, ki je bil zgrajen od tovarne v glavnem za bolnico, ki se nahaja v območju občine Koroška Bela, rezervoar vodovoda je pa v jeseniški občini. Ta vodovod je bil pozneje po predpisih nekdanjih vodilnih mož jeseniške občine prevzet v občinsko varstvo, pri čemer občina Koroška Bela nima nobene odgovornosti, ker sploh nobenega vodovoda nima v svoji oskrbi in ima tozadevno jeseniška občina iskati stike le z vodstvom tovarne in interesiranimi hišnimi posestniki v onem gornjem delu Javornika, kjer je ta vodovod. Spor za ta vodovod ne bo še takoj končan, ker je zadeva za jeseniško občino precej kočljiva, če bo nepremišljeno postopala. Pri tem moram pripomniti, da se je glede stroškov, ki jih je imel g. Soklič radi predelave kanalizacije na zgornjem delu Javornika, napravila g. Sokliču krivica in obsojam to, ker mu za stroške poznejšega dela niso vrnil, kar je on plačal iz svojega žepa, ko je občina delo zavrnila in je bilo treba popraviti še neke malenkosti, kar bi bila občina dolžna popraviti.

V ostalem pa je bilo sklenjeno, da občina Koroška Bela jeseniški ne da nobenega odplačila, ker sploh nima nobenih zvez s tem vodovodom. Pri 9. točki dnevnega reda smo razpravljali o pritožbi nekaterih občanov, da se v občini nezakonito gospodari. Pritožba je bila v »Napreju« objavljena. Gg. klerikalci so takoj predlagali, da se o

tem sploh ne razpravlja. Pridružil se jim je tudi g. Štravs od narodnega bloka, ki je pa pred to sejo podpisal predlog, da se pritožitelji pozovejo na odgovor za dokaz resnice ali za preklic. Kratko in končno naj povem svoje mnenje o vam: za moža je to neznačajno, jaz vam ne verjamem nič več. Isto velja za vsakega, ki drugače nastopa na seji in v občinskem odboru sploh, kakor pa na razpravah izven občinskih sej, bodisi pred javnostjo ali v organizaciji ali v klubu. Sicer pa bo stvar tako ali tako razčiščena, ker so še druga pota za to dana, ker je logično, da pošteni takih očitkov ne bodo mirno prenašali, posebno še, ker je občinski sluga, g. Smolej, postal tako radikalen proti socialističnemu občinskemu klubu in županu, da v svoji vinjenosti grozi po gostilnah: Jaz jih bom naučil, jaz jim bom že pokazal, jaz sem bil tisti, jaz sem podpise nabral, jaz vem, da se nezakonito gospodari. Priče so na razpolago! K temu se bomo še povrnili. Konstatiram, da zaradi zadržka nisem bil navzoč takrat, ko so slugo nastavili, in obžalujem, da se niso ozirali na vlogo mlajšega in treznega brezposelnega delavca in so nastavili moža, ki je neozdravljiv pri kozarcu.

Nadalje smo razpravljali o naložitvi denarja, ki se ne rabi za tekoče izdatke in ki leži v občinski blagajni.

Soglasno je bilo sklenjeno, da se denar naloži v pupilarno varen zavod. K stvari pa sem konkretno predlagal, ker je konsumno društvo za Slovenijo s podružnico v občini in ker je povsem popilarno varen zavod in ima hranilni oddelek, da bi se denar tja naložil, ker je najbližje.

Proti temu je občinski odbornik Matevž Zbontar (župnik) vehementno nastopil, kakor tudi večina njihovih, in končno iz narodnega bloka gg. Mazi in Štravs, a nemalo sem bil presenečen, ko je naš sodrug Erlah tudi vstal in izjavil: Tudi jaz ne glasujem in se vzdržim. Tem potom pa prosim načelstvo Konsumnega društva za Slovenijo za pojasnilo, ali sem jaz imel prav ali ostali, oziroma sodrug Erlah kot bivši funkcionar konsuma, ki sam v varnost vlog v Konsumnem društvu ne veruje, kakor je s svojim nastopom pokazal.

Kdor me pozna, ve, da sem eden izmed tistih, ki spadajo v opozicijo pri konsumu in sem ta predlog stavlil zgolj z gospodarskega stališča, ker imamo v konsumnem društvu razen društvenega denarja še hranilne vloge, ki presegajo večletne proračune občine Koroške Bele, pa temu konsumu niti sodrug Erlah ne zaupa, ki ve, da je denar popolnoma varen in vselej pri rokah.

Potrebno se mi je zdelo, da to javno povem, čeprav je to naš človek. E, da, načelo javnosti mora ostati na vse strani! Erlah, odloči se za eno ali drugo, na dveh stoli ne boš sedel, ali z župnikom v kapitalistične banke ali s proletariatom do zmage dela nad kapitalom. Tako je, isto mora obveljati tudi za sodruga Jenka, ki je pri proračunu zbijal še to malo postavko, ki smo jo radi omahljivosti narodnega bloka komaj obdržali na višini 7500 din za šolsko mladino. Potrjen je bil ta predlog krajevne organizacije in le ta nas je poslala v občinski odbor in le tej najprej polagamo račune po naši socialistični morali.

Bodimo možje, kar smo vsestransko ugotovili, da je za vso občino koristno in socialno pravično, pri tem moramo tudi ostati in onemogočiti sejalcem ljulike, da bi zdravo in dobro zrno zatrli! Narodnemu bloku naj služi g. Bohinc za vzgled in to poudarjam, čeprav je demokrat, vendar pa značajan v dani besedi. V ostalem, kar je bilo v tajni seji, se hočem tu dotakniti le tega, o čemer se je v glavnem vršila debata, ker o županovem predlogu za sporazum ni bilo razpravljanja, čeprav je radi tega s. župan odredil tajno sejo in tudi po nalogu sreskega glavarja, da skuša urediti sporazum. Torej o tem v glavnem ni bilo razprave, pač je je občinski odbornik g. Zbon-

Blaž Kemperle, prvi komunistični župan občine Koroška Bela

tar (župnik) hotel s še nekaterimi svojimi dokazati, da dela večina strankarsko politiko v občini, ne pa gospodarsko, sam pa je izjavil, da ni mogoče sodelovati, tudi radi tega ne, ker smo pisali v »Napreju« proti njemu. Kaj ne, g. župnik, resnica boli, odgovorite, če vam ni kaj prav! Kako krivico pa delajo in kako lažejo vsi škofovi listi od »Slovenca« doli do »Bogoljuba«, nad tem se pa klerikalci naslajate! No, ne bo se vam posrečilo javnosti prepričati, da večina slabo gospodari, ne bo se vam posrečilo zvrniti odgovornosti, če dobimo gerenta, na naše rame, ker morate dokazati, kaj ni prav in v čem se delo večine ne sklada z interesi občine. S politiko ven, ste klicali nekateri, kako smešno je to! Iz politične strasti pa se vlečete nazaj! Pojdite k vragu, če ne miliste resno delati in se živeti v demokracijo v pogledu sklepov večine in manjšine, jaz za nas in naše redno delo imam mirno vest.

Jaz sem vam trn v peti, ko bi Jerama ne bilo v občinskem odboru (jaz pa pristavim: in še s. Thalerja), bi se pa nič ne kregali?

Na to sicer odgovorijo ss. iz soc. kluba sami, ker jih tako kvalificirate!

Dokler bo kaj sličnih mož, kakor je g. Glavič iz kluba SLS, tako dolgo se bodo pač socialisti morali kregati z nevednostjo, pa ali bo Jeram ali ne.

G. Vidic pa naj vzame na znanje na opazko, da bom jaz izgubil vse pristaše, če bo šlo tako naprej (menda za to, ker klerikalce včasih malo peglam), pristašev ne rabim, kdor je radi mene v organizaciji ne pa radi ideje in programa, ta je že zgubljen, oziroma mu ni pomoči. Kdor je socialist, to razume in gre v organizacijo in je sodrug, ne samo pristaš. Vi imate pristaše, mi sodruge! Če me bodo socialisti na Koroški Beli obsodili radi moje nepomirljive borbe proti klerikalcem, potem bom vesel sprejel tudi z njimi borbo, toda najmanj ne dvomim, da iz vsega srca čutijo tudi oni to, kar vsak socialist proti klerikalcem, kot glavni opori kapitalizma.

Preko vsega pa poudarjam, sodrugi, in vsi, ki ste resni: »V politični organizaciji, ki je na razrednem stališču, moramo biti vsi, tam je šola za nas vse, od tam vodi naša pot do glavne bitke in zmage!«

K tem vrsticam prosim prizadete, da se oglase, ter želim, da bo to le za ozdravljenje, vem, da tudi jaz nisem brez napak, za to ne bo težko odgovarjati!

Jeram«

Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce

ZIMA NI — ZIMA JE

Zima je!
Ko z večerom pride spanje,
otroci imajo čudne sanje:
Snež zapadeli je do streh,
Rove kopljemo kot krti —
da nas sonce reši smrti...

Pesnica je nastala med uro slovenskega jezika — v tisti pomladni zimi 1974, kot skupno delo in želost učencev in učiteljev. Uglasbil pa jo je skladatelj Marijan Vodopivec.

16. I. 1974.

Nekdanji 3a. maršala Osvobodilne fronte v Mariboru govori.

Antonieta Kavčič

Sheet music for the song "Zima ni — Zima je" (Winter is not — Winter is). The music is arranged for voice and piano. The lyrics are in Slovenian. The score is divided into two systems, each with four staves. The first system is for the voice and the second system is for the piano accompaniment. The music is in 4/4 time and the key signature is one sharp (F#).

indeks

1974 – 988 (1963)
1974 – 224 (1967)
1974 – 122 (1972)
1973 – 111 (1973)

Poprečna stopnja porasta je pri žičnicah znašala v preteklem 10-letnem obdobju okoli 25 %

Pred leti so se običajno za praznik republike vrtele vse naprave. Zime so bile pač bolj radodarne in nad meter debela snežna odeja je bila običajen zimski pojav. Če bo tudi letos tako, potem bo 14 vlečnic in sedežnic v eni uri lahko popeljalo 8400 smučarjev. Približno toliko jih potegne tudi znani francoski center St. Gervais pri Chamonixu, ali več kot italijanski Andalo. Vseh smučarskih prog bo na voljo 23,1 km, torej več, kot ima, na primer, sloviti Bayrischzell na Bavarskem, oziroma Madonna di Campiglio ali Monte Bondone, kamor vozijo pozimi naše turistične agencije smučarje, ko je pri nas gneča. Vse proge bodo pripravljene s posebnimi teptalnimi stroji. Večina prog je lahkih ali srednje težkih. Spust z vrha Vitranca pa bo še naprej ostal rezerviran za najbolj drzne in izkušene »dilarce«. Za dobre smučarje bosta posebej mikavni proggi proti Podkorenju, oziroma tekmovalni proti Brsnini.

Kot novost so prizadevni turistični delavci pripravili tudi 37 km sprehajalnih stez s tekaškimi smučmi (Loipe). Če bodo omenjene proge vzdrževane, potem se v Kranjski gori odpira docela novo rekreativno udejstvovanje, ki je v tujini znano že dalj časa in tudi zelo popularno. Tekaske proge v smeri Planice, Krnice in Gozd Martuljka niso težke, potekajo pa v izredno lepi pokrajini, nad katero se dvigajo severna ostenja Julijskih Alp. Naj omenim, da imajo podobni centri v tujini tudi še posebej urejene sprehajalne poti za peš hojo. Tako ima, na primer, zimsko športni center Radstädter Tauern poleg 50 km tekaških prog še dodatnih 50 km posebej vzdrževanih stez za peš izlete.

Priljubljena sprehajališča so v Kranjski gori že dalj časa znana, posebno v smeri Vršiča, Tamarja ali Krnice. Kadar sta Kranjska gora in okolica polna (rezervirati je treba vsaj nekaj mesecev prej), spi tu 4336 gostov, ali toliko kot, na primer, v svetovnem centru: Superdevoluy v Franciji, ne dosti manj kot Kronplatz na južnem Tirolskem ali, če primerjamo nam najbližji Bad Kleinkirchheim. Povedati moramo še, da je vseh prebivalcev na Kranjskogorskem območju 2751 (1971).

Posebno prednost pred ostalimi centri ima le-ta v dostopnosti. Čeprav je glede železnice bohinjski center na boljšem, se v Kranjski gori pripeljeta do smučišč naravnost in prične te smučati takorekoč kar iz avtomobila. Pa še eno veliko prednost ima Kranjska gora: v bližini sta dve meji in tako tudi obiskovalcem iz daljnjih republik ni nikoli dolgčas. Dolgčas tudi ni več zvečer. Za to poskrbe bogati programi vseh novih hotelov od plesov, ansamblov do avtomatičnih kegljišč. Tako mirno trdimo, da zabava »après ski« stoji na visoki ravni. Razvajeni gost bo morda iskal kar manjši lokal s pristnimi domačimi specialitetami in ga tudi našel.

Trije plavalni bazeni so sicer namenjeni hotelskim gostom, vendar nikoli ne odklonijo tudi ostalih obiskovalcev. Po podatkih HMZ je v kraju okoli 120 dni, ko je temperatura pod 0°C, zato drsališče nima posebnih težav niti potrebe po umetnem ledu, ki pa bi včasih prav prišel. Tako je bilo tu organizirano (pred dvema leti) evropsko prvenstvo v kegljanju. V vsaki sezoni pa se lahko sami udeležujete v kegljanju na ledu (Curling). Ob tem, da je štiri mesece

temperatura pod ničlo, so resno začeli razmišljati tudi žičničarji o pripravi umetnega snega. Imajo vse pogoje in še osvetljeno progo povrhu. Hvalevredno je posnemanje francoskega centra Flaine, katerega smučišča se pričnejo pri 1580 m spodaj in 2485 m zgoraj. Kljub zagotavljenemu snegu so se tu zavarovali s topovi, ki pripravijo 2,5 km dolgo progo.

Smučarska šola Kranjska gora ima že predvojno tradicijo. Trenutno je ena najstarejših v državi in v njej stalno poučuje 5 izprašanih smučarskih učiteljev, katerim pa se po potrebi priključi še 20 drugih. S St. Moritzom v Švici se sicer ne da primerjati (100 učit.), vendar zadovolji vse obiskovalce, ki se želijo vključiti v smučarske tečaje. Dodati pa moramo, da ima smučarska šola na voljo tudi učitelje za teke in vodnike za lažje zimske gorske ture. Zaman pa bodo gosti spraševali po vrčih za otroke, ki jih imajo danes skoraj vsi pomembnejši zimsko-sportni centri v Alpah. Mimogrede povedano: St. Anton v Arlbergu ima tri take vrčce, že prej omenjeni Superdevoluy v Franciji pa kar 6 takih vrčcev. Zato pa se bodo gosti lahko popeljali s sanmi do hotela Erike ali vozili Ski-iring v Planico. Razočarani pa bodo sankaci, ki se bodo drenjali ob smučiščih, medtem ko imajo, na primer, v sosednjem Bad-Kleinkirchheimu na voljo kar 4 km dolgo vzdrževano progo. Seveda so to tudi neprijetna razočaranja, ki se jih še tako popoln center ne more znebiti, čeprav se vsi v kraju trudijo, da bi take stvari odpravili. Zavedati se moramo, da je Kranjska gora pri nas eden najbolj razvitih centrov, ki pa se stalno dopolnjuje in v pozitivnem smislu vsako leto preseneča. Pred leti je v Kranjski gori delovala tudi jahalna šola, ki jo danes poznajo domala vsi podobni kraji. Pohvali pa se Kranjska gora s številnimi zmaji. Tovrstno udejstvovanje imajo le redki športni centri v Alpah in pomenijo posebno privlačnost. Upamo, da se bo lepo začeta akcija tudi uspešno nadaljevala. Na reklamnih napisih znanega francoskega središča »Tignes« v Val d'Isere zasledimo, da poleg letal in helikopterjev ki prevajajo smučarje v področja, kjer še ni žičnic, tudi letijo zmaji. In ko smo že v Franciji, naj dodam, da zimsko središče Vars (1550–2578 m) pozna poletno atrakcijo – »smučanje na travici; to omenjam zato, ker se danes posamezniki kraji trudijo in prizadevajo na razne načine pridobiti sloves in seveda turistično klientelo.

Kar se smučarske opreme tiče, lahko mirno trdim, in bralci mi lahko verjamejo, da je Kranjska gora glede možnosti nabave smučarske opreme na samem vrhu naših podobnih središč. Kosa se, na primer z Madonno di Campiglio, razen v tenis igriščih, ker imajo tam kar tri – uporabne, seveda tudi v zimskem času. Poleg odlično urejene centralne izposojevalnice je oprema na voljo še v hotelih in pri žičnici. Kakšen napredek! Še pred dvanajstimi leti sem komaj s skupino učencev osnovne šole zbral nekaj zastarelih smuču za 10 gostov, ki so obiskovali smučarsko šolo.

Turistični delavci Kranjske gore se zavedajo, da je smučišč premalo, zato se seveda ozirajo proti Vršiču, kjer so razmere za nadaljno izgradnjo centra zelo ugodne. Ozirajo se seveda tudi proti Kurjemu vrhu in Planici. Resno so pripravili kandidaturu svojega kraja za svetovno prvenstvo. Prvič niso uspeli, toda za drugič so že optimisti, da bodo uspeli. Pri tem seveda zasledujejo podobna prizadevanja tudi drugod. Zelo so občutljivi, ko se gradijo centri drugod, posebno tisti, ki potem ne uspejo. Ali imajo prav? To bodo povedali drugi, vsekakor pa menim, da je center, ki se poteguje za nosilca tekmovanja, kot je to svetovno prvenstvo, le nekeje zaslužil, tja se mu prisluhne pri njegovi nadaljnji izgradnji več kot doslej. In cene? Dnevna karta stane 90 (lani 80) din, poldnevna 60 (lani 50), tedenska 400 in sezonska 1.800 din. Predvideni so

tudi popusti za šolske, sindikalne in druge skupine.

Med novostmi v letošnji zimi naj omenim »snack-bar« pri hotelu Alpina, ki je dostopen kar s smučišč. Na smučiščih Vitranca bomo videli udeležence evropskega mladinskega prvenstva.

SMUČARSKI CENTER ZATRNİK 881–1264 m

Sodi med mlajša tovrstna središča pri nas s posebno privlačnostjo v zadnjih letih. Odlikuje ga dobra dostopnost in kar skoraj 70 % od 14 km smučarskih prog je lahkih ali srednje težkih. Idealno za družinske, šolske in podobne izlete. Osemkilometrski oddaljenost od Bleda moti kvečjemu stacionarne goste, vendar so urejeni prevozi, pod smučišči pa je prostora za kakih 700 vozil. Snežna odeja, primerna za smučanje, traja približno tri mesece. Čudoviti razgledi z roba poključke planote, od Karavank do najvišjih vrhov Julijcev, očarajo še tako razvajenega »dilarca«. Za ljubitelje smučarskih sprehajalcev je na voljo tudi 3 km dolga tekaška proga (Loipe), ki pa je bila doslej žal nevzdrževana.

Vseh pet žičnic popelje na bližnje vrhove 4120 oseb na uro. V ugodnih zimah to znese nad pol milijona prevozov, kar uvršča center med srednje velike pri nas. Trenutno je težko predvideti gnečo ob sobotah in nedeljah, kajti s temi težavami se otepajo skoraj vsa znana smučišča. Vendar z gotovostjo trdim, da repov med tednom, razen ob izrednih razmerah, ne bo. Tudi prijetna okrepčevalnica pod Hotunjskim vrhom ne bo imela težav dokazati rentabilnosti. In cene? Dnevna vozovnica na vseh napravah znaša med tednom 60 din, ob koncu tedna in praznikih pa 80 din. Šolski in drugi skupinski izleti bodo imeli 20 % popusta in brezplačno vozovnico na vsakih 15 udeležencev. Poleg dnevne karte bodo na razpolago tudi točkovne. Ena točka bo veljala 1 dinar. Za posamezno vožnjo pa je treba računati od dveh do 10 točk. Medtem ko v samem centru skoraj ni infrastrukturnih objektov, pa le-teh ne manjka v bližnjem zaledju. Tu si bo mogoče v trgovinah ali hotelih kupiti ali izposoditi vso potrebno smučarsko opremo. Na voljo je tudi smučarska šola s štirimi stalnimi smučarskimi učitelji. Poleg tega pa imajo blejski hoteli še tri plavalne bazene. »Après-ski« zabave tu ne manjka; poleg plesa v štirih hotelih sta tu še dva bara, diskoteka in folklorne prireditve. Priznano letovišče se zaveda, da je pozimi skoraj vsak drugi obiskovalec, ki ne smuča, in prav zato je treba zanj poskrbeti. Tudi umetno drsališče, zlasti ob koncu tedna, to dokazuje. In kaj še nudi Bled gostom? Tu sta 800 m dolga sankaska proga s Straže, jahalna šola z učitelji in jahalno 10 km dolgo stezo. Namesto fjakarja se boste lahko popeljali s sanmi s konjsko vprego ali iz bližnjega letališča s športnim letalom dvignili nad idilično pokrajino.

Seveda nismo našli vsega, niti ne opisali celotne opremljenosti Bleda in Zatrnika. Prizadevni turistični delavci so se potrudili, da bi bilo gostom čim manj dolgčas. Seveda pa zna tu in tam priti tudi do nevšečnosti, na primer, ob premajhnih parkirnih prostorih na Zatrniku. Mladi smučarski center je sicer pomagal zapolniti manjkajočo vrzel čedalje hušjega pomanjkanja naših smučišč, odpraviti pa ne. Prav zato bi bilo pričakovati širjenje uspešno začete delalje v notranjost Poključke proti Viševniku. Tereni niso niti tako daleč in kar je važno, snežna odeja traja dosti dlje. Z rekonstrukcijo ceste na Poključki pa niti ne bi bilo bistvene razlike v dostopnosti med Rudnim poljem in Zatrnikom, ki se prav v tem tudi odlikuje. Morda bomo kmalu o tem od prizadetih krogov kaj več slišali?

Iz dopisa povzamemo, da so nekateri odborniki pri delu na občini gledali bolj na strankarske koristi kot na koristi občine, da so režimski odborniki (klerikalci) očitali večini na občini, da slabo gospodari, in ji grozili z odvzgom občinske uprave in s postavitvijo gerenta komisarja občine, ki ga je imenovala višja oblast, da se je politična borba med socialisti in klerikalci odvijala, ne toliko na osnovi ideoloških razlik, pač pa bolj v obliki tako imenovane »farske gonje«, namesto da bi težišče svoje-ga dela posvečali vprašanjem občine in občanov. Nadalje spoznamo, da koalicija med socialisti in demokrati ni bila trdna in tudi v samem klubu socialističnih odbornikov ni bilo enotne linije. V tem pogledu je značilna vloga socialističnega odbornika Janeza Erlaha, tistega Erlaha, ki je bil z bratom Francem proti ustanovitvi komunistične stranke na Javorniku, ki ga bomo pozneje videli kot gerenta občine v času šestojanuarskega režima, tistega Erlaha, ki je bil pri socialistih zastavonoša, a ga je leta 1940 JRZ postavila za gerenta občine in občinske uprave na Koroški Beli. Zato mu je Jeram v tem dopisu upravičeno zaklical: »Erlah, odloči se za eno ali drugo, na dveh stolih ne boš sedel!«

Zal je bil tudi Jurij Jeram, ta sijajni govornik in velik demagog ter dober organizator, ki je imel dolgo časa vodilno vlogo v delavskem gibanju Jesenic, v tem času že na pot, ki ga je peljala stran od revolucionarnega delavskega gibanja. Njegova pot je šla od sokola in koroškega borca do komunistične in od bernotovca do kristanovca ter socialdemokrata, od demokrata do absolutista in narodnega socialista ter sindikalnega disidenta.

V tem času komunisti niso bili zastopani v občinskem odboru, ker je bila komunistična stranka postavljena izven zakona. Zato so šli komunisti v ilegalo. Z javorniškiimi tovariši je imel zvezo Tone Vergelj z Jesenic, ki jih je spodbujal k nadaljnji borbi. V sami socialistični stranki, ki je imela skupen odbor za Jesenice in Koroško Belo, so bili nezdravi odnosi. Na te se kazale jalove razprave o tem, da naj bi se ustvarila enotnost socialističnih sil. Na nezdrave odnose kažejo tudi organizacijske težave in nedisciplinirani članovi, zlasti občinskih odbornikov, izvoljenih na socialistični listi, ki se niso udeleževali niti klubskih sej. (10) Klubske seje občinskih odbornikov, 3. julija 1926, sta se udeležila le dva odbornika (Thaler in Marčič), medtem ko so drugi zaostali, med njimi tudi sam župan Martin Noč, ki je dal pobudo za to sejo. Organizacija je sklenila, da je treba pozvati njene odbornike, naj izpolnjujejo svoje strankarske dolžnosti in spoštujejo klubske sklepe.

Na sejah občinskega odbora se je namreč dogajalo, da so socialistični odborniki pogosto drugače glasovali, kakor so se domenili v klubu. To je medsebojne odnose še bolj slabilo. Strankin odbor je tudi sklenil, naj tisti odborniki, ki ne bodo spoštovali strankine discipline, vrnejo mandat občinskega odbornika, sicer bodo njihova imena objavljena v »Napreju« z obvestilom, da niso več predstavniki stranke. Toda ti sklepi niso mogli zaustaviti razkroja, ki je bil posledica idejne zmede in strahu oportunističnih elementov pred nasiljem buržoazije. Pet občinskih odbornikov je stopilo iz socialistične stranke, in to: Janez Erlah, Jurij Jeram, Jože Beguš, Franc Zupančič in Melhior Svetina-Mostar, ne da bi bili tudi obenem odložili mandate občinskih odbornikov.

Proračun občine za leto 1926 je izkazoval 172.714,48 din izdatkov in 11.000 din dohodkov. Primanjkljaj se je kril s 110 % doklade na direktne davke, 386 % občinskih doklad na državno užitnino (trošarine) od vina in vinskega moštva v skupnem znesku 77.737,28 din, ostanek primanjkljaja k proračunu pa se je kril iz občinskih taks in ostanka iz preteklega leta. Okrajno glavar-

tem sploh ne razpravlja. Pridruži se jim je

stvo je občinski upravi naročilo, da vstavi v proračun sredstva za vodovod in dograditev šole v Javorniškem Rovtu. Proračun za leto 1927 pa je izkazoval 24.800 din dohodka in primanjkljaj v znesku 161.550 din. Proračun tega leta je bil večji od prejšnjega za borih 13.646 din. Zaradi visokega primanjkljaja, je občina za leto 1927 povečala občinske doklade na 400 %. Trošarine in takse so ostale v osnovi iste.

V tem času je občina Jesenice predlagala, da obe občini skupaj zgradita občinsko ubožnico (dom onemoglih). V pripravljalni odbor so bili izvoljeni župan Martin Noč, župnik Matevž Žbontar in Anton Thaler. Kako mala so bila sredstva in kako borne so bile razmere, se vidi tudi iz enega takih primerov, ko je občinski odbor moral sklepiti o nabavi dvojih spodnjih hlač za občinskega ubožca (seja 21. 7. 1926).

4. Občinske volitve leta 1927, zmaga socialistov Erlah postane gerent občine in razrešitev levčarskih in klerikalnih odbornikov

Občinske volitve leta 1928 so prinesle kandidatni listi socialistov, katere nosilec je bil Martin Noč, še izdatnejšo zmago, saj so dobili 249 glasov in 12 mandatov; od zadnjih občinskih volitev leta 1924 so napredovali za 89 glasov in za 3 mandate. Napredna lista (SDS) je dobila 92 glasov in s tem 4 mandate, torej enega več. Lista SLS pa je nazadovala in prejela le 184 glasov in 9 mandatov, medtem ko jih je imela v prejšnjem občinskem odboru 12. Za župana je bil ponovno izvoljen Martin Noč.

Kakšne so bile priprave za te volitve, nam vsaj nekoliko pojasnjuje dopis krajevnih organizacij SSJ na Jesenicah, ki je predlagala skupini »Enotnost« in SPJ skupen nastop obeh socialističnih skupin. V ta namen jima je poslala naslednji dopis:

»Skupini Enotnosti in SPJ

Cenjeni sodrug!

Krajevna organizacija JSD in KDS za občini Koroška Bela in Jesenice se je ukvarjala z vprašanjem občinskih volitev na Koroški Beli. Sklenila je naslednje: Da bi razredno orientirano delavstvo na bližnjih občinskih volitvah v občini Koroška Bela moglo nastopiti skupno, predlaga krajevna organizacija vsem volivcem naslovljenih skupin, da sprejmejo volilno borbo proti skupnemu nasprotniku po naslednjih točkah:

I. Kandidatno listo sestavi odbor krajevnih organizacij JSDS ter po trije pristasi naslovljenih skupin.

II. Kandidatna lista se predloži v odobritev na javnem shodu, ki ga skliče krajevna organizacija sporazumno z naslovnimi skupinamna.

III. Kandidatna lista naj se imenuje po eni od koaliranih skupin.

IV. Za vso volilno borbo in za nadaljnje prizadevanje za pravo organizatorično enotnost se izvoli skupen volilni odbor, s tem da zastopa vsako izmed koaliranih skupin enako število odbornikov.

Predlog, ki ga je sprejela krajevna organizacija JSDS, je za pošteno misleče delavstvo sprejemljiv, torej, sodrug, razmišljajte!

Na predlog želi krajevna organizacija pismen odgovor v osmih dneh, da bo mogla pospešiti dela pri sestavi skupne kandidatne liste.

S sodružnim pozdravom za A. Žnidar, t.č. predsednik»

Značilna je vsebina tega predloga, saj niti z besedo ne omenja programa, ki naj bi bil osnova za skupen nastop in za mobilizacijo volivcev v občini. Predlog se dotika samo organizacijsko-tehničnih vprašanj, kako sestaviti kandidatno listo in kako jo imenovati, kar meri na to, da bi bila to lista

JSDS. Tudi tema za razpravo na javnem shodu govori le o odobritvi kandidatne liste, ne pa o programu dela, ki naj bi ga izvajali izvoljeni odborniki. S tem nečemo trditi, da za te volitve niso imeli programa. Toda vse kaže, da so dajali prednost temu, koga naj lista po imenu predstavlja, in tudi temu, koliko kandidatov naj dobi posamezna skupina.

Po spominu in ustnem sporočilu Jožetu Stražišarju so bernotovci pristali na skupen nastop pri volitvah, s pogojem, da druge socialistične skupine pristanejo na njihova strankarska načela.

Kristanova skupina na predlog bernotovcev ni odgovorila, pač pa so povabili Martina Noča, da sodeluje pri sestavi liste. Ta je bil od svoje grupe določen za razgovore s kristanovci. Toda do razgovorov, kot so jih predlagali bernotovci, ni prišlo in se je Noč dogovarjal s kristanovci bolj kot oseba in ne kot zastopnik grupe, ki ga je določila za to. Pri sestavi kandidatne liste, katere nosilec je postal Noč, so prišle do izraza bolj njegove osebne ambicije kot pa načela stranke, ki ji je Noč pripadal. Zato mu je Thaler dejal: »Lahko boš delal s temi odborniki, toda vodil jih ne boš, ker nimaš hrbtnice, oni bodo tebe vodili.« Socialisti so dobili večino glasov, in tako tudi občinsko upravo, ki so jo vodili do leta 1931, ko je župan Noč zbolel in umrl. V začetku Nočevega županovanja je imel glavno besedo na občini Anton Thaler, ki se je pa zaradi svoje strogosti in načelnosti starejšim tovarišem zameril. Zaradi teh nesoglasij in nerazumevanja pri občinskem delovanju se je posvetil predvsem kulturno-prosvetnemu delu v »Svobodi«, kjer je pri mlajših tovariših naletel na vsestransko razumevanje in podporo.

Zaradi neenotnosti, nenačelnosti v klubu socialističnih občinskih odbornikov, zlasti pa zaradi nenačelnosti, oportunizma in nihanja župana Noča, socialistična večina na občini ni imela posebnega vpliva. To nam med drugim kažejo tudi volitve v občinskem odboru, ko so volili svoje predstavnike v razne organe. Pri volitvah za predstavnika občine v okrajni cestni sklad so dobili posamezni kandidati na seji občinskega odbora 24. 4. 1927 naslednje število glasov:

– socialist Martin Noč-Stanej,	7 glasov,
– klerikalec Jožef Mulej	14 glasov,
– socialist Janez Erlah	1 glas.

Podoben poraz so socialisti doživeli pri volitvah v šolski odbor na seji, 20. 8. 1927. Predlagani sta bili dve listi. Za šolo na Koroški Beli so kandidirali iz kluba odbornikov SLS župnik Matevž Žbontar, Martin Noč-Glažar, Pavel Sedej, Franc Bohinc in nacionalist Franc Kralj. Ti kandidati so bili izvoljeni s 14 glasovi.

Lista socialističnih kandidatov: Miha Svetina, Franc Uranič, Virgilij Šoberl, Janez Erlah in Ivan Blažič, pa je dobila le 12 glasov. Tudi pri volitvah šolskega odbora za šolo Javorniški Rovt so klerikalci zmagali.

Na tej seji je župan Martin Noč predlagal, da se uvede in izvoli član v stavbni odsek. Večina odbornikov je ta predlog odklonila, odbornik SLS pa je izjavil, naj to župan ureja z občinskimi sredstvi. Iz tega se vidi, da je za vsemi temi zadevami stal župnik Žbontar.

Leta 1929 je župan Noč v imenu občinskega odbora poslal kralju Aleksandru vdanostno brzojavko, ker je blagovil dati svoje ime ljubljanski univerzi. Kraljeva pisarna se je za to posebej zahvalila občini. Kakšna je bila socialistična zavest Noča in nekaterih njegovih privržencev, nam pove njegov poziv na seji, 25. 10. 1931, naj gredo odborniki volit kandidata na državnih listih JNS za narodno skupščino. Za udeležbo na

(Nadaljevanje s 5. strani)

teh volitev v podporo JNS so se odločali pod vplivom kompromisarskega vodstva socialističnega sindikata, kateremu na čelu je takrat bil poznejši renegat Jurij Jeram.

Županu Noču so očitali, da se hodi posvetovati k župniku Zbontarju. Ob neki priliki je Noč omenil Jožu Stražišarju, da bo preko župnika vplival na klerikalne odbornike, da bi na občini podpirali njega. To je stvarno pomenilo Nočev odmik od političnih načel skupine, ki ji je pripadal, ter utrjevanje svoje osebne pozicije na širši politični fronti. Že od začetka te mandatne dobe se Noč počasi odtuja od bernotovcev in se leta 1929 priključi Kristanovi skupini.

Konec novembra 1931 je župan Noč umrl. Pokopali so ga na občinske stroške, namesto venca pa je občinski odbor soglasno izglasoval, da se nakaže 500 din Vincencijevi konferenci. Kmalu za tem je umrl odbornik SLS kluba Martin Noč-Glažar. Tudi njega so pokopali na občinske stroške, namesto venca pa so dali podporo občinskim revežem. Kakšna ironija! Za smrt socialističnega, čeprav le po zunanosti, ne pa po prepričanju, podporo verski ustanovi, za smrt pristaša klerikalne stranke, pa za občinske ubožce.

Po Nočevi smrti bi bil moral zavzeti župansko mesto njegov namestnik Miha Svetina. Toda diktatorski režim je hotel dobiti občino v svoje roke. Zato je postavil Janeza Erlaha za gerenta občine. Virgilij Šberl je ob neki priložnosti vprašal predstavnika JNS na Koroški Beli Jožeta Svetlina, kakšne zasluge ima Erlah za to mesto. Ta mu je pa odgovoril, da so to storili zato, ker je bil Erlah naročnik »Jutra«. Pravega vzroka seveda ni mogel izdati. Ta je bil povsem drug. (6). Bil je izrazit politični omahljivec, pri tem pa zelo ambiciozen. Zato mu je šestojanuarski režim poveril vlogo komisarja na občini v prepričanju, da bo z njegovo pomočjo lahko uveljavil svojo politiko. Na tem mestu je ostal do oktobra 1933, ko so bile prve občinske volitve po uvedbi šestojanuarske diktature. Režim se pa ni zadovoljil s tem, da je vodil občino njegov zaupnik, temveč je najprej razrešil ekstremne socialistične odbornike Franca Sirca, Ivana Blažiča in Franca Dolinarja, v septembru 1932 pa še klerikalne odbornike. Toda Erlahova samovlada ni dolgo trajala, le do občinskih volitev, dne 15. oktobra 1933.

5. Prve občinske volitve po šestojanuarski diktaturi, smernice za delo socialistov in delo socialistične uprave na občini.

Občinske volitve 1933

Te volitve so padle v čas, ko so se brezupno vlekla pogajanja med strokovnimi (sindikalnimi) organizacijami in KID za novo kolektivno pogodbo. Uprava podjetja je z vsemi sredstvi zavlačevala ureditev delavskih pravic, vodstvo sindikatov pa je nasprotovalo vsaki ostrejši akciji proti podjetju. Posledica tega je bila, da se je v strokovni organizaciji pod vplivom partije pojavila opozicija mlajših tovaršev, ki so zahtevali odločnejšo borbo za pravice zaposlenih delavcev. V tem času je prišlo tudi do zaostrovanja med jeseniško podružnico Svobode, katere člani so zastopali revolucionarnejša stališča in temu primerno tudi izvajali svoj program dela, in med centralo Svobod v Ljubljani, ki je stala na socialnodemokratskih stališčih. Ti odnosi so se tako zaostri, da je prišlo do razpusta jeseniške Svobode in do ustanovitve novega delavskega kulturno-prosvetnega društva Enakost.

V kulturno-prosvetnem društvu Enakost in v Svobodi na Javorniku so resda prevladovali komunisti, toda delavska stro-

kovna in gospodarska organizacija sta bili pod vplivom desnih socialistov. Zato je razumljivo, da pri sestavljanju vodilnega programa in kandidatne liste za občinske volitve niso sodelovali komunisti, temveč so odločali le socialisti, čeprav so na tej listi kandidirali tovariši Franc Sirc, Ludvik Benedičič, Anton Noč in Janko Noč.

Ti so bili po svojem prepričanju komunisti, dasi niso bili formalno organizirani člani KP.

Volitve so bile javne. Zmagala je socialistična lista, katere nosilec je bil Virgil Šoberl. V celoti so bile tri kandidatne liste, volilni izid pa je bil takle:

od 1025 volilnih upravičencev je glasovalo 762 ali 74,3 odstotka; socialisti so dobili 318 glasov ali 41,6 odstotka, klerikalci (opozicija) 262 glasov ali 34,7 odstotk in JNS (vladna) 182 glasov ali 23,7 odstotka.

Na osnovi volilnih rezultatov in volilnega zakona, ki je zagotavljal listi, ki je dobila relativno večino oddanih glasov, najmanj dve tretjini mandatov, so socialisti dobili 16, JNS 3 in klerikalci 5 odbornikov.

Rezultat teh volitev nam kaže, da so socialisti kljub hudemu pritisku režima JNS dobili sicer relativno, vendar ne več tako prepričljivo večino. Toda upoštevati je dejstvo, da so bile volitve javne. Toda prav na podlagi volilnega reda, ki ga je ta režim uvedel, je pripadla socialistom absolutna večina odbornikov.

Uspeh socialistične liste na Koroški Beli nam še najbolj osvetljuje primerjava z Jesenicami. Tam pa je dobila večino glasov režimska JNS, namreč 816 in s tem večino v občinskem odboru (20 odbornikov). Za SLS je glasovalo 572 volivcev in ji je pripadlo 7 odbornikov, medtem ko so dobili socialisti le 281 glasov in 3 odbornike.

Prva seja občinskega odbora na Koroški Beli je bila 25. oktobra 1933 in jo je začel dotedanji gerent Janez Erlah, ki je poročal, kdo je bil na novo izvoljen v občinski odbor. Nato je odstopil mesto novemu županu Virgiliju Šoberlu. Ta je poročal o izidu volitev in poudaril, da je bila z

Janez Erlah, trikratni gerent občine Koroška Bela

Virgil Šoberl, župan občine Koroška Bela v letih 1933–1936

njihovim uspehom dana zaupnica dosedanjih politikov delavske večine, in izrazil prepričanje, da bo to zaupanje ohranjeno tudi še nadalje. Po zaprisegi in prevzemu poslov je bila izvoljena občinska uprava. Poleg župana so prišli vanjo Franc Mohorič, Jakob Rajner, Tomaž Noč m., Anton Gerdej in Franc Dolinar. Ko pa je bilo treba izvoliti občinskega blagajnika, sta nasprotna kluba predlagala Antona Lipovca s Svetlinove (JNS) liste. Večina je ta predlog odklonila in izvolila na to mesto Franca Dolinarja.

Zato so odborniki iz list JNS in SLS odklonili izvolitev svojih članov v vse ostale odbore. V te so bili izvoljeni le odborniki z večinske liste, z izjemo kmeta Jožeta Muleja, ki je sprejel izvolitev v občinski kmetijski odbor.

Pri razpravi o delovnem načrtu je bilo sklenjeno, da je treba najprej opraviti najnujnejša dela, kot so popravila cest in drugih javnih naprav, s tem da bodo pri teh delih zaposleni v prvi vrsti domači brezposelni delavci. Na predlog odbornikov iz liste JNS Jože Svetlina in Franca Kralja je občinski odbor sprejel in poslal vdanostno brzojavko kralju Aleksandru in banski upravi. Ta korak nam kaže politično šibkost socialističnih odbornikov, verjetno pa tudi strah, da jim ne bi očitali, da so protidržavni elementi, kar se čuti iz vsebine brzojavke kralju. Pripravil jo je osebno sicer pošten in skromen človek – toda slepo vdan kralju in prepričan unitarist, zvest uradnik KID Jože Svetlin. Socialistični odborniki niso imeli moči in poguma, da bi se takemu predlogu uprli.

Brzojavka se je glasila: »Ob prevzemu poslov novo izvoljenega občinskega odbora naše občine Koroška Bela, čutimo kot prvo in najvišjo dolžnost sporočiti Njegovemu Veličanstvu izraze svoje brezmejne ljubezni, vdanosti in zahvale. Svoje posle bomo v smislu položene prisege vsikdar vršili na čast in zadovoljstvo Njegovega Veličanstva, na korist in prospeh svojih občanov in v ljubezni do svoje Jugoslovanske države. Naj živi Njegovo Veličanstvo naš narodni kralj, naj živi naše narodno in državno edinstvo.«

Predlog tako vdanostne izjave je odraz politične provokacije tistih, ki so stali za

Kakor smo že omenili, se je turistični promet v Kranjski gori in Zgornji Dolini začel razvijati po zgraditvi gorenjske železnice: Ljubljana–Trbiž leta 1870. V začetni fazi je prevladoval stacionarni turizem, obenem pa so naselja v Zg. Dolini služila kot izhodišča za prve planinske ture na vrhove, ker takrat še ni bilo planinskih postojank. Turistični promet je narasel po uveljavitvi Kranjske gore kot zimsko-športnega letovišča. Pred drugo svetovno vojno je prevzela vodilno vlogo tedanjemu Bohinju. Turistični promet je bil precejšen! Medtem ko je imel turizem izrazito stacionaren značaj, prevladuje danes zlasti ob sobotah in nedeljah predvsem pozimi week-end turizem.

Predvojno število gostov je bilo preseženo šele leta 1951, število nočnin pa 1952. Izraziti vzpon zaznamuje Kranjska gora šele v začetku šestdesetih let in to predvsem zaradi izgradnje novih smučarskih naprav in nočitvenih kapacitet. Posebno po letu 1969. V letu 1973 je na območje Kranjske gore odpadlo 4,9 % vseh nočitev v SRS, od tega se je delež tujih nočitev povzpelo od 2,1 % v letu 1961 na 3,8 % v letu 1973.

Glede odnosa zimska-poletna sezona, smo dobili ob primeru leta 1969 razmerje približno 60:40 v korist letne. Če pa prištejemo zimski sezoni še mesec december prejšnjega leta, dobimo približno enak delež.

Delež zimske sezone v celotni turistični sezoni:

leto:	delež zimske sezone:	delež decembra: (prejšnje leto)	skupaj:
1968	42,7	13,0	55,7
1972	47,9	10,1	58,0

Štirje najbolj zasedeni meseci v letu (prenočitvene kapacitete) so: avgust, julij, januar in februar. Najmanj zasedeni mesec po nočitvah je november. Novi hoteli, zgrajeni v zadnjih letih (Lek, Alpina, Larix, Kompas), postajajo središče raznih seminarjev in zborovanj.

Čeprav se stalno večja delež tujih gostov, so po obisku in nočitvah domači še vedno v večini. Med domačimi gosti prevladujejo obiskovalci iz SRS, Hrvatske in Srbije, od tujih pa so najštevilnejši Zahodni Nemci, Italijani, Nizozemci in Avstrijci.

Nočitve: v %	1969	1973
Dežele EGS	83,5	92,4
Dežele SEV	3,5	1,6
Ostale dežele	12,8	5,9

Najdaljšo dobo bivanja imamo pri gostih iz Nizozemske – 9,7 dneva, pri domačih obiskovalcih pa znaša le tri dneve. Leta 1971 so bila ležišča izkoriščena 47 % in to bolj hotelska (64 %) in manj zasebna ležišča (med 13 in 17 %). Kranjska gora žal še danes nima urejenega avtokampa, ki bi nedvomno privabil del tranzitnih gostov, podobno kot je to v drugih znanih alpskih turističnih središčih.

Zimsko sezono močno ogroža pomanjkanje snega v zadnjih letih. Februarja 1975 so bili hoteli zasedeni le 29,4 %, zasebne sobe pa samo 2,8 %.

Ker je Kranjska gora postala vodilni zimsko-turistični center je prav, da ji s tega vidika namenimo nekaj več besed. Poleg Kranjske gore si bomo ogledali še sosednje zimske smučarske centre – Zatrnik – bohinjska smučišča – Španov vrh nad Jesenicami, Krvavec, Zelenico in Veliko planino. Žičnice v omenjenih središčih so leta 1973 prepeljale skoraj 75 % vseh smučarjev pri nas. Samo žičnice v Kranjski gori so v tem letu prepeljale skoraj eno petino (19,97 %) smučarjev na Slovenskem. Zaradi lažje primerjave si oglejmo naslednji tabeli, ki prikazujeta žičnice v alpskih deželah in rast slovenskih žičnic.

ŽIČNICE

država	preb. v mil.	žičnice sk.	%	preb. na 1 žič.	dvosezon. žičnice	žičnica zimska	v % delež dvosezon.
Avstrija	7,5	3.037	28,4	2.470	479	2558	19
Francija	52,5	2.265	21,2	23.180	414	1851	22
Italija	55,4	2.017	18,8	21.467	531	1468	36
ZRN	62,0	1.624	15,2	38.177	124	1500	8
Švica	6,5	1.503	14,0	4.325	408	1095	37
Jugoslavija	21,2	227	2,1	93.392	46	181	20
SRS	1,7	186	1,7	9.140	28	158	15
Skupaj:	205,1	10.673	100	22.265	2002	8630	21,7

SRS je vključena v Jugoslaviji

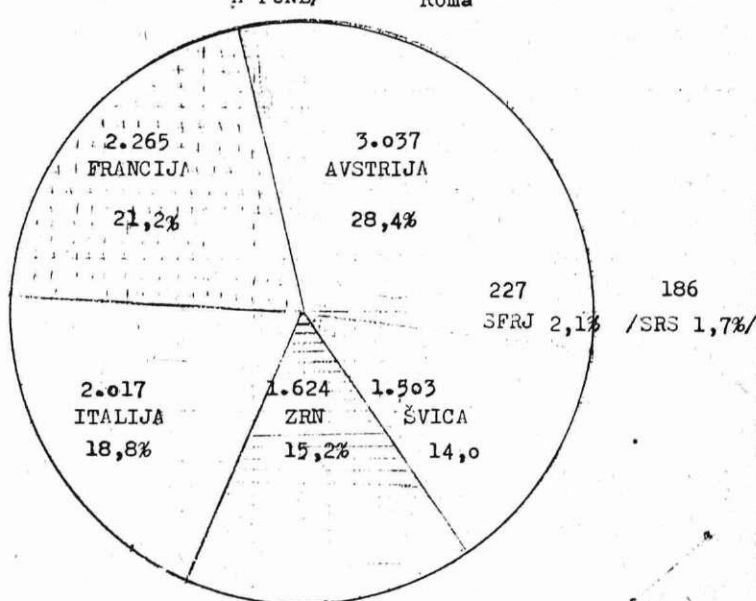
Vir: O I T A F (Organizzazione Internazionale di Trasporti a Fune-Roma).

RAST SLOVENSkih ŽIČNIC

Število žičnic v letu					Struktura v %				
1963	1967	1972	1973	1974	1963	1967	1972	1973	1974
nihalka	—	3	6	6	7	—	4,0	4,3	4,0
sedežnica	5	12	20	23	26	29,4	16,0	14,5	15,4
vlečnice	12	60	112	122	135	70,6	80,0	81,2	80,5
Skupaj	17	75	138	151	168	100	100	100	100

(Nadaljevanje na 28. strani)

ŽIČNICE V ALPAH OITAF / ORGANIZZAZIONE INTERNAZIONALE DI TRASPORTI A FUNE/ Roma

RAST SLOVENSkih ŽIČNIC

Indeks: 1974-1963	988
1974-1967	224
1974-1972	122
1974-1973	111

vlečnice

sedežnice

gondole

1963 1967 1972 1973 1974

/ 1 žičnica-1mm/

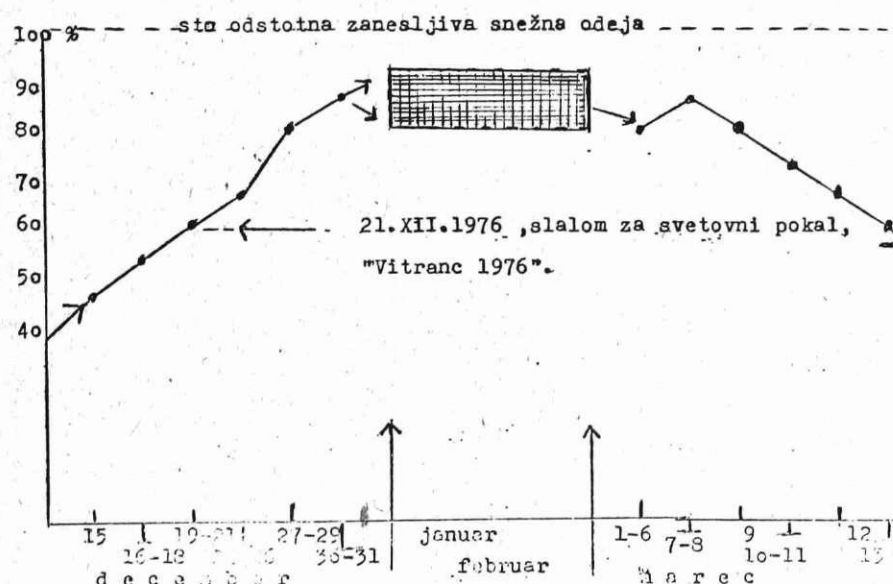
ni. Letno je le 120 oblačnih dni, največ v novembru (14,2 dni). Dni z meglo je sicer malo, vendar je zaradi vzporedniške smeri doline veliko sence. Zaradi tega so se tudi prvi prebivalci naselili na prisojni strani. Poprečno število jasnih dni je v Kranjski gori 62,7. V Ratečah jih je manj in to je tudi eden izmed razlogov, da se sneg obdrži za teden dni dlje. Debelejša snežna odeja se obdrži v Slatnah (nasproti skalnic) tudi takrat, ko v Kranjski gori ni snega, ali pa ga je premalo za smučanje. Število jasnih dni gre bolj v prid zimski kakor letni sezoni. Zimske sezone v zadnjih letih so v krizi. Primanjkuje snega. Izpadi zimskih sezon zaradi izpada snega so sicer redki, vendar občutni. Zanimiva je analiza 43 zim v obdobju od 1907 do 1959. Poprečno število dni s snežno odejo v tem času je bilo 87,8 dni. Izpad snežnih padavin je mogoče omiliti

December:		Januar:	
15.	46,6 %	80,0 do 93,3 %	
16-18	53,3 %	Februar: isto kot januar!	
19-21	60,0 %	Marec: do 9. marca 80,0 %	
22-26	66,6 %	nato sigurnost snežne odeje pada.	
27-29	80,0 %		
30-31	86,6 %		

Zanesljivost snežne odeje v Kranjski gori.

Višine snežne odeje: 15 cm - primerno za smučanje.

Podatki HMZ Slovenije /1960-1975/- 15 letno opazovanje.

Medtem ko v Kranjski gori traja naravna snežna odeja približno tri mesece, pa se na Vršču obdrži znatno dlje. Pri Erjavčevi koči je takih dni kar 147, pod Mojstrovko 188 in pod plazom pod Prisojnikom kar 265 dni. Zato se turistični delavci Kranjske gore tako nestrno ozirajo proti Vršču, ki naj bi podaljšal včasih že tako perečo zimsko sezono Kranjske gore.

Glede naravnih hidrografskih danosti naj posebej omenim dve naravni jezeri: Jasna (2,5 km od Kranjske gore proti Vršču) in Ledine (Rateče). V zimskem času sta tu izvrstni ledeni ploskvi in v januarju 1975 so tu celo pripravili met v daljino za evropsko prvenstvo v kegljanju na ledu. Žal naravnega drsališča Jasna ne vzdržujejo, čeprav je ob njem obnovljeno gostišče. Posebej so zanimivi Zelenci (drugi izvir Save Dolinke) med Podkorenem in Ratečami. Za izvirom je sedaj dolgo močvirje. V postglacialni dobi je bilo tu jezero in danes je razvit celo ribolov. Med kraške izvire pa poleg Nadiže pod Poncami sodijo še obilne vode v Martuljku; posebej je treba omeniti še oba slapova in slikoviti kanjon. Na splošno pa je vodovje kranjskogorske okolice hudourniškega značaja. Od celotnega

s proizvodnjo umetnega snega. Vsak laik bo zlahka ugotovil: če je temperatura pod 0°C pet mesecev in če je poprečna snežna odeja (naravna) tri mesece, sta tu dva meseca razlike. To se pravi, da je možno v Kranjski gori smučati 5 mesecev. (Primer: francoski zimsko športni center »FLAI-NE«, 1580-2485 m, ima za vsak primer kar 2,5 km proge pripravljene iz snežnih topov.).

Na splošno snežne razmere v decembru niso vedno zanesljive. Poleg večletnih opovedi vitranškega pokala je posebno boleče odjeknil letošnji (21. XII. 1976). Prireditelj je premalo proučil zanesljivost snežne odeje - primerne za smučanje (15 cm). Le ta za december ni najbolj ugodna. Podatki HMZ v zadnjih 15 letih navajajo naslednje podatke: v % zanesljiva snežna odeja:

lijskih Alpah. V plezalnem vodniku je opisanih kar 248 plezalnih smeri ali 47,2 % vseh plezalnih smeri v Vzhodnih Julijskih Alpah, vse to iz izhodišč Kranjske gore, Martuljka in Rateč. To so poleg Triglava planinsko in alpinistično najbolj zanimivi vrhovi v tej gorski skupini. Moramo pa poudariti, da so zavarovana pota varno izpeljana, kar priča relativno majhen odstotek gorskih nesreč s smrtnim izidom (med 2,7 in 8,8 %), v merilu SRS.

Smučišča Kranjske gore sodijo med najstarejša v Jugoslaviji. Trenutno so zelo urejena, toda ležijo prenizko. Med tem ko poprečni zimsko športni center leži vsaj 1200 m (v Evropskih Alpah) in se potem dvigne vsaj še tisoč metrov višje, leži Kranjska gora 800 m in se lahko dvigne le do višine 1160 m. Urna kapaciteta je sicer ugodna, ne pa optimalna, ki dosega le 2389 smučarjev. Če primerjamo velikost vseh smučišč (60 ha) ugotovimo, da ima smučar na voljo le 165 kv. m. To je 51 smučarjev na 1 ha. Gostota v spodnjem delu pa je še mnogo večja (prepletanje različnih sistemov vlečnic in prog) zato se ne smemo čuditi ugotovitvi, da se razmerje med zmogljivostjo smučišč in trendom naraščanja smučarjev stalno podira. Poleg rekreativnega smučanja je važen tudi športni element. Poleg vsakoletnega FIS pokala Vitranc se tu prirejajo vsakovrstna tekmovanja od mladinskih do sindikalnih.

V gibanju prebivalstva je treba poudariti, da do 14. stol. Zg. Dolina ni bila stalno poseljena, čeprav so skozi njo bila pota dobro prehodna. Pozna poselitve je odraz ostrega podnebja. Zanimivo je gibanje prebivalstva v sami Kranjski gori od 1869 do 1971:

leto	štev. preb.	indeks
1869	743	100
1880	678	91 (zaokroženo)
1890	684	92
1900	678	91
1910	693	93
1931	787	106
1948	918	123
1953	1101	148
1961	1083	146
1971	1119	150

Za začetno upadanje - depopulizacijo je vzrok deagrarizacija, za kasnejši dvig pa spremenjene dejavnosti, v zadnjem času turizem. Medtem ko je bilo še leta 1961 v Kranjski gori še 92 % nekmečkega prebivalstva, je padlo leta 1971 97,6 %. Od primarnih dejavnosti je večjega pomena le živinoreja, ki je v odlični povezavi s terciarnimi dejavnostmi. Izredni razmah le-teh kaže, da je sedanje število prebivalstva že premajhno in, da se bo neugodni trend depopulacije bistveno spremenil.

Beg s kmetij Zgornje Doline pa kaže tudi padec poljedelske gostote:

Leto:	1953	1961	1971
	251	232	122
Indeks	100	92,4	48,6

Kljub številnim gradnjam v zadnjih letih, se je ponekod še »živno« ohranila tista značilna fiziognomija slovenske alpske hiše. Tu posebej izstopa Podkoren, ki kaže najbolj tipično sožitje med vasmi Zg. Doline na eni in koroškimi naselji v Zgornjem Rožu in v Ziljski dolini na drugi strani. Urbanizacija je sicer v zadnjem času prinesla mnogo novih, predvsem tujih elementov arhitektonike, ki motijo nekdanjo estetsko skladnost domače ustvarjalnosti. Tu prevladuje posebna varianta alpske hiše s tipično zaokroženim portalom glavnih vhodnih vrat. Poleg tipičnih starih kmečkih domov pa so tu še posebej znani stegnjeni kozolci z ozko streho iz deščic. Vse omenjeno se lepo sklada z monumetalno fasado ostenja Julijskih Alp.

predlagateljem, sprejem tega predloga pa politično kompromitacijo socialističnega gibanja v občini in odklon občinskega odbora od težen revolucionarnih delavcev v kraju. Na prvi seji je bilo mnogo govora o bodočem delu novega odbora. Govorili so o stvareh, ki bi jih moral vsebovati že volilni program. Dosti so govorili o operativnih nalogah in težnjah posameznih odborikov, z županom vred in so bolj predlagali dela njihove domače okolice kot pa probleme občine v širšem smislu potreb občanov.

Smernice za delo socialistov na občini Socialistična lista Virgilija Šoberla je imela naslednji volilni program, oziroma smernice delavstva za delo v občinah:

»1. Strogo upoštevanje zakonitega delokroga občine ob čim uspešnejšem delovanju občine kot temeljne enote ljudske samouprave.

2. Dosledno, realno in ekonomično gospodarstvo, odplačevanje dolgov, povečanje donosnosti občinskega imetja, težnja, da se zmanjšajo izdatki in znižajo doklade, ki naj se pravično dele.

3. Organizacija občinskega socialnega skrbstva ob kar največji štedljivosti in učinkovitosti. Uvedba občinske socialne politike namesto dobrodelnosti.

4. Reforma občinskega urada po vzoru organizacijskega in poslovnega sistema naših sodišč kot po edini, tudi za upravna oblastva primerni, ekonomični prometni uredbi.

5. Povečanje sistematične skrbi za splošno in osnovno prosveto.

6. Javnost vsega dela na občini.

Smernice, oziroma program je zelo splošen, skop, nekele nejasen. Ne omenja konkretnih potreb občine niti ne kaže neke določene politične usmeritve. To je izviralo verjetno iz dejstva, da so to bile prve občinske volitve po uvedbi šestojanuarske diktature. Zato se je program izogibal konfliktu z oblastmi. Tak program ni bil naperjen proti takratnemu političnemu stanju. Prirejen je bil tako, da je rabil tudi za predvolilno akcijo na Jesenicah in na Koroški Beli, lahko pa tudi v katerikoli drugi občini. Tak program ni odpiral volilcem neke širše perspektive.

Prva seja kluba občinskih odbornikov, izvoljenih na socialistični listi, je bila 26. januarja 1934. Za predsednika je bil izvoljen Franc Mohorič, za zapisničarja pa Franc Dolinar. Klub je imel v letu 1934 osem, v letu 1935 devet in v letu 1936 do avgusta pet rednih sej. Dve razširjeni seji lahko štejemo za ožje politične sestanke, ker so bili na njih navzoči tudi drugi delavski funkcionarji, ki niso bili člani kluba. (10)

Delo socialistične uprave na občini Delo večine na občini je potekalo tako, da so celotni dnevni red, ki je bil predviden za sejo občinskega odbora, najprej obdelali na seji kluba občinskih odbornikov. Stališča, ki so jih zavzeli, so morali člani na občinski seji obvezno zastopati. Na ta način je bila opozicija primorana, da je samo spremljala in kontrolirala delo, predvsem pa seveda kritizirala delo večine. V začetku se je pogosto dogajalo, da se nekateri sklepi kluba na občinski seji niso uveljavljali, oziroma se postopek ni ujemal s sklepi. Do tega je prišlo zato, ker je župan kdaj kako zadevo pozabil ali ker na občinski seji nihče ni predlagal sklepa, ki je bil sprejet v klubu. Na klubskih sejah so te pojave kritizirali. Sklenili so tudi, naj v bodoče na občinskih sejah klubske sklepe podajajo predsedniki odsekov.

Poleg občinskega odbora je bila še občinska uprava, za posamezna delovna področja pa so bili pristojni odseki: gradbeni (predsednik Ivan Jenko), socialni (Anton Gerdej), cestni (Franc Mohorič), vodovodni (Šoberl) in finančni (Franc Dolinar). Na šoli je avtomatično že po županski funkciji pripadala županu tudi funkcija predsednika krajevnega šolskega odbora.

Delo v klubu je bilo ves čas mandatne dobe teh odbornikov živo in na njegovih sejah so obravnavali vso problematiko občine, kakor jo je pač videl takratni občinski odbor. V klubu je med odborniki večkrat prihajalo do kritike in očitkov o nepravilnostih posameznih klubskih članov.

Ti pojavi nam kažejo, da klub večina ni bil homogen, da pa je delo ki ga je opravil, le kazalo na prizadevanje za napredek občine, čeprav ne vedno uspešno.

V svoji mandatni dobi je ta občinski odbor opravil naslednja dela:

Po ugotovitvi, da takratni izviri vodovoda ne dajejo dovolj vode (2,41 na sekundo) in je ogrožena preskrba občanov z vodo, je občina zajela nove izvire, tako da se je povečala zmogljivost na 4,1 na sekundo. (11)

Občinski vodovod so začeli graditi leta 1930, ko je vodil občinsko upravo Martin Noč (Stanej). Podaljšali so vodovod na Savo ter uredili del tamkajšnje kanalizacije. Zaradi pomanjkanja šolskih prostorov je odbor začel z akcijo za prizidek k stari šoli. V ta namen se je pogajal in tudi kupil zemljišče ob šoli, ki je bilo last Mihaela Svetine. Načrte za prizidek bi bila morala napraviti banska uprava. Čeprav je obljubila, da bodo načrti izgotovljeni do avgusta 1936, tega ni storila. Tako ta odbor ni mogel napraviti drugega kot to, da je ustanovil poseben sklad za prizidek k šoli. Iz ostanka proračunskega leta 1934/35 je vložil v ta sklad 122.285 din.

V tem času je občina napeljala vodovod v šolo na Javorniškem rovtu. Uredila je nekaj občinskih poti, na nekaterih krajih pa uredila javno razsvetljavo.

Občinski odbor je imel v programu tudi gradnjo občinskega doma in je v ta namen že tudi vložil v sklad 20.000 din.

Posebno skrb je posvetil regulaciji Save in gradnji mostu čeznjo. Pri tem si je prizadeval tako pri banski upravi kot pri okrajnem odboru za javna dela, da bi občina dobila sredstva za izvedbo teh del. Na klubski seji, dne 12. novembra 1934, je bilo sklenjeno, da mora občinski zastopnik

(Franc Mohorič, namestnik Vigril Šoberl) v banovinskem odboru za javna dela zagovarjati program dela v občini, posebno pa gradnjo mostu čez Savo in regulacijo njene struge, popravilo banovinske ceste od Trevena do Save ter popravilo državne ceste pri Udičarju.

Vseh teh del občinski odbor ni mogel izvesti, ker niti okraj niti banovina nista pomagala s sredstvi. Izvedeno je bilo samo delno zavarovanje levega brega Save pri Borovljah. Za to delo je občina le uspela dobiti nekaj sredstev. Banska uprava je dala 60.000 din, bednostni sklad 8000 din in 5000 kg pšenice. S temi deli so bile vsaj deloma zavarovane ob levem bregu stoječe hiše, predvsem pa dragoceno zemljišče ob spodnjem delu Borovljah. V poslovni dobi tega občinskega odbora je bilo zgrajenih v občini 63 malih stanovanjskih hiš in 74 prizidkov. Omeniti je treba, da občina ni imela regulacijskega načrta niti svojega strokovnjaka za komunalno gradnjo. Zato ni nič čudnega, da se je ta stanovanjska gradnja, ki se je začela že pod županom Nočem in se je sedaj intenzivno nadaljevala, izvajala nesmotrno in nenačrtno. Na lepem Lorenčevem travniku, na Konjičevi njivi na Borovljah in na polju v spodnjih Borovljah proti potoku Javorniku so hiše rastle skoro tako, kakor je vsak posameznik želel ali mu je lastnik odmeril zemljo. Že v začetku bi se bil moral naznačiti vsaj parcelacijski načrt z določitvijo poti. Posledice te nenačrtnosti so se kmalu pokazale, ko je občina začela v teh naseljih reševati probleme poti, ki so bile preozke, skrivenčene ali so vodile v slepo ulico.

V tem času niso imeli socialisti na občini nobenega svojega uslužbenca. Leta 1934 je občina razpisala mesto občinskega tajnika. Prijavili so se trije kandidati. Sprejet je bil Anton Bidovec, takrat še pod močnim vplivom klerikalcev in sošolec kaplana Antona Duhovnika. Za pomožno tajnico so iz socialnih razlogov nastavili vdovo prejšnjega tajnika, čeprav ni imela

(Nadaljevanje na 8. strani)

Prvi socialistični odborniki po šestojanuarski diktaturi

(Nadaljevanje s 7. strani)

najosnovnejše izobrazbe. Bila je tudi tercijska in orodje klerikalcev. Občinski sluga, ki je bil hkrati tudi preglednik mesa, je po gostilnah blatil socialistično upravo na občini in ji grozil. Socialistična večina na občini ni storila ničesar, da bi dobili na občino uslužbenca z naprednejšimi nazori, ki bi podpiral progresivno stremenje občinskega odbora.

Šolski upravitelj Smolik, ki je bil pod popolnim vplivom svoje žene, zagrizene tercijske, je vodil delo vsoli po svoje in pod vplivom kaplana Duhovnika posebno zato, ker so bile seje šolskega odbora v prvem času zelo redke.

Glede na politično plat dela občinske uprave so se tu in tam kazale negativne politične tendence.

Kot ob nastopu svoje mandatne dobe, se je ta občinski odbor poklonil tudi ob smrti kralja Aleksandra. Na žalni seji, 11. 10. 1934, je bil govor o slavi mučenika, ki je trpel za naš narod, borcu za mir in narodno enotnost, ki je bila tolikokrat ogrožena od zunanjih in notranjih sovražnikov. Odbor je obljubil, da bo hodil po njegovih poteh in prisegel zvestobo novemu kralju Petru II. Pogreba se je udeležila tričlanska občinska delegacija. V kraljev spomin je odbor dal po 50 din pomoči občinskim ubožcem, za komemoracijo na Oplenju pa je prispeval 1.000 din. Občanov pa ni pozval, da romajo na Oplenec.

Pred volitvami v senat je bila sklicana 1. februarja 1935 posebna klubska seja. Večina je bila zadržana, tako da se je udeležilo le pet odbornikov. Ti so sklenili, da se župan pod nobenim pogojem ne sme udeležiti volitev v senat. (Del senatorjev je namreč imenoval kralj, del pa so volili župani in banski svetniki). Več odbornikov, ki niso mogli na sejo, je dalo pismeno izjavo, da so proti županovi udeležbi na teh volitvah. Kandidati za senat so bili iz režimskih vrst.

Da bi zbrali čimveč županov za te volitve, je županska zveza dan prej sklicala sestanek vseh županov zaradi razgovora o občinskih zadevah. Klub je sklenil, naj gre na ta sestanek poleg župana še en odgovornik. (11) Vendar pa tako zelo poudarjeni sklep in pismene izjave kažejo na to, da je bil župan bolj gospodarski kot politični človek.

Eden redkih ukrepov tega odbora, ki je imel večji politični pomen in se je obračal proti oblasti, je bil sklep o protestni resoluciji v zaščito delavstva. V tej resoluciji, ki je bila sprejeta na seji 19. 6. 1934 in poslana na ministerstvo za socialno politiko, bansko upravo in na Delavsko zbornico, je občinski odbor protestiral proti nameravam spremembam obrtnega zakona, s katerimi bi se znatno poslabšale socialne pravice delavcev, in zahteval, da se čim prej izda zakon o minimalnih mezdah.

Na pobudo delavskih prosvetarjev je odbor dodeljeval delavskim kulturno-prosvetnim telovadnim in socialnim društvom podporo kljub skromnim sredstvom, s katerimi je razpolagal. Tako je v proračunu za leto 1936 predvidel za posamezna društva po 800 din, in sicer: kulturno prosvetnemu društvu, Sokolskemu društvu, sindikalni knjižnici SMRJ, invalidom in delavsko podpornemu društvu. Akcijskemu odboru za zgraditev ljubljanske bolnice pa 100 din. Banska uprava je vse te predvidene podpore v proračunu odobrila, samo predvideni znesek za sindikalno knjižnico SMRJ je črtala, čeprav za to ni imela zakonite pravice. Nasprotovala je napredni marksistično usmerjeni delavski prosveti. Sicer pa so bili to le simbolični zneski, saj si za 800 takratnih dinarjev lahko kupil srednje dobro moško obleko.

(se nadaljuje)

CVETKO ZAGORSKI

NA OBZORJU SO VPRAŠANJA MORALE

PREMIŠLJANJE OB KNJIGI DR. VOJANA RUSA
»ETIKA IN SOCIALIZEM«

Ko sem se bližal pred nedavnim šoli »Tone Čufar« v Mariboru, na Pobrežju, sprva nisem vedel, ali so to ruševine ali gradbišče. No, na srečo je bilo gradbišče. Stara šola še stoji (tesna, neudobna, nehi-gienska, z več oddelki po vsem Pobrežju) in bo tudi še ostala, za njo pa dokončujejo zidarji novo stavbo, ki bo, tako mi je za-trdila ravnateljica, krila sedanje šolske potrebe. Novo šolo bodo odprli konec aprila in takrat bodo odkrili tudi Čufarjev spomenik (delo kiparke Tihčeve), razstavili Čufarjeva dela (kolikor jih bodo zbrali), povabili delegaciji učiteljev in učencev iz šol Tone Čufar na Jesenicah in v Ljubljani pa povabili nekaj gostov, Čufarjevih sodob-nikov, ki bodo povedali marsikaj zanimi-vega o Čufarju in o njegovem času.

Posebno zanimivo v ravnateljicinem pripovedovanju pa se mi je zdelo to, kar mi je povedala o eni izmed sej krajevnih skup-nosti. Nekdo izmed delegatov je rekel, da je krajevna skupnost doslej skrbela predvsem za kanalizacijo, vodovod in druge take ko-munalne reči, odslej bo pa treba misliti več na kulturo. Tudi drugi so se strinjali s tem in dodelili šoli sredstva, kakršnih dotlej še niso. Za podrobnosti se nisem zanimal, strinjava pa se z ravnateljico, da pomeni ta sklep določen premik v niselnosti in morda tudi napoved, da se bližajo boljši časi tudi vsem drugim kulturnim dejavnostim — knjižnicam, odrom, pevskim zborom itd. — ne le na Pobrežju, ampak tudi drugod.

Prav takrat sem prebral Rusovo za-jetno (morda preazetno — 653 strani) knjigo o etiki in socializmu. In ker etika v socializmu ne bi smela biti nekaj odtuje-nega, abstraktnega, sem našel povezavo med Rusovimi mislimi in odločitvijo kra-jevne skupnosti na Pobrežju. Ta odločitev je drobec, ki se vključuje v etizacijo, kakor nam jo predstavlja Rus, in kaže pot, po ka-teri bo moral socializem, če bo hotel preseči prejšnje oblike in doseči svoje humane cilje.

Če so preokupacija neke dobe predvsem obnova, industrializacija, trgovina in druge gospodarske veje, se kmalu pokažejo luknje druge. Etična, moralna vprašanja postanejo pravi bumerang in v določenem raz-dobju celo odločilnega pomena za obstoj in razvoj družbe. Na to je opozarjal pokojni dr. Jože Potrč, zdravnik in filozof, ki svo-jega dela na tem področju žal ni mogel dokončati. Na področju filozofije, etike in estetike nisem doma (pa naj me kdo po-pravi ali dopolni), toda zdi se mi, da prav Rus nadaljuje Potrčevo delo, pa naj se z njegovimi mislimi in zasnovami bolj ali manj strinjamo ali ne.

Preokupacija avtorja »Etike in socializ-ma« ni toliko smiselnost človeškega žitja na našem planetu, kakor človekova vloga

danes v vesoljskem in planetnem okolju, ki ga sprejemamo kot danost. Človekovo vlogo in dejavnost, njegove odnose naj določa **moralno dejanje**, kar je poglavitna misel vodnica obširno zasnovane študije. Prvi del nosi naslov »Etika v dejavni filo-zofiji«, naslednja dela sta »Vrednote in morala« in »Moralna norma«, vsak izmed teh treh delov pa vsebuje osnovna izhodišča ter vrsto poglavij in podpoglavij s konč-nim zaključnim pogledom »Človek — mo-rala — svet«. Vsako izmed poglavij vabi premišljajočega bralca v stvarnejše premiš-ljanje o pomenu in dejanskem deležu de-javne filozofije in njenega moralnega de-ja-nja v našem družbenem (političnem, gospo-darskem, kulturnem) pa tudi medčloveš-kem in najosebnijem življenju.

Dosedanja poročila o knjigi so precej pičila, ocenjujejo jo predvsem kot poskus definicije socialistične morale in ne toliko kot prispevek sodobni potrebi po razmi-sleku o aktivni, etiki in še bolj kričeči po-trebi po njenem uveljavljanju v našem vsakdanjem življenju, ko naj nauke in ge-sla zamenjajo dejanja. Poročila večidel ne služijo namenu, da bi delo, ki bi lahko v do-kajšnji meri pripomoglo k oblikovanju mo-ralnega (etičnega) sveta, približala širšemu bralstvu in ga kot komponento vključila v našo zavest in dejavnost. Pa tudi obsež-nost knjige in široka dokumentarnost ovi-rata njeno pot med širše bralstvo (da cene niti ne omenjam). Zato menim, da bi bila potrebna nova izdaja, strnjena na pogla-vitna vprašanja, usmerjena bolj v prakso, s čim višjo naklado ter čim nižjo ceno, da bi laho postala etični priročnik slehernega mislečega, zavestnega in dejavnega držav-ljana na vsakem področju javnega delo-vanja od cestnoprometnega in drugega administriranja do ključnih položajev v politiki, gospodarstvu ali kulturi.

Avtor že v prvem odstavku svojih uvod-nih izhodišč ugotavlja nemoč sodobne etike (filozofije in estetike), ki lahko to nemoč premaga, če se vrne k svojemu traj-nemu, temeljnemu izvoru in cilju, k stvarni in možni celoti človeka. »Sodobna filozof-ska etika je del razklanosti in odtujenosti človeka na njegovem sodobnem razpotju.« Novo etiko je mogoče graditi le kot del nove, enotne in dejavne filozofije. »Morala (tudi socialistična) je zavestno (ali naj bi bila zavestno — op. pisca) uresničevanje človečnosti v medčloveških odnosih z ustvarjanjem nove (družbene) vrednote, novega družbenega odnosa.« »Osnova enotne moralne prakse je moralno de-ja-nje.« »Edino moralna praksa (med vsemi vrstami človeške dejavnosti in bivanja) lahko združi že v vsakem atomarnem de-ja-nju izrazite sestavine človečnosti: kulturnost in naravnost, graditev oseb-

1

RADO KOČEVAR

KRANJSKA GORA IN ZIMSKO-TURISTIČNA SREDIŠČA NA GORENJSKEM

Kranjska gora sodi med tiste gorske tu-ristične kraje, ki so v povojnih letih dožive-li največjo preobrazbo. Že leta 1974 je imela 3,6 % vseh prenočitev v SRS. Zame-tki turizma (planinstvo) segajo v drugo po-lovico 19. stoletja. Le-ta pa se je začel raz-vijati po otvoritvi gorenjske železnice. Med obema vojnoma je že slovela po vsej Jugo-slaviji in je imela razviti dve turistični se-zoni. Na tej tradiciji je zrasla današnja sodobna turistična podoba kraja, ki ima v zimskem turizmu nedvomno primat pri nas.

Izredno ugodna lega in lahka dostop-nost sta turističnemu razvoju samo v prid. V sosednji Italiji in Avstriji potekata važni prometni magistrali: E-7 in E-14, do ka-terih je preko rateškega obmejnega preho-da oddaljenost le 18 km, in to v vseh letnih časih brez posebnih težav. Samo preko obeh mejnih prehodov: Rateče in Podko-ren, je leta 1972 prešlo 65,1 % vseh vozil na gorenjskih mejnih prehodih (od tega 46,2 % tujih). Da bi Kranjska gora ohranila vred-nost oddiha (Erholungswert), je bila v letu

1973 napravljena prometna obvoznica. Iz Ljubljanske kotline pa je dostopna po cesti prvega reda 1a in E-94. Edina neugodna je povezava čez Vršič (1611 m), ker je v zim-skem času zaprt.

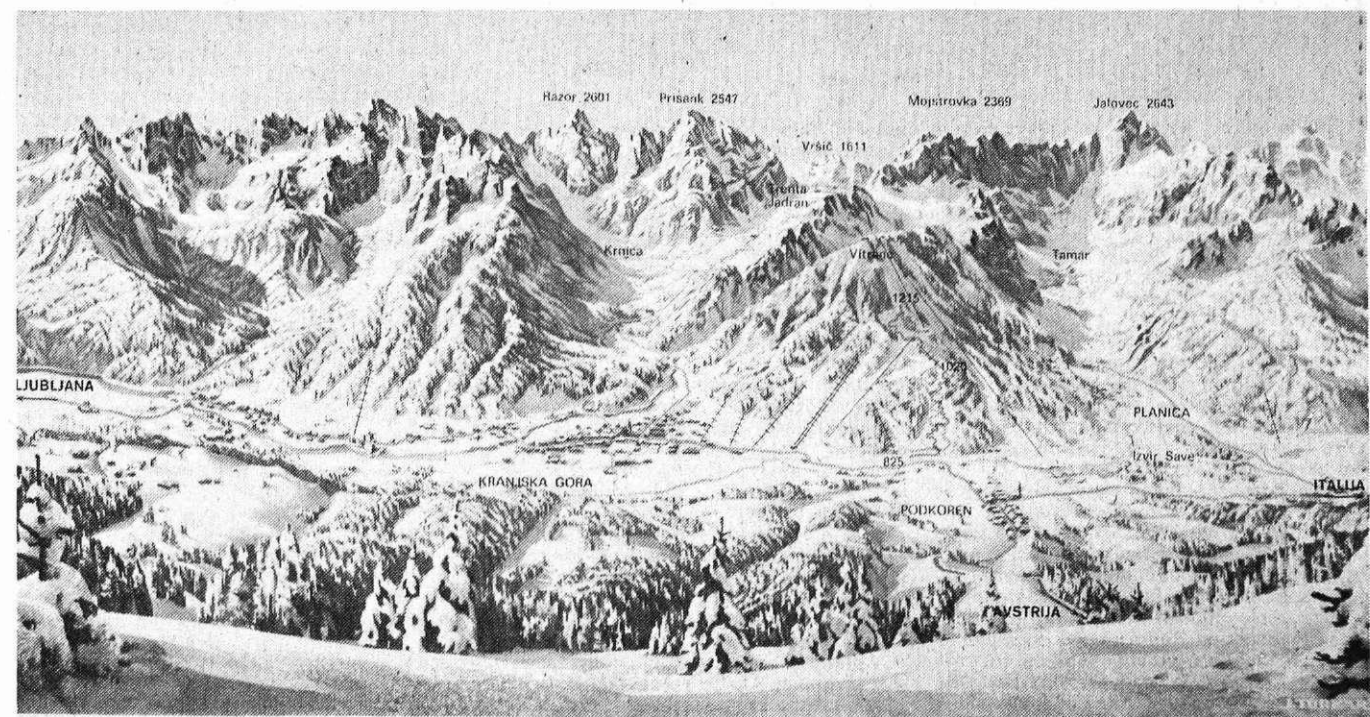
Geološko leži na Savskem prelomu (smer: vzhod — zahod), ki loči Julijske Alpe (triadni apnenici in dolomiti) od Karavank, ki v pretežni meri vsebujejo paleozojske skrilavce (silur, karbon, perm). Prav lito-loška zgradba v Kranjski gori in okolici je odločilnega pomena za razvoj turizma, saj so se ravno na triadnih apnenicah in dolo-mitih razvile tiste strme oblike reliefa, brez katerih si planinstva, posebej še alpinizma, ne moremo zamišljati. Glaciacija je ne-ugodno vplivala na smučarske terene (str-ma pobočja). To pa so nekoliko popravili postglacialni vršaji, od katerih so nekateri (Podkoren) tudi izredno pomembni za kmetijsko izrabo. Za nastanek slikovitih severnih sten je, podobno kot v ostalih delih Julijskih Alp, odločilna lega skalovja-skладov. Le ti so narinjeni proti Karavan-kam. (Pogled s Prisojnika proti masivu

Mojstrovke). Tu, pod severno steno Moj-strovke in na Kotovem sedlu so razviti tudi pojavi visokogorskega krasa.

V klimatskem pogledu odlikujejo okoli-co Kranjske gore dolge in snežene zime, po-letja so običajno kratka in sveža. To po-sebej poudarja Melik, ki pravi, da le-to ni v prid kmetijstvu, razen redkih kultur (rž, krompir, bob). Seveda pa to koristi turizmu — zlasti zimskemu.

Srednja letna temperatura v Kranjski gori je 6,7°C, januarja —4,5°C in julija 16,8°C (v obdobju 1925—1960). Zanimivo je, da je dni pod ničlo (—0°C) kar 156. To je izrednega pomena za analizo in pripravo proizvodnje umetnega snega in s tem za podaljšanje zimske sezone. Seveda je to po-membno tudi za zaledenitev naravnih vod-nih bazenov (Jasna). Povprečna množina padavin znaša 1830 mm. V poletnem času nekoliko zaviralno vplivajo na začetek sezone, pomanjkanje le-teh pa neugodno vpliva na zimsko sezono (zadnje tri zime). Podatki o sončnem obsevanju so zelo ugod-

(Nadaljevanje na 26. strani)

ANDREJ KOKOT

Majske trave

Visoke in ponosne
so majske trave,
kajti one vedo,
da so podoba pomladi.

Vendar udano
čakajo rosnega jutra,
da se otenejo v srebrni lesket,
ko se bodo sklonile
nad koso in tiho
padle pod sončno nebo.

Majske trave
slovesno gredo v smrt,
zakaj one vedo za svoj čas.

BENJAMIN GRACER

Deteljica

1.
Od tistega dne, ko se je prva opica
uzrla v gladini vode: je igra člove-
kova. Bogastvo igra gospodarja, duh
mu hlapčuje, topoglavost ga va-
ruje...
med krvavimi sanjami in presuše-
nimi abstrakcijami.

2.
Lahko rečete, da me ni (kdo pa ve,
če še živi!) Svet smo spremenili v ve-
lik strojni vamp, ki melje in prede-
luje življenja v stvari. Toda tam na
robu obupa — tik preden se v nič
zdrsi: se včasih beseda rodi; beseda,
ki jo čaka jezik sonca...
za mogočen odgovor večnosti!

3.
Vsak večer se poiščem: od neke
potegnem roke, ki ne vedo več, čigave
so, priključim si nazaj noge; pre-
den se zahodijo v krogu, iz omarice
vzamem srce in si ga vstavim v levo
stran. (Ne more biti samo budilka, ki
vzdrami glavo — da se ob pravem
času se priključi na omrežje člove-
kovega stvarstva!)

Rad bi objel ženo, ki bi hrepnela
po jutranji zarji, po rosnih travah,
po dišečih, sončnih daljavah...

Čudni so ti ostanki sanj: da z nji-
mi še lahko preživim dan, ki že kdaj
ni več tvoj...

4.
Po poti sem (od mame — do žene)
stopajo boste žene; iztrgane iz pasti
ničnosti...

Dotaknejo se me z ledenimi sen-
cami, z ostrimi pogledi davno prese-
ženih obupov, s stočno milino gibov,
ki so ritem zemlje...

Pokličem jih z odmevom svoje
duše: in pripovedujejo mi velike
zgodbe vstajenj...

V njih je pelod nove človečnosti!

ANDREJ KOKOT

POT V DOLINO

Ni ga več in nikoli ga več ne bo med
nami.

Prst, pod katero počiva njegovo izmuče-
no telo, je še sveža.

Izpod vencev, ki venijo v toplem jesen-
skem soncu, iskri zlati napis: OČETU V
SLOVO.

Misli mi skušajo slediti njegovi poti, ki
je na tem mestu našla svoj konec. Ne uspe
mi. In tudi ne more. Za nekaj trenutkov
vendar ne moreš podoživeti življenja,
polnega težkih preizkušenj. Vidim le frag-
mente njegovih postaj:

delavec — brezposeln — s trebuhom za
kruhom — kmet — velika družina — iz-
gnanstvo — vrnitev — spet ponižanje.

Mozaik njegovega življenja bi bil pose-
jan s temnimi lisami, prepletenimi z nje-
govo neizmerno vero v zmago nad krivico,
ki ga je tolikokrat pahnila na tla. In vedno
znova se je vzravnaval in dosledno nadaljeval
svojo pot.

Zdaj ga ni več. Umrl je tiho, kot svetil-
ka, ki ji nenadoma zmanjka življenjskega
soka. Umrl je z nemo oporoko, da stopimo
v sled njegovih pokončnih korakov.

Moj pogled gre prek domačih njiv in
travnikov in gozda, gre po dolini in na
vrhove Karavank. Povsod je on, je njegovo
naročilo: tu smo doma! Nihče nima pravi-
ce, da bi nam jemal to našo zemljo, da bi
nas delal za tujce.

Moja pot v dolino je težka. Z dreves in
oglasnih sten kričijo parole, ki stiskajo
moje razbolelo srce, teptajo načela in pra-
vice.

Oči znanih obrazov mrko bulijo vame,
njihove misli razkrivajo smrt.
Smrt, spet smrt?

Moj korak postaja vedno bolj čvrst in
moje telo se podzavestno vzravnavava.

Očetova sled je še sveža, ne smem pu-
stiti, da jo zasujejo z listi hrastovih vej.

VALENTIN POLANŠEK

Brezizrazno so zaškilili
nabuhli obrazi

in omizje se je potuhnilo,
ko sem se prikazal
kot nenapovedan prišlec,
pričakoval sem,
da se bom vsakemu vzdignil.
Nekdo se meni čez čas približa
in me namerava prekriti
v nimb tukajšnjih
samohvalnih hehetanj.
Koliko blagega mi je poprej
navrelo v oči?

Zdaj naj tukaj
prebijem noč
in gnijem v plehki sladkobi?
Mar sem prešibak,
kar sem celo sam zatrjeval:
da je resnica, ki jo moraš izreči,
da je resnica, ki je bolje ne rečeš,
da je resnica, ki jo smeš izreči.

BENJAMIN GRACER

1977

(Brez človečnosti
nas ni
na krilih večnosti!)

Deklica z vžgalicami (Andersen!)
v kip ledeni...
Vsak plamenček je ljubezen:
ki ji ugasne-preden zagori

Pavel Lužnik: Stara domačija — črna kreda

nosti in graditev skupnosti; graditev počlo-
večenega sveta. Pomembno se mi zdi
avtorjevo zavračanje tako pogoste, že kar
ustaljene deklarativnosti, po kateri osta-
jajo moralne norme zgolj jezikovno defi-
nirana pravila brez ustreznih učinkov. Avtor
pripisuje moralnim normam vrednost in
težo subjektivno-objektivnih družbenih za-
konov, katerih sestavina naj bodo moralna
dejanja, kar se mu zdi tolikanj pomembno,
da to v mnogih variantah ponavlja in po-
udarja. V samem človekovem bistvu sta
stalno prisotni dve možnosti: »možnost
nečloveškega, nedobrega, metafizičnega in
možnost človeškega, dobrega, celovitega
življenja (metafizika je nižja oblika dialek-
tike)«. Zato naj bi bila prav etika dejanja
trajni in nujni del znanstvene realno hu-
manistične in socialistične etike.

Kabinetno filozofijo in etiko, ki sta brez
družbeno dejavnega jedra, naj zamenjata
dejavna, aktivna filozofija in etika. Le-ti
lahko omogočita kvalitetnejše družbene od-
nose in utrdita socializem, ki zahteva bi-
stveno več množične zavesti kot vsi prej-
nji družbeni sistemi. Teoretski prevrat v
etiki pa zahteva poprejšnji preobrat v celo-
ni filozofiji, ker se nova etika lahko
uveljavlja le kot del nove, dejavne in
enotne filozofije. Današnji filozofski etiki
po vsem svetu pa še zmeraj v veliki meri
določa vsebino nesocialistična etika, ker
socialistična etika še ni razvila lastnih
miselnih potenc.

Najvišja in celovita moralna norma
človeštva in sodobnosti prerašča dosedanje
»najvišje« norme (ne ubijaj, ne kradi, ljubi
bližnjega kakor samega sebe itd.), ki so bile
pogosto le delno-občne, polmoralne, izra-
žale so le delne sestavine človečnosti ter so
vključevale poleg človečnih, generičnih se-
stavin tudi izrazite razredne, odtujene se-
stavine. Odtujene moralne norme so ustre-
zale vladajoči razredni in protičlovečni
moralni (moralizem), ki je vsebovala tudi
mnoge nečloveške norme — del državnih
zakonov, vzdrževanje in gojitev nečlove-
ških običajev, državni aparat itd. Sodobna
najvišja moralna norma raste prav iz krize
dosedanjih polmoralnih sistemov in »naj-
višjih« (delnih) norm. Z zavestno organi-
zirano, temeljno in osrednjo normo naj bi se
obračalo človeštvo prvič k celotnemu člo-
veštvu (brez ostanka) kot svojemu človeč-
nemu predmetu in cilju. Zato je mogoča
socialistična morala le kot celovita, ker
lahko le kot taka usmerja celotno družbo.
Zato naj bi bila možna le kot asociacija
delovnih ljudi, ki skupaj odločajo o svojih
poglavitnih družbenih razmerjih. Vendar
predvideva avtor tudi možnosti njenega
ponovnega odtujevanja (recidiv), kar bi
pomenilo njen razpad in bi bilo njeno po-
novno vzpostavljanje mogoče le kot po-
novna uveljavitev enotnega odločanja pro-
izvajalcev v celotni družbi, v celotnem člo-
veštvu.

Filozofska misel, tudi Rusova, nujno
posplošuje, abstrahira. Toda z nepresta-
nim, naglasnim poudarjanjem dejavne fi-
lozofije, aktivne etike in moralnega dejanja
usmerja naše misli k realnosti, konkret-
nosti: **človekovo uresničevanje abso-
luta** (sveta, veselja, neskončnosti) **gre
nujno prek posamičnega in posebnega**.
»Samo po posamičnem in posebnem —
prek moralnih dejanj in norm — pretvarja
človek vesoljsko bit v svoj občlovečni del,
v občlovečni svet; samo skozi svoje situa-
cije in dejanja stopa na občlovečen način
v svetovno bit, v neskončnost.« Z inten-
zivnim delovanjem morale na odnose med
človeškimi celotami — njihovimi deli in
posamezniki — delujemo intenzivno tudi
na najsplošnejše svetovne odnose... »ne
s tem, da bi ustvarjali ali odstranjevali ve-
like kvalitete svetovnih struktur, ampak
tako, da vanje vnašamo nove posebne kom-
ponente« — namreč komponente dejavne
morale.

Naravnost k posamičnemu in poseb-
nemu, realnemu in konkretnemu (atomar-

nemu) odpira nova, obsežna področja
aktivne, dejavne etike, ki bi tako prenehala
biti nemočna, kabinetna, moralizatorska,
kontemplativna, odtujena, metafizična itd.
Začenjala bi se lahko poglavja, ki jih avtor
ne načinja, vsekakor pa navaja bralca k
premišljanju, kakor konkretizira načela
v življenju prisotne in dejavne etike na
vseh področjih javnega in medčloveškega
življenja. Prisotnost take etike bi omogo-
čila humanistično, nacionalno in socialno
najboljše rešitve najrazličnejših problemov
in nalog. Tu bi se lahko dejavna filozofija
s svojo dejavno etiko slednjič spustila na
realna tla preizkušnje: Hic Rhodus...
Zato ne bi smela biti nikakršna banalnost,
če omenjam s tem v zvezi, npr. varstvo
narave, razne urbanistične zasnove, pro-
metne zagate in najrazličnejše (ne)kul-
turne deviacije tja do človeških (ali nečlo-
veških) odnosov v mnogih delovnih orga-
nizacijah, soseskah itd. Etika moralnih de-
janj bi sproti odstranjevala odtujene, prila-
ščevalne motnje in zglaševala pota k najra-
cionalnejšim in najuspešnejšim rešitvam.
Pod lečo take aktivne etike bi se nam raz-
krili vzroki marsikakih neugodnih situacij:
kvantiteta nemoralnih dejanj v delovnih
organizacijah, ustanovah, društvih ali kjer-
koli vodi do negativnih kvalitativnih defor-
macij, ki bi jih bilo mogoče ukiniti le z uve-
ljavitvijo sistema moralnih dejanj — posa-
mičnih, konkretnih in realnih. (Tu bi se
lahko začenjalo poglavje kritike in samo-
kritike, demokratičnega centralizma itd.).
Dejavna etika, ki bi narekovala moralna
dejanja, bi morala spodnesti in zamenjati
moralistični bonton in etiketo, morala bi
postati izhodišče in temelj novih norm, ki
bi jih bilo treba že vnaprej obvarovati de-
generacije v deklarativnost, formalizem,
leporočje itd. Ta dejavna etika, ki bi obse-
gala vse naše ravnanje (od odstopanja se-
deža nosečnici v avtobusu do vprašanja
evtanazije in do odločanja o eksistenčnih
vprašanjih vsega človeštva), bi bila ure-
ničljiva le, ko bi preniknila v sleherni ce-
licio in vlakno gospodarskega, političnega,
kulturnega, soseskega in vsega drugega
življenja. In če je človeštvo v resnici že pre-
bilo zvočni zid, ki naj bi s svojo metafiziko
onemogočal razumno in moralno urejanje
sveta, bi moralo zbrati slednjič ali vsaj
sčasoma toliko moralne moči, da ga na tej
poti ne bi več ovirale stiske in zagate, ki
vodijo v krizne situacije in ogrožajo njegov

fizični obstoj ali vsaj njegovo moralno
podobo.

Ob tem pa se odpirajo nova vprašanja:
ali ni nujno poprej spremeniti lastninsko
produksijske odnose, kajti v nasprotnem
primeru ostajajo moralna dejanja še zme-
raj le »dobra dela«, se pravi, karitativno
volonterska in individualno omejena ter
družbeno neorganizirana. Drugo vprašanje
je, ali bodo subjektivni faktorji na vseh
stopnjah razvoja kos nalogi, da bi ukrepali
razumno in moralno dejavno; zgodovinska
izkušnja nas opominja (na primer, bona-
partizem, stalinizem), da so možne
recidive, ki sicer morda ne ogrožajo teme-
ljev že doseženega (meščanske demokratič-
nega reda, socializma), povzročajo pa na
posameznih področjih tragične deforma-
cije. Pa še tretje vprašanje: kakor so zme-
raj možne justične zmote, ki so v bistvu
etične zmote (nobena izkušnja še ni za-
legla, da bi se jim človeštvo vsaj previdno
izognilo), so take zmote ali zablode ali zlo-
rabe možne tudi na vseh drugih področjih
najširšega družbenega pa tja do najdrob-
nejšega atomarnega dogajanja in se kot
take izkažejo šele post festum, nakar je
komaj po neprecenljivi fizični, moralni in
gmotni škodi možno znova uveljaviti z mo-
ralnim dejanjem moralni in pravni red.
S tem v zvezi je tudi tragična izkušnja, da
si protagonisti celo najnerazumnejših in
skrajno nemoralnih dejanj izmišljajo svoje
filozofije ter etične in moralne motive:
v bližnji preteklosti so to počeli nacisti, po
njih se zgledujejo hajmatdistovci, to je
tudi »ideološka« sestavina rasizma in vseh
oblik nasilja (vključno) različno prisvajanje
proti osnovam človeške fizične in du-
hovne eksistence in integritete.

Ne glede na uspešnost družbeno revo-
lucionarnih perspektiv, ki jih pripisuje
dr. Rus ideji moralnega dejanja, in ne glede
na pomisleke, je moralno dejanje že samo
po sebi, kakor se je pojavljalo v svetu mo-
ralnih vrednot v različnih oblikah že skozi
vso človeško zgodovino, vsaj v človekovem
intimnem svetu prav gotovo prvenstvenega
pomena. Če bo v resnici imelo tak pome-
ni tudi za harmonično sožitje človeštva (od
osnovne celice do planetarne in dodajmo še
vesoljske razsežnosti), pa danes z vso goto-
vostjo kajpak še ne moremo trditi, prav
gotovo pa si je vredno v tej smeri priza-
devati.

Pavel Lužnik: Domačija na deželi — črna kreda

»RESNICA JE

KONKRETNA«

MITJA KOŠIR

BRECHTOVO REPRODUCIRANJE DANAŠNJEGA SVETA

*Cilj je ležal v veliki dalji.
Bil je lepo viden, vendar
zame komaj dosegljiv.*

BRECHT

Pisanje o Brechtu lahko seže le do njega, ob njega, tudi mimo njega, nikakor pa to ne more biti pisanje skozi njega, kajti tako delo bi zahtevalo veliko ustvarjalne moči, vsaj toliko, če ne več, kot jo je imel v sebi Bertolt Brecht in persona. Te pa je bilo glede na njegov opus ne le veliko, temveč ogromno in nikjer se to njegovo delo ne spusti pod nivo, ko bi ne bilo več vredno podpisa: Bertolt Brecht.

Vsako vprašanje: zakaj o Brechtu, zakaj sploh Brecht? terjajo en sam odgovor: »tudi o tebi govori zgodba«.

Brecht sam je za svojo **Opero za tri groše** prevzel moto Gayeve **Beraške opere**: »Nos haec novimus esse nihil« (Mi vemo, da to ni nič) prav zato, ker je ta nič poizkušal preseči. Vendar ne samo z besedami — te so prešibke, utopljene v plitkosti brezizrazja, kadar ne temelje na vsebinskosti — ta vsebinskost pa je delo. Skozi to delo se odraža človekova ustvarjalnost in skozi to delo človek lahko preseže tisti zloslutni nič, ki ga že skoraj dvatisoč let človeku vsiljuje krščanstvo kot **creatio ex nihilo** (ustvarjanje iz nič).

Preko tega nič je hotel Brecht, da bi lahko dokazal nek drugi nič, ki ni več komponiranje ex nihilo, temveč iz materije, ki se v svoji bitnosti nenehno spreminja, zaradi česar ni nič tako vrednega, da bi ne kazalo spremeniti. Tu, v tem spreminjanju obstoječega pa je vse bistvo Brechtove umetnosti, toda ne le Brechtove, kajti v spreminjanju obstoječega mora biti bistvo vsake umetnosti, vse ostalo namreč ni umetnost. Vendar umetnost ni sama svoja gibalna sila, umetnost ustvarja človek, človek preoblikuje materijo, vanjo vnaša fantazijo, mišljenje, svoj odnos do sveta in jo plemeniti.

In spet smo pri začetku: Brecht je umetnik, zato beseda o njem.

Spremenjeni, spreobrnjeni svet in ljudje v tem svetu — drugačni ljudje, kritično, nekomformistično misleči — in ne današnji svet ter ljudje v njem, globoko utopljene v zlagano udobje malomeščanskega egoizma

in podvrženi potrošniški mrzlici blagovno-kapitalskega sveta, ki uničuje vse, kar presega njegova ozka obzorja. Ta svet sovraži in se boji kritike, boji se svobodne misli, kajti misel je lahko le **svobodna** misel. Brez svobode ni misli!

Sam Brecht je neke zapisal: »...ne oprijemljivo se dobrega starega, temveč slabega novega«. S tem je povedal isto misel, le v drugačni obliki, kot sta jo v Nemški ideologiji oblikovala Marx in Engels. Ne gre namreč za menjavanje ene naslanjača z drugim, prav tako udobnim. Gre za konkretnost sprememb in te spremembe so boleče. Vse novo je resnično **novu**, nepreizkušeno, neudobno v primerjavi s starimi odnosi v svetu, preizkušenimi, polnimi udobja, ki ne zahtevajo od človeka nobenega napora in ga hromijo v vsej svoji komformnosti. Tako razumljeno je novo vedno slabo in ko postane dobro — ostari, zato je novo negacija starega. Za ilustracijo: **dobro** in **slabo** sta tipično blagovno-kapitalski konvencionalnosti.

Sodobna dogajanja v svetu, ki vedno bolj potrjuje Marxovo tezo, da je človek celokupnost družbenih odnosov, se dviguje pred umetnikom kot visok in na videz nepremagljiv zid. Tako oviro lahko premaguje le umetnik kot celostna in samostojna osebnost. Zato v tem primeru deliti Brechta na pisatelja, dramatika ali pesnika pomeni drobiti njegovo ustvarjalno moč, ki se bori in kljubuje času in razmeram.

To je čas, v katerem je klasično, neposredno izkoriščanje zamenjala totalnost svetovnega tržišča, nož in giljotina — plinske celice in bombniki, patriarhalno zatiranje pa brezobličnost in neboleče nasilje množičnih industrializiranih velemest. Svetovna kataklizma grozi bolj, kot kdajkoli, kajti človekov um je dosegel že tako fantastična razsežja, da mu človek kot **človeško bitje**, ali bolje, kot bitje na poti k očlovečenju, ne more slediti. Človek je danes že sposoben uničiti samega sebe, ni pa še sposoben živeti v sožitju; ni res, da noče, enostavno ne zna še tako živeti.

Spoznavanje sodobne človekove prakse v njenih zapletenih protislovjih kot zgodovine dejanskega človeštva in integritetnega človeka, določa celotno Brechtovo metodologijo in poetiko. Vsako njegovo delo je razpet lok med stvarnostjo »razčlovečene človeškosti« in dejanskostjo bodočega skupnega življenja, ko bo vsak posameznik aktivno sodeloval v življenjskih dogajanjih. Zato Brecht izhaja iz človekove

prakse (praxis), kot iz presejanja »nesrečne zavesti« — ideologije in odtujenosti v razredni družbi.

»Poglejte! Tu sta mati in sin. Med njima je nastopila odtujenost (ist eine Entfremdung eingetreten)«.

V razširjanju kritičnih stališč vidi spoznavno-teoretsko nalogo umetnosti. Toda ta kritična stališča je nujno razširiti z narave na — človeštvo. Takšno kritično stališče je identično z ustvarjalskim dvomom, predpostavlja spremembe in teži k obvladovanju vsake narave, torej tudi družbene narave.

»Posebno vas prosimo, ne sprejemajte Tega, kar se stalno dogaja, kot naravno! Naj se nič ne imenuje naravno V tem času krvave vihre, Ukazovanega nereda, planiranega nasilja, Razčlovečene človečnosti, tako da nič Ne velja za nespremenljivo«.

V Marxovem razumevanju ideologije kot napačne, odtujene, fetišizirane zavesti Brecht vidi tudi temelj in oporo antiideološkega, dialektičnega spoznavanja v vsem svojem opusu in ni prisliljen zapustiti področja vrhunskega artizma. Nasprotno, celo sam prepričuje umetnike, da »svoje znanje, svoje izkušnje in družbena vprašanja namesto v umetnosti«. Umetnost ima skupaj s filozofijo in zgodovino stično točko: zbiranje in ohranjanje tistih sil v človeku, ki bodo onemogočile človekovo raztelesenje, razkosanje v parcialnosti, ki so izpolnjene s popolno razčlovečenostjo Kafkinih junakov. Prav zato umetnost ne more in ne sme biti ideološko nadomestilo za življenje, ne more biti kulturna etiketa, nekakšen zunanji odnos odtujenega in osiromašenega življenja. Umetnost se bojuje proti **izumetničenosti** našega vsakdanjega življenja v postvarelem svetu, ki še ni tisti svet, v katerem bodo vsi ljudje **osebni**, bojuje se za bolj človeški način obstajanja in tako gradi v svojih odnosih med subjektom in objektom, med umom in stvarnostjo, med človekom in naravo nek nov svet kot človekovo novo možnost.

V letu, ki se je izteklo (1976), je poteklo dvajset let, kar je v Vzhodnem Berlinu srčnemu infarktu podlegel komaj osemindesetletni pesnik, pisatelj, dramatik, gledališki teoretik in velik umetnik-revolucionar — Bertolt Brecht.

Rodil se je 10. februarja 1898 v Augsburgu — južna Nemčija in doživel podobno življenjsko usodo, kot veliko nemških intelektualcev. Nacizem in pregnanstvo. Brecht je moral domovino zapustiti takoj po zloglasnem zažigu Reichstaga (1933), v svitu plamenov z grmade »dekadentne književnosti« pred berlinsko opero, ki so požirali tudi njegova dela. Šestnajst dolgih izgnanskih let so trajala njegova tavanja po Evropi in Združenih državah Amerike, dokler se končno leta 1949 ni vrnil v Vzhodni Berlin. Pokopan je na dortheenstadtskem pokopališču, poleg filozofov Hegla in Fichteja.

CVETKO ZAGORSKI

Iz »ruskega dnevnika«

Gôri,
izgôri,
pepel je čist.

Drevo ubogih

Jaz
drevo ubogih:
koliko skrušenih stoletij
je šlo mimo mene
koliko ubogih je jokalo pod meno
koliko molitev žebralo
koliko rodov je pomrlo
koliko gnezd je bilo v moji krošnji
koliko je odletelo ptic —
jaz pa sem stalo neomajno
vsako leto bolj razvejano —
drevo ubogih

ki sem zdaj samo še spomin
in kar je ostalo rogovil
jih veže splet žic
in podpirajo koli —
ampak jaz
drevo ubogih
hočem še zeleneti
in še zelenim
čeprav z zadnjo živo vejo
z zadnjim zelenim listom
ker to je življenje
to je usoda
in vse kar zmorem
je to
da do kraja
do zadnjega roba
zelenim
in trpim
ker jaz sem
jaz —
drevo ubogih

(Jasna Poljana, 1969)

»Drevo bednih« — hrast za dvorcem Leva Tolstojaja; podednj so prihajali muški s svojimi pritožbami in prošnjami.

VALENTIN POLANŠEK

Avtostoparsko stojim stran ceste

zato me mimodruvci obrizgajo
z velikimi očmi,
zakaj neki ne prosim,
ker samo neigibno stojim
in strmim v vozila.
Torej se ne znam pretvarjati,
ker bi rad zapuščal utis,
da nekoga pričakujem,
ki bo sam od sebe obstal,
ker bo spoznal
mene že od daleč.

Pognali so me iz pivnice

in najbolj škoda se mi je zdelo
plošče,
ki sem jo samo za začetek smel poslušati.
Odpel sem kravato
in pot pod noge,
hvala vam zvezde,
ki mi boste obsevale
mojo melodijo,
ki je priokala za mano
skozi zaprta vrata.
Niti sanjal ne bi,
da bo še tako čudovita
nocojšnja noč,
ki se objema proti
svitnemu dojenčku.
Iz školjkaških globočin
brstijo kristalni pogledi
neobteženega obstanka tistih,
ki vse razvozljajo z nasmeškom.

Nagnil se je

Nagnil se je dan.
Za mano meglà.
V njej prikaže kdaj
se mi obraz —
pred mano noč.

Za vsem ostal bo le zapis,
obledel dokaz:
v hotelu Inturist
je dneva dva —
prebival — ta in ta.

Buhara

Kjerkoli

Kjerkoli si
si drevo
s koreninami.
Drevo med drevesi
in vsako brsti
cvetè
rumeni
usiha
trohni
in ostaja
do konca
le to
kar je bilo —
sadika
drevo
in panj
in prah
za drugo drevo

(Moskva, 1969)

Izpraznili smo domovanje

zdaj ubita tišina
razkrajajo svetlobo in temo,
zevajoči koti
zabrisujejo oblike in črte;
človekova prisotnost
sedaj skoraj moti,
ker razpara bivanje
v prostor in čas
in minulo življenje.
Vseeno je čudno,
da so nomadi vedno več poznali
sveta in ljudi,
tudi današnji moderni nomadi,
a jih ne združujemo
v naše človekoljubje,
ker nismo po vsem svetu
in pri vseh ljudeh doma.

Ne čakaj da se izhripajo

v svoji pridigarški diplomaciji
in s prekvasenim moraliziranjem,
pretego se boš razrastle
v uničujočo uslužnost,
da si za druge na svetu,
pa boš postal repriza
neprebavljivega ponavljanja.
Kaj če se tuljavka
enosmerne brezvolje
zamota v mrežo tvoje kletke,
če ne v vešala lahkoverja?
Ne čakaj,
da bodo nepridipravi
kopali jaške
do tvoje lastnine
in rili rove
k tvoji smrti.

ANDREJ KOKOT

Spoznanje I

Brazde, posejane z zlogi
nemih krikov, niso ozelenele
in tudi žalost je ostala zakopana
v zemlji toplih gred.

Kljub temu čas ne čaka.
Panj izbruhnili je svoj raj,
smrt požela, kar dozorelo,
travniki svojo sliko riše.

Spoznanje II

Naj bo noč
še tako temna,
je vendar svetlejša
od ljudi,
zakaj včasih
se razgrne
in na njenem dnu
zasvetijo zvezde.

Spoznanje III

Pravi smisel na življenjski poti
najde človek šele, ko spozna,
da pač zmerom komu je na poti,
a da sam nerad bi šel s sveta.

Spoznanje IV

Časi velikih prerokov so za nami.
Zdaj čas je psihiatrov in strokovnih analiz,
ki ugotavljajo, kako je z nami.
Zase vem, da še s sabo sem navzkriž.

Spoznanje V

Po pritiskih desnega podplata
in po ritmu ročnih vaj
spoznaš sposobnosti vozača
in njegov značaj!

Fragmenti časa

- 1 Svet besed izgubil je veljavo,
njen krik se rabil je ob steni nič.
Beseda ložbe išče pot v daljavo,
ker tu je le prezir, je stvarnost biča.
- 2 Beseda častna podlegla je svetlobi prazni,
njene sence so monumenti lažni
in se nagibajo zdaj v to, zdaj v drugo stran
vsak up, da se nekaj v red postavi, je
zaman.
- 3 Cvet stoletne lipe zajema led.
V zatišju žalosti trohni spomini smrti.
Sejalec klenih src je zapustil sled
v razoranih njivah, kjer uteho iščejo potrti.
- 4 Tožba glasna šla je v svet.
Odmev je daleč in še ni dospel do nas.
Drevo vsajeno v znak upa, je ospelo cvet.
Čas brezbrizno hodi svojo pot; spet je
mraz.
- 5 Vsaka greda rodi svoj sad.
Sejalec je le postranska stvar.
Vse je odvisno od zemlje in naved.
Ponos pa nima zrnja, se ne razda nikdar.
- 6 Zemlja vztrajno se vrti,
vedno znova je pomlad,
cvetje v sad se spremeni,
potrta srca vedno stiska hlad.

OBSODBA SVOLJŠAKOVEGA ZAPISA

Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Jesenice je na svoji seji, dne 27. decembra 1976, obravnavalo poleg ostalih zadev tudi politični izpad tov. Janeza Svolfjaka, pedagoga z Jesenic.

Omenjeni je, kot je razumeti v krajšem odlomku v sestavku »Med Nemci in mladino z vsega sveta« v »Listih«, literarni prilogi Zelezarja v juliju 1976, grobo napadel narodnoosvobodilno gibanje na našem območju v letu 1943.

V tem primeru ne gre niti za kritično študijo niti za zgodovinsko ugotavljanje težkega stanja, v katerem se je v tem času razvijal narodnoosvobodilni pokret na našem območju.

Predsedstvo ZZB ne more biti ob tem primeru ravnodušno in je smatra-

lo za potrebno, da vas opozori, da ne moremo dovoliti take napade na NOP in jih obsojamo, kakor jih je obsodil tudi že odbor ZB NOV Dovje-Mojstrana.

Z uredništvom Listov želimo še naprej sodelovati, ker lahko ugotovimo, da je tematika NOB v njih zastopana in dovolj objektivno in kritično prikazana.

Moti nas le, da zadeva Svolfjak ni bila preje pojasnjena in objavljena, čeprav je bilo naše stališče že kmalu po objavi znano tudi uredništvu Listov.

Zahtevamo pojasnilo in objavo v eni od prvih števil Zelezarja.

Tovariški pozdrav!

Občinski odbor ZZB NOV
Jesenice

zgodovinsko delno, objavljenem v zborniku Jeklo in ljudje III/1975. Ivan Jan med drugim pravi: »Začelo se je sredi junija 1943 na Jelovici. Vinko Hafner, takrat član pokrajinskega komiteja za Gorenjsko, in Stane Kersnik-Jelovčan, sta nas po daljšem razgovoru nekaj odbrala in odpeljala s seboj.« Potem opisuje pot in prihod na Mežakljo in nadaljuje: »... Tu sem zvedel, da bom šel na politično delo v zgornjesavsko dolino.« In dalje: »... Ker sem zvedel, da razmere niso ugodne, sem rad poslušal tudi bogate izkušnje Matije Verdника-Tomaža, ki je prav te dni prišel prek Karavank s Koroške, kjer je bil na političnem delu...« Avtor je te razmere v nadaljevanju tudi opisal in v svojih spominih nadaljuje: »... Čez dva dni sva se s Pavletom (Ivan Krivec s Hrušice, prip. J. V.) končno nad Hrušico odpravila tja, kamor sva bila poslana: najprej nad Dovje, kjer naju je čakal domačin, tedaj edini partizan te doline Aleksander — Ivan Dovžan...«

Razen tega so mi bile znane ocene tovariša Edvarda Kardelja o narodnoosvobodilnem gibanju na Gorenjskem v letu 1942 in seveda tudi vse objektivne okoliščine, zaradi katerih je gibanje takrat zaostajalo.

Pri presoji pa sem izhajal tudi iz tega, ker sem vedel, da je bil Janez Svolfjak več let član krajevnega odbora ZB NOV Dovje-Mojstrana, da je veliko delal na zgodovini narodnoosvobodilnega gibanja v Dolini, predvsem pa na zbiranju podatkov, oziroma življenjepisov padlih borcev v Dolini in da zato zgodovino dobro pozna.

Ob vsem tem ne morem razumeti, da tovariš Konobelj, ki je dal osnovni ton in prvo oceno, ni stvari bolj objektivno presodil, še toliko bolj, ker je veliko delal na zgodovini NOB. Ne morem razumeti, zakaj taka obsodba uredništva, ob nekritični presoji stvari, še manj pa, zakaj se avtorju Janezu Svolfjaku to očita kot »politični izpad« kot »grob napad na narodnoosvobodilno gibanje na našem območju v letu 1943«. Se manj pa lahko razumem, zakaj posamezniki avtorja hočejo uničiti kot človeka in pedagoga, saj celo zahtevajo da se ga odstrani iz pedagoške službe in ob tem navajajo še dodatne nepreverjene obremenitve.

Ne morem razumeti, da tovariš Konobelj tako nekritično obravnava ta primer, ko Svolfjaka dobro pozna kot zavzetega in neutrudljivega pedagoškega delavca, ki nas je že nemalo krat priselil izredno kvalitetnimi kulturno političnimi manifestacijami, ki jih je pripravil s svojimi učenci, celo po njegovem nalogu. Ne morem razumeti, da ob tem pozablja, da je Svolfjak v svojem dolgoletnem pedagoškem delu in kot član organizacije ZB NOV mnogo naredil pri ohranjanju in negovanju tradicij narodnoosvobodilne borbe.

Če pri vsem tem odmislimo ime Svolfjak in na njegovo mesto postavimo kogarkoli, mislim, da se tako ne ravna s človekom, še manj pa z borcem, članom organizacije, ki jo v občini vodi tovariš Konobelj. Vedno bi morali imeti pri takem ravnanju pred seboj človeka v vsej svoji celovitosti. Osebnost prizadetost bi morala zamenjati objektivna kritična presoja, kajti taka enostranska polemika ne pelje do resnice, še manj pa do prikazovanja resnične veličine našega narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije. Kajti tudi to obdobje ni bilo brez slabosti in različnih odstopanj, kakor tudi ne naš nadaljni razvoj. Pa vendar smo imeli pogum vse te slabosti priznati pred vsem svetom in ravno zato smo kot socialistična samoupravna skupnost tudi veliki in cenjeni v svetu. Kritična presoja tega velikega obdobja naše zgodovine bo samo koristila našim prizadevanjem in pripravam v okviru SLO.

Joža Varl
glavni in odg. urednik

ZDRAVNIK MORA PRITI

IVAN JAN

Štirje so bili, štirje kurirji osamljene postaje. Sredi zime so morali v dolino po hrano. Toda pri tem jih je zalotila močna nemška patrolja.

V naglem, toda ostrem spopadu, je bil hudo ranjen njihov komandir Slavc, ki je ščitil umik ostalom. Komaj se je priplazil do potoka, kjer so ga s težkimi nahrbtniki čakali ostali trije. Tam je omagal. Nekaj časa so ga kar vlekli z nevarnega kraja, a ko ni šlo, jih je začel priganjati:

»Saj vidite, da ne gre. Kar pustite me, bom že nekako! Pojdite vendar, če ne bodo vse potokli!«

Toda — tovariši so se samo spogledali in ranjenca odnesli med grmovje ter napravili zasilno nosilnico. Prebredli so mrzlo vodo, in se tepli s snegom. Slavc je bil težak in vedno slabši, sled za njimi pa je bila naravnost izdajalska. Preden bodo prišli v taborišče, bo že davno dan, Slavc pa nemara že mrtev!

In čeravno niso poznali ljudi v tej vasi, so se odločili, da bodo potrkali na prvo hišo, ki se jim bo zdela priročna. Računali so bolj na srečo kot na svoje orožje, kajti ljudje tod so bili pod vplivom nemškega nasilja, oni pa so bili edini partizani precej daleč naokrog.

Poskusili so pri kmečki hiši, a na trkanje se jim ni nihče oglašil. Slavc je na tleh pritojeval ječal in to jih je priganjalo k odločnosti. Še so trkali, a hiša je bila kakor izumrla...

»Če ne bodo sami, bomo pa mi!« so se odločili, sneli s hleva kratko lestev, po kateri je Slavc splezal čez temno verando. Čez minuto so njegovi koraki že zazvonili v veži in takoj nato so zazijala tudi vrata! Slavc je z baterijo v roki osvetljeval veliko vežo in ranjenca so zanesli v še vedno tiho hišo...

Končno so v kamri je staknili gospodarja in gospodinjo! Velikih in vznemirjenih oči sta zrla v nepovabljene obiskovalce, ki so jima v kratkih besedah povedali, da imajo ranjenca, ki potrebuje pomoč, hitro pomoč!

»Saj nismo za Nemce, ampak bojimo se jih. Kar pogledajte, kaj počno! Prosim vas, pojdite drugam!« se je prva ojunčila gospodinja.

Kurirji so čutili, da so naleteli na dobre ljudi, ki pa še nikoli niso videli partizanov in so se bali zaradi sinočnjega streljanja in vsega ostalega. Toda z ranjencem niso prišli zato, da bi takoj spet odšli.

»Nikamor ne bomo šli, ker ne moremo!« je odsekal na prošnjo Don, čeravno je razumel domačine. Zato je skušal govoriti s trdim glasom. »Imate pri rokah kaj obvez in žganja?«

Ker sta se mož in žena nekaj časa nemo spogledovala, so kurirji kar sami začeli iskati po hiši. Gospodarja sta spoznala, da gre zares. Gospodinjo je premagalo in tedaj je rekla:

»Pustite, bom jaz! Ampak, da vas ja ni kdo videl, ko ste zavili k nam?« Oba sta vstala in gospodar je dodal:

»Samo potih, da se ne bodo zbudili otroci!«

Ranjenca so odnesli v zgornjo hišo, ga obvezali in mu dali žganja. Pokazalo se je, da Slavca ne bodo mogli odnesti, dokler ne bo boljši in Žan je rekel:

»Dokler je tak, ne moremo z njim nikamor. Zdravnik mora priti!«

Gospodarja sta zdaj začela prositi, kakor bi bila obsojena na smrt: »Pojdite vendar drugam! Mi imamo otroke, nemška postojanka pa je komaj tristo metrov stran!«

Kurirji so staknili glave, se nekaj domeni in potem je Žan spet rekel:

»Če so tako blizu, nas tu ne bodo iskali!«

Ob tem se je prestrašena žena, ki je že mislila, da jih bo pregnala bližina nevarnih sovražnikov, pobožno prekrizala in skoraj vdano rekla:

»Saj ste reveži, toda bog nam pomagaj vsem skupaj!«

Potem je pri oslabelem ranjencu ostal samo Žan, ostali pa so se z gospodarjema vred vrnili v spodnjo izbo. Luči niso več prižigali, da ne bi bilo sumljivo. Potem so se spustili v pogovor...

Slavc pa je bil tako slab, da ni bil vedno pri zavesti.

Gospodar in gospodinja pa sta brez potrebe opozarjala na tišino zaradi otrok, kajti tudi oni so bili že od prvega trkanja budni: trinajstletni Blaž, desetletna Marinka in osemletni Tinček. Blaž je celo vstal in skrit za vrati vlekel na ušesa, kaj se godi. Spolnila se mu je želja, da je srečal in videl skrivnostne partizane, čeravno le kot temne sence. Zbal se je, ko je slišal in opazil, da je eden izmed njih ranjen. Slišal je tudi govoriti nekoga, da bo treba dobiti zdravnika. Zlezel je nazaj v posteljo in šepetaje pripovedoval sestrici in bratcu:

»Veliki so in močni! Čudno, da je eden ranjen! Mama in oče pa se zelo bojita, ker ne odidejo. Zdravnika hočejo!«

Se dolgo so šepetali v posteljah in ugibali, kako se bo vse to končalo. Bolj jih je mučila radovednost kakor strah. Vstali so kakor običajno za šolo. Nekaj časa so se delali kakor da so ponoči trdno spali in jim ni nič znanega o »gostih«, zato pa je bila mama vsa nemirna. Ko pa je prišel čas za odhod v šolo, se je pokazal Don, ki je bil med kurirji največji:

»Otroci, danes ne boste šli v šolo!«

Gospodinja in mož sta ob tem prebledela, otroci pa so skoraj poskočili ob tem, kajti prav nič jim ni bilo za tisto dviganje rok, za nemške pesmi in nemško govorjenje v šoli. Pogledovali so postavnega in oboroženega partizana, ki jim je bil všeč od nog do glave. Ta pa je nadaljeval:

»Pozneje se boste izgovorili na bolezen ali kaj takega!«

Gospodinja pa je ugovarjala:

»Če jih ne bo v šolo, zna kdo priti vprašat, kaj se je zgodilo!«

To je bilo res — in kurirji so se spogledali. Don je spet govoril:

»Zdravnik mora priti! Ponj naj gre gospodar. Reče naj, da ste zboleli vi, gospodinja!«

A možak je ugovarjal in se bal za hišo in otroke, ki ne bodo v šoli. Tedaj pa se je oglašil Blaž:

»Vem, da imate ranjenca, vse vemo, zato se ni treba nič bati! Veste kaj: jaz pojdem po zdravnika!«

Čudili so se taki pripravljenosti, a potem so vsi skupaj spoznali, da bi bilo tako še najbolje. Dogovorili so se, da bo stopil mimogrede k doktorju v trg, ki je že večkrat prišel v njihovo hišo in da bo rekel, da je mama padla in da se ji je v nogi zapil kos železa! V šoli pa bo rekel, da sta Marinka in Tinček zbolela. Teh dveh partizani niso upali pustiti ven, da ne bi kdo ponevedoma rekel kaj nepotrebnega. Tudi kurirji so se hoteli zavarovati. Otroka pa sta to čutila in rekla v en glas:

»Če mislite, da bova midva kaj povedala, nama delate krivico! Mi smo vsi za partizane. Samo dva sta v razredu taka, ki nosita kljukaste križe! Teh pa se ogibamo!«

In tako so šli v šolo tudi ta dan vsi trije. Zato so v hiši težko čakali, če bo prišel zdravnik in če bo z otroci vse v redu! In — ali bo zdravnik našel Slavca še živega? Da se Blaž med potjo ne bo česa prestrašil ali se zagovoril? Zdravnik sicer ni bil slab človek, a kaj veš, kako se bo obrnil v tem primeru! Toda, glavno bo, da pride, potem bomo že videli, kako ukrepati naprej.

Čakali so za okni, opazovali skrivaj mimoidoče in dvakrat videli tudi nemško patroljo na cesti! To je bilo znamenje, da jih ni videl nihče, ko so zavili k hiši!

Čez dobro uro se je pokazal zdravnik, ki se mu je pokazal le gospodar. Odsekano je vprašal:

»No, kje leži? Kako je?«

Tedaj se je zdravniku pokazal Žan, ki mu je na kratko pojasnil:

»Saj ni bolna gospodinja, temveč naš komandir!«

Zdravnik, ki je bil že priletel mož, je strmo pogledal čez črno okvirjena očala in nepričakovano rekel:

»Se mi je kar zdelo. Torej — kje je?«

Topla voda je bila že pripravljena in naglo se je lotil dela. Ko je končal, je zaskrbljeno rekel:

»Zakaj me niste poklicali takoj?«

To je rekel kar tako, čeravno je dobro vedel, da prej v teh okoliščinah ni bilo mogoče.

Žan ga je hvaležno pogledal in se mu v imenu vseh zahvaljeval, a zdravnik ga je ustavil:

»Če bo sreča, se bo že izvlekel! Naredil sem, kar je bilo v moji moči, toda zdaj mora mirovati!«

Zadnje besede so bile namenjene gospodinji in gospodarju, a predno je odšel, je zdravnik še rekel:

»Nikomur nič. Jutri spet pridem, vi se pa ne kažite iz hiše. Lezite, ker ste bolni!«

Opoldne so se vrnili tudi otroci. Prva skrb je bil ranjenec in partizani.

In tako je bilo še dva tedna: mama je bila »bolna«, otroci so bili že pravi mladi partizani, ki so se v prostem času igrali s kurirji in z njihovim orožjem, hodili so v šolo, oče pa je delal zunaj in v hlevu, kurirji pa so mu pomagali pri delu v hiši, kadar je bilo kaj primernega.

Slavc je prišel k sebi in neko noč so odšli nazaj v zasnežene bregove, kjer jih je čakal osamljen bivač. Za seboj pa so pustili trdnjavo v hiši in srih gospodinje, gospodarja in njenih otrok!

LE ODGOVORNA IN KRITIČNA PRESOJA

Pismo predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Jesenice, ki smo ga na uredništvo prejeli 21. januarja in ki ga v uvodu v celoti objavljamo, zahteva nekaj pojasnil, kar je želja tudi predsedstva, še toliko bolj, ker avtor začetne kritike Franc Konobelj-Slovenko v sestavku, objavljenem v 35. številki TV 15, dne 2. novembra 1976, navaja: »Tudi ni prav, da je uredniški odbor »LISTOV« spregledal taka podtikanja. Če je to storil zavestno, je to obsodnja vredno.« Podobno trdi tudi krajevni odbor ZB NOV Dovje-Mojstrana v svojem pismu, objavljenem v 37. številki TV 15, dne 16. novembra 1976, v katerem navajajo: »Tudi uredništvo lista »Zelezar« glede tega primera obsojamo, v prihodnje naj prizadeti pri pregledu objav najdejo več časa, da se kaj podobnega ne bi več pripetilo.« Pojasnilo tudi zagadeli, ker tov. Konobelj s svojo nekritično presojo in avtoriteto predsednika občinskega odbora ZZB NOV povzroča veržno reakcijo tudi med drugimi borci, oziroma organizacijami ZB NOV, ki morda zato, ker so se borili na drugih območjih ali se v to niso poglabljali, razmere v tem konkretnem prostoru in času premalo poznajo.

Predno nadaljujem, sem bralcem dolžan dati pojasnilo, da kulturno umetniško prilogo LISTI ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Cufar Jesenice, podpisani pa sem glavni in odgovorni urednik tako pri Listih kot pri Zelezarju, le s to razliko, da to odgovornost pri Listih opravljam ljubiteljsko.

Da bralcem prihranim brskanje po Listih pol leta nazaj, citiram odstavek, ki je povzročil toliko obsojanja in kritike iz 27. številke Listov, z dne 29. julija 1976, čeprav bi bilo prav, da bi ga v celoti prebrali, ker bi šele potem lažje presojali stil pisanja Janeza Svolfjaka, katerega posebnost je, da se poskuša v celotnem zapisu brez »celofana« dokopati do resnice, pa najsibo prijetna ali neprijetna. V svojem dnevniku s potovanja po obeh Nemčijah, pod naslovom Med Nemci in mladino z vsega sveta, v prvem nadaljevanju Janez Svolfjak piše:

»Muenchen, 28. julija 1973

Kakšen kaos na postaji! Leta 1943 sem jo prvič videl kot Hitlerjev Kanonenfuter. Tedaj smo v mrzlem januarju dva dni nagi

stali in čakali, kdaj bo prišel kdo, ki nam bo pokazal pot na Pokljuko. Pa ga ni bilo. Nikogar. V Sokolskem domu je bilo mrzlo. Na Jesenicah je bilo tedaj snega na kupe. Posmehovali smo se svojim bingeljčkom, neumno gledali v oči švabskim Stabsartztom in upali: zdaj, zdaj bo zveza. Nemci so kričali: Kaerntar Volksbund! Reichsarbeitsdienst. Ne na fronto, na delo! Za večni Reich! Mi pa smo čakali. Čakali na zvezo, ki je ni bilo... V naši dolini je vladala mrtva tišina. Nikogar ni bilo nikogar v gozdovih. Če je bil kdo, kot zdaj trdijo, da so bili, potem je bil zabit v kakem bunkerju. In je mirno čakal, da ga bo revolucija vzdignila na površje. Nas pa so mirno pustili odpeljati v švabsko klavnico. Kam naj bi sicer šli nagi osemnajstletniki?«

Avtor sestavka, ki ga moramo obravnavati kot literarno zvrst, ne pa kot oceno, kroniko ali celo zgodovino, se je pri tej svoji trditvi natanko opredelil na konkretni prostor, to je, na Dolino, ki jo smatramo za območje od Hrušice do Rateč, in na konkretni čas, to je, januar 1943. Zato tega ne bi smeli posploševati za ostala območja, kjer so bile razmere v tem času seveda drugačne. Seveda je avtor te razmere v Dolini opisal v njemu lastnem stilu, ki ga dosledno uporablja v vsem svojem dnevniku in v sam stil urednik ne more in ne sme posegati. Drugo pa je sama vsebina, oziroma resničnost opisa nekega stanja ali še bolj rečeno, opisa avtorjevega razpoloženja ob nekem konkretnem stanju, še posebej tako občutljivega, kot je narodnoosvobodilno gibanje ob še živih borcih in aktivistih. Pri tem pa glavni in odgovorni urednik nosi vso družbenopolitično odgovornost, zato urednik kaj takega ne sme spregledati, še posebej pa ne »zavestno«, ker sicer ne bi sodil na tako odgovorno delovno mesto. Pri presoji tega »diskriminirane« odstavka sem izhajal iz doslej napisanega o narodnoosvobodilnem gibanju v Dolini in iz tega, kar sem skozi 31-letno aktivno družbenopolitično delo (tudi pri zgodovini NOB) spoznaval na našem območju in pred tem kot aktivist in bорец NOV.

Ko sem presojal ustreznost ali ne-ustreznost tega odstavka, mi je bil najbližje sestavek Ivana Jana: Spomini na

KULTURNI SPOMENIKI GORENJSKE

TRŽIČ

Razvoj Tržiča je najtesneje povezan s prometno potjo, ki je vodila z gorenjske ravnine čez prelaz Ljubelj na Koroško. Verjetno je bila ta zveza živa že v prazgodovinskem času, vsekakor pa nam jo arheološke najdbe, predvsem na koroški strani prelaza, dokazujejo za rimsko dobo, ko je pot preko Ljubelja povezovala na Gosposvetskem polju z Emono, današnjo Ljubljano.

V srednjem veku se ime prelaza večkrat omenja: prvič v sredi 12. stoletja, posebno pogosto pa v 13. stoletju. Tako je leta 1261 vojvoda Urh potrdil stišskemu samostanu, ki je pod Ljubeljem uredil zavetišče za popotnike (hospic), posest tega Ljubelja. Ljubeljski trg ali, kot ga viri imenujejo, Forum in Lubelino, nekaj predhodnik Tržiča, je stal ob ljubeljski poti, ob Mošeniku, najbolj verjetno na mestu, kjer se je pot čez Preval skozi dolino Drage mimo gradu Kamna na radovljiško ravnino križala s tisto iz doline Tržiške Bistrice.

Po izročilu je ljubeljski trg zasul plaz, del prebivalcev pa se je preselil v dolino in ob sotočju Bistrice in Mošenika ustanovil naselje, ki je nadaljevalo tradicijo starega ljubeljskega trga, kar najbolje razodeva tudi samo ime — novi Tržič (Neumarkhtl) — s katerim se v virih prvokrat srečamo v 14. stoletju.

Prvotno tržno naselje se je prejkone razvilo ob vznožju gorenjskega hriba, na katerem je stal dvor, poznejši grad Neuhaus. Ta del naselbine, »Zgornji konec«, je pripadal vsakokratnemu gospodarju gradu. Naselje ob današnjem glavnem trgu, »Spodnji konec«, se je razvijalo v mejah zemljiške gosposčine gradu Gutenberg nad Bistrico.

Konec 15. stoletja so potrebe po organiziranem tržišču tako narasle, da je bil potreben ustanovitveni akt, ki naj bi bil dal naselbini pravni položaj trga in z njim združene gospodarske ugodnosti, leta 1492

je cesar Friderik III. na prošnjo tedanjih zemljiških gospodov in lastnikov Tržiča, Lovrenca Paradeiserja z Neuhausa in dedičev Janeza Lamberga z Gütemberga, povzdignil vas Tržič v trg. Ustanovitvena listina je ohranjena in predstavlja edini ohranjeni dokument te vrste med kranjskimi mesti.

Srednjeveški Tržič, ki je rasel v medvodju Bistrice in Mošenika, bi lahko razdelili na tri dele: na tržno jedro, fužinarsko-obrtniški predel in cerkveni okoliš.

Tržno jedro naselbine se je oblikovalo ob cesti proti Ljubelju v prostoru pod grajskim hribom pod sotočjem Mošenika in Bistrice. Razvoja ni pospeševal samo promet čez Ljubelj, ampak tudi živa gospodarska dejavnost naselbine, njena trgovina, oziroma izmenjava izdelkov s kmečko okolico.

Bogate vodne sile Bistrice in Mošenika, najdišča železa v Karavankah kot tudi gozdna bogastva so omogočili nastanek in razvoj fužinarstva, kovaštva in drugih obrti. Posebno ob Mošeniku se je izoblikovalo močno fužinarstvo — obrtniško jedro naselbine z delavnicami obrtnikov, ki potrebujejo pri svojem delu vodo ali njeno silo (usnjarji, barvarji itd.), s kovačijami in fužinami.

Cerkveno naselbinsko jedro je zrastle onkraj Bistrice ob cesti, ki vodi v Dolino, oziroma proti Lomu. Njegovi začetki segajo skoraj gotovo v čas nastanka fare (14. stoletje?), ko so zgradili na mestu današnje cerkve leta 1815, ki jo med drugim krasijo Layerjeve freske in Langusova podoba gorečega Tržiča, eno izmed njenih prednic.

Današnja podoba starega Tržiča je v glavnem ustvarila gradbena obnova po velikem požaru leta 1811, ki je uničil vse naselje ob Mošeniku in na desnem bregu Bistrice. Takrat so v plamenih za zmeraj

izginile povečini lesene kovačije ob obeh vodah, fužinarski obrati in številne obrtne delavnice ter s škodami krite strehe meščanskih hiš, ki so pogorele prav do tal, kolikor jih niso rešili kamniti oboki, kakršni so se nam ponekod ohranili do danes.

Požar leta 1811 je močno vplival tudi na posebne razmere v kraju. Mnoge hiše, ki jih prebivalci niso hoteli ali zmogli znova pozidati, so novi lastniki združili pod skupno streho. Iz nekdanjih oblikovano enotnih, le na tri osi grajenih in enonadstropnih hiš so nastala velika in široka poslopja. Pilastrji, zidci, strešni venci in štukirani okenski okviri so bogato prepregli združene fasadne ploskve in jim dali tudi v oblikovnem pogledu videz enotnosti. Prekipevajoče življenje fasadnih oblik so obogatili še portali, ki jih je izdelala Kocjančičeva kamnoseška delavnica na Črnicu pri Brezjah in ki jim zaradi njihove oblikovne pestrosti in domiselnosti ni najti primere v slovenskem meščanskem gradivu.

Razgibanem življenju pročelij stoji nasproti trezen in preprost oblikovani svet hišnih notranjščin. Od teh so mnoge ohranile prvotni tloris z delavnico, skladiščem in prehodno vežo v pritličju, odkoder peljejo stopnice v stanovanjsko nadstropje s sobo, kamro, kuhinjo in shrambo.

Gospodarski razvoj Tržiča je že od 16. stoletja naprej zahteval številnejše in večje delavniške in stanovanjske prostore, zaradi česar so zrastle na dvoriščih prizidki, ki so jih povezovali zidani arkadni hodniki.

Med najbolj zanimive stavbe v mestu sodi poleg Mallyeve hiše iz leta 1618 na glavnem trgu Zgornja kajza, ki jo je v prvi polovici 19. stoletja postavil Gašper Pollak in v njej uredil po vsej deželi znano barvarno on tovarno kotenine. Stavba je primer bogatega meščanskega dvorca iz dobe klasicizma (prva polovica 19. stoletja). V hiši so v povojni dobi uredili muzej, katerega zbirke ponazarjajo tehniški in kulturno zgodovinski razvoj Tržiča do današnjih dni. V okvir muzeja spada tudi stara fužina Gernovka.

Predel vzhodno od Andrejeve cerkve iz leta 1865 na zaključku trga pod gradom, ki je leta 1811 pogorel in je na njegovem mestu znani vojskovodja grof Radecky postavil novo graščino, leži star mestni predel, imenovan Gasa. V tej ulici sta bila rojena pisatelj in zgodovinar Peter Hitzinger (1812–1867) in pesnik J. D. Feliks Dev (1732–1786). Ne daleč stran, onstran zgornjega mostu čez Bistrico stoji rojstna hiša tržiškega pesnika Vojtega Kurnika (1826–1886). Stavba, ki obenem predstavlja dragoceno ostalino kmečkega stavbarstva, kakršno se je nekdanj, podobno kot v drugih gorenjskih mestih, v posebnih enačicah razvijalo na robu naselja, je spremenjena v muzej.

Med novimi muzejskimi stavbami moramo omeniti Paviljon NOB, razstavno dvorano s spomenikom padlim (arhitekt Ciril Oblak in kipar Stojan Batič).

Na pobočju pod Kokovnico stoji Jožefova cerkev iz leta 1704. Pred leti je pogorela z vso opremo vred. Tako je propadla

Sledi kultura. Potem zgodovinski spomeniki. Toliko je tega, da posameznosti kar zbledijo. Ostaja nepozaben vtis celote.

Sportne učiteljice v dresih. Teleščki, ob katerih bi srečen preživel svoj »Dasein«. Z zastavami v festivalskih barvah plešejo po cesti, med njimi pa je velikanski festivalski znak. Za njimi se zgrinjajo v spreved široke ljudske mase s pločnikov.

Spektakel je minil. Čez prenapolnjeni Alex se zrinem do televizijskega stolpa. V gnéci me vrže ob mladeniča, ki deli letake. Zgrabim za enega, toda ljudski tok me nese dalje. Sele na Marx-Engels-Platzu utegnem vreči pogled na papir. Rdeče tiskano besedilo v ruščini na oranžni kubistični podlagi:

»Učestniki X. vsemirnega festivalja mladjoži i studentov!«

Podpis:

»Prezidium sojuza studentov Jugoslavii.«

Torej sem nehoté in nevedé vendarle odkril naše. V letaku sporočamo, da smo začeli z akcijo, katere cilj je postavitev »univerze miru in solidarnosti v Vietnamu«. Sprva naj bi služila samo potrebam Vietnamcev. Pozneje naj bi se odprla profesorjem in študentom vsega neuvrščenega sveta.

V bistvu samo predlog. Brez programa, pri vsej stvari najbolj pomembnega: kje bomo denar za tako ustanovo. Sami ne ponujamo ničesar. Samo predlagamo. Predlog je seveda namerjen vsemu svetu. Nič izjemnega torej. Toda vsaj nekaj, s čimer smo se skušali vključiti v razpoloženje na festivalu. Vietnam in Frelimo sta tu svojstven pojem. Pojem za solidarnost z mladino in študenti z vseh suhih koncev matere Zemlje.

Berem poziv naših študentov. Asfalt okrog mene postaja vse bolj prazen. Za vrat si vržem ruto s podpisu udeležencev festivala. Potem pa kar nenadoma vbdoljajji v pléčih. Previdno sem pogledal, kaj se godi za mojim hrbtom. Tucet skuštranih črnih glav se mi je zarežalo v kšit. Kar sami od sebe so se začeli podpisovati. Hoté-li pa so vedeti, od kod sem. In potem je odmevala »Jugoslavija«, da mi je bilo toplo pri srcu pa skoraj nerodno hkrati. »Tito! Tito!« so kričali. Pokorno sem sklanjal hrbet. Čakal sem, da se naval poléže.

Ob koncu té predstave smo se pantomično smehljali drug drugemu. Fant iz Lusake je kazal, kje je pustil popoln svoj naslov s poštnim predalom vred. Kongožanu se je mudilo dodati še ime ulice in hišno številko. Malijec je poskakoval od veselja.

V moji zmešani latovščini se je znašlo nekaj francoskih stavkov. Drugi so brbljali vmés, da jim še slediti nisem mogel.

Nazadnje je vsa razposajena družina nenadoma odplesala. Rés ne vem, kaj je tem črnim fantom poménil svetovni festival. Videti pa je bilo, da so se dobro počutili v svoji koži. Kakor da jih je čarovnikova roka prestavila na seméni, ki mu ni videti mejá.

Za zvečer je bil v Gruenauu napovedan ognjemet na vodi, zato sem pohitel domov. Po kosilu smo odrinili z našim trabantom, da bi ob réki Spree ujeli še kak prostor. Kar je videti iz avtomobila, je zelo lepó. Césta pa je tlakovana s kockami. Na sédežu me neprestano trése. Počutim se podobno, kakor da bi sedél na vibratorju.

Peljemo se mimo kontrole, pri kateri se Vzhodni Berlin urádnó končá. Spoznal sem štiri zaveznike iz zadnje vojne. Jugoslovanski rdeči potni list vsem skupaj vzbujá nepričakovano spoštovanje. V našem avtomobilu sledijo globoki vzdihí olajšanja. Edina težava, ki nas še čaka, bo parkirni prostor. Téga je v NDR presneto težko najti.

V restavraciji ob reki smo malo pili. Potém smo jedli. Malo smo spét pili. Vmes smo prigriznili. Nato smo znova zgrabili

vsak svoj vrček piva. Čakali smo, kdaj se bo prva rakéta pognala proti nébu. Prijatelj mi je zagotavljal, da bom na svoje oči videl čudež. Ni ga naroda na svétu, ki bi znal pripraviti tak ognjemét, kakor to umejo stori-ti Vzhodni Nemci.

Stojišče na bregu réke smo izmenoma stražili. Ura je kazala že na desét zvečer. Zdržali smo še tri firkle, potém pa je méra potrpljenja prekípela.

Ura je kazala že enajst, ko smo se ustavili pred domačo hišo. Tedaj — kakor nam nakljub — je nebo na daljnem obzorju zaplamenélo. Na tisoče rakét se je razpočilo v zraku, padalo v slapovih proti Zemlji in ugašalo ... Slišal sem nekaj sočnih kletvic na račun pruske točnosti.

Potolažili smo se pred televizorjem. Ujéli smo neposreden prenos pogovorov na Alexu v Berlinu. Mlad Zahodni Nemec je z živahnimi kretnjami svojih rok dopovedoval najstniku v plavi srjaci:

»Ko nastopim svoj dopust, grem, kamor hočem. V Jugoslavijo, v Italijo. V Španijo. Ali kam drugam. Ves svét mi je odprt. Kam pa smés ti? Na Poljsko, v Sovjetsko zvezo — če te spusté, seveda. Največkrat pa samo na tvoj Grosser Mueggel-See.« (Eno izmed večjih jézer, ki obdajajo Berlin).

»Tako, prijatelj, lahko preživim svoj dopust na kraju, kjer ga ti ne moreš, pa čeprav ti je odprt vse svét, kot trdiš.«

»Odgovor sploh ni slab, a vendar, fant, si ga polomil!« komentira prijateljeva žena. »Moral bi reči, da »Bundesscheisse« (— drek iz Zvezne republike) mora iti v svét. Tja pač, kjer so nizke céne. Z lastnimi prihranki bi ga doma namréč — ob astronomskih cénah — komajda preživotaril.«

Vzhodni Nemci so užaljeni. Njihovi rojaki z Zahoda jim v téh dnéh nenéžno očitajo blokovsko zaprtost. V mislih imajo malega človeka iz NDR. Za téga se je ves svét zožil rés samo na vzhodni blok. Se le upokojencem se odpro pota na Zahod. Moškim torej pri petinšestdesetih, ženskam pa pri šestdesetih létihi. Pa še potem je tréba nastopiti pravo romanje, prédén pride človek do potnega dovoljenja.

Zaradi naših odprtih zahodnih miéj se je tudi Jugoslavija znašla na spisku prepovedanih dežel. K nam ne smejo. Odprt pa jim je ves evropski Vzhod, za katerega ni treba vizumov. Čeprav so osebnó prizadéti, skušajo te odločitve zagovarjati. Sedemnajst

milijonov in sto tisoč je namréč zanje ma-gična številka. Toliko je prebivalcev v NDR. Ze célo desetletje se podatek ni spre-menil. Pa se lahko pohvalijo s čedno nata-litétó. Ves prirastek se sproti zmuzne na Zahod ...

Priznati moram, da mi je njihovo stališ-šče všeč. Ogréti so za svojo socialistično državo. Imajo jo radi. Pripravljeni so jo braniti. Zagovarjajo vsak pameten ukrep, katerega namen je, deželo ohraniti takšno, kakršna je zdaj. Malo manj kot sovražno govorijo o ljudeh, ki bi NDR najraje zdra-rali z zemljevida. Zavéda jo se, da bodo mogli zdržati samo v primeru, če bodo pri-pravljeni na žrtve.

»Očitajo nam nízek standard,« je z grenkobo v glasu začél razlagati prijatelj. »Kdo pa nosi poglavitno krivdo zanj? Zahod! Opetnajstijo nas, kjerkoli je mogo-če. Pokonci so postavili céli birokratski aparat, da bi nam prizadejali gospodarsko škodo, kolikor se največ da. Kdaj bi se že lahko sporazumeli z njimi, če bi k nam prihajali s poštenimi nameni! Vselej skušajo iztisniti prednost zase. In v tém so si prav vsi enaki. Mar naj se véžemo na take »pri-jatelje?«

V pogovor je »vskočila« Hallsteinova doktrina in vse tisto, kar je morala zaradi nje prestati Jugoslavija. Spoznavam, da o tém ne vedo kaj prida. Informburo je zupustil globoke sledove. Pojasnjujem smisel neuvrščenosti. Ob Titovem imenu govorimo vsi vsevprék. Zavidajo nam ga. O njem samo v superlativih. S hvalnicami na njegov račun sta me do solz ganila. Čutil sem, da jima povédano prihaja iz srca.

Zanima ju naš samoupravljaljski druž-beni sistem. Kakšna je struktúra naših družbenopolitičnih organizacij? Pa sevéda šolstvo. O čém naj bi končno trije šolniki sploh govorili, če ne o šoli?

Kako prijetno je v tujini pripovedovati o domovini, če imaš ob sebi dva tako pozor-na poslušalca, kakor sem ju imél jaz! Dva človeka, ki obédujeta mojo domovino in Njega, ki jo vodi.

Sveče, prižgane zaradi domačnostnega razpoloženja, počasi ugašajo. Polnoč je že davno mimo. Televizija se obnaša, kakor da s programom šele začénja. Tréba bo iti spat. Ob našem klepétu bi se nam lahko za-zoril dan ...

(Se nadaljuje)

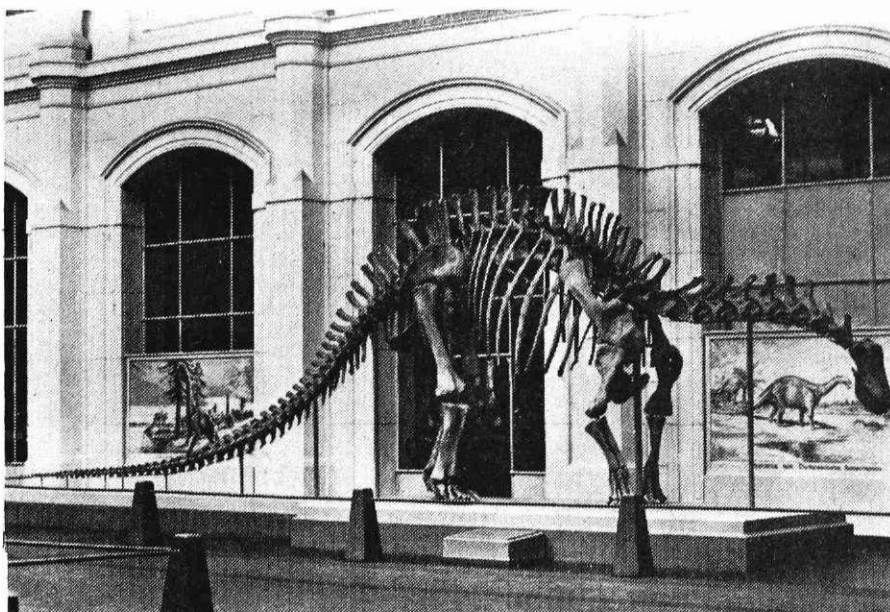

Tržič v Valvasorjevi dobi z gradom

Znana ulica v Vzhodnem Berlinu.

Se en saurus. Majhen. Visok komaj tri metre in šestnajst centimetrov, dolg pa dvaindvajset metrov in petinšestdeset centimetrov. *Dicraeosaurus hansemanni Janensch*. Izkopan v Tendaguruju, Vzhodna Afrika. Zagotovljeno pedantni nemški podatki.

(Nadaljevanje z 19. strani)

Pokazali bomo torej največ, kar zmoremo. Končno se mi je nasmehnila sreča. Videl bom naše sredi sončnega dne.

V restavraciji na prostem pred kulturnim parkom vse vrvi. Plave srajce goste prijatelje s črnega kontinenta, Azijce in kodrolase fante in dekleta iz Latinske Amerike. Med mizami se živahno sučejo zbiranci podpisov. Za kratek čas se še sam pomemam médnje. Vljudo razgrinjam ruto pred tujci. Prosim po slovensko, saj tako vsakdo vé, kjé me čevlji žuli. Čehi so prepričani, da sem iz Ukrajine. Poljaki so mislili, da sem Čeh. Splošno ogorčenje z obeh strani, ko jim zatrdim, da sem doma na Slovenskem (Slovénsko – Slovaška). Ruski starejši leitenant je srečen, ko zvé, da bo njegov podpis prebrala mlada Jugoslovanka (beri: moja hčerka). Simpatični fant se je razgovoril kakor še nihče od tujcev, s katerimi sem se pogovarjal. Rad ga poslušam. Želi mi dokazati, koliko vé o nas. Z ruščino se mi pravzaprav niti ni treba preveč naprezati. Njegova védnost o Jugoslaviji je spoštovanja vredna. Marsikdo pri nas bi ne mogel tako sproščeno kramljati o Sovjetski zvezi.

Do odra številka trinajst je daleč. Tri četrt ure hoje. Čas me priganja, torej skoraj tečem. Pe še mi ura kaže, da bom začetek po vsej verjetnosti zamudil.

Nenadoma se znajdem v amfiteatru sredi gozda. Čisto na robu, v zavetju starih hrastov, stoji velik oder. Kako prijetno se je zlékniti v senci mogočnih drevés! Sonce neusmiljeno pritiska. Vročina je neznosna. Zaželim si piva, pa je obupno sparjeno. Prosim za bolj hladno steklenico.

»Obžalujem. Ne bo šlo. Smo brez hladilnikov.«

Oder je še prazen. Gledalcev ni veliko. Za vsak primerko organizatorji pripeljali bataljon vojakov. Publika pač mora biti. Napovedovalec pred mikrofonom nas potolaži, da se bo predstava vsak čas začela. Še enkrat si poiščem hladno senco. Prosto-ra je sevéda na preték. Vlezem se v mehko travo. Potrpežljivo čakam.

Zamuda znaša že pol ure. Mladi civilisti ogorčeni žvižgajo, vojaki pa so videti nad- vse zadovoljni. Prosti čas se jim bo pač po- daljšal. Naši rekreativci bi morali nastopiti že ob treh popoldne, zdaj pa bo ura vsak čas štiri. Vodja predstave prihaja pred mi- krofon. Začne se nam opravičevati. Za- mude ne more ne razložiti ne opravičiti,

vendar je prepričan, da bodo jugoslovanski prijatelji zdaj, zdaj na odru.

»Uživajte v soncu! Veselite se lepega dne! Še malo potrpite! Bogato boste nagra- jeni!«

Pol pětih kaže moja ročna ura. Še enkrat opravičilo po mikrofону. Še vedno tli upanje, da bomo videli Jugoslovane.

Modre srajce vstajajo. Odhajajo. Dvé uri zamude je tudi za živce, kakršne ima slon, prevéč. Vojaki se vsi srečni potikajo okrog in ponujajo svojo družbo mini kril- cem. Pét minut po pětih se vzdignem pa jo odkurim. Naslednjega opravičila bi nič véč rad ne slišal.

Tako se nam je vendarle posrečilo, da smo se v Berlinu nekajkrat blamirali. Pred vsem svetom.

Zvečer sem zvedel, da me prijatelj iz razlogov, ki jih tu ne gre navajati, najbrž ne bo mogel nikoli obiskati. Na vso jézo smo se lotili maliganov, kar jih je bilo pri hiši.

BERLIN, SOBOTA, 4. AVGUSTA 1973

Časopis bežno preletim na vlaku. Ob de- vetih bodo mladi Vzhodni Nemci v mogoč- nem sprevodu pozdravili vrstnike, ki so z vseh koncev sveta prišli na féstival. To bo prireditve, ki je réš ne kaže zamuditi.

Pred desetine metrov dolgo častno tri- buno se gnetejo tisoči gledalcev. Že od ranih ur branijo svoja stojišča. Čakajo na Honeckerja in Stopha, na Yasserja Arafa- ta, Angelo Davis, Valentino Terješkovu pa na druge častne góste.

Na Alexanderplatzu se ljudje tišé ob ograji. Najprej bodo odnehali očetje, ki morajo nositi svoj naraščaj v naročju. Simpatičnemu Berlinčanu sem ponudil izménitno péstovanje njegove hčerke, če mi pribori vsaj štirideset centimetrov prostora ob ograji.

Pomignil mi je, potem pa ves svoj cent porinil v lévo. Vskočil sem v praznino, pré- den jo je lahko zapolnila silna gospa na moji dézni. Mala Kaethe je takoj presed- lala k meni. Začela je čebljati. Še z žvečil- cem je nisem mogel zamotiti. Rešil sem se s prižgano cigareto. Cigarétni dim ji je smr- dél, pa se je obrnila proti césti. V zadnjem trenutku. Po široki aléji so že prihajali za- stavonoše.

Praznični sprevodi so si povsod enaki. Vzhodni Nemci pa so tokrat hotéli pokaza- ti vsemu svétu, kaj zmorejó.

Na pločnike so zbornali pol milijona Berlinčanov. Udeležénce v sprevodu so zbi- rali na Leninovem trgu. Kakšna organiza- cija! Céł milijon rok bučno ploska kilo- métre dolgemu sprevódu efdejdolerjev in Thaelmanovih pionirjev. Dvé dolgi uri sem jih lahko glédal. Zlate, srebrne in bronaste medalje NDR v vseh vrstah športov niso naključne.

Poskusil sem dognati, po koliko jih ko- raka v vsaki vrsti. Prišel sem do trideset. Naprej nisem mogel štéti. Naslédnja vrsta mi je že zakrila préjšnjo. Prišéžem, da jih je bilo vsaj petdeset v eni vodoravni vrsti. Vsaka skupina pa je štela po petnajst do dvajset vrst, véasih tudi véč.

Tisoč ljudi. Vsi hkrati so počéli isto stvar:

Skakali skozi obroče, telovadili na gre- di, bradlji (vsa orodja so nosili moški na ra- ménih), vrtéli kolotóč po césti, sestavljali véčnadstropne piramide na rokáh in na no- gáh, »korakali« v počépih, v sklécáh, na ro- káh, izvajali parterno telovadbo, skakali drug éčez drugega, med pohodom navduše- vali občinstvo z zahtévnimi prostimi vaja- mi in artističnimi točkami, ki sodijo že v cirkus – vse v ritmu, ki so ga narekové- ali gódbe.

Té so bile v pisanih, toda domiselno krojénih uniformah. Prava paša za oči. Sprédaj kapélnik s palico. Sam in samcat. Za njim tri najstnice z bunčuki v rokáh. Kakšne nogé, moj ljubček! Pa postava! In oprsje! Glava kakor milóška Vénera. Še pet jih jim sledi. Té so še lépshe kakor prva tri dekléta. Korakajo pa kakor feldmaršali. Pokónčno in trdó. Kot stari »Achtungs- schritt.«

Iz vsake kapelniške skupine bi lahko se- stavil majhen pévski zbor. Palice letijo v zrak. Vrté se zdaj naprej, poté počéz pa malo v lévo in désno. Vsekdar pa varno pri- stajajo v rokáh fantov in deklét, ki so ko- maj odrasli osnovni šoli. Mórda tudi ne.

Tudi éden je ni pobral s céste. Nihéč ni niti enkrat stégnil obéh rok, da bi tisto mig- ljajočo stvar v zraku ujél. Vsé so počénjali na pamet. Korakali so kakor feldmaršali, metali palice v berlinski zrak, mirno marš- rali naprej z očmi, uprtimi v asfalt, stegnili roko – in palica je bila že v njej! Hudič! Tudi éden med njimi ni nikoli zgréšil!

Vzhodnonémska kmetijska in industrijs- ska proizvodnja se ziblje mimo. Vrag jih pocitraj, koliko imajo vsega! Ni čudno, da so po svetovni léstvi na pétém méstu.

Tržič – predel s Kurnikovo hišo ob mostu čez Bistrico

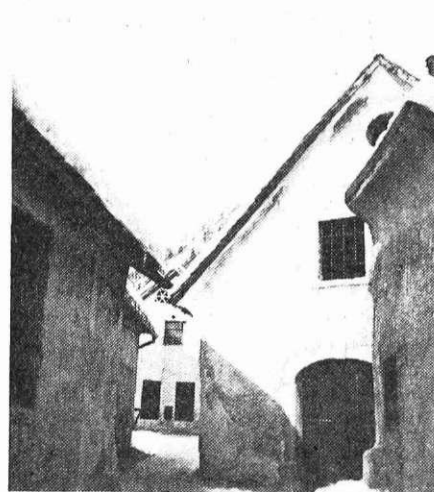
tudi stropna freska Leopolda Layerja. Spomeniška služba je uničeni slikarski spo- menik nadomestila s slikanim renesančnim stropom iz leta 1698, ki so ga prenesli iz Jurijeve cerkve nad Bistrico.

Važno povezavo mesta s svetom je že od nekdaj predstavljala cesta na Ljubelj, ki je že v drugi polovici 16. stoletja zame- njala nekdanjo tovarno pot. Leta 1728 so ob širjenju in popravilu ceste namesto predora pod vrhom Ljubelja napravili usek in postavili dve spominski piramidi, delo ljubljanskega kamnoseka Alojza Bomba- sija. Načrt za predor pod Ljubeljem od srednjeveške cerkve sv. Ane na koroško stran, ki bi prihranil popotnikom komaj prehodno strmino ter omogočil promet tudi pozimi in s katerim se je ukvarjal že Valvasor, je bil uresničen šele po drugi svetovni vojni, vendar za ceno silnih žrtev. Nemci so namreč za gradnjo predora med okupacijo uporabljali jetnike koncentra- cijskega taborišča, ki je stalo v neposredni bližini.

Spominu teh trpinov iz vse Evrope, med katerimi je bilo največ Francozov, je

posvečen spomenik ob novi cesti čez Ljubelj, ki ga je zasnoval arhitekt Boris Kobe in skoval mojster Joža Bertoncelj.

Z nove ljubeljske ceste nas pripelje pot v vas Bistrico kjer je na vzpetini stal že leta 1156 omenjeni grad Gutenberg. Jugo- vzhodno od grajskih razvalin stoji cerkev sv. Jurija, ki je bila del gutenberške gosposčine. Nastala je v času pozne gotike ter ima rebrasto obokan prezbiterij in z motivi gotškega krogičja poslikan lesen strop v ladji z začetka 16. stoletja. Nekoli- ko mlajše so prav tako v naših časih odkrite gotške freske na slavočoni strani, ki jih pripisujemo Jerneju iz Loke. Mnogo starejše so freske v Ziganji vasi, ki so delo furlanskih slikarjev iz okrog leta 1400. Istrski slikarji so v drugi polovici 15. sto- letja ustvarili ciklus fresk v vasi Senično pri Golniku. Ob vznožju Kriške gore je tudi vas Gozd, ki so jo leta 1944 požgali Nemci. Nepoškodovana je ostala le leta 1451 omenjena cerkev na jugozahodnem robu vasi, sezidana v gotskem slogu z nekaterimi značilnimi prvini ljudskega arhitektur- nega snovanja.

Tržič – stare kovačije ob Mošeniku

Tržič – arkadno dvorišče hiše na Trgu svobode – prva polovica 19. stoletja

HERO

Umrla je ljubezen

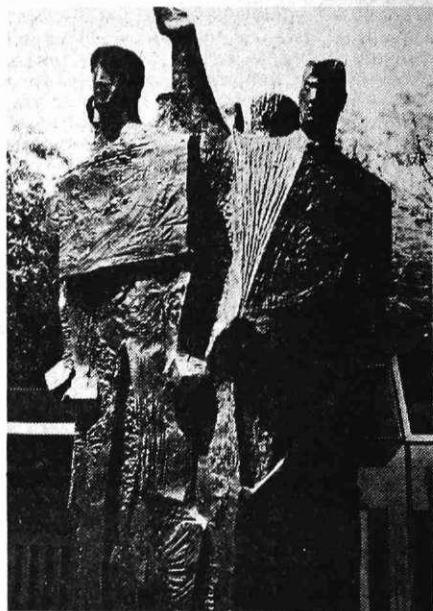
Ustnice so poljubile žalost
in so poljubile cvet –
in cvet je ovenel.
Poljubile so kamen
in začutile trdoto.
Dotaknile so se zemlje,
pa je gnla dalje.

Človek pohodi

drobno bilo trave.
– Uporno se dvigne
in raste dalje ...

Človek poseka
belo brezo.
– Njeni umirajoči listi
jočejo v temo.

Človek zajezi
penečo reko.
Skali njeno bistrino,
globoki tolumni pa ostanejo ...

Tržič – spomenik padlim brcem NOB pred paviljonom NOB

Trg svobode v Tržiču, v ozadju dominant- na Andrejeva cerkev

REQUEM

ZA
PROSTITUTKO

KLOTILDO

R. A. Zakaj je zjutraj vse živo? Pisani trakovi in moški smeh, neonske reklame in morje in umazanija, pomije, ki plavajo na vodi. Ne hodi zjutraj na doke, je rekla Vicky, preveč potrta si. Ne, to ni potrlost, utrujenost je. Pomarančne lupine, madeži strojnega olja in človeški iztrebki, ki so ostali tu za ladjami. Sinoči je prišla k meni, čisto tako — prijateljsko, hej, je vzkliknila, kakor, da se že dolgo pozna, zakaj si tukaj? — A? — Zakaj si tukaj? je ponovila in se naslanjala na mizico. — Hej, je vzkliknila, nikar se ne razjezi, za vraga, veš, s prijatelji smo stavili, da te ne bom upala vprašati ali pa, da me boš mahnila, če te vprašam. — Saj te še lahko, sem rekla. Pokimala je — o ja, je rekla, pa me ne boš. Porednega otroka zelo nerad udariš, ker je otrok, čeprav je poreden. No vidiš, ne boš me mahnila. Sicer pa ne moreš biti dosti starejša od mene, lahko bi bili prijatelji. Mi nočeš povedati? — Mi plačš konjak? sem vprašala. — Seveda, je rekla in brskala po hlačnih žepih. Privlekla je iz žepa pest drobiža, — konjak! je zaklicala natakarku, — kaj ti ne boš pila? sem vprašala. Pričela se je smejati, — saj vidiš, da sem že nasekana, prav, delala ti bom družbo, še pe-linkovec! je zaklicala natakarku in ko je prinesel naročeno iztegnila roko, naj si sam zbere denar, — že prav, je rekla, ko ji je hotel pokazati, da ni vzel več, — vzemite si še dvesto in popijte enega. — Hvala, je rekel natakark in ona je stresla preostali drobiž nazaj v žep. — Ljudje ti zaupajo, če sam zaupaš njim, je rekla. — Pa te nikoli ne ogoljufajo, sem vprašala. — O seveda, kdaj me, vseeno jim zaupam, izjeme potrjujejo pravila, zasmejala se je — kako neoriginalno kajne? No, saj ni treba, da je človek za vsako ceno originalen. — Kje imaš prijatelje? sem vprašala. — Tisti, je pomignila z glavo proti mizici v kotu. — Tisti bradat? — ja, je rekla, — umetniki so, tisti kuštravi je zdaj moj fant. Torej mi zares nočeš povedati? — Kaj pa bi pravzaprav rada vedela, sem vprašala. — No, saj veš je rekla in na dušek spila pelinkovec. Pričakovala sem, da se bo grenko spacičila, pa se ni. — Sem te razočarala? je vprašala. — A? — No, priznaj, da sem te razočarala. Pričakovala si, da se bom kremžila, videla sem. Veš, nikoli ne storim tistega, kar pričakujejo od mene. — Ne, sem rekla, — izgleda, da res ne. — Točno, je rekla, — vidiš lahko ti povem vse mogoče o sebi, pa boš še vedno vedela o meni manj, kakor jaz že zdaj vem o tebi. — Kako to? — Veš, je rekla zelo resno, — tvoj značaj je mogoče izračunati. Nič posebno velikega si ne želiš? Malomeščanski mir ti je idealno življenje. — Malomeščanski mir? sem ponovila začudeno. — No, seveda, je rekla, — saj veš, opremljeno stanovanje, moža z redno mesečno plačo in ljubke otročičke. Saj si jaz tudi tako slikam srečo, ker tega ne morem dobiti. Vraga, zares sem pošteno

nasekana. — Si tudi ti umetnica? sem vprašala. — Kaj? Vraga sem. Knjigo pišem, ampak to še ni nič. Ne verjamem kaj dosti, da bo kaj iz nje. Ti si mi pa vseč veš, čedna punca si, zakaj se nisi lotila česa drugega? Hotela sem se razjeziti, pa se mi je pričela smejati. — No, no, ne bodi užaljena, nasekana sem pač. Si kdaj slišala, da imata umetnost in prostitucija marsikaj skupnega? Nisi! Pa je prekleto res, veš. Ko enkrat pričneš, ne moreš več nehati. Prodajaš se. Vidiš in najbolj klavrno je to, da ne moreš verjeti v svoje delo. V tem so umetniki na najnižjem, ne živijo svojega življenja, v življenje, ki ga živijo, pa ne morejo verjeti. Imaš kaj otrok? — Sina imam, sem rekla. — Oho, jaz ga pa nimam, ne bi znala podobno skrbeti zanj. — Ti? — No, kaj pa tako debelo gledaš? Saj sem ti rekla, da ne morem biti dosti mlajša od tebe. Trindvajset jih imam. Prišla je Vicky — pojdi Klotilda, tista dva sta naju povabila, avto imata. — Greš z nama? je vprašala Vicky — prepričana sem, da bi jima bilo prav, — o, je rekla, — to pa ne hvala lepa za povabilo, prijatelji me čakajo, sploh sem že preveč popila prespati se moram, no pojdita že, saj se še vidimo. — Kaj je tvoj fant? sem jo vprašala. Veselo je dvignila glavo, — pa ne, da ti je vseč Klotilda? V postelji bi ti bil vseč upam. Slikar je, slab, če hočeš. No pojdita že, jaz sem prišla spraševati tebe, ne ti mene.

— Klotilda, koliko računaš? je vprašal on.

— Kaj praviš? — Koliko računaš? — Dvajset, sem rekla, — zakaj sprašuješ? — Pa ji ne boš povedala, je vprašal. — Ne, sem rekla, — ampak zakaj sprašuješ? — No, je rekel, — dvajset jih imam. Samo njo sem imel, veš, ona pa je imela pred menoj že druge. Moram to storiti, razumeš? — Ja, sem rekla. — Ali zares razumeš? — Ja, sem rekla. — Prav, je rekel, — potem pa pojdiva. — Takoj? — Ja, je rekel, — saj zate je vseeno. Zvečer sem zmenjen z njo. Zdalej sedi nekemu prijatelju za portret, zanimiv obraz ima, kajne, no pojdiva. — Veš, da me je peljala na koncert? — Ne, je rekel, — kaj so igrali? — ne vem, sem rekla — ne poznam teh stvari. — Aha, je zamrmral na stopnicah se je nekajkrat spotaknil, — pa ti je bilo vseč? je vprašal. — Ja, sem rekla, — tako slovesno in spodobno je bilo. — O hudič Klotilda, ne govori mi zdaj o spodobnosti, to moram storiti, razumeš? — Razumem, sem rekla prestrašeno, ker je bil zares jezen. — Prav, potem pa pazi, kaj govoriš, vraga, to moram storiti, zate pa je tako vseeno. Ne vem, zakaj sem se mu pustila poljubljati, tega mi res ne bi bilo treba toda bil je nežen in pazljiv. Ko sva končala je ležal poleg mene z zaprtimi očmi in se pustil ljubkovati. Potem je vstal in se oblekel. — Bilo je prijetno Klotilda, je rekel —

ampak ne smeš misliti, da mi kaj pomeniš. Zelo jo ljubim, zato sem tudi to storil. Saj tebi pa je tako vseeno, kdo je. Dal je denar na mizo — Klotilda, ne smeš ji povedati, ljubim jo, ne smem je zgubiti, potem je šel, zmečkala sem njegov denar v pesti in jokala.

K. — Mi plačš konjak sem vprašala. Bila sem potrta. Sina že dolgo nisem videla, pozabil bo name in rekla je — ja, vsedi se za trenutek Klotilda, če hočeš, ko sem popila konjak je rekla, — kaj misliš, koliko je vredno tistole lepo ogledalo nad točilnico? — Kakšnih štirideset, sem rekla, — zakaj? Poklicala je natakarko — plačam, — je rekla, potem ji je dala stotak napitnine in natakarkica je šla, — hej, gospa! natakarkica se je vrnila, — želite še kaj prosim? — ja, je rekla, — kaj me niste zadnjič prav vi zabrisali na cesto? — Že mogoče, je rekla natakarkica samovšečno, — ne spominjam se vseh pijancev, ki sem jih zmetala na cesto. — In zdaj ste vzeli napitnino? — Ja, je rekla natakarkica, — dali ste mi jo kajne, in je spet šla. Mala je grdo pogledala — zdaj pa pojdi stran Klotilda, je rekla, — zakaj pa? sem začudeno vprašala. — Hm, je zagodrnjala računarsko, — rajši jo pobriši Klotilda, če hočeš nocoj še kaj zaslužiti, treščila bom steklenico v tistole lepo ogledalo. — Zakaj pa?, prijazno se je nasmešnila in prišla prazno steklenico od piva, — zabrisala me je ven, napitnino pa je vseeno vzela. — Ampak, saj si ji jo dala, — ja, je rekla, — ampak, če bi bila načelna, je ne bi vzela, pa jo je. — Gotovo si bila takrat trda, sem rekla, pokimala je, — točno Klotilda, ampak nisem razgrajala veš. Iz ob- jestnosti močnejšega me je zabrisala ven, zato jo bom nocoj namahala. — Kaj jo boš? — namahala jo bom, Klotilda, zdaj pa jo pobriši, in steklenica je zletela skozi zrak, steklo se je razletelo na vse strani, — dobro ciljaj, kaj, se je zasmejala, — zdaj pa izgini Klotilda, vrag te vzemi!

— Hej! sem zaklicala zvrtku rdeče volne in črne balonske svile na pogradu in iz zvrtka se je prikazala glava, oči na glavi so se začudeno odprle — kaj za vraga pa počneš tukaj, Klotilda? — Nič, vtaknili so me v luknjo, zvitek se je pričel odmotavati in se vsedel na pograd. — Zakaj si tisto naredila? sem vprašala, rekla je — čakaj malo in pričela ččkati po bloku, nagnila sem se ji čez ramo, razpoka v zidu, rešetke, škripajoča postelja, umazanorumeni luč, — kaj pa pišeš? sem jo vprašala, dobila sem družbo, veselje me, — vtise, je rekla in zaprla blok. — Zakaj pa ti bo to? sem vprašala. — Ti si pa dobra, je rekla, — povedala sem ti, da pišem knjigo, kajne. Kako pa naj vem, kako je v luknji, če nisem bila v njej? — Saj bi ti jaz lahko povedala, sem rekla, — velikokrat sem že bila tu, — ampak to ni isto, — je odvrnila. — Imaš vžigalce Klotilda? — jaz jih imam, — se je oglašila Vicky, ki je sedela na dru-

zadnjega trenutka. Arabci, Nordijci si grade marmorne palače na Otto Grotewohl Strasse. Samo mi smo morali pristati v neposredni sosesčini zloglasne Prinzbrechto-ovke.

Imélo me je, da bi razbil vitrino. Kaj naš predsednik res ne ve, kam so z risalnimi žeblički pripeli njegove fotografije?

Heretičnih misli sem se otrešel. Kdor to počne, že vé, kaj dela. Ali drugače: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!«

Ob Chausséstrasse leži najznamenitejša berlinsko pokopališče. Ko se nasmejem nesmiselnemu uličnemu francosko-nemškemu imenu (v prevodu Cesta-cesta), lahko ugotovim, zakaj tako:

Starinski zid deli pokopališče v dva dela. V francoskega in nemškega. Na francoskem veličastne grobnice Napoleonovih polkovnikov, njihovih žena, hčera. Mogočnikov, ki se jih danes nihče ne spominja.

Blizu vhoda v nemški del pokopališča stoji komaj opazen, nizek kamen. Docela neoblikovan. Vsakdanji grob. V zemlji počiva Bertolt Brecht. Samo to je vključeno na kamnu, ki mu ni mogoče reči spomenik. Malo prej sem šel mimo hiše, v kateri je stanoval in kjer je zdaj ohranjena njegova zapuščina.

Njegovi prijatelji so se zvrstili okrog gróba:

Režiser Erich Engel je prvi postavil na oder Brechtovo »Beraško opero«. Po vojni se je lotil »Matere Korajže« in »Galilea«.

To je slavna Marienkirche v Berlinu. Pa ne zaradi tega, ker šteje šeststo let. Njen križ se namreč v slehernem trenutku sončnega dneva odsuša na televizijskem stolpu... Vseeno je, s katere strani prihaja: križ z zvonika Marienkirche se blešči na kupoli.

Skladatelj Hanns Eisler. Brechtov sotrp in ameriški emigraciji. Skomponiral je »Galilea« pa vzhodnonemško državno himno.

Grobova sta skromna, kakor sta bila preprosta človeka, katerih kosti počivajo v tej zemlji.

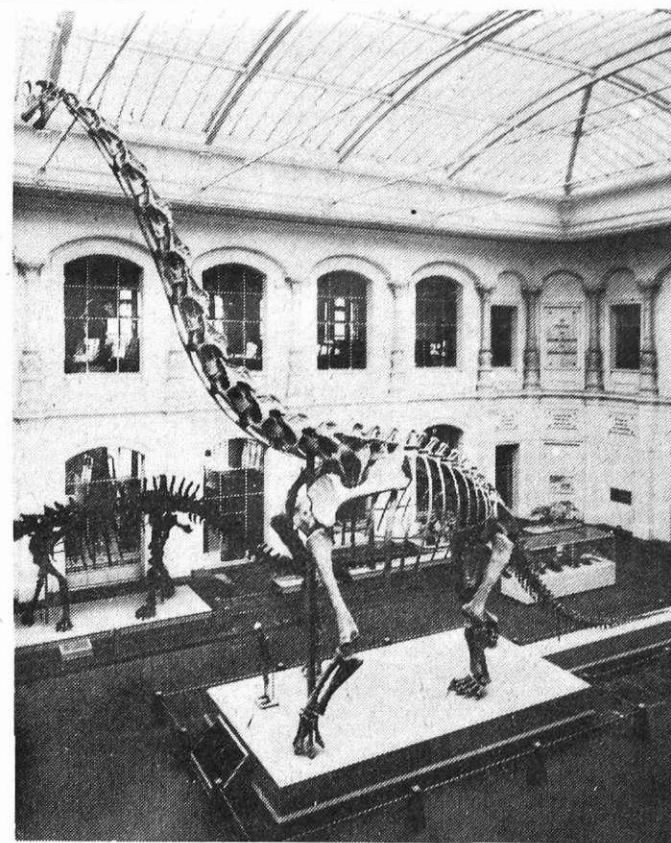
Vélíki pisatelj Heinrich Mann ima že lepše počivališče. Filozofa Fichte in Hegel se bahata z nagrobnikoma iz prejšnjega stoletja. Mirno počivata skupaj vélíki dialéktik, »brez katerega bi ne bilo Karla Marxa«, kakor je zapisal Rolf Schneider, in najbolj dosledni filozof-idealist.

Povojni čas je zbrisal rasne razločke. Med posmrtnimi ostanki čistokrvnih nemških umetnikov je našel prostor tudi judovski pisatelj Arnold Zweig. Blizu njega počiva Johannes R. Becher. In še se vrste imena ljudi, ki so prispevali svoj delež v zakladnico nemške kulture in umetnosti. Ne samo nemške. Njihovo delo je postalo last vsega človeštva.

To je prostor, kjer človek postane tih. Velemestni hrup ne seže v mirno domovanje velikana človeškega duhá.

Prijatelja sem zalotil, ko je neomajno strmeli v svojo ročno uro. Jasen namig, da se mudi.

Prirodoslovni muzej v Vz-hodnem Berli-nu. Največji sauri iz najmlajšega obdobja zemeljske zgodovine. Brachiosaurus brancia JA-NENSCH. Visok je dvanajst metrov, dolg pa malo manj kot 23. Ko je ta nepogled racal po Zemlji, je tehtal 50 ton... Največje bitje, ki je kdajkoli teptalo mater Zemljo. Presneto srečo so imeli črnci iz Tendagurija v Vzhodni Afriki, kjer so tega sauro vseh saurov izkopali, da jih takrat še ni bilo na svetu. Sicer je bil rastlinojéd, ampak ob takemle neznan-skem vratu bi mu najbrž še znameniti abesinski maratonec ne utekel.

Za prvim ovinkom se odkrije kozmético salón. Pred njim se gnéte staro, mlado, vse pa vihti v rokáh papir, pisála. Nekóga čakajo, da bo delil avtograme. Zvevâ, da v lokalu lépsajo Angelo Davis. Tu očitno uživa nedeljene simpatije. Če bo ustregla vsem tíst firbcm, bo zasovražila svojo popularnost.

Berlinski Prirodoslovni muzej. Tu je kaj videti. Najbolj atraktiven je oddelek za paleontologijo. Kamor se ozreš, okóstja strašnih saurov. Kar nekam strah me je postalo. Pred nakazo, postavljeno v sredo velikanske dvorane, se človek nehoté odkrije. Okostja drugih saurov ob straneh učinkujejo le kot ilustracija. Komaj pet metrov so segli v višino. Najdaljši od gobca do konca répa ni méril dalj kot petnajst metrov. Gledam jih in gledam, strmim vanje. Prebiram z nemško natančnostjo napisane opise za slehernega od teh stvorov. Glava pa se mi kar sama po sebi obrača k pošasti na sredi dvorane. Kdaj je bilo huje živeti na tej Zemlji: zdaj, ko pošiljamo rakete na Mars, na Véneru, ali tedaj, pred milijoni lét, ko je tehle petdeset ton vleklo svoj gromozanski rép za sabo?

Kar dobro se mi zdi, da so tisti davni časi že za nami.

Med srnjadjo, jeléni, kozorogi in parkljarji vseh vrst ne najdem gamsa.

»Nekje mora biti,« trdi prijatelj. »Tu je vendar skoraj ves živalski svet, kar ga premore Zemlja.«

Ne nasprotujem mu, saj ima prav. Zivali so prikazane v naravnem okolju. Vesel in srečen ugotavljam, da vsaj na tem področju Slovenci ne zaostajamo. Ljubljanski Prirodoslovni muzej bi se lahko v marsičem postavil berlinskemu ob stran. Tolikšnega bogastva res ne more pokazati. Saj smo vendar majhen, reven narod. Po urejenosti pa bi ga lahko prekósil. To pa pomeni, da imamo dóbre ljudi na pravem mestu. Strokovnjake, ki z majhnim denarjem vendarle razgrnejo človeku svét. Naši gamsi v Ljubljani so enkratni. Čudoviti. Na škof-jeloškem gradu pa se jih človek sploh ne more nagledati.

Bizone, medvede in slone sem predirkal, da o žuželkah sploh ne govorim. V dveh urah hitre hoje po muzeju sem lahko samo videl, kaj vse imajo. Za podrobnejši ogled bi potreboval céle dneve.

Sicer pa sva namenila s prijateljem današnji dan filateliji. Ura priganja. Centralni poštni urad, kamor morava prihitéti, je še daleč. Med dirko si le utegnem ogledati spomenik Robertu Kochu pa poslopja medicinske fakultete, ki jih kar noče biti konec.

Prostor, kjer je nékdaj stala Reichskanzlei, je danes velika zelenica. Ogradili so jo z lesénim plotom. Pod grickom sredi travnate površine je Hitler dal zgraditi svoj znameniti bunker. Tu spodaj so torej Eva Braun in Goebbles z družino asistrali firerju ob njegovem odhodu v pekél.

Na Centralni pošti je kljub številnim samopostrežnim avtomatom gnéča pred okenci. Céla véčnost mine, prédén prideva do festivalskih znamk in žigov. Nekaj časa spremljam prijatelja na romanju, ko mora pred vsakim okencem kazati svoje filatelistične dokumente, brez katerih ni mogoče priti do ključnih znamk. Do tiste znamke pač, ki se je brez izkaznice ne da dobiti, brez katere pa znamkovna serija nič ne velja. To je samo eden izmed načinov, s katerimi se NDR brani pred pogubnimi poségi Zvezne republike na njeno denarno tržišče.

Za ogled poštnega muzeja nama zmanjka časa. Pri kosilu v »Corso Lindene« skoraj bolj uživam ob ogledovanju plavalaslihotnih natakark kakor v izbiri jedi: piščanec v omaki, pečen piščanec, cvrti piščanec, polnjen piščanec, piščanec s smetano, piščanec po delih ali v célem in sploh piščanec, tak ali drugačen, kakor si ga že kdo želi. Ampak samo piščanec.

Prijatelj se je za danes nadirkal, zato se odpravlja domov. Izstopim na postaji Plaenterwald. Tu bodo na odru številka trinajst danes nastopili Jugoslovani. Predstavili se bomo z nacionalnim programom.

(Nadaljevanje na 20. strani)

in Latinci so doživeli tisočkrat burnejši sprejem.

Na vrsti je torej Evropa. Pripeljemo se tudi mi, Jugoslovani. Najbolj klavarna predstavitev na karnevalu.

Tovornjak. Na njem poldrug meter visok kanton v obliki pušice. Na obeh straneh piše »JUGOSLAVIJA«. Da vsi vemo, od kod sta oba dekliča, ki se prijazno smehljata z ene in druge strani. To je vse.

Vse bolj me je sram, da sem Jugoslovani. Kje le, za hudiča, zmeraj znova najdemo sposobneže, ki nas kar naprej smešijo v tujini? Nazadnje jim bodo za tale berlinski fiasko pripeli še medalje... Vsi tisti, ki se šele izvijajo iz kolonialnih spon, nas stokrat, tisočkrat prekašajo. Če je bil že karneval na sporedu festivala, kako da ni nihče pomislil na Litijo? Saj karnevali res niso naša narodna slabost. 'Topogledno' nas menda res samo Litija rešuje iz sredozemske zaostalosti. Zameriti gre torej tistim, ki ne poznajo domačega zemljepisa. Tistim, ki so rezali naš delež na festivalu. Na take manifestacije je treba poslati vendar najboljše, kar imamo.

Zdaj pa FRELIMO! Fantje in dekleta niso prav nič karnevalsko oblečeni. Bojne uniforme so navlekli nase. Igrajo na svoje ljudske instrumente in plešejo po taktu. Na pločniku vrvi. Mladina podira policaje, skače na ulico, se poljublja s svojimi afriškimi vrstniki.

Spet godba. Za njo pa karnevalska delegacija Bangladeša. Portret Mudžiburja Rahmana znoril ljudi ob cesti. Vsi vpijemo. Bangladešenci neugnano vzklikajo kaj-vem-kaj, mi še bolj burno odzdravljamo ne-vem-kaj. Kričimo pač:

»Za Bangladeš! Naj živi Bangladeš! Svobodo Bangladešu! Dol s Pakistanom! Živio Bangladeš!«

Med jezike vsega sveta se je mešal tudi kranjski.

Godba. Bóbnarji bóbnajo, piskajo flaute, trobente pojó. V hrupu zaznavam zvóke. Melodije se ne da razbrati. Samo to vém, da pred mano koraka razigrana mladost. Kje sem že jaz!

Bližajo se Vietnamci. Sprejaj Severni, za njim Južni Vietnam. Peterokraka zvezda tolče dólár. Visoko nad njim se vije rdeča zastava s srpom in kládívom v vogálu. Dekleta žanjejo riž, fantje se tiščé v zasedah. Starci jokajo nad mrtvimi otroki. Tišino, ki je zavladala po pločnikih, je slišati že kilometer daleč.

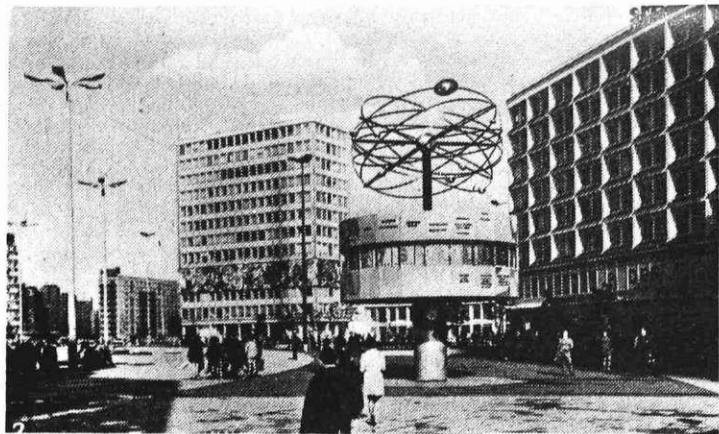
Pri nas veliko govorimo o Vietnamu. Kakšno nabiralno akcijo spravimo včasih skupaj. Vzhodni Nemci in Vietnamci pa čutijo drug z drugim. Bolj so si domači kakor Slovenci z našimi južnimi brati. Vietnamski nastop na karnevalu je za Vzhodne Nemce tragedija. Po pločnikih se ob njihovem mimohodu razlega obtožujoč mólk. Solidarnost s trpečim ljudstvom. Molčéča, toda ogorčena zahtéva po miru v najbolj trpinčeni deželi našega planéta.

Pripeljeta se Kapitalizem in Militarizem. Uničena banka in potolčeni Prusi. Pripeljejo se otroci, vmes pa se zvrsti neskončno mnogo godb.

Konec karnevala. Moj »konj« mi miga. Rad bi me odložil. Viteško mu ponudim v zahvalo jugoslovansko cigareto. Široko se je zasmejal, pograbil celo škatlico in zginit. Bog s teboj! Navsezadnje si tistih dvajset škópskih ibaric krepkó zaslužil.

Z vsemi močmi se trudim pripradati na trdna tla. Nekako se mi le posreči. Čutim, da hodim po tekstilu. Nihče se ne premakne. Zbogá, mar bodo tile ljudje kar takole stali? Rinem in rinem v živo meso. Stoj! Ženska z zajetnim oprsjem se je divje obrnila — kako se je le mogla v tisti gneči? — in me prebodla s svojimi očmi. Cel tank. Kakšna strašna zadnjica, moj Jezus! Skorajda meter. Dovolj, za moje kritje. Moj Tiger podira vse pred sabo, jaz pa pro-

Na Alexanderplatzu so Vzhodni Nemci postavili svetovno uro. Samo sprehoditi se je treba okrog njé, pa človek vé, da v tém trenutku ljudje ponekod ustajajo, drugje se ljubijo, blizu nas pa prav tako drobencljajo kakor mi.

zadnjega trenutka. Arabci, Norijci si gra- Prvodoslovi muzej v Vz- de marmorne palače na Otto Grotewohl

diram tik za njo. Moti me, ker kar naprej prdi. Ne preveč na glas, saj v tem trušču se prav nič ne sliši, ampak smrdi. Le da je to edina možnost zame, preriniti se na Alexanderplatz. Kdo bi v tem drenu še pomislil na navaden ženski prdec? Čudno, da mi v vsem življenju nikoli ni prišlo na misel, kako ta reč smrdi. Prav ogabno. Spuščati pa jih — duhov nemarnih — ne neha in ne neha. Kritje pa je kritje. Voham torej, piham, lovim čist zrak v odmorih med salvami, od svoje mogočne berlinske prednice pa se ne odmaknem.

Kako velik je Leninov trg, pa kako malo prostora na njem! Stotine miz, tisoči stolov. Ampak na vsakem je posajena kakšna rit. Vsi čakajo, da se bo »široka ljudska množica« razšla. Ne vém, koliko tisoč je tistih, ki sedé. Prekleti! Jaz pa poniglavo capljam za tole okroglo berlinsko zadnjico, škilim desno, levo, iščem stol, da bi lahko nanj pritisnil svoje kile, vendar zaman. Pomikam se po centimetrih. Madona, kaj je ta ženska požrla, da lahko tako brez prestanka prdi? Pot pa mi krči. Ni kaj! Zasluzi vse priznanje.

Zdaj sva že blizu Karl-Marx-Allee. Tam bom lahko zastavil svoj korak. Konec bo tégle pridenja. Karneval se mi je skorajda zagнул.

14. julij 1970. Francoski narodni praznik. «Allons, enfants de la patrie, un jour de gloire et arrivé...» Champs Elysées. Parada. Moram videti de Gaulle. Množica je nepregledna. Sestra je stara Parižanka. Potiska me k zamreženemu oknu, ki se vzdiguje visoko nad ljudi. Zgrabim za železo in se povzpnem nad ljudi. Se sestro pomagam k sebi. Lahko gledava čez stotisoče klobukov, rut. Končno sem ga videl. De Gaulle namreč. Pa raketé, mirage in topove. Tanke. Vse, kar bi dober človek z veseljem spustil v zrak.

Ko se je prišmugljalo mimo zadnje strašilo, obetajoč konec homu sapiensu, smo se »začeli razhajati«. Toda tedaj je bila ob meni sestra. Lahko sem se torej s kom pogovarjal. S kom naj bi tu, v Berlinu, »občeval«, ko pa me z vseh strani stiskajo tuji komolci?

BERLIN, PETEK, 3. AVGUSTA 1973

Neues Deutschland:

Nobene besede več o mrtvem Ulbrichtu. Tiskovna konferenca z junaki iz Sovjetske zveze. Angela Davis meni, da je festival nov vzvod za boj proti imperializmu. Berlin — najbolj odprto mesto na svetu. (Pa še res je). Solidarnostni prispevki za osvobodilna gibanja z vseh petih kontinentov. »Gala« programi festivalskih delegacij navdušujejo obiskovalce. Znani umetniki iz inozemstva s svojimi nastopi dvigujejo splošno raven festivala. Ob devetih zvečer bo slavnostna počastitev v Treptowerparku. »Dank Euch, Ihr Sowjetsoldaten!« »Ljube Berlinčanke, Berlinčani! Z demonstracijo v soboto, 4. avgusta 1973, bodo

mladi iz Nemške demokratične republike pozdravili mladino z vsega sveta!« Zraven je priložen načrt, po katerih ulicah in avenijah bodo hodili demonstrantje — kje morajo torej Berlinčani pripraviti špalir. Z nemško pedantnostjo je že določeno, kam se mora kdo postaviti.

Popolne bc na Spandauer Strasse solidarnostni miting z mladino iz Angole, Mozambika, Gvineje-Bissao in Kapverdskih otokov. Na Friedrichshainu bodo festivalci poslušali mlade iz Puerto Rica in drugih latinsko-ameriških dežel, v katerih se še otepajo s kolonializmom. Na sliki vidim Anno Seghers — pri nas jo poznamo predvsem po »Sedmem križu« — ob srečanju z mlado južnovietnamsko pisateljico Van Trang. Opis včerajšnjega karnevala in slike o njem so zavzele célo péto stran. Poročajo, da je karnevalski mimohod trajal poldrugo uro.

Delegati iz Zvezne republike Nemčije se ne znajdejo. Radi bi dokazali, da v NDR ni svobode. Ljudje se smejejo. Prav njihovi govori pričajo o tem, kako lahko v Vzhodnem Berlinu — vsaj v tem tednu — vsakdo zine tisto, kar mu leži na jeziku.

Rojaku z Zahoda je vzhodnonemški časnikar sapo vzel. Ko sirota že ni vedel kam iz šiske, se je izmazal z odgovorom: »Tega vi na Vzhodu sploh ne razumete. To je Politika.«

Dopoldanski festivalski program ne nudi nič posebnega. S prijateljem se odpeleja v Berlin po filatelističnih opravkih. Znamkarske trgovine so stisnjene v tisti konec nemške prestolnice, kjer je svoje dni prestoloval gestapo. Falladovega »Vsakdo umira sam« in H. H. Kirsta »Upor vojakov« sem nekajkrat požrl. Toliko sem bral o sedežu Gestapa na Prinzalbrechtovski, da bi rad videl ta betonski kolos. Prav tam v bližini bova kupovala znamke.

Gestapovski betonski bunker je še vedno tak, kakršnega so postavili v Hitlerjevem tisočletnem rajhu. Sovjetske granate vseh kalibrov mu niso mogle do živga. Vzhodni Nemci ga pustijo stati kot zgodovinski spomenik. Mrtva priča nasilja, ki mu človeštvo ne pozna primere.

»Zgradbo zraven so naši uporabljali nekaj let po vojni kot preiskovalni zapor. Pojma nimam, čemu služi danes. Poglejval!«

Mislil sem, da me bo zadéla kap. Prijatelj je sprva nekaj mencial, nato pa se je zmuznil za vogal. Naj pridem pač do sape.

V vitrini pred vhodom je pripéta skromna kartonska jugoslovanska zastavica. Pet, šest fotografij s predsednikom Titom v ospredju. Diplomatsko predstavništvo SFRJ v NDR. Ambasada dežele, ki se ni ustrašila groženj z Zahoda. Med prvimi smo priznali NDR za državo. Zvezna republika nas je kot primer za zgled vsemu svetu in v strašilo hitro kaznovala s Hallsteinovo doktrino. In zdaj smo tu. V neposredni bližini gestapovca Mullerja.

Na Unten den Linden domujejo celo taki, ki so s priznanjem NDR čakali do

gem pogradu, — potem pa prižgimo, je rekla mala, — cigarete imam, ognja pa ne. — Ne bom kadila, sem rekla — in zakaj ne? Je vprašala, — ker je Vicky kriva, da sva nocoj tu. Nočem prižgati z njenimi vžigalicami. — No prav, je rekla, — če ne boš, pač ne boš, jaz pa bom, kaj pa je naredila, da so vaju prijeli? prižgali sta cigareti in rekla sem, naj mi jo vseeno da, vseeno bom kadila, — ne držiš se načel, je rekla mala, — torej, kaj je naredila? — Se ti držiš načel, je vprašala Vicky in mala je rekla, da ponavadi ne, da pa jih ima, — nič ni naredila, sem rekla, — zmenjena je bila s svojim pobom, pa jo je nekdo hotel imeti na vsak način, ne, mu je rekla, oddana sem, daj no punčka, nisi ne, ko ni odnehal ga je klonfina, potem je on njo in pričela je kričati. — Ti tega ne bi storila? — ne, sem rekla — zakaj pa, za poba je dovolj ostane podnevi, delo je delo. — Klotilda, prej te bo vzel vrag, kakor njo, je rekla in vprašala sem zakaj tako misli, zamišljeno je gledala konec svoje cigarete, — pač mislim, je rekla in Vicky je rekla, da ima prav. Vprašala sem jo, kaj se je zgodilo, ko sem odšla, ker mi njuno napovedovanje ni bilo všeč in mala je rekla, da nič posebnega, ko jim je povedala podatke, jo je hotela natakarcica spet zabrisati ven, — zakadila sem se vanjo in jo pošteno namlatila, ha, to je bila presenečena, računala je namreč, da sem spet »pod gasom«, pa se je uračunala, potem so prišli policaji in me odpeljali, Klotilda, zmotila si se, tisto ogledalo je bilo vredno petinpetdeset, veš. — Pa imaš toliko denarja? Pričela se je smejeti — kje pa, lepo te prosim, plačala bom v obrokih, in Vicky je pripomnila, da se ji ni splačalo in mala se je še kar smejala — seveda se mi je splačalo, je rekla — nekako sem morala priti v luknjo in tista babura me je pošteno ujezila. — Klotilda, spati hočem, če ne boš tiho, te namaham, — mi daš cigarete? sem vprašala, — Klotilda, vrag naj te vzame, tiho bodi, sem rekla, če najdeš žep, jih vzemi, ampak ne zini nobene več, razumeš? — Razumem, sem rekla, vzela sem cigarete in z Vicky sva kadili, ampak pogovarjati se nisva upali, potem je tudi Vicky zaspala, jaz pa sem pričela hoditi od zidu do vrat, deset korakov do vrat, obrat, deset korakov do zidu, obrat, otrok bo ostal pri očetu, če delaš krajše korake jih pride dvanajst, mati ga sme obiskovati, če to ne bo škodilo moralni vzgoji otroka, obrat, deset korakov nazaj, obrat, prižgala si bom cigareto, še dobro, da mi jih je dala, ampak, da se nič ne boji podgan, Klotilda, bolje bi bilo, da ga ne bi silili, da te kliče mama, zanj je mama moja žena, ves je zbežan, ko odideš, to je v njegovo dobro Klotilda, razumeš, vrata, obrat, razumem, reci mu, da sem mu teta, ampak kaj bo, ko ga bom vzela k sebi, zid, obrat, ena, dva, tri, štiri, pet, takrat šest bo sedem že osem deset dovolj velik deset, obrat, da bo razumel. Prišel je policaj in stresel zvitek na levem pogradu, — Hej, vstani! iz zvitka je pokukalo oko, — oho, je rekla zvitek zaspano, — je že jutro? — Je že jutro? sem ponovila, — jutro je, — je rekla policaj, zvitek se je pričel nejevoljno odvijati, — ne pohiti je rekla kifle — tebe bomo izpustili ti dve pa naj še malo počakata — zakaj? je vprašal odvijajoči se zvitek in sedel na rob pograda, — no prišla si prej, je rekla kifle — pohiti. — Reci Vicky naj se drži svojega poba, njena družinska romanca je sicer figo vredna, ampak ti boš doživela večji polom kakor ona Klotilda. Veš, družbe se ne da nekaznovano brniti od sebe, nekega dne ostaneš sam v slepi ulici in od tam v nič ni velik korak. Ko izgubiš vse, v kar verjameš, nimaš ničesar drugega, kakor sebe, to pa je premalo. Pazi, da se ti to ne zgodi. — Pojdi že! je rekla kifle jezno, pokimala mi je, potem je šla. Ne vem, če sem razumela vse, kar mi je povedala, ampak bilo me je nenadoma strah nečesa in žalostna sem bila.

D. i. Dober dan gospod, je rekla njen glas za mojim hrbtom in razveselila sem se, ker se je že vračala iz bifeja — ooo! se je nekdo začudil, glas se mi je zdel znan in obrnila sem se, bil je policijski komandir in je sedel nekaj vrst za nama, — dober dan, je odzdravil, — naj vas predstavim sinu, dragi fant, spoznaj dekle, o katerem sem ti pripovedoval, — tista, ki je hotela videti zapor? je vprašal fant, mala se mu je prijazno nasmehnila in to me je zabolelo, kako lahko se prikupe ljudem, pa naj stori karkoli, samo nasmehne se, pa si pečen, obrnila sem se in gledala rdeče žametne zavese in dragocen lestenec pod stropom, pisano množico bleščečih dam in gospodov v ložah, — prav tista, je rekla komandir, fant se je zasmejal in mala je pripomnila, da je hotela pretepti tisto žensko, — ali vedno tako obračunavate z damami? je vprašal fant in se še vedno smejal in mala je rekla, da ni bila dama. In vprašala, če uživate — seveda, je rekla tisti, ki se je prej smejal zdaj resno, — solist je odličan, se vam ne zdi? — ste pa rekli, da se vaši otroci ne zanimajo za umetnost, je rekla mala očitačje, — si res to rekla očka? je vprašal fant in komandir je rekla, da je rekla le, da niso umetniki hvala bogu, da pa se zanimajo za umetnost, je pozabil povedati. — Drago dekle, zdi se mi, da sem vas spravil v slabo družbo. — Zakaj? je vprašala mala začudeno, — a, Klotilda mislite? Poznam jo že od prej, všeč mi je, ni slaba punca, verjemite mi, in pozabila sem, da me je malo prej užalila, ker je bila prijazna s fantom, ki ga prej ni poznala in sem jo imela še rajši.

D. J.

Sveži sifilis, je rekla zdravnik bog pomagaj, še tega mi je bilo treba in nenadoma: sem okužila tudi NJEGA? in če sem ga, potem je okužil on NJO, povedala sem njegov naslov in prosila, naj mi sporočijo, če je okužen, zdravnik je obljubil, da bodo, hrano so mi nosile do nosu zavite strežnice in v očeh sem jim brala grozo in gnus, pa mi je bilo vseeno prosila sem boga, da bi ON ne bil okužen, potem so mi prišli povedat, da ni, hvala bogu, okužila sem se kasneje, saj mala bi se morda niti ne jezila preveč, ko pa hoče vse sama doživeti, ampak izvedela bi, da je bil z menoj, bilo me je sram te misli, ampak kdo ve, če bi jo zanimalo zdravljenje sifilisa, ali ne bi poskrbela, da se okuži? Dnevi so se vlekli, sovražim te štiri stene in oči bolničark, nanje moram misliti, da zdržim, rada bi spet videla sina in malo in njega. On misli, da mi je vseeno, seveda pa je on njen.

S.

— Teta Klotilda! je klical deček, ko je tekla čez travnik, — dolgo te ni bilo. — En teden ljubček, si me pogrešal? — Oh, je vzdihnil zadihano in se mi privil v naročje, — dolg je bil. Veš, strašno rad te imam, ampak očku in mami nikar ne povej tega, to jima ni všeč veš. Jaz pa te imam vseeno rad. — Zelo si prijazen ljubček, kmalu ga bom vzela k sebi, z Vicky bova vzeli hišico v najem. Vicky se bo poročila in jaz bom prenehala s tem delom, samo zanj bom še živela, dobila si bom delo v tovarni ali kot natakarcica, karkoli, samo da bom pri njem. Dokler bom delala bo Vicky pazila nanj, ne bodo mi ga mogli več vzeti. — Torej vseeno greš? je vprašala Vicky zaspano. — Ja, sem, rekla, moram ga videti, pogrešam ga. Šla sva čez travnik, — so tvoji doma? — Ni jih teta Klotilda, samo stara mati so za pečjo. Teta Klotilda me boš vzela s seboj v mesto? — Da, ljubček, prav kmalu te bom vzela v mesto. Vicky je gledala v tla, — misliti moram nase, je rekla. — Ampak dogovorili sva se. Saj bi z možem živela v najini hiši, z dečkom ne bova potrebovala veliko prostora. — Klotilda, on noče, je rekla obupano. — Za nekaj let

bova odšla v Avstralijo, zaradi moje preteklosti pravi. Žal mi je Klotilda, ljubim ga, ne morem ga zapustiti. — Seveda, sem rekla potrto, — nikoli ne bom mogla vzeti sina k sebi.

A. D.

— Klotilda, prosim te ne hodi več k nam, je rekla — po tej bolezni to ne bo dobro zanj. — Ampak saj sem spet zdrava! — Ze res, je rekla, — Klotilda, prosim razumi vendar, ne gre zame, zanj gre, ali ga hočeš uničiti, svojega otroka? hočeš, da bo nekega dne izvedel, da je sin vlačuge, da se bo sramoval sam sebe? — Ti si napravil vlačugo iz mene! Udaril me je, — ne bodi histerična, je rekla ledeno, — Kaj pa sem napravil takega? Zmotil sem se, to je vse, povedal sem ti, da te ne ljubim, da bom skrbel za otroka. Potem mi ga nisi hotela dati, pobegnili si v mesto in se prodajala. Moral sem ti ga vzeti, dal sem mu dom, ki ga pri tebi ne bi imel. Klotilda bodi no pametna, moja žena ga ljubi in mali ljubi njo, mati mu je, odpovej se mu, on ne bo prizadet, ker ne ve, zabredla si predalet, stori to v dobro svojemu otroku. Pričela sem jokati nekoč sem ga ljubila, to je umrlo, toda seme te ljubezni živi, izdal me je, mi ukradel sina in ga dal drugi ženski. — Kako moreš biti tako krut, on je vse kar imam. Vsaj videti ga moram vsak teden. Naslonil se je na podboj vrat — oh, draga moja, saj veš, da ga smem obiskovati le, če to ne bo škodovalo njegovi vzgoji. — Mi ga boš pripeljal v mesto, samo da ga vidim, ne bom govorila z njim, če misliš, da to ni dobro zanj? Pokimal je in si zadovoljno prižgal cigareto. — Pisal ti bom, kdaj ga lahko vidiš. Veš, fantu ne bo nič hudega, moja žena ne more imeti otrok in bo mali vedno njen edinec. Pozdravljena Klotilda. Nič ni pisal, dolgo nič in potem, da malemu ni nič do tega, da bi šel v mesto, vem, da to ni res, bal se je, da ga bom ogovorila, svojega dečka. Šla bi k njemu, zakaj naj se držim objube, če se je on ne, ampak rekla mi je tudi, Klotilda, hočeš, da bo nekega dne izvedel, da je sin vlačuge, da se bo sramoval sam sebe. Moj bog, nikoli ne sme vedeti, pozabil me bo, moj sin me bo pozabil.

— Zdravo, sem mu zaklicala, ustavil se je, — zdravo, je rekla hladno, kakor da nisva bila nikoli prijatelja, — kje je mala? skomignil je z rameni — ne vem, je rekla — mislim, da v Parizu, ampak res ne vem, potepa se z nekim pobom. Izvedela je za tisto reč, nekdo ji je povedal, ne vem kdo, mislila sem, da sta mi prijatelja, je rekla, potem me ni hotela niti videti več, hodila je mimo mene, kakor da me ni. Kar mimo, je žalostno ponovil, — ljubim jo, še vedno. Potem je šel. KAR MIMO! Potepa se z nekim pobom in ko se vrne... ali bo šla kar mimo?

L. a.

— Ne hodi zjutraj na doke, je rekla Vicky. Razglednica iz Avstralije, mi je razglednica rekla, naj ne hodim zjutraj na doke? Kar mimo! Bodi pametna Klotilda, stori to zaradi njega. NJEGA? Ali bo kdaj poskušal najti teto Klotildo? Pomarančne lupine, vedno so tukaj, vedno plavajo na vodi, ne iste, da je sin vlačuge, zakaj pa ne, življenje je moje, ničesar več nimam, samo življenje in storim, kar hočem, ne moreš se nekaznovano požvižgati na družbo, Klotilda, ti upornica hahahaha, Klotilda nič več nimaš, res nič več; vidiš sužnja svoje svobode, nihče ni svoboden, nihče, nihče, odpadke sem, semkaj spadam, med plavajoče pomarančne lupine, zakaj je vse tako sivo, voda, blagoslovjam te morje, odnesi me stran, moj sin je sin vlačuge, voda in pomije, človeški iztrebki, KLOTILDA! Nekdo kliče, kakor bi bila mala, ampak saj ni, šla bo mimo in če je, je tam na dokih, jaz pa sem svobodna, odnaša me... stran...

Janez Svobljšak

MED NEMCI IN MLADINO Z VSEGA SVETA

3

(DNEVNIK S POTOVANJA PO OBEH NEMČIJAH)

Berlin, četrtek, 2. avgusta 1973

Neues Deutschland je izšla s črno uokvirjeno prvo stranjo in s slikovno reportažo o Ulbrichtovem življenju na tretji strani. Drugače pa je — kot ponavadi — ves časnik posvečen festivalu in dogajanju okrog njega. Uradno so razglasili, da zaradi Ulbrichtove smrti v festivalskem sporedu ne bo sprememb. Tako je menda sam želel, preden mu je nehale utripati srce. Šele v torek, 7. avgusta, ko bodo mladi s festivala povečini že spet doma, bodo Vzhodni Nemci žalovali.

Na tretji strani časnika najdem zanimivo fotografijo, posneto ob odprtju III. svetovnega festivala mladine in študentov z vsega sveta. Avgust 1951. Walter Ulbricht med Roso Thaelmann in Erichom Honeckerjem. Ob zadnjem sedišču se Wilhelm Pieck in Otto Grotewohl. Sami pokojniki. Razen njega, Honeckerja, katerega zvezda je zdaj dokončno vzšla.

Druga stran prinaša posnetek, ko Erich Honecker pozdravlja predstavnike mednarodnega gibanja napredne mladine in študentov v imenu voditeljev komunističnih in delavskih strank iz socialističnih dežel, zbranih v teh dneh na Krimu.

In četrta stran je spet polna Ericha Honeckerja. Pol strani drobnega tiska z dvema velikima fotografijama, na katerih se ves srečen smehlja med še bolj srečnimi pionirji.

Mora pač kdo umreti, da lahko drug stopi na njegovo mesto. Kratek korak, ki pa utegne biti neskončno dolg. Honecker je moral nanj čakati nič manj kakor četrto stoletje.

Berem, da se je včeraj na Alexu že spet »proslavil« Zahodni Nemec. Navijal je za združitev obeh Nemčij, »če bi se vaš komunistični režim odrekel svoji trapasti politiki«. Svoje sonarodnjake z Vzhoda je cinično imenoval »Landsleute«. Efdejdlerji so ob tem malo manj kot ponoreli. Povedali so mu marsikaj, o čemer se mu dotlej ni sanjalo.

Poročilo o dogodku je Neues Deutschland od besede do besede natančno povzela po zahodnoberlinskem časopisu. Napisal je vse skupaj zahodnonemški časnikar, ki se ne more in ne more načuditi nenadni, toda resnično demokratični odprtosti Vzhodne Nemčije. Odprla se je vsemu svetu, še posebej pa Zvezni republiki. »Je kaj takega za berlinskimi zidom sploh mogoče?« se na koncu sprašuje ves razdvojen.

Po tem, kar sem v teh dneh videl in občutil, bi mu lahko samo še odgovoril, naj svoje dvome mirno črta.

Nekaj sem sinoči vendarle zamudil. V članku »Jugoslovanski temperament« poroča Elvira Mollenschott o naši gala predstavi v Friedrichstadtpalast. Poslušalce je navdušil ženski zbor Collegium musicum, za njim pa, kakor piše ženska, gledališka igralca Pipan Tomaz in Pavle Rokovec »vom Theater TR« aus Kranj, pa Zagrebčani in Subotičani in sploh Jugoslavlani. Je moralo že biti dobro, da je poročilo našlo svoj prostor v Neues Deutschland.

Ko sem zvedel, da se je Leonid Brežnjev sestal s Todorjem Živkovim, Ceausescu in Jumshaginom Cedenbalom pa še z vsemi drugimi voditelji, ki so pritekli na Krim, mi je bilo novic dovolj.

Nemški zajtrk me je čakal. Obvezno surovo maslo, nekaj vrst salam, bolj blaga kava, čaj in kruh. Sam bog ve, koliko dni star. Toda hrastav in dober. Deset vrst marmelade.

»Nimm doch, Janez!«

In zraven, za začetek — to je obvezno — jajce, kuhano mehko.

Za želoček, ki zjutraj ni navajen hrane, več kot Golgota. Jutranje sonce me sili k veselemu razpoloženju. Prijatelj in njegova žena sta prepričana, da moj smehlaj izvira od bogato obložene mize.

Smejem se lepemu vremenu. Šojam, ki se spreletava z bora na bor. Doma tako pač ne morem zajtrkovati. Ni šumečih borov. Ni ptic, ki bi se lahko spuščale z drevesa na drevo.

»Nimm doch, lieber Janez!« se ponavlja kar naprej. Vse kaže, da se bom v sončnem jutru najedel za ves dan.

Danes se grem vozit po berlinskih jezerih. »Mit der weissen Flotte«, kot piše na v poljščini tiskanem prospektu, se vsako leto prepelje po teh jezerih poltretji milijon ljudi.

Barba, na čigar ladjo smo se vkrcali, je nadvse prijazna.

»Z moje barkače se da videti vse, kar je pogleda vredno. Lahko vidite pol Berlina. Če boste znali gledati, seveda. Če vam bo kaj ušlo, pripišite na svoj rovaš!«

Smejal sem se nadutemu nagovoru. Prijatelj pa v isti sapi že naroča pijačo in jedajo. Iz žepka v suknjiču potegne cigare, izdelane posebej za mladinski festival. Njegovo žensko sva pustila kar pri mizi v notranjih prostorih barke. Sama sva se zleknila na čudovite stole, ki jih je bila krma polna. Zdaj mečeva kruhove drobtinice galebom, ki jim duh najinega tobaka ne da miru. Kar naprej nama sedajo na dlani in vznemirljivo vohajo, kakšen duh nama puhti iz ust.

Na nasprotni strani krova se pionirska družčina zabava z malo manj kot udomačenimi pticami.

Sam sem si izbral enega od njih. Ali pa si je morda on mene. To bi mi bilo bolj všeč. Nепrestano mi prhuta tik ob glavi ter čaka, kdaj bom odlomil košček kruha. Ga vrgel v vodo. Lovi ga že v zraku kot artist v cirkusu. Uživam v tej najini igri. Le kruha mi bo vsak čas zmanjkalo.

Alexanderplatz. Središče Vzhodne Berlina. Živahni vodomet zna biti kdaj pa kdaj hudo: lahko si daleč proč, pa te vseeno dosežejo njegovi curki. V Domu učiteljev (na desni) strežejo tako pozorno, da se gostu od nerodnosti kar zagosti.

»Wenn Sie wollen, mein Herr?«

Natakar mi ponuja na pladnju pet koščkov kruha. Začuden sem ga pogledal, potem pa hitro zamenjal pfenige za hrano.

»Tako je vsak dan, gospod,« se je nasmajal strežnik, ki je pozabil vrniti drobiž. Izbočil je ramena, galeb pa je sedel natančno tja. Stara prijatelja sta. Vsak dan se srečujeta. Tovarištvo vzdržujeta na tuje stroške. Danes recimo za moj denar. Pa mi ga ni žal.

»Samica je,« razlaga naš natakar. »Vrzite ji tri koščke, potem pa ji pomigajte z desnim kazalcem!«

Take volje sem, da ga ubogam. Galeb pa kakor da me ni spoznal. Seveda je priletel, vendar je sedel svojemu staremu prijatelju na ramo. Rahlo sem razočaran, pripravljam pa kljub temu naslednje tri koščke kruha. Potem jih vržem. Dva je samička ujela že v letu. Pomigam ji z desnim kazalcem.

Kakor začarano:

Prileti, séde mi na roko, milo me pogleda in — zgrabi cel kos kruha, ki ga držim še v levi roki.

Moška ob moji strani se krohotata. Sam pa ne pridem do sape. Samička frfota ob meni, požira kruh in mi mežika. Vsaj zdi se mi, da mi mežika. Čez ograjo ji ponudim še zadnji kruh. Potihem upam, da bo sedla k meni.

Kot zver je šavsnila po kruhu, veselo pomahala mi s perutmi, potem pa s polnim kljunom zajadrala proti naslednji ladji, ki jo je po reki Spree rinila za nami.

Kaj bi se človek navajal na živali, na ljudi. Komaj jih vzljubiš, že se ti izmuznejo iz rok.

Pomislim na svojega psa. Kako smo ga imeli radi, ga božali in ga carljali! Kuhinjski, sobni kužek. Pa je bilo dovolj, da mu je kdo odprl hišna vrata. Povesil je ušesa, se potegnil čez stopnice na verandi in zginil tja na vas. Mar mu je bilo za nas, ki smo ga imeli radi! Samo še svojo pasjo družbo je iskal.

Žival in človek — oba sprejemata človeka le še zato, ker bi jima bil lahko koristen ...

Zapeljali smo se mimo Köpenicka. Prijatelju poskušam razložiti, kakšen sijajen stotnik iz Köpenicka je bil Arnold Tovor-nik. Vendar napor, ko sem mu skušal dolo-

vedati, kje leži Maribor, je bil prehud. Raje sem odnehal ter se zazrl v kopeniški grad.

Zdaj se vozimo po Grosser Müggel See. Jezero je res veliko, ampak samo eno izmed mnogih, ki obdajajo Berlin. Na obali je videti ob številnih počitniških kočah skupine ljudi. Kljub očitni prenaseljenosti je videti narava dosti bolj nedotaknjena kot pri nas na Bledu. Morda bi se z bregovi lahko meril Bohinj. Toda kdo bi tej neznanjski ravnini lahko pričaral alpsko ozadje?

Izlet je mimo. Izkrkali smo se. Odpeljem se v Berlin. Karneval je na sporedu, čeprav je Ulbricht mrtev. Vsa neznanjska množica ljudi se zgrinja proti Leninovemu trgu.

V štirih ulicah, ki se stekajo na trg, se res zbirajo povorke. Ker sem že zgoden, se zavlečem v bližnji Friedrichshain. Teren je razgiban, zato so lahko postavili nanj kar dva odra na prostem. Komur je ljubo, se lahko sprehaja od enega do drugega pa si ogleduje kar oba sporeda hkrati. Gledalca motijo samo letala. Vsakih nekaj minut se kak reaktivec pripelje tako nizko, da potnikov v njem sicer ne vidim. Zato pa oni zlahka opazujejo mravljišče pod seboj.

Vzhodnonemške folklore, ki se mi ponuja s prvega odra, mi je kmalu dovolj. Ples in glasba: živa govorica o tem, kako to sploh ni več ljudsko. Avtorjevo ime so pozabili obesiti pred odrom. Kakor če bi pri nas nastopili Avseniki, Slaki. »Ljudsko« v njihovih nastopih je ostalo le še to, da so pač »ljudje«. Tiste mislim, ki pojejo in plešejo ob svojih osladnih melodijah.

Deklice, oblačene v narodne noše, so bolj zanimive. Nerodno sem zapisal. Mislim sem narodne noše. Pa še té so tako poškrbljene, da jim ne morem prisoditi pečata resnične pristnosti.

Pomaknem se naprej. K drugemu odru. Takoj mi je žal, da sem se pri prvem sploh ustavil.

Na odru so kubanski umetniki:

Plesalci, žonglerji, pantomimiki, glasbeniki in igralci. Posamič in v skupinah. Že obleke so paša za oči.

Po baletni izvedbi ljudskega plesa aplavzu ni konca ne krajca. Lepa dekleta, še lepši fantje se pridejo hvaležni publikii nekajkrat zahvaliti na oder. Potem pa uvidijo, da gledalci ne mislimo odnehati.

Znova zaplešejo. Čudovita ritmika in nekakšna nadzemska glasbena spremljava nas spravlja v zanos. Pričenjam spoznavati: Kakšni strašni primitivci smo Evropejci, kadar gre za ljudski ples!

Vzdrušje, ki so ga pričarali mladi Kubanci, je podobno pobožnemu zamaknjenju. Prvič, kar sem v Berlinu, se je zgodilo, da se med predstavo ni nihče premaknil. Le ljudi, ki so gledali to predstavo, je bilo od trenutka do trenutka več. Hrup pri stojnicah v ozadju je popolnoma utihnil. Popolno tišino so motila le še letala na nébu.

Nenaden konec plesa nas je prebudil iz omame. Spogledali smo se. Šele čez čas se je nekdo spredaj znašel in zaploskal. Bilo mi je tako, kot da se prebujam iz nekakšne travme. Ko so mi dlani udarile druga od druge, to ni bil izraz navdušenja zaradi enkratnega doživljanja. Gnalo me je, da bi se prerinil skozi desetstisočglavo množico do odra in vsakogar od teh Kubancev objel, poljubil, ker mi je za kaj vem koliko časa spodnesel tla spod nog, me vzdignil v tiste sfere, v katerih se lahko človeški duh prepušča sanjam. Ko nisi več seštevek mesa, maščobe in kosti pa tisti nekaj dekagramov možganov, temveč duh, ki v blaznem ritmu pesmi, plesa prepotuje milijone let.

Nenadoma sem vedel, zakaj me dlani bolé. Ljudem okrog mene so tekla solze po licih. Da, to je: hvaležni smo bili! Vsevpred smo začeli govoriti, čebljati vsak po svoje v sto jezikih. Azijec me je zgrabil in se mi zjokal na ramenih.

Tako naj bi ljudje jokali!

Težko sem zapuščal prizorišče, a treba je bilo videti še karneval.

Na Leninovem trgu sem bil zgoden. Pri-boril sem si prostor na klopi ob pločniku. Kakšen zelenec zmešan: pločnik pred mano je bil en-dva poln gomazečih nog. Dvigni torej svojo rit, tovariš, stopi na svoj sedež! Ampak — sami dolgini pred menoj. Ob svojih kratkih centimetrih lahko vidim le še stolpnice na drugi strani ceste.

Torej še više! Na naslonjalo klopi. Skrbelo me je sicer, kako bom lovil ravnotežje. Odvečna skrb! Ljudi se je nagnetlo toliko, da je bilo huje kakor sardinam v skatlici. Od sprédaj in od zad, od vseh strani so me »široke ljudske mase« tako stisnile, da sem se počutil kakor lulček v najmanjšem gledališču našega sveta.

Nekdo me je vščipnil v krajček. Obrniti se nisem mogel, torej sem v odgovor živahno pomigal s svojim sralom. Maziljenec za mano mi je odtrbil nekaj španskega na kraj, kjer se hlače razcepijo, hkrati pa je s krepkim prijemom skušal razmakniti moje gležnje. Posvetilo se mi je: možakar išče svoj karnevalski prostor med mojimi nogami. Prav, ljubček! Odgovornost pade nate! Govoril sem v cirilici, vendar sem za nekaj centimetrov razširil svoje krake.

Tedaj se mi je skozi mednožje prismejal živahen južnjaški »Merci beaucoup!«. Zakrivljen nos, črne, smejoče se oči, zapeljiv smehlaj. Ti, poslušaj, vendarle ne misliš, da sem ... »Non, non, monsieur!« Glavo je zasakal, pokazal kodrasto frizuro, mi zdobil z enim zamahom skoraj vse, kar ima moški med nogami, me vzdignil na ramena in se povzpél na moje prejšnje mesto. Pogladil sem njegove skuštrane lasé: razen mene so lahko le še gledalci iz oddaljenih stolpnice bolj zviška gledali na cesto.

Zazibala sva se. Če bova padla, bova padla pač na mehko. Na trden kupček mehkega človeškega mesa. Pa naju je nekaj vzdignilo v prejšnji položaj. Za sabo sem zaslislal rusko:

»Preklete ritnice! Ko bi bile vsaj babje ...«

Užaljen sem krepkeje zajahal svojega latinsko-ameriškega nosača. Zastrmél sem se v asfaltni tlak, ki so si ga policaji z zadnjimi močmi prizadevali ohraniti praznega.

Prihajajo! Od daleč je slišati godbo na pihala. Danes bo zagotovo korakala mimo nas vsa piskajoča in trobentajoča pločevina, kar je premore Nemška demokratična republika.

So že tu! Kakšna karnevalska uniforma:

Golobje, ki prinašajo oljkovo vejico miru na svet. Rentnerice v bližini si brišejo solze, tako jih je ganilo. Zlobna misel se mi spreleti skoz glavo: So jokale tako tudi pred tremi desetletji, ko so tod mimo korakale HJ — kapele? Gesla so bila tedaj drugačnaka. Nič golobčkov. Samo »Siege-heil!« In smrt. Komaj pol ure od tod, v Sachsenhausnu, so tekli potoki solz po ženskih licih. Samo nekaj dalj, v Ravensbruecku, so jokale matere, žene, dekleta iz vse Evrope. Jokale, dokler jih ni zatekla mučeniška smrt.

Pred nami se vrsté skupine. Nekaj si jih je omislilo tovarnjake, drugi so jim sledili peš, tretji so se zvrstili na traktorjih pa v letalskih modéljih, na plafonih, improviziranih tramvajih, trolejbusih in vseh mogočih drugih prometnih sredstvih. Transparenti oznanjajo solidarnost, prijateljstvo med narodi ter mir na svetu. Pač gesla festivala.

Policaji na motornih kolesih ob straneh spreveda se mi zasmilijo. V obupu dvigajo roké. Proti konfetom, bananam, pomarančam, letakom in drugemu, kar so stresale ljubke predstavnice festivalskih delegacij med gledalce, res niso mogli nič storiti. Berlinčani uživajo. Prvič v dolgih letih odkrivajo nemoč svoje sicer tako učinkovite policije.

Brazilci so na svoje vozilo postavili polavtomatski top. Veselo nabijajo, iz cevi pa bruhajo konfeti v mavričnih barvah. Stre-

Znamenita Brandenburška vrata. Za njimi — in pred njimi — je berlinski zid. Na sliki je videti stometrski mrtvi pas.

ljajo na levo in na desno. Gledalci se spreminjajo v skupek prešerno pisanih pajacev. Zdi se, da je zaloga »streliva« neizčrpna. Njihove lepe asistentke se prevračajo v ekstotičnem plesu. Brez sramu kažejo svojo popolno lepoto in nagoto. Ljubi bog, za kaj si me vse prikrajšal!

Moj »konj« je čisto ponorel. Poskakuje, rjove, maha, tuli. Kot da ima péno na ramenih. Zgrabim ga za grivo. Upam, da mu je pod njo ostala troha pameti. Rad bi se vrnil cel in zdrav domov.

Brazilske furije med svojim divjim chacha-cha še vedno utegnejo metati med nas pisane trakove z gesli proti imperializmu, novodobnemu fašizmu in militarizmu. Vmes padajo bonboni, karfirole, čokolade, brošure in nemški »kraut«. Sosedja je prestregla srčkan balonček, pa ji je ušel iz rok in se zataknil méni za uho. Z vljudnim opravičilom v nekakšni uzbekistansčini ga je snela izza ušesa. Kar trije mladi so se trudili, da jo jo v gneči vzdignili tako visoko. Obžaloval sem, da nisem eden izmed njih. Na glas. Po naše. Jasno. V zameno za balonček mi je ponudila trofejo: festivalski znak Severnih Vietnamcev, čemur je sledila moja kranjsko-pantomimična zahvala.

Zambijci so noro priplesali. Fantje, kje je še Marx-Engels-Platz! Varčujete vendar s svojimi močmi! Ampak zdaj so v svojem elementu in ni je sile, ki bi jih lahko ustavila. Kakšna telesa! Kot vlita iz bron. In kakšen ritem! Oči mi lezejo iz jamic.

Indijci vdano žgo ogenj pred velikan-skim Budho. Perujski žalostno klekajo pred bogovi iz davnine. Kdaj se bodo ta ljudstva prebudila, zaživéla? Pretrgala nagnito popkovino s preteklostjo?

Tu so še Kubanci z mogočnim vodjem. Fidél Castro na tovarnjaku obračunava s svetovnim imperializmom. V zadnjih zdih-ljajih se za njim vleče Striček Sam. Bruha še dolarje, ki pa se po čudnem naključju spreminjajo v smeti. Ubožca so postavili na strašno dolge krake, s katerimi revež ves čas brca po zraku, kajti vanje mu brez pre-diha z izredno natančnostjo streljajo top-ničarji iz Južnega Vietnama. Sevéda le s konfeti. Tu ni vojne. To je karneval.

Užaloščenega Pompidouja zasleduje nasmejani Willy Brandt. Vmes pa godbe, godbe in še godbe. Neskončne vrste godbe-nikov v domiselnih karnevalskih unifor-mah. Panem et circenses! Ljudstvo ploska. Dobilo je svoj delež. Circenses so tu, pa-nem pa ni ne vem kako bogat.

Mimo nas se vozita naše Upanje, naša Prihodnost. Sovjetska zveza. Spreddaj kom-somolke in komсомолci. Za njimi kolhozni-ke, kolhoznički sredi svojih opravi. Sputniki in sojuzi. Naj vidi svet, da ni nihče pred nami! Aplavz na pločnikih zamira. Afričani

(Nadaljevanje na 18. strani)